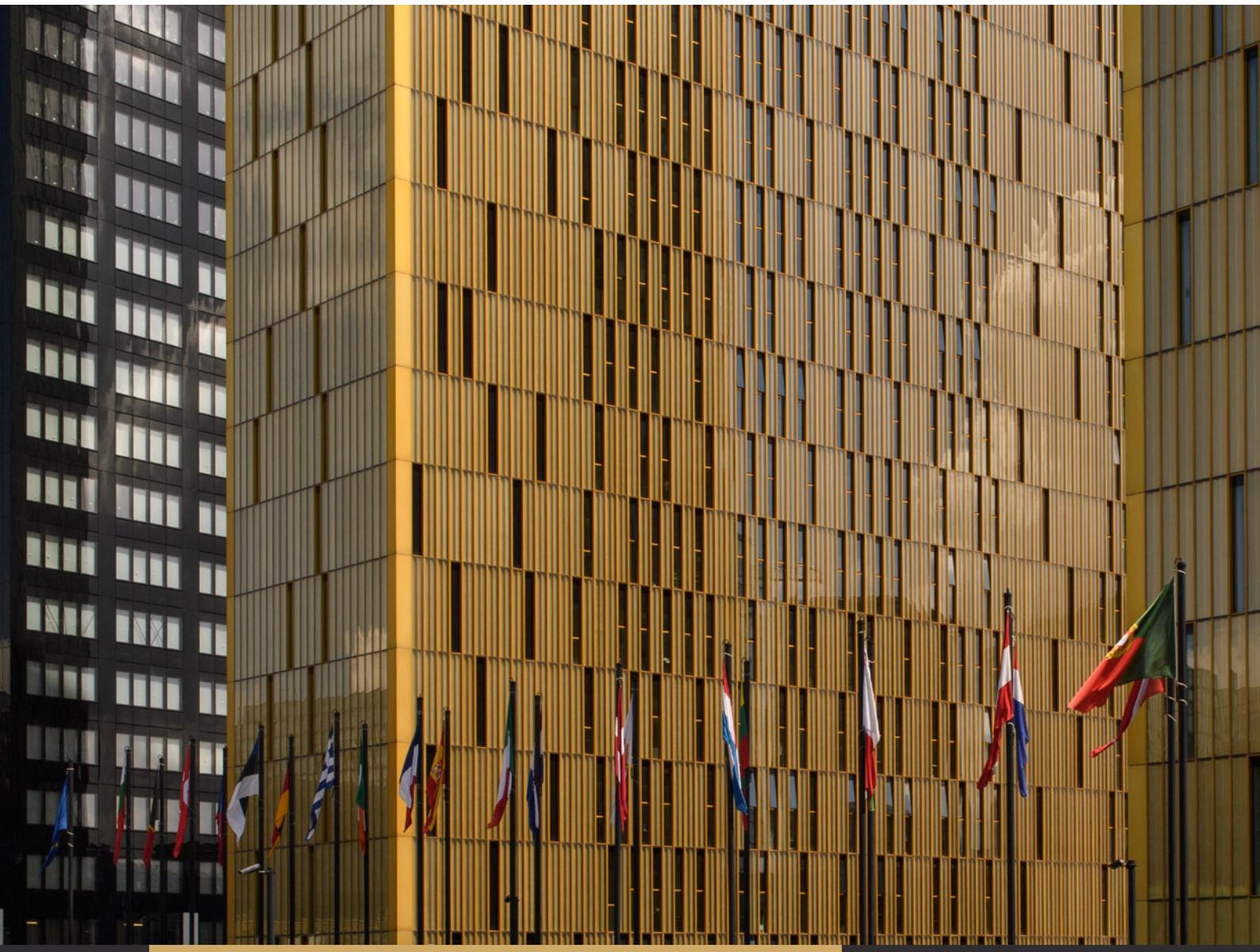

SUD
EUROPSKE UNIJE

**GODIŠNJE IZVJEŠĆE 2018.
PRAVOSUDNA AKTIVNOST**

SUD
EUROPSKE UNIJE

GODIŠNJE IZVJEŠĆE 2018. PRAVOSUDNA AKTIVNOST

Pregled pravosudne aktivnosti Suda i Općeg suda Europske unije

Luxembourg, 2019.

SUD
L-2925 LUXEMBOURG
LUKSEMBURG
TEL. +352 4303-1

OPĆI SUD
L-2925 LUXEMBOURG
LUKSEMBURG
TEL. +352 4303-1

Internetska stranica Suda: curia.europa.eu

Printed by Court of Justice of the European Union in Luxembourg

Tekst dovršen u veljači 2019.

Ni Sud Europske unije ni osobe koje djeluju u njegovo ime ne odgovaraju za uporabu podataka iz ove publikacije.

Luxembourg: Sud Europske unije / Uprava za komunikaciju
/ Odjel za publikacije i elektroničke medije, 2019.

© Europska unija, 2019.

Uumnožavanje je dopušteno uz uvjet navođenja izvora.

Za svaku uporabu ili reprodukciju fotografija ili druge građe koja nije zaštićena autorskim pravom EU-a dopuštenje treba zatražiti izravno od vlasnika prava.

Print QD-AP-19-001-HR-C ISBN 978-92-829-3113-4 ISSN 2467-0995 doi:10.2862/320318
PDF QD-AP-19-001-HR-N ISBN 978-92-829-3110-3 ISSN 2467-1223 doi:10.2862/616650

SADRŽAJ

Predgovor K. Lenaerta, predsjednika Suda Europske unije	8
---	---

POGLAVLJE I | SUD

A RAZVOJ I AKTIVNOST SUDA U 2018.	11
B SUDSKA PRAKSA SUDA U 2018.	12
I. Povlačenje države članice iz Europske unije	12
II. Temeljna prava	14
1. Mogućnost pozivanja na Povelju Europske unije o temeljnim pravima u sporovima između pojedinaca	14
2. Postupak u vezi s navodnom povredom temeljnih prava utvrđenih u Povelji	17
3. Temeljna načela i prava utvrđena u Povelji	18
3.1. Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života	18
3.2. Sloboda vjeroispovijedi	19
3.3. Pravo pristupa nepristranom sudu	20
3.4. Načelo <i>ne bis in idem</i>	22
III. Građanstvo Unije	24
1. Ograničenje prava boravka građanina Unije i članova njegove obitelji	24
2. Izvedeno pravo boravka državljanina trećih zemalja koji su članovi obitelji građanina Unije	27
3. Izručenje građanina Unije trećoj državi	30
IV. Institucionalne odredbe	32
V. Pravo Europske unije i nacionalno pravo	33
VI. Postupci prema pravu Unije	35
1. Zahtjev za prethodnu odluku	35
2. Tužba za poništenje	38
VII. Slobode kretanja	41
1. Sloboda poslovnog nastana	41
2. Slobodno pružanje usluga	42
3. Slobodno kretanje kapitala	46

VIII. Granična kontrola, azil i useljavanje	47
1. Granična kontrola	47
2. Politika azila	48
2.1. Status izbjeglice	49
2.2. Razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu	49
2.3. Odluke o vraćanju	53
3. Odnosi s Turskom	54
IX. Pravosudna suradnja u građanskim stvarima	55
1. Uredba br. 44/2001 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovackim stvarima	55
2. Uredba br. 2201/2003 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću	57
3. Uredba br. 650/2012 o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju	59
X. Pravosudna suradnja u kaznenim stvarima	60
1. Europski uhidbeni nalog	60
2. Zajednička pravila u području kaznenog postupka	64
XI. Promet	65
XII. Tržišno natjecanje	67
1. Članak 101. UFEU-a	67
2. Koncentracije	68
3. Državne potpore	69
XIII. Porezne odredbe	72
XIV. Usklađivanje zakonodavstava	73
1. Autorsko pravo	73
2. Industrijsko vlasništvo	75
3. Zaštita osobnih podataka	77
4. Ugovori o javnoj nabavi	80
5. Uzajamna pomoć u području naplate poreznih potraživanja	82
6. Automobilsko osiguranje	83
XV. Ekonomска i monetarna politika	83

XVI. Socijalna politika	85
1. Jednako postupanje u pitanjima zapošljavanja i socijalne sigurnosti	86
2. Zaštita trudnih radnika i radnica koje su nedavno rodile ili doje na radnom mjestu	88
3. Zaštita radnika zaposlenih na određeno vrijeme	90
4. Organizacija radnog vremena	91
5. Pravo na plaćeni godišnji odmor	92
6. Koordinacija sustava socijalne sigurnosti	95
XVII. Zaštita potrošača	97
XVIII. Okoliš	98
1. Zaštita morskog okoliša	98
2. Zaštićene lokacije	99
3. Uvođenje genetički modificiranih organizama (GMO) u okoliš	100
4. Arhuška konvencija	101
XIX. Međunarodni sporazumi	103
1. Tumačenje međunarodnog sporazuma	103
2. Osnivanje arbitražnog suda međunarodnim sporazumom	104
3. Vanjska nadležnost Unije	105
C AKTIVNOST TAJNIŠTVA SUDA U 2018.	108
D SUDSKA STATISTIKA SUDA	112
E SASTAV SUDA	142

POGLAVLJE II | OPĆI SUD

A AKTIVNOST OPĆEG SUDA U 2018.	151
B SUDSKA PRAKSA OPĆEG SUDA U 2018.	153
Trendovi u sudskoj praksi	153
I. Institucionalno pravo	155

II. Pravila o tržišnom natjecanju primjenjiva na poduzetnike	158
1. Doprinosi sudske prakse u području primjene članka 101. UFEU-a	158
2. Doprinosi sudske prakse u području primjene članka 102. UFEU-a	161
3. Doprinosi sudske prakse u području koncentracija	163
4. Ovlasti provođenja pretrage	165
III. Državne potpore	166
1. Pojam državne potpore	166
a. Određivanje iznosa dodjele potpore – Pojam gospodarske djelatnosti	166
b. Selektivnost u području poreza	167
c. Pripisivost – Načelo razumnog privatnog ulagača	168
2. Spojivost	169
3. Prethodna faza ispitivanja – Dužnost izvođenja dokaza	170
4. Povrat	172
IV. Intelektualno vlasništvo – Žig Europske unije	173
1. Ovlast preinaćavanja	173
2. Apsolutni razlozi za odbijanje	173
3. Relativni razlozi za odbijanje	175
4. Postupak opoziva	177
a. Stvarna uporaba	177
b. Žig koji je postao uobičajeni naziv u trgovini	178
V. Zajednička vanjska i sigurnosna politika – Mjere ograničavanja	179
1. Ukrajina	179
2. Egipat	182
3. Borba protiv terorizma	183
VI. Ekonomski, socijalni i teritorijalni kohezija	184
VII. Zaštita zdravlja	185
VIII. Damping	190
IX. Nadzor financijskog sektora	192
X. Javna nabava koju provode Unijine institucije	193

XI. Pristup dokumentima institucija	193
1. Dokumenti u EMA-inu posjedu u okviru zahtjeva za izdavanje odobrenja za stavljanje lijeka u promet	193
2. Dokumenti pravne službe institucije	194
3. Dokumenti koji se odnose na odobrenje zajma Euratoma	195
4. Dokumenti koji se odnose na zakonodavni postupak u tijeku	196
5. Dokumenti koji potječu iz države članice razmijenjeni u okviru pravila zajedničke ribarstvene politike	197
6. Dokumenti koji se odnose na naknade članovima Parlamenta	198
XII. Javna služba	199
1. Uznemiravanje	199
2. Profesionalna bolest	201
3. Ukipanje imuniteta od sudskih postupaka	202
4. Postupak zapošljavanja	203
XIII. Sporovi o naknadi štete	203
XIV. Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu	206
C AKTIVNOST TAJNIŠTVA OPĆEG SUDA U 2018.	211
I. Doprinos pravosudnoj aktivnosti	211
II. Briga za usklađenost	213
III. Opsežna reforma: obvezatnost korištenja e-Curijom u postupcima pred Općim sudom	213
IV. Ostali oblici podrške sudu	214
V. Upravni poslovi	215
D SUDSKA STATISTIKA OPĆEG SUDA	216
E SASTAV OPĆEG SUDA	242

KOEN LENAERTS

Predsjednik Suda Europske unije

Prije 100 godina Europa je razorena u sukobu s iznimnim brojem ljudskih žrtava. Danas, više od 500 milijuna građana svih generacija svjedoči o povjesnom putu bez presedana u kojem je stvorena Zajednica, kasnije Europska unija, nositeljica temeljnih vrijednosti zajedničkih državama članicama i jamac – posredstvom svojih institucija – mira, slobode, demokracije, vladavine prava i poštovanja ljudskih prava.

To iznimno postignuće, koje se strpljivo gradilo tijekom više desetljeća, mora ostati urezano u našem kolektivnom sjećanju u ovom teškom razdoblju europske povijesti.

U vrijeme pisanja ovog predgovora, budućnost je i dalje prožeta neizvjesnošću u pogledu ishoda političkog procesa započetog nakon što je 23. lipnja 2016. održan referendum o članstvu Ujedinjene Kraljevine u Europskoj uniji. Migrantska kriza koja pogađa naš kontinent, osim dramatične ljudske dimenzije, izvor je ponekad i izraženih napetosti među državama članicama i jača stremljenja prema izolacionizmu u velikom dijelu javnog mnijenja. Usto se u pojedinim državama članicama pojavila zabrinutost u pogledu poštovanja vrijednosti svojstvenih vladavini prava.

Ti izvori krize odnosno napetosti izravno utječu na aktivnost naše institucije. U protekloj godini Sud je tako odlučivao o prvim pitanjima povezanim s *Brexitom*, među kojima je ono može li država članica, nakon što je Europsko vijeće obavijestila o namjeri da se povuče iz Unije, opozvati tu obavijest. Sve je veći broj predmeta o azilu koji sa sobom donose složena pitanja naizgled samo tehničke naravi, koja podrazumijevaju velike ljudske i društvene izazove. Također, Sudu je podneseno više predmeta povezanih s vladavinom prava.

U tom problematičnom kontekstu Sud Europske unije mora ostati stabilni i temeljni stup europskog projekta. Na njemu je da, uz nepokolebljivu predanost svih svojih članova i cjelokupnog osoblja, radi na jačanju temeljnih vrijednosti tog projekta. Da kvalitetnim, djelotvornim i transparentnim sudovanjem pridonese vraćanju povjerenja svih – građana, radnika, potrošača, poduzetnika, donositelja političkih odluka i upravitelja u javnom sektoru – u europski projekt. Da se neumorno izdigne u jamcu temeljnih vrijednosti svojstvenih vladavini prava, vrijednosti koje ne mogu dopustiti nikakav oblik ustupaka ili kompromisa.

Na institucionalnom planu, 2018. godinu obilježila je djelomična zamjena sudaca Suda, koji je u listopadu pozdravio šest novih talentiranih članova punih entuzijazma. Koristim priliku da u ovom predgovoru ponovno izrazim najiskreniju zahvalnost šestorici članova koji su napustili instituciju za njihovu trajnu predanost svojim dužnostima i, time, europskoj ideji.

Na statističkom planu, 2018. godina bila je iznimna iz dva razloga. Prije svega u pogledu produktivnosti, s rekordnim brojem riješenih predmeta na oba suda (760 na Sudu i 1009 na Općem sudu), što nas dovodi do povijesne razine od 1769 riješenih predmeta na instituciji u jednoj godini. Potom u pogledu broja novih predmeta. Naime, ukupan broj novih predmeta pred dvama sudovima nastavlja trend rasta (1683 nova predmeta u odnosu na 1656 u 2017.) uz, osobito, rekordan broj od 849 novih predmeta pred Sudom (u odnosu na 739 u 2017.), koji se može pripisati kako povećanju broja zahtjeva za prethodnu odluku tako i povećanom broju izravnih tužbi i žalbi protiv odluka Općeg suda (63 odnosno 199 novih predmeta u odnosu na 46 odnosno 147 u 2017.).

Posljednji statistički trend ukazuje na potrebu donošenja mjera za rasterećenje Suda. S tim u vezi, radujem se napretku koji je u zakonodavnim tijelima Unije postignut tijekom rasprava o jednom od važnih dijelova zahtjeva koji im je Sud uputio u ožujku 2018., a to je uvođenje mehanizma prethodne dopuštenosti za određene vrste žalbi. Ostvareni napredak daje nadu da će spomenuti mehanizam stupiti na snagu tijekom drugog tromjesečja 2019. godine.

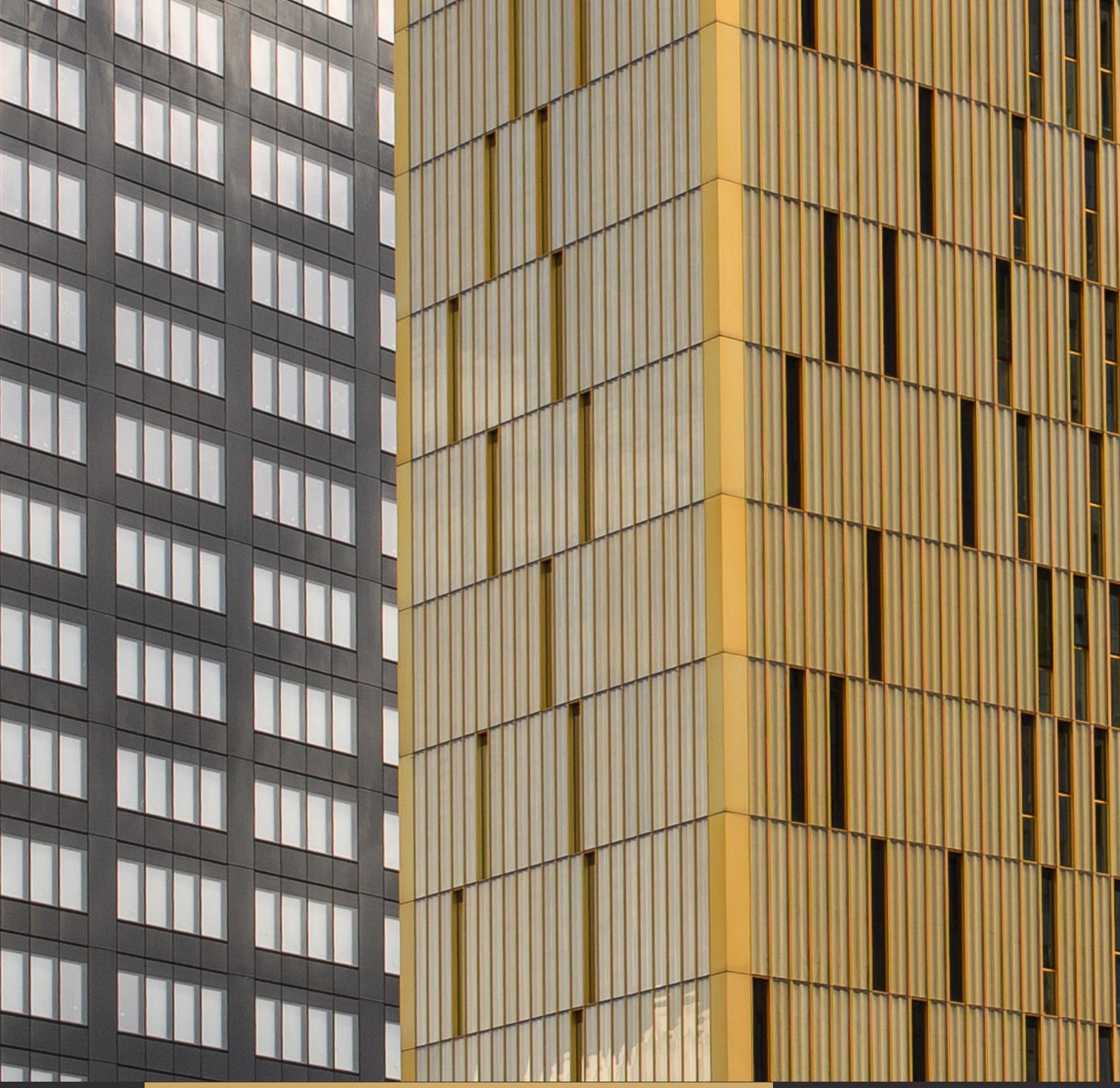
Među događajima koji su obilježili 2018. godinu također želim istaknuti otvaranje Pravosudne mreže Europske unije, autentične platforme za razmjenu između Suda Europske unije i ustavnih i vrhovnih sudova država članica.

Naposljetu, od 1. prosinca 2018. računalna aplikacija „e-Curia“ isključivi je način razmjene postupovnih dokumenata između Općeg suda i zastupnika stranaka. Ta aplikacija sada omogućuje da oba suda u sastavu institucije optimalno upravljaju predmetima tako što se u najvećoj mogućoj mjeri koriste prednostima neposrednog komuniciranja u digitalnom obliku i štednje znatne količine papira, čime se smanjuje ugljični otisak institucije u skladu s obvezama koje je ona preuzela u okviru sustava upravljanja okolišem EMAS (*Eco Management and Audit Scheme*).

Ovo izvješće pruža cjelovit prikaz razvoja i aktivnosti institucije tijekom 2018. godine. Kao i prethodnih godina, bitan dio izvješća posvećen je pregledu glavnih trendova u sudskej praksi Suda i Općeg suda. Posebni statistički podaci za svaki od sudova, koji slijede nakon kratkog uvodnog dijela, upotpunjaju i ilustriraju analitički dio izvješća.

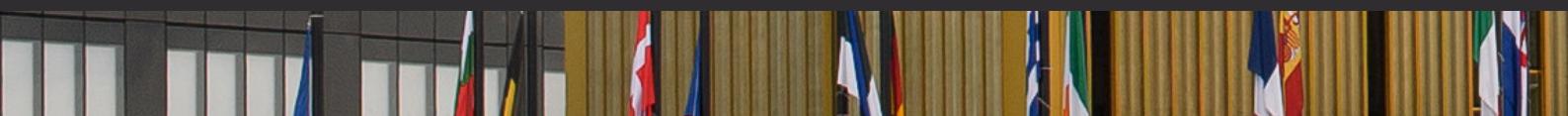
Koristim ovu priliku kako bih srdačno zahvalio svojim kolegama i cjelokupnom osoblju institucije na izvanrednom poslu obavljenom u protekloj godini.

POGLAVLJE I. SUD

A | RAZVOJ I AKTIVNOST SUDA U 2018.

Koen Lenaerts, predsjednik

U prvom dijelu Godišnjeg izvješća sažeto su prikazane aktivnosti Suda u 2018. godini. U ovom dijelu, dijelu (A), iznosi se pregled razvoja Suda i njegove sudske aktivnosti u protekloj godini. U drugom dijelu (B), kao i svake godine, iznose se glavni doprinosi sudske praksi razvrstani prema područjima. U trećem i četvrtom dijelu nude se pojedinosti o radu tajništva u promatranom razdoblju (C) te statistika za proteklu sudsку godinu (D), dok peti dio prikazuje sastav Suda u toj godini (E).

1.1. Proteklu godinu obilježila je djelomična zamjena članova Suda. Svečana sjednica koja se u tu svrhu održala 8. listopada 2018. bila je prilika za odavanje počasti Antoniju Tizzanu (nezavisni odvjetnik od 2000. do 2006.; sudac Suda od 2006.; predsjednik vijeća od pet sudaca od 2009. do 2015. i potpredsjednik Suda od listopada 2015. do listopada 2018.), Joséu Luísu da Cruzu Vilači (nezavisni odvjetnik od 1986. i 1988.; sudac i predsjednik Općeg suda od 1989. do 1995.; sudac Suda od 2012. do 2018. i predsjednik vijeća od pet sudaca od listopada 2015. do listopada 2018.), Melchioru Watheletu (sudac Suda od 1995. do 2003. i nezavisni odvjetnik od 2012. do 2018., na dužnosti prvog nezavisnog odvjetnika od listopada 2014. do listopada 2018.), Anthonyju Borgu Barthetu (sudac Suda od 2004. do 2018.), Paolu Mengozziju (sudac Općeg suda od 1998. do 2006. i nezavisni odvjetnik na Sudu od 2006. do 2018.) i Egidijusu Jarašiūnasu (sudac Suda od 2010. do 2018.).

Tom istom prilikom šest novih članova stupilo je na dužnost, i to: Peter George Xuereb (Malta), Nuno José Cardoso da Silva Piçarra (Portugal), Lucia Serena Rossi (Italija) i Irmantas Jarukaitis (Litva), kao suci, te Gerard Hogan (Irska) i Giovanni Pitruzzella (Italija), kao nezavisni odvjetnici.

1.2. Kada je riječ o funkciranju institucije, u 2018. nije bilo promjena u vezi s provedbom reforme ustrojstva Suda Europske unije koja proizlazi iz Uredbe (EU, Euratom) 2015/2422 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Protokola br. 3 o Statutu Suda Europske unije (SL 2015., L 341, str. 14.) i koja treba dovesti do udvostručenja broja sudaca Općeg suda do rujna 2019.

2. Na statističkom planu – ne dirajući time u detaljnije komentare u uvodu dijela (C) ovog Godišnjeg izvješća – prošlogodišnji statistički podaci otkrivaju tri glavna trenda.

Prvi trend tiče se broja predmeta podnesenih Sudu, koji i dalje raste. Naime, s 849 novih predmeta Sud bilježi najveći broj predmeta u svojoj povijesti. Kao i u 2017., zahtjevi za prethodnu odluku čine najveći dio tih predmeta (568 novih zahtjeva, odnosno više od dvije trećine svih predmeta podnesenih Sudu u 2018.), iako i tužbe zbog povrede obvezne države članice i žalbe također bilježe znatno povećanje svojeg broja, s obzirom na to da čine 57 odnosno 199 novih predmeta.

Drugi element koji se ističe u toj statistici odnosi se na povećan broj predmeta koje je Sud riješio u protekloj godini – 760 predmeta, dosad nedosegnut broj – i, prije svega, na broj predmeta koje je riješilo veliko vijeće Suda (80 predmeta). Te brojke svjedoče o radnom opterećenju Suda, ali i o važnosti predmeta koji su mu podneseni.

Naposljeku, valja istaknuti da je – unatoč povećanju broja predmeta – prosječno trajanje postupaka i u 2018. na vrlo zadovoljavajućoj razini. Prosječno trajanje prethodnih postupaka iznosilo je, naime, 16 mjeseci, dok se prosječno trajanje postupaka po izravnim tužbama i žalbama produljilo na 18,8 mjeseca odnosno 13,4 mjeseca. Unatoč njihovu povećanom broju (12), predmeti o kojima se u protekloj godini odlučivalo u hitnom prethodnom postupku prosječno su trajali 3,1 mjesec, što odgovara cilju koji je Sud postavio kada je 2008. uvodio taj derogacijski postupak.

B | SUDSKA PRAKSA SUDA U 2018.

I. Povlačenje države članice iz Europske unije

Nakon odluke Ujedinjene Kraljevine da se povuče iz Europske unije, Sud se izjašnjavao o dvama zahtjevima za prethodnu odluku koji su se odnosili na obavijest o namjeri povlačenja te države članice.

Kao prvo, u presudi **Wightman i dr.** (C-621/18, [EU:C:2018:999](#)), koju je 10. prosinca 2018. donio u punom sastavu i u ubrzanom postupku¹, Sud je ocijenio da članak 50. UEU-a dopušta državi članici da jednostrano opozove obavijest o svojoj namjeri da se povuče iz Unije. Zahtjev za prethodnu odluku podnijelo je prvo vijeće Vrhovnog građanskog suda (Škotska), Unutarnji odjel, u okviru zahtjeva za preispitivanje zakonitosti („judicial review“) što su ga podnijeli pojedini članovi Parlamenta Ujedinjene Kraljevine, škotskog parlamenta i Europskog parlamenta kako bi razjasnili može li se i na koji način obavijest navedena u članku 50. UEU-a opozvati prije isteka roka od dvije godine, predviđenog u stavku 3. te odredbe, što bi imalo za učinak to da bi, u slučaju opoziva, Ujedinjena Kraljevina ostala u Uniji.

Osvrćući se na argumente vlade Ujedinjene Kraljevine i Komisije o nedopuštenosti, Sud je istaknuo da je pitanje tumačenja koje mu je postavio sud koji je uputio zahtjev relevantno i da nije hipotetsko jer je upravo ono predmet spora koji se vodi pred tim sudom. Osim toga, okolnost da je tužba u glavnom postupku deklaratorne prirode ne sprečava Sud da odlučuje o prethodnom pitanju kada je ta tužba dopuštena u skladu s nacionalnim pravom i kada to pitanje odgovara objektivnoj potrebi za rješavanjem spora koji je pravilno podnesen sudu koji je uputio zahtjev.

Kad je riječ o tumačenju članka 50. UEU-a, Sud je najprije utvrdio da se u tom članku izričito ne govori o opozivu namjere povlačenja. Potom je istaknuo da spomenuti članak ima dvostruki cilj. S jedne strane, on potvrđuje suvereno pravo države članice da se povuče iz Unije jer se za takvu odluku ne zahtijeva savjetovanje s drugim državama članicama ili institucijama. S druge strane, člankom 50. UEU-a uspostavlja se postupak kojim se omogućava da se takvo povlačenje pravilno provede. Ta suverenost prava povlačenja govori u prilog postojanju prava dotične države članice da – sve dok sporazum o povlačenju između Unije i te države članice ne stupi na snagu ili, ako do sklapanja ne dođe, sve dok ne istekne rok od dvije godine iz članka 50. stavka 3. UEU-a, koji se eventualno može produljiti – opozove obavijest o svojoj namjeri povlačenja iz Unije. Prema tome, o opozivu se može jednostrano odlučiti, u skladu s ustavnim odredbama dotične države članice. On predstavlja suverenu odluku o zadržavanju statusa države članice Unije, koji navedena obavijest nije prekinula ni promjenila. Kada je, napisljeku, riječ o kontekstu članka 50. UEU-a, Sud je naglasio da bi bilo protivno ciljevima Ugovora, kojima se želi stvoriti sve tješnje povezana unija među narodima Europe, prisiliti na povlačenje državu članicu koja je, nakon što je u skladu sa svojim ustavnim odredbama i nakon provođenja demokratskog postupka obavijestila o namjeri povlačenja iz Unije, odlučila opozvati obavijest o toj namjeri u okviru takvog postupka. Naime, uvjetovanje prava opoziva odobrenjem koje bi Europsko vijeće jednoglasno donijelo pretvorilo bi jednostrano suvereno pravo u uvjetno pravo i bilo bi nespojivo s načelom prema kojem se država članica ne može prisiliti na povlačenje iz Unije protiv svoje volje.

1| Rješenje predsjednika Suda od 19. listopada 2018., **Wightman i dr.** (C-621/18, [EU:C:2018:851](#))

Sud je također pojasnio da opoziv obavijesti o namjeri povlačenja mora biti u pisnom obliku dostavljen Europskom vijeću te mora biti jednoznačan i bezuvjetan, u smislu da mu je cilj potvrditi članstvo dotične države članice u Uniji u neizmijenjenim uvjetima u pogledu njezina statusa države članice, čime se navedenim opozivom završava postupak povlačenja.

Kao drugo, valja podsjetiti na presudu **RO** (C-327/18 PPU, [EU:C:2018:733](#)), koju je 19. rujna 2018. donijelo prvo vijeće u okviru hitnog prethodnog postupka. U toj presudi Sud je ocijenio da *sama obavijest države članice o njezinoj namjeri da se povuče iz Unije nije iznimna okolnost koja može opravdati odbijanje da se izvrši europski uhidbeni nalog koji je ta država članica izdala na temelju Okvirne odluke 2002/584²*. Glavni predmet odnosi se na postupak izvršenja pred irskim tijelima dvaju uhidbenih naloga što su ih izdali sudovi Ujedinjene Kraljevine. Osoba RO protivila se svojoj predaji tijelima te države članice, među ostalim zato što je smatrala da se nakon izlaska potonje iz Europske unije (u dalnjem tekstu: Brexit) više ne bi mogla pozivati na prava koja izvodi iz Okvirne odluke 2002/584 i zatražiti od Suda da provjeri provodi li Ujedinjena Kraljevina spomenuta prava u skladu s pravom Unije. Dvojbe koje u tom pogledu ima sud koji je uputio zahtjev proizlazile su iz utvrđenja da postoji opasnost da će i nakon Brexita RO biti zadržan od britanskih tijela te iz neizvjesnosti u pogledu sporazuma između Europske unije i Ujedinjene Kraljevine koji bi nakon tog povlačenja mogli biti na snazi.

Nakon što je podsjetio na to da izvršenje europskog uhidbenog naloga predstavlja načelo, a odbijanje izvršenja zamišljeno je kao iznimka koja se mora usko tumačiti, Sud je istaknuo da obavijest države članice o njezinoj namjeri da se povuče iz Unije, u skladu s člankom 50. UEU-a, ne dovodi do suspenzije primjene prava Unije u toj državi članici. Posljedično, odredbe Okvirne odluke kao i s njom neodvojivo povezana načela uzajamnog povjerenja i uzajamnog priznavanja ostaju u cijelosti na snazi u toj državi članici do njezina stvarnog povlačenja iz Unije. Iako je na Europskom vijeću da utvrdi da su u državi članici izdavateljici povrijeđena načela iz članka 2. UEU-a kako bi se suspendirala primjena mehanizma europskog uhidbenog naloga, Sud smatra da bi takvo odbijanje njegova izvršenja značilo jednostranu suspenziju odredbi Okvirne odluke od strane države članice.

Međutim, Sud ističe da je pravosudno tijelo izvršenja i dalje dužno – slijedom konkretne i precizne ocjene slučaja – ispitati postoje li ozbiljni i utvrđeni razlozi zbog kojih se vjeruje da će osoba protiv koje je izdan uhidbeni nalog nakon povlačenja države članice izdavateljice iz Unije biti izložena opasnosti da ju se liši temeljnih prava i prava koja se u biti zasnovaju na Okvirnoj odluci. Međutim, važno je da to tijelo mora biti u mogućnosti očekivati da će država članica izdavateljica naloga u odnosu na osobu koja se predaje primijeniti sadržaj prava koja se temelje na Okvirnoj odluci i koja su primjenjiva u razdoblju nakon predaje, a po njezinu povlačenju iz Unije. Takva je predmjnjeva dopuštena ako je u nacionalno pravo države članice izdavateljice u bitnome unesen sadržaj tih prava, osobito zbog daljnog njezina sudjelovanja u međunarodnim konvencijama, čak i nakon njezina povlačenja iz Unije. U predmetnom slučaju Sud upozorava na činjenicu da je Ujedinjena Kraljevina stranka Europske konvencije o izručenju od 13. prosinca 1957. i da je, slijedom toga, uvrstila u svoje nacionalno pravo prava i obveze koji održavaju one sadržane u člancima 27. i 29. spomenute okvirne odluke. Nadalje, Ujedinjena Kraljevina stranka je Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama (u dalnjem tekstu: EKLJP) pa Brexit neće ni na koji način utjecati na obvezu poštovanja članka 3. EKLJP-a u kojem se utvrđuje zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne, kojem odgovara članak 4. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u dalnjem tekstu: Povelja). Posljedično, odluka Ujedinjene Kraljevine da se povuče iz Unije ne može opravdati odbijanje izvršenja europskog uhidbenog naloga koji je izdalo sudska tijelo te države članice zato što bi predana osoba mogla biti izložena opasnosti od nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja u smislu tih odredbi.

2| Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o Europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica (SL 2002., L 190, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 19., svezak 3., str. 83. i ispravak SL 2013., L 222, str. 14.)

II. Temeljna prava

Tijekom 2018. godine Sud se u više navrata izjašnjavao o temeljnim pravima u pravnom poretku Unije. U ovom izvješću prikazano je više odluka donesenih u tom području³. U ovom dijelu izvješća istaknute su pojedine odluke u kojima su pružena važna pojašnjenja o mogućnosti pozivanja na Povelju u okviru sporova između pojedinaca, o postupcima koji se odnose na navodnu povredu temeljnih prava iz Povelje te o dosegu određenih u njoj utvrđenih prava i načela.

1. Mogućnost pozivanja na Povelju Europske unije o temeljnim pravima u sporovima između pojedinaca

U presudama **Egenberger** (C-414/16, [EU:C:2018:257](#)) od 17. travnja 2018. i **IR** (C-68/17, [EU:C:2018:696](#)) od 11. rujna 2018., veliko vijeće Suda izjašnjavalo se, među ostalim, o *pravnoj zaštiti osoba koja proizlazi iz članaka 21. i 47. Povelje u odnosu na praksu crkava ili subjekata koji im pripadaju da u okviru radnih odnosa primjenjuju uvjete vjerske prirode*.

Glavni postupak povodom kojega je donesena presuda **Egenberger** (C-414/16) odnosio se na odbijanje prijave osobe koja ne pripada nijednoj vjeroispovijedi za posao u Evangeličkom udruženju za đakonat i razvoj, udruzi privatnog prava koja pripada Evangeličkoj crkvi u Njemačkoj. U oglasu za posao bilo je navedeno da podnositelji prijave moraju pripadati evangeličkoj crkvi ili crkvi koja je članica zajednice kršćanskih crkava u Njemačkoj. Smatrajući da je žrtva diskriminacije na temelju vjere s obzirom na to da nije bila pozvana na razgovor za posao, tužiteljica je od Evangeličkog udruženja zahtjevala naknadu štete pred njemačkim sudovima.

Nakon što je pružio elemente tumačenja Direktive 2000/78⁴ korisne za donošenje odluke u glavnem postupku⁵, Sud je pojasnio da, kada nije moguće tumačenje nacionalnog prava uskladeno s tom direktivom, sud koji je uputio zahtjev dužan je u okviru svojih nadležnosti osigurati pravnu zaštitu, na koju pojedinci imaju pravo na temelju članaka 21. i 47. Povelje, te zajamčiti puni učinak tih članaka, izuzimajući iz primjene, u slučaju potrebe, svaku protivnu nacionalnu odredbu, bez obzira na činjenicu da se glavni postupak vodi između pojedinaca. U tom pogledu Sud je istaknuo da su članak 21. Povelje, koji utvrđuje zabranu svake diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja i njezin članak 47., koji se odnosi na pravo na djelotvornu sudsку zaštitu, dovoljni sami za sebe i da ne moraju biti pojašnjeni odredbama prava Unije ili nacionalnog prava kako bi pojedincima

3| Navode se sljedeće presude: presuda od 19. rujna 2018., **RO** (C-327/18 PPU, [EU:C:2018:733](#)), prikazana u dijelu I. „Povlačenje države članice iz Europske unije”; presuda od 13. studenoga 2018., **Raugevicius** (C-247/17, [EU:C:2018:898](#)), prikazana u dijelu III. „Građanstvo Unije”; presude od 24. travnja 2018., **MP (Supsidijarna zaštita žrtve mučenja)** (C-353/16, [EU:C:2018:276](#)); od 25. siječnja 2018., **F** (C-473/16, [EU:C:2018:36](#)) i od 4. listopada 2018., **Ahmedbekova** (C-652/16, [EU:C:2018:801](#)), prikazane u dijelu VIII. „Granična kontrola, azil i useljavanje”; presude od 19. rujna 2018., **C. E. i N. E.** (C-325/18 PPU i C-375/18 PPU, [EU:C:2018:739](#)) i od 17. listopada 2018., **UD** (C-393/18 PPU, [EU:C:2018:835](#)), prikazane u dijelu IX. „Pravosudna suradnja u građanskim stvarima”; presude od 25. srpnja 2018., **Minister for Justice and Equality (Nedostaci u pravosudnom sustavu)** (C-216/18 PPU, [EU:C:2018:586](#)), **Generalstaatsanwaltschaft (Uvjeti oduzimanja slobode u Mađarskoj)** (C-220/18 PPU, [EU:C:2018:589](#)) i od 5. lipnja 2018., **Kolev i dr.** (C-612/15, [EU:C:2018:392](#)), prikazane u dijelu X. „Pravosudna suradnja u kaznenim stvarima”; presude od 26. travnja 2018., **Donnellan** (C-34/17, [EU:C:2018:282](#)) i od 2. listopada 2018., **Ministerio Fiscal** (C-207/16, [EU:C:2018:788](#)), prikazane u dijelu XIV. „Usklađivanje zakonodavstava”; presude od 4. listopada 2018., **Hein** (C-385/17, [EU:C:2018:1018](#)) i od 13. prosinca 2018., **Dicu** (C-12/17, [EU:C:2018:799](#)), prikazane u dijelu XVI. „Socijalna politika”, i presuda od 31. svibnja 2018., **Sziber** (C-483/16, [EU:C:2018:367](#)), prikazana u dijelu XVII. „Zaštita potrošača”.

4| Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (SL 2000., L 303, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 5., svežak 1., str. 69.)

5| Vidjeti u tom smislu prikaz te presude u dijelu XVI.1. ovog izvješća, naslovijenom „Jednako postupanje u pitanjima zapošljavanja i socijalne sigurnosti”.

dodijelili pravo na koje se kao takvo mogu pozvati u postupku u kojemu sudjeluju, a koji se vodi u području obuhvaćenom pravom Unije. Prema mišljenju Suda, taj zaključak nije doveden u pitanje okolnošću da sud u okviru spora između pojedinaca može biti suočen s odvagivanjem suprotstavljenih temeljnih prava koja stranke tog spora imaju na temelju odredbi Ugovora o funkciranju Europske unije ili Povelje te čak biti dužan, u okviru nadzora koji treba provesti, uvjeriti se da je poštovano načelo proporcionalnosti. Naime, takva obveza uspostavljanja ravnoteže između različitih prisutnih interesa nimalo ne utječe na mogućnost pozivanja, u takvom postupku, na prava o kojima je riječ. Nadalje, kad nacionalni sud provjerava jesu li poštovani članci 21. i 47. Povelje – uz eventualno odvagivanje više prisutnih interesa, poput poštovanja statusa crkava, propisanog člankom 17. UFEU-a – njegova je zadaća, prema mišljenju Suda, uzeti u obzir, osobito, ravnotežu koju je između tih interesa uspostavio zakonodavac Unije Direktivom 2000/78 kako bi utvrdio obveze koje proizlaze iz Povelje u okolnostima predmetnog slučaja.

U predmetu u kojem je donesena presuda **IR** (C-68/17) bila je riječ o pravu organizacije, čiji se sustav vrijednosti temelji na vjeri ili uvjerenju, da od svojih zaposlenika zahtijeva rad u dobroj vjeri i odanosti tom sustavu vrijednosti. Glavni se postupak konkretno odnosio na otkazivanje njemačke katoličke bolnice glavnog liječniku, katoličke vjeroispovijedi, zato što je ponovno sklopio brak u građanskem obliku nakon što se razveo od prve supruge s kojom se vjenčao u skladu s katoličkim obredom. U tom pogledu ugovor o radu glavnog liječnika s katoličkom bolnicom upućivao je na kanonsko pravo, na temelju kojeg takvo ponovno sklapanje braka predstavlja ozbiljnu povredu odanosti glavnog liječnika sustavu vrijednosti bolnice za koju radi, što opravdava donošenje odluke o otkazu.

U skladu sa sudskom praksom u predmetu *Egenberger*, Sud je najprije dao sve elemente tumačenja Direktive 2000/78 korisne za donošenje odluke u glavnom postupku⁶. Potom je podsjetio na to da je nacionalni sud pred kojim se vodi postupak između dviju privatnih stranaka dužan – kad primjenjivo nacionalno pravo ne može protumačiti na način usklađen s člankom 4. stavkom 2. Direktive 2000/78 – u okviru svojih nadležnosti osigurati pravnu zaštitu koja za osobe proizlazi iz općih načela prava Unije, poput načela nediskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja, koje je priznato člankom 21., te zajamčiti puni učinak prava koja iz njega proizlaze, izuzimajući iz primjene, u slučaju potrebe, svaku protivnu nacionalnu odredbu.

Veliko vijeće Suda prihvatio je sličan pristup u presudama **MaxPlanckGesellschaft zur Förderung der Wissenschaften** (C-684/16, [EU:C:2018:874](#)) i **Kreuziger** (C-619/16, [EU:C:2018:872](#)), donesenima 6. studenoga 2018. U tim dvama predmetima Sud je ocijenio protivnima članku 7. Direktive 2003/88⁷ i članku 31. stavku 2. Povelje nacionalne propise na temelju kojih radnik automatski i bez novčane naknade gubi plaćeni godišnji odmor koji nije iskoristio prije završetka predmetnog razdoblja na koje se taj odmor odnosi (predmet C-619/16) odnosno prije prestanka radnog odnosa (predmet C-684/16) jer nije pravodobno zatražio njegovo korištenje. U glavnim predmetima radnicima su, u skladu s navedenim nacionalnim propisima, odbijeni zahtjevi za dodjelu novčane naknade za dane plaćenog godišnjeg odmora koje nisu iskoristili prije prestanka radnog odnosa⁸.

Kada je riječ o provedbi, u glavnim predmetima, prava radnika na novčanu naknadu za godišnji odmor neiskorišten prije prestanka radnog odnosa, koje proizlazi iz članka 7. stavka 2. Direktive 2003/88, Sud je ocijenio da ta odredba ispunjava kriterije bezuvjetnosti i dovoljne preciznosti te stoga uvjete potrebne da bi proizvodila izravan učinak. Budući da se u predmetu *Kreuziger* spor vodio između radnika i njegova bivšeg

6| Vidjeti u tom smislu prikaz te presude u dijelu XVI.1. ovog izvješća, naslovom „Jednako postupanje u pitanjima zapošljavanja i socijalne sigurnosti“.

7| Direktiva 2003/88/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 4. studenoga 2003. o određenim vidovima organizacije radnog vremena (SL 2003., L 299, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 5., svežak 2., str. 31.)

8| Vidjeti u tom smislu prikaz tih presuda, kao i presuda **Dicu** (C-12/17, [EU:C:2018:799](#)) i **Hein** (C-385/17, [EU:C:2018:1018](#)), u dijelu XVI.5. ovog izvješća, naslovom „Pravo na plaćeni godišnji odmor“.

poslodavca koji djeluje u svojstvu javnog tijela, sud koji je uputio zahtjev u tom predmetu mora izuzeti iz primjene nacionalne propise ili prakse koji bi mogli onemogućiti dodjelu novčane naknade predviđene u spomenutoj odredbi, pod uvjetom da se dokaže da radnik ispunjava u njoj propisane zahtjeve⁹.

Nasuprot tomu, u predmetu *MaxPlanckGesellschaft zur Förderung der Wissenschaften* spor se vodio između radnika i njegova bivšeg poslodavca koji ima svojstvo pojedinca, pa je Sud podsjetio da se, iako jasna, precizna i bezuvjetna, odredba direktive koja dodjeljuje prava ili nameće obveze pojedincima ne može primijeniti kao takva u okviru spora koji suprostavlja isključivo pojedince. Međutim, budući da pravo na plaćeni godišnji odmor, priznato svakom radniku člankom 31. stavkom 2. Povelje, ima, kad je riječ o samom njegovu postojanju, istodobno i obvezni i bezuvjetni karakter jer se, naime, ne zahtijeva njegova razrada u odredbama prava Unije ili nacionalnog prava, na kojima je samo da preciziraju trajanje plaćenog godišnjeg odmora i, u slučaju potrebe, određene uvjete ostvarivanja tog prava, Sud je istaknuo da je spomenuti članak 31. stavak 2. Povelje sam po sebi dovoljan da radnicima dodijeli pravo na koje se kao takvo mogu pozivati u sporu protiv svojeg poslodavca u situaciji obuhvaćenoj pravom Unije, koja stoga spada u područje primjene Povelje. Budući da je to slučaj u glavnom predmetu, Sud je zaključio da je sud koji je uputio zahtjev dužan – kad predmetni nacionalni propis ne može protumačiti na način usklađen s člankom 7. Direktive 2003/88 i člankom 31. stavkom 2. Povelje – u okviru svojih nadležnosti osigurati pravnu zaštitu koja proizlazi iz potonje odredbe te zajamčiti njezin puni učinak, izuzimajući iz primjene, u slučaju potrebe, navedeni nacionalni propis.

Sud, sastavljen u velikom vijeću, došao je do istovjetnog zaključka u presudi **Bauer i Willmeroth** (C-569/16 i C-570/16, [EU:C:2018:871](#)) od 6. studenoga 2018., koja se također odnosila na *pravo radnika na plaćeni godišnji odmor, utvrđeno u članku 7. Direktive 2003/88 i članku 31. stavku 2. Povelje, odnosno konkretno na prenosivost nasljeđivanjem na pravne sljednike, prava preminulog radnika na novčanu naknadu za neiskorišteni godišnji odmor*. U predmetnom slučaju, dva njemačka poslodavca, jedan koji djeluje u svojstvu javnog tijela i drugi koji ima svojstvo pojedinca, odbila su isplatiti bračnim drugovima svojih preminulih zaposlenika novčanu naknadu za plaćeni godišnji odmor koji njihovi supružnici nisu iskoristili prije svoje smrti. S tim u vezi sud koji je uputio zahtjev dvoji o tome je li – s obzirom na sudske praksu Suda¹⁰, prema kojoj smrću radnika ne prestaje njegovo pravo na plaćeni godišnji odmor – to slučaj i kada se nacionalnim pravom isključuje mogućnost da takva novčana naknada bude dio ostavinske mase.

Sud je potvrdio, kao prvo, da ne samo iz članka 7. stavka 2. Direktive 2003/88, već i iz članka 31. stavka 2. Povelje proizlazi da se – kako bi se spriječilo da se temeljno pravo na plaćeni godišnji odmor koji je taj radnik stekao, uključujući njegovu imovinsku sastavnicu, retroaktivno izgubi – pravo dotične osobe na novčanu naknadu za neiskorišteni godišnji odmor može prenijeti nasljeđivanjem na njezine pravne sljednike.

Kao drugo, Sud je ocijenio da se nasljednici mogu – u slučaju da se nacionalnim pravom isključuje takva mogućnost i da ono stoga nije u skladu s pravom Unije – izravno pozvati na pravo Unije i to kako u odnosu prema javnom tako i u odnosu prema privatnom poslodavcu. U posljednjem slučaju Sud podsjeća na to da u slučaju nemogućnosti tumačenja mjerodavnog nacionalnog propisa na način kojim bi se osigurala njegova usklađenost s člankom 7. Direktive 2003/88 i člankom 31. stavkom 2. Povelje, nacionalni sud koji odlučuje u sporu između pravnog sljednika preminulog radnika i bivšeg poslodavca tog radnika mora u okviru svoje nadležnosti osigurati pravnu zaštitu koja proizlazi iz članka 31. stavka 2. Povelje i zajamčiti puni učinak te odredbe, izuzimajući iz primjene, u slučaju potrebe, navedeni nacionalni propis.

9| Što se tiče sudske prakse koja se odnosi, s jedne strane, na nemogućnost pozivanja pojedinaca na odredbe neprenesene ili nepravilno prenesene direktive i, s druge strane, na doseg obveze nacionalnih sudova nadležnih za primjenu odredbi prava Unije da osiguraju puni učinak tih odredbi po potrebi odbijanjem primjene svake protivne nacionalne odredbe, vidjeti dio V. „Pravo Unije i nacionalno pravo“.

10| Presuda Suda od 12. lipnja 2014., **Bollacke** (C-118/13, [EU:C:2014:1755](#))

Sud je stoga zaključio da obveza brige za to da poslodavac pravnom sljedniku preminulog radnika isplati zatraženu novčanu naknadu za plaćeni godišnji odmor koji je spomenuti radnik stekao, ali ga nije iskoristio prije svoje smrti, leži na nacionalnom sudu i to na temelju članka 7. Direktive 2003/88 i članka 31. stavka 2. Povelje o temeljnim pravima, ako je riječ o sporu između takvog pravnog sljednika i poslodavca koji ima svojstvo javnog tijela, odnosno na temelju drugonavedene odredbe u slučaju spora između pravnog sljednika i poslodavca koji ima svojstvo pojedinca.

2. Postupak u vezi s navodnom povredom temeljnih prava utvrđenih u Povelji

U presudi **XC i dr.** (C-234/17, [EU:C:2018:853](#)), koju je donio 24. listopada 2018., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, bio pozvan izjasniti se o primjeni nacionalnih postupovnih pravila utvrđenih u području povrede temeljnih prava iz EKLJP-a na slučajevе povrede prava utvrđenih u Povelji. Zahtjev za prethodnu odluku podnesen je u okviru postupka uzajamne pravne pomoći u kaznenim stvarima koji je kod austrijskih sudske tijela pokrenut na zahtjev državnog odvjetništva švicarskog kantona St. Gallen za provođenje saslušanja triju osoba osumnjičenih da su u Švicarskoj počinile kazneno djelo utaje poreza u smislu švicarskog Zakona o porezu na dodanu vrijednost i druga kaznena djela. Tužitelji su osporavali organizaciju saslušanja tvrdeći da je već provedeno više kaznenih postupaka koji se odnose na ista kaznena djela, a okončani su u Njemačkoj i Lihtenštajnu. Austrijski sud posljednjeg stupnja ocijenio je da ne postoje dokazi o povredi načela *non bis in idem*, kako je utvrđen u članku 50. Povelje i u Konvenciji o provedbi Schengenskog sporazuma (CISA)¹¹. Tužitelji su se stoga obratili Vrhovnom судu zahtjevom za ponavljanje kaznenog postupka, navodeći činjenicu da su prihvaćanjem spornih zahtjeva za uzajamnu pravnu pomoći povrijeđena neka njihova temeljna prava utvrđena ne samo u EKLJP-u, već i u CISA-i i u Povelji. Budući da je ponavljanje kaznenog postupka moguće u austrijskom pravu samo u slučaju povrede prava zajamčenih EKLJP-om koju je utvrdio Europski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP) ili Vrhovni sud, sud koji je uputio zahtjev dvoji o tome treba li ponavljanje postupka naložiti i u slučaju povrede temeljnih prava utvrđenih u pravu Unije.

Sud je najprije podsjetio na to da u nedostatku propisa Unije u tom području, provedbu načela pravomoćnosti uređuje unutarnji pravni poredak država članica, na temelju načela procesne autonomije, ali uz poštovanje načela ekvivalentnosti i djelotvornosti.

Kada je riječ o načelu ekvivalentnosti, Sud je ocijenio da su razlike koje postoje između ponavljanja postupka predviđenog austrijskim pravom i pravnih sredstava za zaštitu prava koja osobe imaju na temelju prava Unije tolike da se ta pravna sredstva ne mogu smatrati sličnima. U tom pogledu Sud je napomenuo da se ponavljanje kaznenog postupka predviđeno austrijskim pravom opravdava samom prirodom EKLJP-a i da je spomenuto ponavljanje uvedeno upravo zato da bi se vodilo računa o činjenici da ESLJP, na temelju članka 35. stavka 1. EKLJP-a, može razmatrati predmet samo nakon što su iscrpljena sva domaća pravna sredstva, odnosno nakon pravomoćne odluke koju je donio nacionalni sud odlučujući u posljednjem stupnju. Suprotno tomu, u pravu Unije je i na Sudu i na nacionalnim sudovima da osiguraju punu primjenu prava Unije kao i sudske zaštitu prava pojedinaca koja proizlaze iz tog prava, pri čemu su dužni osigurati njegov puni učinak. Zaglavni kamen tog pravosudnog sustava uspostavljen je postupkom povodom zahtjeva za prethodnu odluku, predviđenim

¹¹| Konvencija o provedbi Schengenskog sporazuma od 14. lipnja 1985. između vlada država Gospodarske unije Beneluksa, Savezne Republike Njemačke i Francuske Republike o postupnom ukidanju kontrole na zajedničkim granicama (SL 2000., L 239, str. 19.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svežak 9., str. 12.), potpisana u Schengenu 19. lipnja 1990.

u članku 267. UFEU-a, koji nacionalne sudove posljednjeg stupnja obvezuje na obraćanje Sudu čim se pojavi pitanje o tumačenju prava Unije. Taj ustavni okvir svakomu jamči mogućnost ishođenja djelotvorne zaštite prava koja mu je povjerio pravni poredak Unije, čak i prije donošenja pravomoćne nacionalne odluke.

Kada je riječ o načelu djelotvornosti, Sud je istaknuo, s obzirom na spis koji mu je podnesen, da su tužitelji na temelju austrijskog prava raspolagali mogućnošću da se pred nacionalnim sudovima pozovu na povredu svojih prava iz članka 50. Povelje i članka 54. CISA-e i da su ti sudovi razmotrili navedene prigovore. U tim je okolnostima osigurana djelotvornost prava Unije, bez potrebe proširivanja područja primjene ponavljanja postupka predviđenog austrijskim pravom.

Naposljetu, uzimajući u obzir, među ostalim, razlike između predmetnih nacionalnih kaznenopravnih odredbi i pravnih sredstava za zaštitu prava zajamčenih pravnim poretkom Unije, osobito Poveljom, Sud je ocijenio da pravo Unije ne obvezuje nacionalni sud da na povrede tog prava, osobito na povrede temeljnog prava zajamčenog člankom 50. Povelje i člankom 54. CISA-e, proširi pravno sredstvo nacionalnog prava koje isključivo u slučaju povrede EKLJP-a ili nekog od njegovih protokola omogućuje ponavljanje kaznenog postupka koji je završio pravomoćnom nacionalnom odlukom.

3. Temeljna načela i prava utvrđena u Povelji

U osam presuda prikazanih u nastavku, Sud je bio pozvan izjasniti se o sadržaju i dosegu različitih načela i prava utvrđenih u Povelji, poput prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, slobode vjeroispovijedi, prava na pristup nepristranom sudu i načela *ne bis in idem*¹².

3.1. Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života

U presudi **Coman i dr.** (C-673/16, [EU:C:2018:385](#)), koju je donio 5. lipnja 2018., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, pružio pojašnjenja o *pravu na poštovanje privatnog i obiteljskog života kako je priznato u Povelji i o izvedenom pravu boravka na koje se, na temelju članka 21. UFEU-a, može pozvati državljanin treće zemlje u svojstvu bračnog druga građanina Unije, u slučaju u kojem su supružnici istog spola*. Zahtjev za prethodnu odluku odnosio se na jednog rumunjskog i jednog američkog državljanina koji su 2010. sklopili brak u Bruxellesu. Oni su 2012. od rumunjskih tijela zatražili da američkom državljaninu, kao članu obitelji rumunjskog državljanina, omoguće zakoniti boravak u Rumunjskoj u razdoblju duljem od tri mjeseca. Taj se zahtjev temeljio na Direktivi 2004/38¹³, koja omogućuje bračnom drugu građanina Unije koji se koristio slobodom kretanja da se pridruži svojem supružniku u državi članici u kojoj on boravi. Rumunjska tijela obavijestila su podnositelje zahtjeva o tome da američki državljanin uživa isključivo pravo boravka u trajanju od tri mjeseca jer se u Rumunjskoj ne može smatrati „bračnim drugom“ građanina Unije, s obzirom na to da spomenuta država članica ne priznaje brak osoba istog spola. Nakon što je homoseksualni par istaknuo prigovor neustavnosti pred Ustavnim sudom

¹²| Sud se, štoviše, u više navrata izjašnjavao o načelu nediskriminacije, kako je utvrđeno u direktivama 2000/78 i 79/7. Ta sudska praksa prikazane je u dijelu XVI.1. „Jednako postupanje u pitanjima zapošljavanja i socijalne sigurnosti“.

¹³| Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji slobodno se kretati i boraviti na državnom području država članica, o izmjeni Uredbe (EEZ) br. 1612/68 i stavljanju izvan snage direktiva 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ (SL 2004., L 158, str. 77.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svežak 2., str. 42. i ispravak SL 2016., L 87, str. 36.)

Rumunjske, potonji je zatražio od Suda da odgovori na pitanje je li dotični američki državljanin obuhvaćen pojmom „bračnog druga” građanina Unije koji se koristio slobodom kretanja i mora li mu se, shodno tomu, odobriti pravo stalnog boravka u Rumunjskoj.

U tom pogledu Sud je najprije istaknuo da je navedeni pojam, u smislu Direktive 2004/38, rodno neutralan i stoga može obuhvatiti istospolnog bračnog druga građanina Unije.

Sud je potom naglasio da obveza države članice da samo u pogledu odobravanja izvedenog prava na boravak državljaninu treće države prizna istospolni brak koji je sklopljen u drugoj državi članici u skladu s njezinim pravom ne utječe na instituciju braka u prvonavedenoj državi članici, koja je definirana nacionalnim pravom i ulazi u nadležnost država članica. Naime, spomenuta obveza ne podrazumijeva to da navedena država članica u svojem nacionalnom pravu propiše instituciju istospolnog braka, nego je ograničena na obvezu priznavanja takvih brakova koji su sklopljeni u drugoj državi članici u skladu s pravom potonje države članice samo u svrhe ostvarivanja prava koja te osobe imaju na temelju prava Unije. Dakle, obveza priznavanja samo u svrhe odobravanja izvedenog prava na boravak državljaninu treće države ne povređuje nacionalni identitet niti predstavlja prijetnju javnom poretku predmetne države članice.

Naposljetku, Sud je naglasio da je poštovanje privatnog i obiteljskog života, zajamčeno člankom 7. Povelje – kad je riječ o pojmu „bračni drug” u smislu Direktive 2004/38 – temeljno pravo. To pravo ima jednak značenje i doseg kao pravo zajamčeno u članku 8. EKLJP-a. U skladu sa sudskom praksom ESLJP-a, odnos homoseksualnog para može biti obuhvaćen pojmom „privatan život” i „obiteljski život” na istoj osnovi kao i odnos heteroseksualnog para koji se nalazi u istoj situaciji¹⁴.

Prema tome, u situaciji u kojoj se građanin Unije koristio svojom slobodom kretanja, nastanjujući se i stvarno boraveći u skladu s uvjetima iz članka 7. stavka 1. Direktive 2004/38/EZ u državi članici različitoj od one čiji je državljanin, te koji je tom prilikom zasnovao ili ustalio obiteljski život s državljaninom treće države istog spola s kojim se sjedinio zakonito sklopljenim brakom u državi članici domaćinu – članak 21. stavak 1. UFEU-a treba tumačiti na način da mu se protivi to da nadležna tijela države članice čiji je građanin Unije državljanin odbijaju odobriti pravo na boravak na državnom području te države članice navedenom državljaninu treće države zbog toga što se pravom navedene države članice ne predviđa istospolni brak.

3.2. Sloboda vjeroispovijedi

U presudi **Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen i dr.** (C-426/16, [EU:C:2018:335](#)), koju je donio 29. svibnja 2018., Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o *valjanosti Uredbe br. 1099/2009¹⁵ i odlučio da se pravilom koje predviđa da se obredna klanja bez omamljivanja mogu obavljati samo u ovlaštenoj klaonici ne povređuje sloboda vjeroispovijedi iz članka 10. Povelje*. U glavnom postupku sporna je bila odluka ministra Flamanske regije zaduženog za dobrobit životinja iz 2014., u kojoj je on najavio da više neće izdavati odobrenja privremenim objektima za klanje jer su takva odobrenja protivna Uredbi br. 1099/2009, na temelju koje se obredna klanja bez prethodnog omamljivanja mogu obavljati samo u ovlaštenim klaonicama, uz zadovoljenje svih zahtjeva propisanih u pravu Unije. Različite islamske udruge i krovne organizacije džamija tužile su Flamansku regiju 2016. pred sudovima, osporavajući, među ostalim, valjanost spomenute uredbe, osobito s obzirom na slobodu vjeroispovijedi utvrđenu u članku 10. Povelje.

¹⁴| Presuda ESLJP-a od 7. studenoga 2013., **Vallianatos i dr. protiv Grčke** (CE:ECHR:2013:1107JUD002938109, t. 73.); presuda ESLJP-a od 14. prosinca 2017., **Orlandi i dr. protiv Italije** (CE:ECHR:2017:1214JUD002643112, t. 143.).

¹⁵| Uredba Vijeća (EZ) br. 1099/2009 od 24. rujna 2009. o zaštiti životinja u trenutku usmrćivanja (SL 2009., L 303, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 15., svežak 7., str. 223. i ispravak SL 2016., L 286, str. 84.)

U tom pogledu Sud je najprije podsjetio na to da pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi zaštićeno člankom 10. stavkom 1. Povelje među ostalim uključuje slobodu svake osobe da pojedinačno ili u zajednici s drugima, javno ili privatno, iskazuje vjeroispovijed ili uvjerenje bogoslužjem, poučavanjem, praksom i različitim obredima koje uključuje i da Povelja daje široko tumačenje pojma „vjera”, pa on može obuhvaćati *forum internum*, odnosno činjenicu imanja uvjerenja, kao i *forum externum*, odnosno javno iskazivanje vjere¹⁶. Iz toga slijedi da posebne metode klanja koje propisuju religijski obredi u smislu članka 4. stavka 4. Uredbe br. 1099/2009 ulaze u područje primjene članka 10. stavka 1. Povelje, pri čemu eventualne teološke razlike o tom pitanju ne mogu same po sebi osporiti tu ocjenu.

Kada je riječ o valjanosti Uredbe br. 1099/2009, Sud je upozorio na to da ona obredno klanje bez prethodnog omamljivanja uvjetuje ispunjavanjem istih tehničkih uvjeta koji se načelno primjenjuju na sva klanja životinja unutar Unije neovisno o korištenoj metodi. On je ocijenio da je jedini cilj obveze obavljanja obrednog klanja u ovlaštenim klaonicama organizirati i regulirati, s tehničke strane, slobodno obavljanje klanja životinja bez prethodnog omamljivanja u vjerske svrhe. Takvo tehničko reguliranje samo po sebi ne može dovesti do ograničavanja prava na slobodu vjeroispovijedi islamskih praktičnih vjernika prilikom praznika prinošenja žrtve. Obveza korištenja ovlaštene klaonice općenito se i bez razlike odnosi na sve organizatore klanja životinja, neovisno o bilo kakvoj vezi s nekom određenom vjerom, te se prema tome bez diskriminacije odnosi na sve proizvođače životinjskog mesa u Uniji. Sud je također istaknuo da je zakonodavac Unije pomirio poštovanje posebnih metoda klanja propisanih vjerskim obredima s poštovanjem osnovnih pravila koja uredbe br. 1099/2009 i br. 853/2004¹⁷ određuju u pogledu zaštite dobrobiti životinja pri usmrćivanju te zdravlja potrošača životinjskog mesa.

3.3. Pravo pristupa nepristranom sudu

Dana 27. veljače 2018., u presudi **Associação Sindical dos Juízes Portugueses** (C-64/16, [EU:C:2018:117](#)), veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o *valjanosti, s obzirom na načelo neovisnosti sudaca, smanjenja plaća sucima Revizorskog suda u Portugalu*. Kako bi se udovoljilo zahtjevima vezanima uz uklanjanje prekomjernog proračunskog deficitia Portugala i u kontekstu programa finansijske pomoći Unije toj državi članici, portugalski zakonodavac privremeno je smanjio plaće velikom broju zaposlenih u portugalskoj javnoj službi. Sindikat portugalskih sudaca podnio je pravno sredstvo protiv tih proračunskih mjera, smatrajući da se njima povređuje načelo neovisnosti sudaca. U tim je okolnostima sud koji je uputio zahtjev zatražio od Suda da se izjasni o usklađenosti navedenih mjera s člankom 19. UEU-a i člankom 47. Povelje.

Sud je najprije naglasio da članak 19. UEU-a, kojim se konkretizira vrijednost vladavine prava navedena u članku 2. UEU-a, zadaču provođenja sudske nadzore u pravnom poretku Unije povjerava ne samo Sudu, već i sudovima država članica. U tom pogledu on je podsjetio da je sâmo postojanje djelotvorne pravne zaštite radi osiguranja poštovanja prava Unije svojstveno vladavini prava. Iz toga slijedi da svaka država članica mora osigurati da tijela, koja su, u svojstvu „suda“, u smislu prava Unije, dio njezina sustava pravnih likova u područjima obuhvaćenima pravom Unije, udovoljavaju zahtjevima djelotvorne pravne zaštite. Prema tome, ako Revizorski sud, kao „sud“, može odlučivati o pitanjima koja se odnose na primjenu ili tumačenje prava Unije, Portugal mora jamčiti da taj sud udovoljava zahtjevima svojstvenima djelotvornoj pravnoj zaštiti.

16| Vidjeti u tom smislu presude od 14. ožujka 2017., **G4S Secure Solutions** (C-157/15, [EU:C:2017:203](#), t. 27. i 28.) i **Bougnaoui i ADDH** (C-188/15, [EU:C:2017:204](#), t. 29. i 30.).

17| Uredba (EZ) br. 853/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o utvrđivanju određenih higijenskih pravila za hranu životinjskog podrijetla (SL 2004., L 139, str. 55.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 3., svežak 11., str. 3.)

Sud je u tom pogledu istaknuo da je, kako bi se zajamčila ta zaštita, ključno očuvanje neovisnosti takvog tijela, kako to potvrđuje članak 47. drugi stavak Povelje, koji među zahtjevima vezanima uz temeljno pravo na djelotvoran pravni lijek spominje pristup „neovisnom“ sudu. Naime, jamstvo neovisnosti nužno je ne samo na razini Unije, nego i na razini država članica, za nacionalne sudove. Spomenuti pojam neovisnosti osobito znači da predmetno tijelo svoje sudske funkcije izvršava posve samostalno a da se pritom ni u kojem pogledu ne nalazi u hijerarhijskom ili podređenom odnosu i da ne prima naloge ili upute bilo kakve vrste te da je tako zaštićeno od vanjskih utjecaja ili pritisaka koji mogu ugroziti neovisnu prosudbu njegovih članova i utjecati na njihove odluke. Prema mišljenju Suda, primitak plaće koja je odgovarajuća s obzirom na važnost funkcija koje oni obavljaju predstavlja jamstvo svojstveno neovisnosti sudaca.

Međutim, Sud je utvrdio da se sporne mjere smanjenja plaća nisu primjenjivale samo na članove Revizorskog suda nego su vezane uz opće mjere čija je svrha da svi članovi nacionalne javne službe pridonose nastojanju da se štedi. Nadalje, te su mjere bile privremene i konačno su ukinute 1. listopada 2016. Slijedom navedenog, Sud je odlučio da se članku 19. stavku 1. drugom podstavku UEU-a ne protivi primjena općih mjer smanjenja plaća, poput onih u glavnem postupku, koje su vezane uz zahtjeve uklanjanja prekomjernog proračunskog deficitia i uz program financijske pomoći Unije.

Također na temelju odredbi članka 19. stavka 1. drugog podstavka UEU-a, u vezi s člankom 47. Povelje, Sud je, sastavljen u velikom vijeću, rješenjem u postupku privremene pravne zaštite donesenim 17. prosinca 2018. u predmetu **Komisija/Poljska** (C-619/18 R, [EU:C:2018:1021](#)), naložio Republici Poljskoj trenutnu suspenziju primjene nacionalnih odredbi koje se odnose na snižavanje dobne granice za odlazak u mirovinu sudaca Vrhovnog suda Poljske. Zahtjev za privremenu pravnu zaštitu podnesen je u okviru tužbe zbog povrede obvezе¹⁸ koju je podnijela Europska komisija i u kojoj je zatraženo da se utvrdi da je Republika Poljska povrijedila obveze koje ima na temelju tih odredbi time što je, s jedne strane, snizila dobnu granicu za odlazak u mirovinu sudaca Vrhovnog suda Poljske i tu mjeru primjenila na suce u aktivnoj službi koji su imenovani prije 3. travnja 2018. i time što je, s druge strane, predsjedniku Republike Poljske dodijelila diskrecijsku ovlast da produlji aktivni mandat sudaca tog suda nakon što dosegnu novoutvrđenu dobnu granicu za odlazak u mirovinu¹⁹.

Budući da sudac privremene pravne zaštite može odrediti privremenu mjeru samo ako se utvrdi da je njezino određivanje na prvi pogled činjenično i pravno opravdano (*fumus boni iuris*) i da je hitna, Sud je najprije podsjetio na to da je uvjet koji se odnosi na *fumus boni iuris* ispunjen kad se za najmanje jedan tužbeni razlog, istaknut u potporu meritorne tužbe, na prvi pogled čini da nije bez ozbiljnog temelja.

Kada je, kao drugo, riječ o uvjetu hitnosti, Sud je utvrdio da ispitivanje tog uvjeta podrazumijeva ocjenu o tome može li primjena spornih nacionalnih odredbi sve do donošenja konačne presude Suda o tužbi zbog povrede obveze dovesti do teške i nepopravljive štete u pogledu pravnog poretka Unije. S tim u vezi Sud je istaknuo da je neovisnost nacionalnih sudova bitna kako za dobro funkcioniranje sustava pravosudne suradnje, koji se ostvaruje u mehanizmu zahtjeva za prethodnu odluku propisanom člankom 267. UFEU-a, tako i u okviru mjer koje je Unija donijela u području pravosudne suradnje u građanskim i kaznenim stvarima, koje se temelje na osobitom uzajamnom povjerenju među državama članicama u pravne sustave drugih država članica. Činjenica da se ne može zajamčiti neovisnost Vrhovnog suda Poljske sve do donošenja konačne presude može stoga dovesti do teške štete u pogledu pravnog poretka Unije i, prema tome, prava koja pojedinci imaju na temelju prava Unije i vrijednosti iz članka 2. UFEU-a na kojima se temelji Unija, među ostalim, vrijednosti vladavine prava. Usto, ta teška šteta može biti i nepopravljiva s obzirom na to da, s jedne strane, kao sud koji odlučuje

18| Predmet C-619/18, **Komisija/Poljska**, neriješen na dan 31. prosinca 2018.

19| Tom rješenju Suda u postupku privremene pravne zaštite prethodilo je rješenje u postupku privremene pravne zaštite što ga je *inaudita altera parte* donio potpredsjednik Suda, a kojim je privremeno udovoljeno Komisijinom zahtjevu za donošenje privremenih mjer (rješenje od 19. listopada 2018., **Komisija/Poljska** (C-619/18 R, neobjavljeno, [EU:C:2018:852](#))).

u zadnjem stupnju, Vrhovni sud Poljske donosi odluke, uključujući u predmetima o primjeni prava Unije, koje su pravomoćne i koje stoga mogu imati nepovratne učinke u pogledu pravnog poretka Unije. S druge strane, primjena spornih nacionalnih odredbi sve do donošenja konačne presude može narušiti povjerenje država članica i njihovih sudova u pravosudni sustav Republike Poljske, što ih može nagnati na to da odbiju priznati i izvršiti sudske odluke koje su donijeli sudovi Republike Poljske.

Naposljetu, Sud je odvagnuo opći interes Unije koji je istaknula Komisija u prilog svojem zahtjevu za određivanje privremenih mjera i interes Republike Poljske za neposrednu primjenu spornih nacionalnih odredbi. U tom pogledu Sud je, s jedne strane, istaknuo da privremene mjere koje su zatražene mogu zajamčiti da se konačna presuda može izvršiti, ako se tužba zbog povrede obveze naposljetu prihvati. Suprotno tomu, ako se spomenute privremene mjere ne odrede, a prihvati se tužba zbog povrede obveze, do donošenja konačne presude mogla bi se nanijeti teška i nepopravljiva šteta općem interesu Unije koji se tiče dobrog funkcioniranja njezina pravnog poretka. S druge strane, Sud je ocijenio da se interesu Republike Poljske za dobro funkcioniranje Vrhovnog suda ne može nanijeti takva šteta u slučaju da se odrede zatražene privremene mjere, a nakon toga odbije tužba zbog povrede obveze jer bi to za učinak imalo samo zadržavanje, u ograničenom razdoblju, primjene postojećeg pravnog sustava prije donošenja Zakona o Vrhovnom sudu. Sud je stoga zaključio da odvagivanje postojećih interesa ide u korist određivanja privremenih mjera koje traži Komisija.

3.4. Načelo *ne bis in idem*

U trima presudama od 20. ožujka 2018. (presude *Menci*, C-524/15, [EU:C:2018:197](#), *Garlsson Real Estate i dr.*, C-537/16, [EU:C:2018:193](#) i *Di Puma i Zecca*, C-596/16 i C-597/16, [EU:C:2018:192](#)), veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o usklađenosti s načelom *ne bis in idem* kumuliranja progona ili upravne sankcije kaznene naravi s progonom ili kaznenom sankcijom. Načelo *ne bis in idem* utvrđeno je u članku 50. Povelje i također je predmet članka 4. Protokola br. 7 uz EKLJP. Ono zabranjuje ponovno suđenje u kaznenom postupku istoj osobi ili ponovno kažnjavanje u kaznenom postupku iste osobe za isto kazneno djelo. K tome, prema mišljenju Suda, ono dodjeljuje pojedincima pravo koje je izravno primjenjivo u okviru spora.

U predmetima o kojima je riječ tužiteljima su izrečene novčane upravne sankcije zbog propuštanja plaćanja dugovanog poreza na dodanu vrijednost (PDV) (predmet *Menci*), zbog upuštanja u manipuliranje tržištem (predmet *Garlsson Real Estate i dr.*) odnosno trgovanja na temelju povlaštenih informacija (predmet *Di Puma i Zecca*). Ta različita postupanja dovela su i do kaznenog progona. Dok je potonji još uvjek bio u tijeku u predmetu *Menci*, u predmetu *Garlsson Real Estate i dr.* okončao je osudom na kaznu zatvora koja je ukinuta pomilovanjem, a u predmetu *Di Puma i Zecca* završio se oslobađajućom presudom jer činjenice koje upućuju na povredu nisu bile dokazane.

Sud je, kao prvo, istaknuo da upravni i kazneni postupci i sankcije o kojima je riječ predstavljaju provedbu prava Unije u smislu članka 51. stavka 1. Povelje. Naime, njihov je cilj, među ostalim, provedba članka 325. UFEU-a i odredbi Direktive 2006/112²⁰ (predmet *Menci*) odnosno provedba odredbi Direktive 2003/6²¹ (predmeti *Garlsson Real Estate i dr.* i *Di Puma i Zecca*). U njima se stoga mora poštovati temeljno pravo zajamčeno člankom 50. Povelje.

20| Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (SL 2006., L 347, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 9., svezak 1., str. 120.)

21| Direktiva 2003/6/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 28. siječnja 2003. o trgovanju na temelju povlaštenih informacija i manipuliraju tržištem (zlouporabi tržišta) (SL 2003., L 96, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 6., svezak 3., str. 74.)

Kao drugo, u presudama *Menci* i *Garlsson Real Estate i dr.*, Sud je podsjetio na kriterije koji su mjerodavni prilikom ocjene, s jedne strane, kaznene naravi progona i sankcije i, s druge strane, postojanja istog kaznenog djela. Sud se najprije pozvao na presude *Bonda*²² i *Åkerberg Fransson*²³ u skladu s kojima se ocjena spomenute kaznene naravi mora provesti na temelju triju kriterija, to jest pravne kvalifikacije kaznenog djela prema nacionalnom pravu, same naravi djela i stupnja težine kazne kojoj dotična osoba može biti izložena. Kada je riječ o ocjeni postojanja istog kaznenog djela, Sud je naglasio da je mjerodavan kriterij onaj jednakosti materijalnih činjenica, shvaćen kao postojanje niza međusobno neraskidivo povezanih konkretnih okolnosti koje su dovele do konačnog oslobođanja ili osuđivanja određene osobe.

Kao treće, Sud je potvrđio da kumuliranje kaznenih postupaka/sankcija i postupaka izricanja novčanih upravnih sankcija kaznene naravi odnosno tih sankcija može predstavljati ograničenje načela *ne bis in idem*. Takvo se ograničenje ipak može opravdati na temelju članka 52. stavka 1. Povelje, ako je – u skladu s tim člankom – predviđeno zakonom, ako poštuje bit načela *ne bis in idem* i ako je, podložno načelu proporcionalnosti, nužno i doista odgovara ciljevima u općem interesu koje priznaje Unija.

Nacionalni propis koji dopušta takvo kumuliranje mora stoga biti usmjeren cilju u općem interesu kojim se može opravdati to kumuliranje, pri čemu se progoni i sankcije moraju također ticati komplementarnih ciljeva čiji su predmet eventualno različiti aspekti istog konkretnog protupravnog postupanja. Tom zahtjevu doista odgovaraju ciljevi osiguravanja cjelovite naplate dugovanog PDV-a (predmet *Menci*), zaštita integriteta finansijskih tržišta i osiguravanje povjerenja javnosti u finansijske instrumente (predmeti *Garlsson Real Estate i dr.* i *Di Puma i Zecca*).

Kumuliranje progona i sankcija kaznene naravi ne smije, potom, prekoračivati, podložno načelu proporcionalnosti, ono što je prikladno i nužno za ostvarivanje postavljenih ciljeva. Kada je riječ o prikladnosti mjere, ona podrazumijeva to da će se, ako postoji izbor između više mera, odabrati ona manje ograničavajuća i da nepovoljnosti koje ona uzrokuje neće biti neproporcionalne u odnosu na ciljeve koji se žele postići. Kada je riječ o nužnosti mjere, nacionalnim propisom moraju se utvrditi jasna i precizna pravila koja osobi omogućuju da predviđi koje radnje i propuštanja mogu biti predmet takvog kumuliranja. Nadalje, njime se mora osigurati da teret koji za konkretnе osobe nastaje zbog takvog kumuliranja bude ograničen samo na ono što je krajnje nužno za ostvarivanje postavljenog cilja. Navedeni zahtjev podrazumijeva to da nacionalni propis, s jedne strane, sadržava pravila kojima se osigurava koordinacija postupaka, ograničavajući dodatni teret na ono što je krajnje nužno i, s druge strane, predviđa pravila koja mogu osigurati da strogost svih izrečenih sankcija odgovara težini konkretnog kaznenog djela. Na nacionalnom je sudu da provjeri jesu li ti uvjeti ispunjeni i da ocijeni proporcionalnost konkretnе primjene nacionalnog propisa.

Sud je također ocijenio da zahtjevi iz članka 50. i članka 52. stavka 1. Povelje o eventualnom kumuliranju kaznenih progona i sankcija s upravnim progonima i sankcijama kaznene naravi osiguravaju razinu zaštite načela *ne bis in idem* koja ne krši onu zajamčenu člankom 4. Protokola br. 7 uz EKLJP, kako ga tumači Europski sud za ljudska prava koji je, u svojoj novijoj sudskoj praksi²⁴, pojasnio da takvo kumuliranje prepostavlja dovoljno blisku materijalnu i vremensku vezu između dotičnih postupaka.

Na temelju tih razmatranja, Sud je u presudi *Menci* naveo da sporni nacionalni propis koji dopušta pokretanje kaznenog progona zbog propuštanja plaćanja PDV-a nakon što je izrečena upravna sankcija kaznene naravi jamči da to kumuliranje ne prekoračuje ono što je krajnje nužno osobito zato što se čini da ograničava kazneni progon samo na kaznena djela određene težine koja se tiču većih iznosa neplaćenog PDV-a.

22| Presuda Suda od 5. lipnja 2012., **Bonda** (C-489/10, [EU:C:2012:319](#))

23| Presuda Suda od 26. veljače 2013., **Åkerberg Fransson** (C-617/10, [EU:C:2013:105](#))

24| Vidjeti presudu ESLJP-a od 15. studenoga 2016., **A i B protiv Norveške** (CE:ECHR:2016:1115JUD 002413011, t. 132.).

Suprotno tomu, u presudi *Garlsson Real Estate i dr.*, Sud je ocijenio da sporni nacionalni propis koji dopušta vođenje postupka izricanja novčane upravne sankcije kaznene naravi zbog manipuliranja tržistem, iako je već izrečena kaznena osuda, ne poštuje načelo proporcionalnosti. Naime, sama kaznena osuda takve je naravi da na učinkovit, proporcionalan i odvraćajući način kažnjava počinjeno kazneno djelo. K tome, Sud je usto naglasio da navedeni zaključak ne dovodi u pitanje činjenica da kazna može naknadno biti ukinuta primjenom pomilovanja.

U predmetu *Di Puma i Zecca*, pitanje se odnosilo na to je li Direktivi 2003/6, u vezi s člankom 50. Povelje, protivan nacionalni propis koji učinak pravomoćnosti činjeničnih utvrđenja do kojih se došlo u kaznenom postupku proširuje na postupak izricanja novčane upravne sankcije. Taj propis zabranjivao je, prema tome, vođenje upravnog postupka nakon oslobođajuće kaznene presude, unatoč tomu što Direktiva 2003/6 nameće državama članicama obvezu da predvide učinkovite, proporcionalne i odvraćajuće upravne sankcije za kršenja zabrane trgovanja na temelju povlaštenih informacija. Sud je ocijenio da – imajući u vidu važnost načela pravomoćnosti kako u pravnom poretku Unije tako i u nacionalnim pravnim porecima – takav propis nije protivan pravu Unije. Nadalje, ako postoji pravomoćna oslobođajuća kaznena presuda kojom se utvrđuje da ne postoje elementi koji bi imali obilježja kaznenog djela, provođenje postupka izricanja novčane upravne sankcije kaznene naravi bilo bi nespojivo s načelom *ne bis in idem*. Naime, ono bi očito prekoračivalo ono što je nužno za ostvarivanje postavljenog cilja. U tom pogledu Sud je podsjetio da se zaštita koju pruža načelo *ne bis in idem* prostire i na slučajevе u kojima je osoba pravomoćno oslobođena.

III. Građanstvo Unije

Kada je riječ o građanstvu Unije, valja istaknuti više presuda. Sedam presuda tiče se prava građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravak na području država članica na temelju članaka 20. i 21. UFEU-a i Direktive 2004/38²⁵. Preostale dvije presude bave se pitanjem izručenja građana Unije.

1. Ograničenje prava boravka građanina Unije i članova njegove obitelji

U spojenim predmetima u kojima je 17. travnja 2018. donesena presuda *B i Vomero* (C-316/16 i C-424/16, EU:C:2018:256), veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o *pojačanoj zaštiti od protjerivanja s državnog područja države članice*, predviđenoj u članku 28. stavku 3. točki (a) Direktive 2004/38.

Prvi se predmet ticao grčkog državljanina, rođenog 1989., koji se 1993., nakon što su se njegovi roditelji rastali, doselio sa svojom majkom, koja ima grčko i njemačko državljanstvo, u Njemačku i koji je u toj državi članici imao pravo stalnog boravka u smislu članka 16. Direktive 2004/38. Nakon što je 2013. osuđen na kaznu zatvora od pet godina i osam mjeseci, lišen je slobode 12. travnja 2013. Nadležno njemačko tijelo utvrdilo je 2014. da je izgubio pravo na ulazak i boravak u Njemačkoj i naložilo mu je napuštanje državnog područja u roku od mjesec dana. Drugi se predmet odnosio na talijanskog državljanina koji u Ujedinjenoj Kraljevini boravi od

²⁵ Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji slobodno se kretati i boraviti na državnom području država članica, o izmjeni Uredbe (EEZ) br. 1612/68 i stavljanju izvan snage direktiva 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ (SL 2004., L 158, str. 77.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 5., svežak 2., str. 42. i ispravak SL 2016., L 87, str. 36.)

1985. Od 1987. do 1999. on je u Italiji i Ujedinjenoj Kraljevini više puta osuđivan za kaznena djela, zbog kojih nije izdržavao kaznu zatvora. Godine 2002. osuđen je na osam godina zatvora zbog ubojstva. Oslobođen je u srpnju 2006. Nadležno britansko tijelo naložilo je 2007. njegovo protjerivanje.

U svojoj presudi Sud je najprije ocijenio da članak 28. stavak 3. točku (a) Direktive 2004/38 treba tumačiti na način da je ostvarivanje zaštite od protjerivanja s državnog područja predviđene u navedenoj odredbi uvjetovano time da dotična osoba ima pravo na stalni boravak u smislu članka 16. i članka 28. stavka 2. te direktive. U tom pogledu Sud je podsjetio na činjenicu da Direktiva 2004/38 propisuje postupno jačanje zaštite od protjerivanja ovisno o stupnju integracije koji je dotični građanin Unije dosegnuo u državi članici domaćinu. Na taj način, građanin s pravom stalnog boravka može biti protjeran zbog „ozbiljnih razloga zaštite javnog poretka ili javne sigurnosti”, dok je građanina koji može dokazati boravak tijekom prethodnih deset godina moguće protjerati samo zbog „važnih razloga javne sigurnosti”. Prema tome, građanin Unije može uživati tu pojačanu razinu zaštite povezанu s desetogodišnjim boravkom u državi članici domaćinu tek kad prethodno ispuni uvjet za dodjelu niže razine zaštite, odnosno ostvari pravo na stalni boravak nakon što je u neprekinutom razdoblju od pet godina zakonito boravio u toj državi članici.

Nadalje, Sud je pojasnio da razdoblje boravka od deset godina potrebno za dodjeljivanje pojačane zaštite propisane člankom 28. stavkom 3. točkom (a) Direktive 2004/38 treba računati unatrag od datuma odluke o protjerivanju te osobe i da ono mora, u načelu, biti neprekinuto. U tom pogledu iz sudske prakse Suda proizlazi da razdoblja izdržavanja kazne zatvora mogu, kao takva, i neovisno o razdobljima odsutnosti s državnog područja države članice domaćina, dovesti do prekida veze s tom državom i do prekida boravka u potonjoj. Međutim, činjenica da su dotičnoj osobi tijela navedene države oduzela slobodu ne može se smatrati takvom da se njome automatski prekidaju integracijske veze koje je navedena osoba prethodno uspostavila s tom državom i kontinuitet njezina boravka na njezinu državnom području. Posljedično, u slučaju građanina Unije koji je na izdržavanju kazne oduzimanja slobode i protiv kojeg je donesena odluka o protjerivanju, uvjet da je „boravio u državi članici domaćinu tijekom prethodnih deset godina” određen tom odredbom može biti ispunjen ako ukupno ocjenjivanje situacije dotične osobe kojim se u obzir uzimaju sve relevantne okolnosti doveđe do zaključka da, unatoč navedenom oduzimanju slobode, integracijske veze koje dotičnu osobu povezuju s državom članicom domaćinom nisu bile prekinute. U te okolnosti potpadaju osobito jačina integracijskih veza uspostavljenih s državom članicom domaćinom prije nego što je dotičnoj osobi oduzeta sloboda, narav kaznenog djela koje opravdava razdoblje oduzimanja slobode na koje je osuđen i okolnosti u kojima je ono počinjeno te ponašanje dotične osobe tijekom razdoblja oduzimanja slobode.

U spojenim predmetima u kojima je 2. svibnja 2018. donesena presuda **K. i H. F. (Pravo boravka i optužbe za ratni zločin)** (C-331/16 i C-366/16, [EU:C:2018:296](#)), veliko vijeće Suda izjašnjavalo se, osim toga, o usklađenosti s člankom 27. stavkom 2. Direktive 2004/38 ograničenja boravka građaninu Unije ili članu njegove obitelji, osumnjičenom da je u prošlosti sudjelovalo u počinjenju ratnih zločina.

Prvi predmet ticao se osobe koja ima hrvatsko državljanstvo i državljanstvo Bosne i Hercegovine, a koja boravi u Nizozemskoj od 2001. i koja je 2015. proglašena nepoželjnom na nizozemskom državnom području s obzirom na to da je utvrđeno da se tereti za ponašanja iz članka 1. stavka F točke (a) Ženevske konvencije²⁶ jer je znala za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti koje su počinile specijalne jedinice bosanske vojske i jer je u njima osobno sudjelovala. Drugi predmet odnosio se na afganistanskog državljanina koji je došao

26| Konvencija o statusu izbjeglica, koja je potpisana u Ženevi 28. srpnja 1951. (Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda, sv. 189., str. 137., br. 2545 (1954.)). Članak 1. te konvencije propisuje u stavku F sljedeće: „Odredbe ove Konvencije neće se primjenjivati na osobe za koje postoje ozbiljni razlozi za sumnju: (a) da su počinile zločin protiv mira, ratni zločin ili zločin protiv čovječnosti, u smislu međunarodnih instrumenata utvrđenih kako bi se predvidjele odredbe koje se odnose na takve zločine [...].”

u Nizozemsku 2000. i preselio se u Belgiju 2011., a kojem su odbijeni zahtjevi za dozvolu boravka u Belgiji i Nizozemskoj zbog počinjenja djela obuhvaćenih člankom 1. stavkom F točkom (a) Ženevske konvencije. Navedene dvije osobe podnijele su pravna sredstva protiv odluka o kojima je riječ.

U svojoj presudi Sud je najprije istaknuo da iz članka 27. stavka 1. Direktive 2004/38 proizlazi da države članice mogu ograničiti slobodu kretanja i boravka građanima Unije i članovima njihovih obitelji, bez obzira na njihovo državljanstvo, zbog, među ostalim, razloga javnog poretka ili javne sigurnosti. On je ocijenio da takvo ograničenje slobode kretanja i boravka koje je država članica nametnula građaninu Unije ili državljaninu treće zemlje, članu obitelji takvog građanina, u odnosu na kojeg je u prošlosti donesena odluka kojom mu se odbija priznanje statusa izbjeglice na temelju članka 1. stavka F Ženevske konvencije ili članka 12. stavka 2. Direktive 2011/95²⁷, može potpadati pod pojmom „mjere poduzete zbog razloga javnog poretka ili javne sigurnosti“ u smislu članka 27. stavka 2. pravog podstavka Direktive 2004/38. Međutim, on je podsjetio na to da se mjere koje se opravdavaju razlozima javnog poretka ili javne sigurnosti mogu donijeti samo ako se, nakon ocjene nadležnih nacionalnih tijela u svakom pojedinom slučaju, pokaže da osobno ponašanje dotične osobe trenutačno predstavlja stvarnu i dostatno ozbiljnu opasnost za neki od temeljnih interesa društva. Iz toga slijedi da činjenica da je protiv osobe koja zahtijeva da joj se dodijeli pravo boravka na državnom području države članice u prošlosti donesena odluka kojom joj se odbija priznanje statusa izbjeglice na temelju gore navedenog članka Konvencije o statusu izbjeglica odnosno na temelju članka 12. stavka 2. Direktive 2011/95 ne omogućuje nadležnim tijelima te države članice da automatski smatraju da sama njezina prisutnost na tom državnom području, neovisno o postojanju opasnosti od ponavljanja djela, predstavlja stvarnu, trenutačnu i dostatno ozbiljnu prijetnju za neki od temeljnih interesa društva, koja može opravdati donošenje mjera javnog poretka ili javne sigurnosti.

Naime, kako je naglasio Sud, utvrđenje postojanja takve prijetnje mora se temeljiti na ocjeni osobnog ponašanja dotičnog pojedinca koju provode nadležna tijela države članice domaćina, pri kojoj se u obzir uzimaju utvrđenja iz odluke kojom se odbija priznanje statusa izbjeglice i elementi na kojima se ona temelji, osobito narav i težina zločina ili ponašanja koji mu se stavljuju na teret, razina njegova osobnog sudjelovanja u njima, eventualno postojanje razloga za oslobođenje od kaznene odgovornosti i, ovisno o slučaju, postojanje osuđujuće kaznene presude. Pri toj ukupnoj ocjeni također se mora uzeti u obzir protek vremena od navodnog počinjenja tih zločina ili ponašanja te naknadno ponašanje tog pojedinca, a osobito pokazuje li to ponašanje postojanje njegova stava kojim se ugrožavaju temeljne vrijednosti iz članaka 2. i 3. UEU-a na način koji bi mogao remetiti mir i fizičku sigurnost stanovništva. Sama činjenica da je to ponašanje u prošlosti nastalo u posebnom povjesnodruštvenom kontekstu u njegovoj državi podrijetla, koji ne može nastati u državi članici domaćinu, ne dovodi u pitanje to utvrđenje.

Nadalje, Sud je pojasnio da, u skladu s načelom proporcionalnosti, nadležna tijela države članice domaćina moraju, osim toga, odvagnuti, s jedne strane, prijetnju koju osobno ponašanje dotičnog pojedinca predstavlja za temeljne interese društva domaćina i, s druge strane, zaštitu prava građana Unije i članova njihove obitelji koja imaju na temelju Direktive 2004/38.

27| Direktiva 2011/95/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o standardima za kvalifikaciju državljanja trećih zemalja ili osoba bez državljanstva za ostvarivanje međunarodne zaštite, za jedinstveni status izbjeglica ili osoba koje ispunjavaju uvjete za supsidijarnu zaštitu te sadržaj odobrene zaštite (SL 2011., L 337, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 19., svezak 13., str. 248.)

2. Izvedeno pravo boravka državljana trećih zemalja koji su članovi obitelji građanina Unije

U ovom području valja istaknuti pet presuda. Među njima je presuda **Coman i dr.** (C-673/16, [EU:C:2018:385](#)), koja je detaljnije razmotrena u dijelu II. ovog izvješća, naslovom „Temeljna prava”.

Dana 8. svibnja 2018., u presudi **K. A. i dr. (Spajanje obitelji u Belgiji)** (C-82/16, [EU:C:2018:308](#)), Sud je, sastavljen u velikom vijeću, pružio pojašnjenja o *izvedenom pravu boravka na koje se, na temelju članka 20. UFEU-a, mogu pozvati državljanini trećih zemalja, članovi obitelji građanina Unije koji se nikad nije koristio svojom slobodom kretanja*. Glavni se postupak ticao više državljanina trećih zemalja koji su podnijeli zahtjeve za dozvolu boravka u svrhu spajanja obitelji, u svojstvu potomka kojeg uzdržava belgijski državljanin, roditelja maloljetnog djeteta belgijskog državljanstva i zakonski priznatog kohabitacijskog partnera koji je u stabilnoj vezi s belgijskim državljaninom. Ti zahtjevi nisu uzeti u razmatranje jer su protiv dotičnih osoba donesene odluke o zabrani ulaska na državno područje, koje su još bile na snazi, pri čemu su neke od tih odluka opravdane razlozima koji se temelje na prijetnji za javni poredak.

Sud je ocijenio, kao prvo, da se članku 20. UFEU-a protivi praksa države članice prema kojoj se takvi zahtjevi ne uzimaju u razmatranje samo zato što je protiv dotičnog državljanina treće zemlje izdana zabrana ulaska na navedeno državno područje a da se pritom ne ispituje postoji li između građanina Unije i tog državljanina treće zemlje odnos zavisnosti koji je takve naravi da bi, u slučaju odbijanja dodjele izvedenog prava boravka potonjemu, navedeni građanin Unije bio praktično prisiljen napustiti područje Unije i pratiti člana svoje obitelji u zemlju njegova podrijetla te bi na taj način bio liшен stvarnog uživanja bitnog sadržaja prava koja proizlaze iz njegova statusa.

Kao drugo, Sud je precizirao okolnosti u kojima može postojati takav odnos zavisnosti. On je naglasio da odrasla osoba u načelu može živjeti nezavisno o članovima svoje obitelji, za razliku od maloljetnika (osobito male djece). U slučaju punoljetnog građanina Unije odnos zavisnosti koji može opravdati odobrenje izvedenog prava boravka dotičnom državljaninu treće zemlje moguće je priznati samo u iznimnim slučajevima u kojima dotična osoba, s obzirom na sve relevantne okolnosti, ni na koji način ne može biti odvojena od člana svoje obitelji o kojem zavisi. Suprotno tomu, u slučaju maloljetnog građanina Unije ocjena postojanja takvog odnosa zavisnosti mora se temeljiti na uzimanju u obzir svih okolnosti slučaja u najboljem interesu djeteta, a osobito njegove dobi, fizičkog i emocionalnog razvoja, stupnja emocionalne povezanosti sa svakim od roditelja kao i moguće opasnosti u pogledu njegove stabilnosti u slučaju razdvajanja od roditelja, državljanina treće zemlje.

Kao treće, Sud je u kontekstu glavnog postupka naglasio nepostojanje utjecaja pojedinih elemenata na dodjelu izvedenog prava boravka dotičnom državljaninu treće zemlje. Tako je nevažna činjenica da je odnos zavisnosti, na koji se poziva državljanin treće zemlje, nastao nakon što je protiv njega donesena odluka o zabrani ulaska na državno područje. Također je nevažno to što je navedena odluka postala konačna u trenutku kada je državljanin treće zemlje podnio svoj zahtjev za boravak u svrhu spajanja obitelji odnosno to što je spomenuta odluka opravdana nepoštovanjem obveze vraćanja. Nadalje, kada je takva odluka opravdana razlozima javnog poretka, oni ne mogu automatski dovesti do odbijanja odobravanja izvedenog prava boravka. To se odbijanje mora temeljiti na konkretnoj ocjeni svih okolnosti slučaja, s obzirom na načelo proporcionalnosti, najbolji interes djeteta i temeljna prava, iz koje proizlazi da dotična osoba predstavlja ozbiljnu, trenutačnu i dovoljno ozbiljnu prijetnju za javni poredak.

Kao četvrtu, Sud je potvrđio da se u skladu s Direktivom 2008/115²⁸ odluka o vraćanju ne može donijeti protiv državljanina treće zemlje protiv kojeg je već donesena takva odluka, popraćena zabranom ulaska, koja je još na snazi a da se pritom ne uzmu u obzir elementi njegova obiteljskog života, osobito interes njegova maloljetnog djeteta, koji se navode u zahtjevu za boravak u svrhu spajanja obitelji koji je podnesen nakon donošenja zabrane ulaska, osim ako je takve elemente dotična osoba mogla ranije istaknuti.

Sud se u još dva predmeta izjašnjavao o izvedenom pravu boravka na koje se mogu pozvati državljeni trećih zemalja u svojstvu članova obitelji građanina Unije koji boravi u državi članici čiji je državljani. Predmet *Altiner i Ravn* (C-230/17, [EU:C:2018:497](#)), u kojem je donesena presuda od 27. lipnja 2018., odnosio se na zahtjev za dozvolu boravka koji je u Danskoj podnijelo maloljetno dijete turskog državljanstva kao član obitelji supruge svojeg oca koja ima dansko državljanstvo, po povratku bračnog para u Dansku nakon gotovo dvogodišnjeg boravka u Švedskoj. U presudi *Banger* (C-89/17, [EU:C:2018:570](#)) od 12. srpnja 2018., južnoafrička partnerica državljana Ujedinjene Kraljevine zatražila je izdavanje boravišne iskaznice u Ujedinjenoj Kraljevini po njihovu povratku u tu državu članicu nakon nekoliko godina boravka u Nizozemskoj.

U tim dvama predmetima nije bilo moguće primijeniti Direktivu 2004/38 jer ona propisuje samo uvjete za ulazak i boravak građanina Unije u državama članicama različitima od države članice čiji je državljani i ne dopušta zasnivanje izvedenog prava na boravak u korist državljenja treće zemlje, članova obitelji građanina Unije, u državi članici njegova državljanstva. Međutim, izvedeno se pravo boravka može, u tom slučaju, temeljiti na članku 21. stavku UFEU-a. Slijedom navedenog, Sud je podsjetio na to da se Direktiva 2004/38 – unatoč tomu što ne uređuje pitanje povratka građanina Unije u državu članicu čiji je državljani – mora u tom slučaju primijeniti po analogiji.

Na taj način, oslanjajući se osobito na Direktivu 2004/38, Sud je u presudi *Altiner i Ravn* razmatrao specifičan uvjet propisan u danskom pravu, prema kojem ulazak na državno područje državljana treće zemlje – člana obitelji građanina koji se vraća u Dansku nakon što se koristio svojim pravom na slobodu kretanja – odnosno podnošenje zahtjeva za dozvolu boravka moraju biti „prirodan nastavak“ povratka dotičnog građanina u spomenuto državu članicu. Nadležna danska tijela odbila su zahtjev za dozvolu boravka koju je podnio turski državljani, sin bračnog druga danske državljanke, upravo zato što je bio podnesen gotovo devet mjeseci nakon povratka bračnog para u Dansku.

Sud je najprije ocijenio da – kad je građanin Unije stvarno boravio u državi članici različitoj od one koje je on državljani te je tom prilikom u toj državi članici zasnovao ili ustalio obiteljski život – koristan učinak prava koje ima u skladu s člankom 21. stavkom 1. UFEU-a zahtijeva da se taj obiteljski život može nastaviti nakon povratka u državu članicu koje je državljani, priznavanjem izvedenog prava boravka dotičnom članu obitelji. Osim toga, na temelju Direktive 2004/38, izvedeno pravo boravka koje se priznaje članovima obitelji građanina Unije ne podliježe uvjetu njihova ulaska na državno područje te države članice u određenom roku nakon ulaska tog građanina Unije.

Međutim, za potrebe dodjeljivanja takvog izvedenog prava boravka na temelju članka 21. stavka 1. UFEU-a, nadležna tijela države članice čije državljanstvo ima građanin Unije imaju pravo provjeriti je li takav obiteljski život bio prekinut prije nego što je državljani treće države ušao na njezino državno područje. U tom pogledu predmetna država članica može samo kao indiciju uzeti u obzir činjenicu da je član obitelji ušao na njezino državno područje nakon proteka znatnijeg razdoblja koje je uslijedilo nakon povratka državljana Unije. Nadležna tijela moraju, međutim, u okviru opće procjene, uzeti u obzir i druge relevantne elemente, među

28| Direktiva 2008/115/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2008. o zajedničkim standardima i postupcima država članica za vraćanje državljanina trećih zemalja s nezakonitim boravkom (SL 2008., L 348, str. 98.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 8., str. 188.)

kojima i one koji mogu dokazati da – unatoč vremenu koje je proteklo između povratka građanina Unije i ulaska člana njegove obitelji u državu članicu podrijetla prvonavedenog – obiteljski život zasnovan ili ustaljen u državi članici domaćinu nije završio.

U presudi od 12. srpnja 2018., *Banger*, Sud je ocijenio da – iako država članica čiji je građanin Unije državljanin nije dužna priznati pravo ulaska i boravka neregistriranom partneru, državljaninu treće zemlje s kojim je državljanin Unije u trajnoj vezi – u obvezi je olakšati dodjeljivanje prava boravka.

Sud je istaknuo da državljanin treće zemlje koji je u trajnoj vezi, uz odgovarajuću potvrdu, s građaninom Unije koji se koristio svojom slobodom kretanja i koji se vraća u državu članicu čiji je državljanin kako bi u njoj boravio ne smije prilikom vraćanja tog građanina u potonju državu članicu biti podvrgnut postupanju manje povoljnog od onoga koje Direktiva 2004/38 predviđa za državljanina treće zemlje koji je u trajnoj vezi, uz odgovarajuću potvrdu, s građaninom Unije koji se koristi svojom slobodom kretanja u drugim državama članicama koje nisu ona čiji je on državljanin. Članak 3. stavak 2. prvi podstavak točka (b) spomenute direktive predviđa, kada je riječ o partneru s kojim je građanin Unije u takvoj vezi, da država članica domaćin „olakšava“, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom, ulazak i boravak tog partnera. Prema tome, kada se spomenuta direktiva ne bi primijenila po analogiji, građanin Unije bio bi obeshrabren napustiti državu članicu čiji je državljanin radi korištenja svojim pravom boravka u skladu s člankom 21. stavkom 1. UFEU-a u drugoj državi članici zbog činjenice da ne postoji izvjesnost da će u državi članici iz koje dolazi moći nastaviti obiteljski život koji se razvio i ustalio s državljaninom treće zemlje u državi članici domaćinu prilikom stvarnog boravka.

Sud je dodao da države članice moraju omogućiti partneru građanina Unije da ishodi odluku o svojem zahtjevu koja će se temeljiti na opsežnom ispitivanju njegovih osobnih okolnosti i koja će, ako se njome zahtjev odbija, biti obrazložena. U okviru navedenog ispitivanja, na nadležnom je tijelu da uzme u obzir različite čimbenike koji ovisno o slučaju mogu biti relevantni. Iako države članice raspolažu širokom marginom prosudbe u pogledu izbora čimbenika koji će se uzeti u obzir, one moraju osigurati to da njihovo zakonodavstvo sadržava kriterije koji su u skladu s uobičajenim značenjem riječi „olakšava“ iz članka 3. stavka 2. prvog podstavka točke (b) Direktive 2004/38 i koji ne uskraćuju toj odredbi koristan učinak. Osim toga, dotični državljeni treće zemlje moraju raspolažati pravnim sredstvom radi osporavanja odluke kojom im se odbija dozvola boravka jer odredbe Direktive 2004/38 treba tumačiti u skladu sa zahtjevima koji proizlaze iz članka 47. Povelje. S tim u vezi, nacionalni sud mora provjeriti jesu li nacionalno zakonodavstvo i njegova primjena ostali u granicama margine prosudbe koju je odredila navedena direktiva i, osobito, temelji li se odluka o odbijanju na dovoljno čvrstoj činjeničnoj osnovi te jesu li poštovana postupovna jamstva²⁹.

Naposljeku, u presudi *Diallo* (C-246/17, [EU:C:2018:499](#)), koju je donio 27. lipnja 2018., Sud je bio pozvan pružiti pojašnjenja o roku u kojem treba donijeti i dostaviti odluku koja se odnosi na izdavanje boravišne iskaznice za člana obitelji građanina Unije na temelju članka 10. stavka 1. Direktive 2004/38 te o posljedicama prekoračenja propisanog roka. U predmetnom slučaju gvinejski državljanin podnio je, kao srodnik u uzlaznoj liniji djeteta s nizozemskim državljanstvom koje boravi u Belgiji, zahtjev za izdavanje boravišne iskaznice za člana obitelji građanina Unije. Belgijска tijela odbila su prihvati taj zahtjev i dostavila su mu svoju odluku šest mjeseci i devet dana nakon podnošenja zahtjeva. Nakon sudskog poništenja te odluke zbog nedostatka u obrazloženju, belgijska tijela donijela su novu odluku o odbijanju, gotovo godinu dana nakon podnošenja zahtjeva. U skladu s belgijskom sudskom praksom, koja je – prema mišljenju belgijske države – primjenjiva u tom predmetu zbog nepostojanja posebnih pravnih propisa Unije u tom području, nadležna tijela, nakon sudskog poništenja svoje prvočne odluke, raspolažu rokom od šest mjeseci u smislu članka 10. stavka 1. Direktive 2004/38 da

29| U tom pogledu valja također istaknuti presudu *Coman i dr.* (C-673/16, [EU:C:2018:385](#)), prikazanu u dijelu II.3.1. „Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života“, u kojoj se Sud izjašnjavao i o izvedenom pravu boravka na koje se, na temelju članka 21. UFEU-a, može pozvati državljanin treće zemlje koji je bračni drug građanina Unije, u slučaju u kojem su bračni drugovi istoga spola.

odgovore na zahtjev. Dotična osoba potom je pobijala spomenutu odluku, smatrajući da se dodjelom novog šestomjesečnog roka nadležnom nacionalnom tijelu, nakon poništenja prvtne odluke, oduzima koristan učinak članku 10. stavku 1. Direktive 2004/38.

Sud je pojasnio da nadležna nacionalna tijela moraju, u obveznom roku od šest mjeseci nakon podnošenja zahtjeva za izdavanje boravišne iskaznice, koji je predviđen u članku 10. stavku 1. Direktive 2004/38, razmotriti zahtjev, donijeti odluku, dostaviti tu odluku – pozitivnu ili negativnu – i, ako je primjenjivo, izdati spomenutu boravišnu iskaznicu podnositelju zahtjeva. Kada je riječ o posljedicama koje proizlaze iz prekoračenja tog šestomjesečnog roka, Sud je istaknuo da se boravišna iskaznica o kojoj je riječ ne može izdati državljaninu treće zemlje koji ne ispunjava uvjete za njezinu dodjelu utvrđene Direktivom 2004/38. U tim okolnostima, iako se ništa ne protivi tomu da nacionalno zakonodavstvo predvidi da je šutnja nadležne uprave tijekom šest mjeseci od podnošenja zahtjeva jednaka odluci o odbijanju, samim izrazima Direktive 2004/38 se, nasuprot tomu, protivi to da je ona jednaka odluci o prihvatanju. Prema tome, nadležna nacionalna tijela nije moguće obvezati na to da u slučaju proteka šestomjesečnog roka po službenoj dužnosti izdaju boravišnu iskaznicu za člana obitelji građanina Unije a da prethodno nisu utvrdila da dotična osoba stvarno ispunjava uvjete za boravak u državi članici domaćinu u skladu s pravom Unije.

Kada je, napisljeku, riječ o učincima sudskog poništenja odluka o odbijanju izdavanja boravišne iskaznice, Sud je ocijenio da su u takvom slučaju nadležna tijela dužna donijeti novu odluku u razumnom roku, koji u svakom slučaju ne može biti dulji od roka iz članka 10. stavka 1. Direktive 2004/38. Naime, načelu djelotvornosti i cilju brze obrade zahtjeva koji je svojstven Direktivi 2004/38 protivi se to da nacionalna tijela automatski raspolažu novim rokom od šest mjeseci nakon sudskog poništenja prve odluke kojom se odbija izdavanje boravišne iskaznice. U tom pogledu Sud je naglasio da bi takvo automatsko otvaranje novog roka od šest mjeseci učinilo pretjerano otežanim ostvarivanje prava člana obitelji građanina Unije na dobivanje odluke o svojem zahtjevu za izdavanje boravišne iskaznice.

3. Izručenje građanina Unije trećoj državi

U presudama **Pisciotti** (C-191/16, [EU:C:2018:222](#)) i **Raugevicius** (C-247/17, [EU:C:2018:898](#)), koje je donijelo 10. travnja odnosno 13. studenoga 2018., veliko vijeće Suda bilo je pozvano ispitati *moraju li državljanini druge države članice biti obuhvaćeni, s obzirom na načela nediskriminacije na temelju državljanstva i slobode kretanja i boravka građana Unije, pravilom države boravišta kojim se zabranjuje izručenje vlastitih državljanima*. To pitanje postavljeno je, u predmetu *Pisciotti*, u kontekstu primjene Sporazuma o izručenju između Unije i Sjedinjenih Američkih Država³⁰ (u dalnjem tekstu: Sporazum EU-SAD), a u predmetu *Raugevicius* u uvjetima nepostojanja sporazuma s trećom državom koja je podnijela zahtjev za izvršenje kazne zatvora.

U predmetu *Pisciotti*, dotična osoba, talijanski državljanin, optužen je u Sjedinjenim Američkim Državama za sudjelovanje u protutržišnim dogovorima u području prodaje cijevi u pomorskoj uporabi. Uhićen je u Njemačkoj prilikom presjedanja na letu iz Nigerije u Italiju. Na temelju Sporazuma EU-SAD o izručenju, on je potom izručen Sjedinjenim Američkim Državama gdje je nakon toga osuđen. R. Pisciotti pokrenuo je postupak u Njemačkoj zahtijevajući da se potonjoj naloži plaćanje naknade štete. Prema njegovu mišljenju, Njemačka je povrijedila pravo Unije, konkretno, opće načelo nediskriminacije time što je odbila u njegovu slučaju primjeniti zabranu izručenja njemačkih državljanima koju predviđa njemački Temeljni zakon.

30| Sporazum o izručenju između Europske unije i Sjedinjenih Američkih Država od 25. lipnja 2003. (SL 2003., L 181, str. 27.)

Pozivajući se na svoju presudu *Petruhhin*³¹, Sud je najprije podsjetio na to da – iako su pravila u području izručenja u nadležnosti država članica – u slučaju nepostojanja sporazuma o izručenju, situacije koje ulaze u područje primjene članka 18. UFEU-a, u vezi s odredbama UFEU-a o građanstvu Unije, obuhvaćaju situacije koje proizlaze iz korištenja slobodom kretanja i boravka na državnom području država članica, kako je uređena člankom 21. UFEU-a. Stoga slučaj u kojem je građanin Unije protiv kojeg je izdan zahtjev za izručenje u Sjedinjene Američke Države uhićen u državi članici koja nije država njegova državljanstva radi mogućeg izvršenja tog zahtjeva ulazi u područje primjene tog prava, ako se navedeni građanin koristio svojim pravom na slobodno kretanje u Uniji i ako je navedeni zahtjev za izručenje izdan u okviru Sporazuma između EU-a i SAD-a.

Napomenuvši u tom smislu da se Sporazumu EU-SAD ne protivi to da se Ugovorom o izručenju između Njemačke i Sjedinjenih Američkih Država Njemačkoj dopusti neizručivanje vlastitih državljana, Sud je istaknuo da se ta ovlast treba izvršavati u skladu s primarnim pravom, a osobito s pravilima UFEU-a u području jednakog postupanja i slobode kretanja građana Unije. U tom pogledu on je ocijenio da ne jednako postupanje koje se sastoji u tome da država članica kojoj je podnesen zahtjev dopušta izručenje građanina Unije, državljanina neke druge države članice, iako ne dopušta izručenje vlastitih državljana, predstavlja ograničenje slobode kretanja u smislu članka 21. UFEU-a. Takvo se ograničenje mora temeljiti na objektivnim razlozima i biti proporcionalno legitimnom cilju koji se želi postići. U tom pogledu, cilj izbjegavanja opasnosti od nekažnjavanja osoba koje su počinile kazneno djelo treba smatrati legitimnim ciljem u pravu Unije.

Što se tiče zahtjeva proporcionalnosti, Sud je ocijenio da rješenje prihvaćeno u presudi *Petruhhin*, u kontekstu u kojem nije postojao međunarodni sporazum, treba primijeniti i u situaciji u kojoj Sporazum EU-SAD pruža državi članici kojoj je podnesen zahtjev mogućnost da ne izručuje vlastite državljane. Na taj način, spomenuta država članica, kojoj je podnesen zahtjev za izručenje državljanina druge države članice, dužna je izvjestiti državu članicu čiji je navedeni građanin državljanin te, ovisno o okolnostima, na zahtjev potonje države članice, predati joj tog građanina u skladu s odredbama Okvirne odluke 2002/584³², pod uvjetom da je ta država, na temelju vlastitog nacionalnog prava, nadležna za kazneni progon te osobe za djelo počinjeno izvan njezina državnog područja. Sud je stoga zaključio da članke 18. i 21. UFEU-a, s obzirom na okolnosti predmetnog slučaja, treba tumačiti na način da im nije protivno to da država članica kojoj je podnesen zahtjev uspostavi na temelju ustavnopravne norme razliku između vlastitih državljana i državljana drugih država članica te da dopusti to izručenje, ali ne i izručenje vlastitih državljana, pod uvjetom da je nadležnim tijelima države članice čiji je taj građanin državljanin prethodno omogućila da zatraže njegovu predaju u okviru europskog uhidbenog naloga i da potonja država članica nije poduzela nikakvu mjeru u tom smislu.

Sud je sudsku praksu iz predmeta *Petruhhin* primijenio i u presudi *Raugevicius*, donesenoj 13. studenoga 2018., u okviru zahtjeva za izručenje u svrhe izvršenja kazne u uvjetima nepostojanja pravila prava Unije kojima se uređuje izručenje državljana država članica Rusiji. U predmetnom je slučaju bila riječ o zahtjevu za izručenje litavskog i ruskog državljanina što su ga ruska tijela uputila finskim tijelima u svrhe izvršenja kazne zatvora u trajanju od četiri godine. Budući da je finskim pravom zabranjeno izručivanje izvan Unije isključivo finskih državljana, dotična osoba usprotivila se svojem izručenju pozivajući se na činjenicu da već dulje vrijeme živi u Finskoj i da u toj državi članici boravi njegovo dvoje djece koja su finski državljeni. Finski sud kojem je upućen zahtjev za mišljenje o tome postoje li pravne zapreke izručenju, dvojio je, među ostalim, o tome primjenjuju li se načela koja je Sud utvrdio u presudi *Petruhhin* i na slučaj zahtjeva za izručenje u svrhe izvršenja kazne.

31| Presuda Suda od 6. rujna 2016., **Petruhhin** (C-182/15, EU:C:2016:630)

32| Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o Europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica (SL 2002., L 190, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 19., svezak 3., str. 83. i ispravak SL 2013., L 222, str. 14.)

Kao i u predmetu *Pisciotti*, Sud je ocijenio da nejednako postupanje koje se sastoji u tome da država članica kojoj je podnesen zahtjev dopušta izručenje građanina Unije, državljanina neke druge države članice, iako ne dopušta izručenje vlastitih državnih, predstavlja ograničenje slobode kretanja u smislu članka 21. UFEU-a koji se može opravdati samo ako se temelji na objektivnim razlozima i ako je proporcionalno legitimnom cilju koji se želi postići nacionalnim pravom. Budući da je legitimni cilj izručenja izbjegavanje opasnosti od nekažnjavanja, Sud je istaknuo da se to što država članica ne izručuje vlastite državljane u svrhe izvršenja kazne općenito nadomješta mogućnošću da spomenuti državljeni odsluže svoje kazne na njezinom državnom području. Budući da finsko pravo predviđa navedenu mogućnost, Sud je ispitalo postoje li alternativne mjere izručenju državljanina druge države članice kojima bi se manje ograničavala njegova sloboda kretanja.

U tim okolnostima Sud je naglasio da države članice – unatoč tomu što su u uvjetima nepostojanja pravila prava Unije o izručenju svojih državnih Rusiji i dalje nadležne donositi takva pravila – dužne su tu svoju nadležnost izvršavati poštujući pravo Unije, osobito članke 18. i 21. UFEU-a. Budući da se državljeni države članice od koje se izručenje traži i državljeni drugih članica koji stalno borave u toj državi članici i na taj način pokazuju nedvojbenu razinu integriranosti nalaze u usporedivoj situaciji, država članica od koje se izručenje traži dužna je potonjima osigurati postupanje jednako onom prema vlastitim državljenim u pitanjima izručenja. Prema tome, na takvog građanina Unije valja primijeniti pravilo kojim se zabranjuje izručenje vlastitih državnih i on može, pod istim uvjetima kao i potonji, izdržati kaznu na području države članice od koje se izručenje traži.

Naposljeku, Sud je podsjetio na to da država članica od koje se izručenje traži – u slučaju da namjerava izručiti državljanina druge države članice koji stalno ne boravi na njezinu državnom području – mora provjeriti ugrožavaju li se izručenjem prava zajamčena Poveljom, osobito njezinim člankom 19.

IV. Institucionalne odredbe

U presudi **Francuska/Parlament (Izvršavanje proračunske ovlasti)** (C-73/17, [EU:C:2018:787](#)), koju je donijelo 2. listopada 2018., veliko vijeće Suda ocijenilo je da *Europski parlament može izvršavati dio svojih proračunskih ovlasti u Bruxellesu, umjesto u Strasbourg, ako je to nužno zbog zahtjeva vezanih za pravilno funkcioniranje proračunskog postupka*. U tom predmetu, Francuska Republika, koju podupire Veliko Vojvodstvo Luksemburg, zatražila je od Suda da poništi određene akte Parlamenta koji se odnose na usvajanje općeg proračuna Unije za proračunski godinu 2017. zato što su doneseni na dodatnom plenarnom zasjedanju u Bruxellesu. Prema mišljenju Francuske Republike, u skladu s točkom (a) jedinog članka Protokola o mjestu sjedišta institucija³³, Parlament je obvezan izvršavati proračunske ovlasti koje su mu dodijeljene člankom 314. UFEU-a u cijelosti tijekom redovnih plenarnih sjednica koje se održavaju u Strasbourg.

U svojoj presudi Sud je podsjetio na to da je Parlament obvezan izvršavati proračunske ovlasti koje su mu dodijeljene u skladu s Ugovorima i aktima donesenim na temelju njih.

Tako je, kao prvo, spomenuta institucija obvezana na poštovanje Protokola o mjestu sjedišta institucija, koji je sastavni dio Ugovorâ.

³³ Protokol (br. 6) o mjestu sjedišta institucija te određenih tijela, ureda, agencija i službi Europske unije, priložen UFEU-u, UFEU-u i UEZAE-u (SL 2008., C 115, str. 265.)

Kao drugo, Parlament je dužan poštovati rokove kojima podliježe u skladu s Ugovorom prilikom izvršavanja svojih proračunskih ovlasti na plenarnom zasjedanju, kako bi se osiguralo usvajanje godišnjeg proračuna Unije prije kraja godine koja prethodi dotičnoj proračunskoj godini. Na taj način, ako on ne donese odluku u drugom čitanju o zajedničkom nacrtu godišnjeg proračuna u roku od četrnaest dana iz članka 314. stavka 6. UFEU-a ili ako ga Vijeće u tom roku odbije, proračunski se postupak mora u potpunosti ponoviti, pri čemu Parlament gubi ovlast iz članka 314. stavka 7. točke (d) UFEU-a, koja mu u slučaju da Vijeće odbije zajednički nacrt godišnjeg proračuna omogućuje da sâm odluči o donošenju proračuna na temelju dodatnog glasovanja kvalificiranom većinom. Osim toga, u opisanom slučaju Vijeće može sâmo prihvati zajednički nacrt godišnjeg proračuna. Međutim, od posebne je važnosti za transparentnost i demokratski legitimitet djelovanja Unije da se Parlament na plenarnom zasjedanju izjasni o tom nacrtu.

Kao treće, Protokol o mjestu sjedišta institucija i odredbe Ugovora kojima se uređuje proračunski postupak imaju istu pravnu snagu. Stoga zahtjevi koji proizlaze iz prve od tih odredbi ne mogu kao takvi imati prednost pred onima iz druge i obrnuto. Oni se u svakom pojedinom slučaju moraju primjenjivati uz njihovo nužno usklađivanje i pravednu ravnotežu među njima. Prema tome, iako je Parlament dužan izvršavati svoje proračunske ovlasti tijekom redovnog plenarnog zasjedanja u Strasbourg, ta obveza koja proizlazi iz Protokola o mjestu sjedišta institucija ipak ne predstavlja prepreku tomu da se o godišnjem proračunu raspravlja i glasuje na dodatnim plenarnim zasjedanjima u Bruxellesu ako je to nužno zbog zahtjeva vezanih uz pravilno odvijanje proračunskog postupka. Na Parlamentu je da provede to usklađivanje, za koje raspolaže diskrečijskom ovlašću koja proizlazi iz zahtjeva vezanih uz pravilno odvijanje proračunskog postupka.

Stoga se nadzor Suda odnosi isključivo na pitanje je li Parlament pogriješio u primjeni diskrečijske ovlasti prilikom izvršavanja dijela svojih proračunskih ovlasti na dodatnom plenarnom zasjedanju. U ovom slučaju Sud je zaključio da Parlament nije pogriješio u ocjeni prilikom utvrđivanja rasporeda redovnih plenarnih sjednica i uvrštavanja rasprave i glasovanja o zajedničkom nacrtu godišnjeg proračuna Unije za proračunsku godinu 2017. na dnevni red dodatnog plenarnog zasjedanja koje se održalo u Bruxellesu 30. studenoga i 1. prosinca 2016. U tim okolnostima, Sud je također utvrdio da predsjednik Parlamenta nije počinio pogrešku u ocjeni kad je tijekom spomenute plenarne sjednice proglašio da je godišnji proračun Unije za proračunsku godinu 2017. konačno usvojen.

V. Pravo Europske unije i nacionalno pravo

U presudi **Smith** (C-122/17, [EU:C:2018:631](#)), koju je donijelo 7. kolovoza 2018., veliko vijeće Suda ocijenilo je da *nacionalni sud pred kojim se vodi spor između pojedinaca, koji ne može protumačiti odredbe svojeg nacionalnog prava protivne odredbi Direktive 90/232³⁴ koja ispunjava sve propisane uvjete za izravan učinak nije dužan, samo na temelju prava Unije, ne primjeniti te odredbe nacionalnog prava kao i klauzulu koja je u skladu s tim odredbama sadržana u ugovoru o osiguranju.*

U tom predmetu Sud je bio pozvan izjasniti se o posljedicama svoje presude **Farrell**³⁵, u kojoj je ocijenio protivnima članku 1. Direktive 90/232 nacionalne odredbe koje predviđaju isključenje iz obveznog automobilskog osiguranja osoba za koje u motornom vozilu nisu predviđena sjedala i utvrdio da spomenuti članak 1. ispunjava

³⁴| Treća Direktiva Vijeća 90/232/EEZ od 14. svibnja 1990. o usklađivanju zakonodavstava država članica o osiguranju od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila (SL 1990., L 129, str. 33.)

³⁵| Presuda Suda od 19. travnja 2007., **Farrell** (C-356/05, [EU:C:2007:229](#))

sve propisane uvjete za izravan učinak. Sud koji je uputio zahtjev dvojio je u tom pogledu o obvezama koje na temelju prava Unije ima nacionalni sud pred kojim se vodi spor među pojedincima, kada mjerodavno nacionalno pravo očito nije u skladu s navedenim odredbama spomenute direktive.

Podsjećajući na svoju ustaljenu sudsку praksu prema kojoj direktiva ne može sama po sebi stvarati obveze za pojedinca te se stoga protiv njega nije moguće pozivati na direktivu kao takvu, Sud je ocijenio da je nacionalni sud dužan iz primjene izuzeti odredbu nacionalnog prava koja je protivna direktivi samo u slučaju kada se na nju poziva protiv države članice, njezinih upravnih tijela, uključujući lokalna tijela, ili protiv tijela ili subjekata koji su pod vlašću ili nadzorom države ili kojima je država članica povjerila izvršavanje zadaće od javnog interesa te koji u tu svrhu imaju posebne ovlasti šire od onih koje proizlaze iz pravila koja se primjenjuju na odnose između pojedinaca. Proširivanje mogućnosti pozivanja na odredbu direktive koja nije prenesena, ili je nepravilno prenesena, na područje odnosa između pojedinaca dopušteno je, naime, samo ako se navedenom odredbom direktive konkretizira opće načelo prava Unije. U takvom slučaju, opće načelo, a ne direktiva koja ga konkretizira, pojedincima daje pravo na koje se kao takvo mogu pozivati i koje čak i u sporovima između pojedinaca obvezuje nacionalne sude na izuzimanje iz primjene nacionalnih odredbi koje nisu u skladu s tim načelom u situaciji kada smatraju da ne mogu osigurati njihovo usklađeno tumačenje.

U predmetnom slučaju, Direktiva 90/232 – propisujući u članku 1. obvezu da predmetno osiguranje od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila pokriva tjelesne ozljede koje su proizašle iz te upotrebe svih putnika osim vozača – ne konkretizira opće načelo prava Unije. Slijedom navedenog, u sporu između pojedinaca nije moguće izravno se pozvati na tu odredbu ako nije prenesena ili je nepravilno prenesena³⁶.

Dana 4. prosinca 2018., u presudi **Minister for Justice and Equality i Commissioner of An Garda Síochána** (C-378/17, [EU:C:2018:979](#)), Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o pitanju *mora li nacionalno tijelo uspostavljeno zakonom s ciljem osiguravanja primjene prava Unije u određenom području imati ovlast neprimjene pravila nacionalnog prava koje se protivi pravu Unije*. Glavni postupak odnosio se na određivanje najveće dopuštene dobi za zapošljavanje u irskoj policiji i na pitanje predstavlja li to diskriminaciju zabranjenu kako Direktivom 2000/78³⁷ tako i odredbama irskog prava kojima se ona prenosi. Iako je u skladu s irskim pravom Komisija za radne odnose (koja se ranije nazivala „Sud za jednakost“) nadležna za osiguravanje poštovanja obveza koje proizlaze iz Direktive 2000/78, samo je Visoki sud nadležan za prihvatanje zahtjeva za neprimjenu odnosno poništenje odredbe nacionalnog prava koja se protivi pravu Unije.

Na upit irskog Vrhovnog suda koji se u biti odnosio na usklađenost takve dobne granice s pravom Unije, Sud je najprije istaknuo postojeću razliku između ovlasti donošenja odluke o neprimjeni, u određenom slučaju, odredbe nacionalnog prava koja se protivi pravu Unije i ovlasti stavljanja izvan snage te odredbe koja ima širi učinak potpunog oduzimanja valjanosti toj odredbi. Iako je na državama članicama da odrede sudevine nadležne za provjeru valjanosti nacionalne odredbe, Sud je podsjetio da su nacionalni sudevi koji su zaduženi za primjenu odredbi prava Unije dužni osigurati njihov puni učinak, prema potrebi samostalnim donošenjem odluke o neprimjeni svake suprotne odredbe nacionalnog prava, a da pritom ne moraju zatražiti ni čekati prethodno stavljanje izvan snage te nacionalne odredbe kroz zakonodavni ili bilo koji drugi Ustavom predviđeni postupak. Naime, načelo nadređenosti prava Unije nalaže svim tijelima države članice, a ne samo sudevinama, da osiguraju puni učinak odredbi prava Unije.

36| U vezi s navedenom direktivom valja istaknuti i presudu **Juliana** (C-80/17, [EU:C:2018:661](#)), prikazanu u dijelu XIV.6. „Automobilsko osiguranje“.

37| Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (SL 2000., L 303, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svežak 1., str. 69.)

Prema tome, Sud je ocijenio da bi korisni učinak pravila Unije o jednakosti pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja bio umanjen kada tijelo poput Komisije za radne odnose – kojemu je zakonom dodijeljena zadaća osiguravanja primjene i poštovanja obveza koje proizlaze iz primjene Direktive 2000/78 – ne bi moglo utvrditi da se nacionalna odredba protivi spomenutoj direktivi te stoga ne bi moglo donijeti odluku o neprimjeni te odredbe. Okolnost da nacionalno pravo u konkretnom slučaju omogućava pojedincima da Visokom суду podnesu pravno sredstvo koje se temelji na navodnoj neusklađenosti nacionalne odredbe s Direktivom 2000/78, a potonjem суду da, u slučaju prihvaćanja tog pravnog sredstva, doneše odluku o neprimjeni nacionalne odredbe o kojoj je riječ, ne može dovesti u pitanje prethodni zaključak.

Sud je stoga zaključio da pravo Unije i, osobito, načelo nadređenosti toga prava, treba tumačiti na način da im se protive nacionalni propisi u skladu s kojima nacionalno tijelo uspostavljeno zakonom s ciljem osiguravanja primjene prava Unije u određenom području nije nadležno za donošenje odluke o neprimjeni pravila nacionalnog prava koje se protivi pravu Unije.

VI. Postupci prema pravu Unije³⁸

1. Zahtjev za prethodnu odluku

U ovom dijelu valja istaknuti dvije presude koje se odnose na dopuštenost zahtjeva za prethodnu odluku i jednu presudu koja se tiče obveze sudova posljednjeg stupnja da podnesu zahtjev Sudu, u smislu članka 267. trećeg stavka UFEU-a.

U presudi **Georgsmarienhütte** (C-135/16, [EU:C:2018:582](#)), koju je donio 25. srpnja 2018., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, bio pozvan pojasniti svoju sudsku praksu iz presude **TWD**³⁹ (presuda od 9. ožujka 1994., **TWD Textilwerke Deggendorf**, C-188/92, [EU:C:1994:90](#)). On se tako izjašnjavao o dopuštenosti zahtjeva za prethodnu odluku koji se odnosio na valjanost Komisijine odluke o proglašenju državne potpore nezakonitom u situaciji u kojoj stranka koja se pozvala na nezakonitost spomenute odluke pred sudom koji je uputio zahtjev nije podnijela tužbu za njezino poništenje pred Općim sudom, iako je imala aktivnu procesnu legitimaciju na temelju članka 263. četvrtog stavka UFEU-a, te u kojoj na prvi pogled nije isključeno da je pravno sredstvo pred sudom koji je uputio zahtjev podneseno u roku iz članka 263. šestog stavka UFEU-a.

Povod tom predmetu bio je njemački zakon iz 2012. za promicanje električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije. Taj je zakon predviđao, među ostalim, ograničenje najvišeg iznosa naknade (u dalnjem tekstu: naknada EEG) koju na temelju tog zakona plaćaju elektrointenzivna društva (u dalnjem tekstu: EID). Na taj način, EID-i, koji su veliki potrošači energije, mogu ograničiti svoje energetske troškove i očuvati svoju međunarodnu konkurentnost. U Odluci 2015/1585⁴⁰ Komisija je, među ostalim, to ograničenje najvišeg iznosa naknade EEG kvalificirala kao državnu potporu nespojivu s unutarnjim tržištem i naložila Njemačkoj da od

38| U tom području valja uputiti, kada je riječ o postupku privremene pravne zaštite, na rješenje doneseno 17. prosinca 2018. u predmetu **Komisija/Poljska** (C-619/18 R, [EU:C:2018:1021](#)), koje je prikazano u dijelu II.3.3. „Pravo pristupa nepristranom судu”.

39| Presuda Suda od 9. ožujka 1994., **TWD** (C-188/92, [EU:C:1994:90](#))

40| Odluka Komisije (EU) 2015/1585 od 25. studenoga 2014. o programu potpore SA.33995 (2013/C) (ex 2013/NN) (koji je provela Njemačka radi potpore obnovljive električne energije i velikih potrošača) (SL 2015., L 250, str. 122.; u dalnjem tekstu: sporna odluka)

EID-a zatraži njezin povrat. Prilikom podnošenja tužbe sudu koji je uputio zahtjev protiv odluke o povlačenju ograničenja najvišeg iznosa koje im je išlo u prilog, četiri EID-a pozvala su se u biti na nevaljanost sporne odluke. Taj je sud stoga odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu pitanje o njezinoj valjanosti.

Sud je podsjetio na to da je, osobito zbog razmatranja koja se odnose na pravnu sigurnost, isključena mogućnost da korisnik državne potpore koja je predmet Komisijine odluke izravno upućene samo državi članici iz koje je taj korisnik, koji je nesumnjivo mogao pobijati tu odluku na temelju članka 263. UFEU-a, ali je propustio prekluzivni rok predviđen u stavku 6. te odredbe, uspješno dovede u pitanje zakonitost navedene odluke pred nacionalnim sudovima prilikom tužbe podnesene protiv nacionalnih mjera kojima se provodi ta odluka. To isključenje također je opravdano u slučaju kada se korisnik potpore pred nacionalnim sudom poziva na nevaljanost Komisijine odluke prije isteka roka za podnošenje pravnog sredstva protiv te odluke. Stoga, ako osoba koja želi osporavati akt Unije nesumnjivo ima aktivnu procesnu legitimaciju na temelju članka 263. četvrtog stavka UFEU-a, ona se mora koristiti u toj odredbi predviđenim pravnim sredstvom i podnijeti tužbu Općem судu. U tom pogledu Sud je naglasio da tužba za poništenje, koja podrazumijeva mogućnost podnošenja žalbe protiv odluke Općeg suda, nudi postupovni okvir koji je posebno prikladan za temeljito i kontradiktorno razmatranje činjeničnih i pravnih pitanja, osobito u tehničkim i složenim područjima poput državnih potpora.

S obzirom na ta razmatranja, Sud je utvrdio da tužitelji u glavnom postupku, iako su nesumnjivo imali pravo zahtijevati poništenje sporne odluke na temelju članka 263. četvrtog stavka UFEU-a, nisu podnijeli tužbu Općem судu. Iz toga slijedi da se nisu mogli pozivati na nevaljanost spomenute odluke u prilog svojim tužbama koje su protiv nacionalnih mjera za njezinu provedbu podnijeli sudu koji je uputio zahtjev. Prema tome, budući da valjanost sporne odluke nije valjano osporavana pred sudom koji je uputio zahtjev, Sud je ocijenio nedopuštenim zahtjev za prethodnu odluku koji se odnosio na spomenutu valjanost.

Nadalje, u predmetu u kojem je 20. rujna 2018. donesena presuda **Fremoluc** (C-343/17, [EU:C:2018:754](#)), četvrto vijeće Suda bilo je pozvano izjasniti se, u kontekstu spora čiji su svi elementi ograničeni na jednu državu članicu, o *pitanju dopuštenosti zahtjeva za prethodnu odluku u potpuno unutarnjoj situaciji*. To pitanje postavljeno je u kontekstu belgijskog propisa koji jednoj državnoj agenciji dodjeljuje pravo prvakupa zemljišta radi izvedbe projekata izgradnje socijalnih stanova i predviđa prvenstvenu dodjelu tih stanova, nuđenih na prodaju ili u najam, fizičkim osobama koje imaju usku društvenu, gospodarsku ili socio-kulturnu vezu s dotičnim dijelom državnog područja. U glavnom postupku, Fremoluc NV, društvo sa sjedištem u Belgiji, sklopilo je ugovor o kupoprodaji više zemljišta koja se nalaze u pokrajini Flamanski Brabant s prodavateljima koji također prebivaju u Belgiji pod odgodnim uvjetom nekorištenja zakonskim pravima prvakupa. Pokrajinska agencija zadužena za zemljišnu i stambenu politiku u konačnici se ipak koristila spomenutim pravima, kupila zemljišta i potom ih preprodala. Odlučujući o tužbi koju mu je podnijelo društvo Fremoluc NV, sud koji je uputio zahtjev traži od Suda da odgovori na pitanje treba li sporni nacionalni propis smatrati protivnim pravilima o slobodi kretanja.

Sud je najprije podsjetio na svoju sudske praksu prema kojoj se odredbe UFEU-a i akti za njegovu provedbu ne primjenjuju u situaciji u kojoj su svi elementi glavnog postupka ograničeni na jednu državu članicu. Međutim, Sud je napomenuo da postoje slučajevi u kojima se, čak i kada je riječ o takvoj situaciji, može pokazati potrebnim to da se protumače odredbe Ugovorâ koje se odnose na temeljne slobode, kako bi se donijela odluka u glavnom postupku i da se, shodno tome, proglose dopuštenima takvi zahtjevi za prethodnu odluku. Međutim, sud koji je uputio zahtjev treba, u skladu s člankom 94. Poslovnika, pojasniti Sudu po čemu je, unatoč potpuno unutarnjoj naravi, spor koji se pred njim vodi povezan s odredbama prava Unije o temeljnim slobodama i, prema tome, je li zatraženo prethodno tumačenje potrebno za rješavanje tog spora. U predmetnom slučaju Sud je upozorio na to se u zahtjevu za prethodnu odluku samo navodi kako se čini da pravilo o pravu prvenstva iz glavnog postupka utječe na državljane i društva drugih država članica. U tom zahtjevu ne navodi se, među ostalim, nijedan element koji bi omogućio potvrđivanje postojanja interesa državljana drugih država članica, poput konkurenata društva Fremoluc NV, za ostvarivanje temeljnih sloboda u situaciji iz glavnog postupka.

Slijedom navedenog, Sud je zaključio da je zahtjev za prethodnu odluku nedopušten jer nije dokazano postojanje veze između predmeta odnosno okolnosti glavnog postupka, čiji su svi elementi ograničeni na samo jednu državu članicu, i odredbi prava Unije čije se tumačenje traži.

Naposljetu, u presudi **Komisija/Francuska (Porez po odbitku)** (C-416/17, [EU:C:2018:811](#)), koju je donijelo 4. listopada 2018., četvrto vijeće Suda utvrdilo je *povredu obveze upućivanja zahtjeva za prethodnu odluku koju je počinio sud protiv čijih odluka nema pravnog lijeka*. Tužba zbog povrede obveze podnesena je protiv Francuske s ciljem da se utvrdi, s jedne strane, nastavak diskriminirajućeg i neproporcionalnog postupanja prema francuskim društвima majkama koja primaju dividende od francuskih društava kćeri i onima koja primaju dividende od inozemnih društava kćeri protivno pravu Unije⁴¹, kako ga je protumačio Sud u presudi **Accor**⁴² i, s druge strane, povreda obveze upućivanja zahtjeva za prethodnu odluku koju je počinilo francusko Državno vijeće.

Komisija tvrdi da je taj sud bio mišljenja da rješenje što ga je Sud prihvatio u presudi **Accor** ne daje odgovor na pitanje prema kojim pravilima valja izvršiti povrat poreza po odbitku za čiju je naplatu u spomenutoj presudi utvrđeno da nije u skladu s člancima 49. i 63. UFEU-a i da je to pitanje Sud naknadno razmatrao u presudi *Test Claimants in the FII Group Litigation*⁴³. Državno vijeće potom je odlučilo odstupiti od potonje sudske prakse jer je britanski sustav o kojem se raspravljalo u toj presudi različit od francuskog sustava kredita poreza i poreza po odbitku, iako nije moglo biti sigurno da će Sud dijeliti njegovo mišljenje. Stoga je odlučilo riješiti predmete koji su se pred njim vodili, a ticali su se navedenog pitanja, bez upućivanja zahtjeva za prethodnu odluku Sudu.

Sud je najprije podsjetio na to da se obveza država članica da poštuju odredbe UFEU-a odnosi na sva njihova tijela, uključujući, u okviru njihovih ovlasti, sudove. Stoga se povreda obveze države članice u načelu može utvrditi na temelju članka 258. UFEU-a neovisno o tijelu te države čija je radnja ili propust uzrok povrede obveze, čak i kad je riječ o ustavno neovisnoj instituciji.

Osim toga, Sud je naglasio da je, kada protiv odluke nacionalnog suda nema nikakva pravnog lijeka, potonji načelno dužan pokrenuti postupak pred Sudom u smislu članka 267. trećeg stavka UFEU-a ako se u predmetu koji je pred njim u tijeku pojavi pitanje koje se odnosi na tumačenje UFEU-a i da je cilj obveze pokretanja postupka iz te odredbe osobito sprječiti da se u bilo kojoj državi članici razvije nacionalna sudska praksa koja nije u skladu s pravilima prava Unije. Takva obveza za taj sud ne postoji kada on utvrdi da postavljeno pitanje nije relevantno ili da je predmetna odredba prava Unije već bila predmet tumačenja Suda ili da je pravilna primjena prava Unije tako očita da ne ostavlja mjesta nikakvoj razumnoj sumnji, a postojanje takve mogućnosti treba biti procijenjeno s obzirom na karakteristike svojstvene pravu Unije, posebne poteškoće koje predstavlja njegovo tumačenje i rizik razilaženja sudske prakse unutar Unije. U predmetnom slučaju Sud je utvrdio da je Francuska Republika – propuštanjem Državnog vijeća da pred Sudom pokrene postupak u skladu s člankom 267. trećim stavkom UFEU-a, iako tumačenje odredbi prava Unije koje je prihvatiло nije bilo tako očito da nije ostavljalo mjesta nikakvoj razumnoj sumnji – povrijedila obveze koje ima na temelju spomenute odredbe.

41| Kada je riječ o tom prigorovu, Sud je istaknuo da se člancima 49. i 63. UFEU-a nalaže državi članici koja ima sustav za sprečavanje dvostrukog ekonomskog oporezivanja u slučaju dividendi koje rezidentima isplaćuju rezidentna društva da jednako postupa s dividendama koje rezidentima isplaćuju nerezidentna društva, osim ako je to različito postupanje opravdano važnim razlozima u općem interesu. Slijedom navedenog, Sud je utvrdio da je Francuska Republika morala – kako bi okončala diskriminirajuće postupanje u primjeni poreznog mehanizma cilj kojega je sprječiti dvostruko ekonomsko oporezivanje raspodijeljenih dividendi – uzeti u obzir ranije oporezivanje raspodijeljene dobiti koje proizlazi iz izvršavanja poreznih nadležnosti države članice podrijetla dividendi, u granicama svoje vlastite porezne nadležnosti, neovisno o razini lanca povezanih društava na kojoj je došlo do tog oporezivanja, odnosno oporezivanju na razini društva kćeri ili društva unuke.

42| Presuda od 15. rujna 2011., **Accor** (C-310/09, [EU:C:2011:581](#))

43| Presuda od 13. studenoga 2012., **Test Claimants in the FII Group Litigation** (C-35/11, [EU:C:2012:707](#))

2. Tužba za poništenje⁴⁴

U području tužbi za poništenje, valja istaknuti tri presude. Prve dvije odnose se na dopuštenost tužbi koje podnose fizičke odnosno pravne osobe, dok se treća tiče nadležnosti suda Unije da odlučuje o aktima koje je institucija donijela u postupku u kojem se predviđa sudjelovanje nacionalnog tijela.

U dvjema presudama od 13. ožujka 2018., *Industrias Químicas del Vallés/Komisija* (C-244/16 P, [EU:C:2018:177](#)) i *European Union Copper Task Force/Komisija* (C-384/16 P, [EU:C:2018:176](#)), Sud se, sastavljen u velikom vijeću, potvrđujući rješenja Općeg suda protiv kojih je podnesena žalba⁴⁵, izjašnjavao o *tumačenju glagola „podrazumijevati“ (provedbene mjere), koji se upotrebljava u posljednjem dijelu rečenice članka 263. četvrtog stavka UFEU-a*. Ta odredba predviđa mogućnost da fizička odnosno pravna osoba podnese tužbu za poništenje protiv regulatornog akta koji ne podrazumijeva provedbene mjere ako se on na nju izravno odnosi. Opći je sud u pobijanim rješenjima odbacio kao nedopuštene tužbe za djelomično poništenje Uredbe 2015/408⁴⁶ ocijenivši da potonja u biti podrazumijeva provedbene mjere u odnosu na žalitelje u smislu posljednjeg dijela rečenice članka 263. četvrtog stavka UFEU-a. Žalitelji – društvo koje stavlja na tržište sredstva za zaštitu bilja koja sadržavaju, među ostalim, kemijsku aktivnu tvar metalaksil, i udruženje proizvođača spojeva bakra – zatražili su djelomično poništenje navedene uredbe zato što ona te proizvode kvalificira kao kandidate za zamjenu i podvrgava ih stoga pravilima koja se primjenjuju na takve tvari, uvedenima Uredbom br. 1107/2009⁴⁷.

Kada je, kao prvo, riječ o pitanju podrazumijeva li Uredba 2015/408 provedbene mjere u odnosu na žalitelje, Sud je ocijenio da akti koje Komisija ili države članice moraju donijeti radi provedbe posebnih pravila propisanih Uredbom br. 1107/2009 – koja se primjenjuju na metalaksil i spojeve bakra – ostvaruju pravne učinke Uredbe 2015/408 u odnosu na žalitelje i time čine mjere za njezinu provedbu. U tom pogledu, prema mišljenju Suda, tekstom posljednjeg dijela rečenice članka 263. četvrtog stavka UFEU-a ne zahtijeva se – kako bi se neku mjeru smatralo provedbenom mjerom regulatornog akta – da je taj akt pravna osnova te mjere. Jedna te ista mjeru može biti provedbena mjera kako aktu čije su odredbe njezina pravna osnova tako i zasebnog akta ako će se svi ili neki učinci potonjeg akta u odnosu na žalitelja proizvesti tek posredstvom te mjere.

Kada je, nadalje, riječ o osobnom utjecaju na žalitelje na temelju Uredbe 2015/408, Sud je ocijenio da puka okolnost da je uvoznik metalaksila sudjelovao u postupku koji je doveo do uvrštenja te tvari u Prilog I. Direktivi 91/414⁴⁸ ne može tog uvoznika individualizirati. Naime, na njega se spomenuta uredba odnosi samo zbog njegova objektivnog svojstva uvoznika metalaksila i prodavatelja proizvoda koji sadržavaju tu tvar, jednako kao i na bilo kojeg drugog gospodarskog subjekta koji je stvarno ili potencijalno u jednakom položaju. Isto

44| Sud je ispitivao dopuštenost podnesene mu tužbe za poništenje i u presudi *Komisija/Vijeće (ZMP Antarktika)* (C-626/15 i C-659/16, [EU:C:2018:925](#)), donesenoj 20. studenoga 2018. Ta je presuda prikazana u dijelu XIX.3. ovog izvješća, naslovljenom „Unijina vanjska nadležnost“.

45| Rješenja Općeg suda od 16. veljače 2016., *Industrias Químicas del Vallés/Komisija* (T-296/15, neobjavljeno, [EU:T:2016:79](#)) i od 27. travnja 2016., *European Union Copper Task Force/Komisija* (T-310/15, neobjavljeno, [EU:T:2016:265](#))

46| Provedbena uredba Komisije (EU) 2015/408 od 11. ožujka 2015. o provedbi članka 80. stavka 7. Uredbe (EZ) br. 1107/2009 Europskog parlamenta i Vijeća o stavljanju na tržište sredstava za zaštitu bilja i izradi popisa kandidata za zamjenu (SL 2015., L 67, str. 18.)

47| Uredba (EZ) br. 1107/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 21. listopada 2009. o stavljanju na tržište sredstava za zaštitu bilja i stavljanju izvan snage direktiva Vijeća 79/117/EEZ i 91/414/EEZ (SL 2009., L 309, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 3., svežak 61., str. 52.)

48| Direktiva Vijeća 91/414/EEZ od 15. srpnja 1991. o stavljanju sredstava za zaštitu bilja na tržište (SL 1991., L 230, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 3., svežak 55., str. 32.)

se tako Uredba 2015/408 osobno ne odnosi na članove udruženja proizvođača spojeva bakra, nego im se obraća zbog tog njihovog svojstva, na isti način kao i svim drugim gospodarskim subjektima koji su stvarno ili potencijalno u jednakom položaju.

Prema tome, nijedan od žalitelja nije imao aktivnu procesnu legitimaciju za podnošenje tužbe za poništenje pred Općim sudom, tako da je potonji pravilno postupio kada je njihove tužbe proglašio nedopuštenima.

U presudi od 6. studenoga 2018., **Scuola Elementare Maria Montessori/Komisija** (spojeni predmeti C-622/16 P do C-624/16 P, [EU:C:2018:873](#)), veliko vijeće Suda ispitivalo je *dopuštenost, s obzirom na treći dio rečenice članka 263. četvrtog stavka UFEU-a, tužbi za poništenje koje su podnijeli konkurenti korisnika programa državnih potpora protiv Komisije* kojom se utvrđuje da sporni nacionalni program nije državna potpora i da se potpore dodijeljene na temelju nezakonitog programa ne mogu vratiti.

U spornoj odluci⁴⁹ Komisija je zaključila da je oslobođenje od plaćanja općinskog poreza koje je Italija dodijelila nekomercijalnim subjektima (poput vjerskih ili crkvenih subjekata), koji u nekretninama koje im pripadaju obavljaju određene djelatnosti (poput školskih aktivnosti i smještaja), nezakonita državna potpora. Komisija, međutim, nije naložila povrat potpore, smatrajući to nemogućim. Nadalje, ona je ocijenila da porezno oslobođenje predviđeno novim talijanskim sustavom jedinstvenog općinskog poreza, koji se primjenjuje od 1. siječnja 2012., nije državna potpora. Scuola Elementare Maria Montessori (u daljem tekstu: Montessori), privatna obrazovna ustanova, i P. Ferracci, vlasnik smještajnog objekta „Bed & Breakfast“, podnijeli su Općem судu tužbe za poništenje sporne odluke ističući da su njome stavljeni u nepovoljan tržišni položaj u odnosu na vjerske odnosno crkvene subjekte koji se nalaze u neposrednoj blizini i koji obavljaju slične djelatnosti. Budući da je Opći sud proglašio tužbe dopuštenima, ali ih je odbio kao neosnovane⁵⁰, i tužitelji i Komisija podnijeli su žalbe protiv njegovih presuda.

U potporu svojoj žalbi Komisija je u biti tvrdila da je Opći sud pogrešno protumačio i primijenio sva tri kumulativna uvjeta iz trećeg dijela rečenice članka 263. četvrtog stavka UFEU-a kada je tužbe za poništenje proglašio dopuštenima na temelju te odredbe.

Sud je u tom pogledu podsjetio da je Ugovorom iz Lisabona u članak 263. četvrti stavak UFEU-a dodan treći dio rečenice, koji je ublažio prepostavke dopuštenosti tužbi za poništenje koje podnose fizičke i pravne osobe. Taj dio rečenice omogućava podnošenje pravnog lijeka protiv „regulatornih akata“ koji ne podrazumijevaju provedbene mjere i izravno se odnose na tužitelja, ne uvjetujući osobnim utjecajem dopuštenost tužbe za poništenje koju podnose spomenute osobe. Sud smatra da navedeni pojam „regulatorni akt“ obuhvaća sve nezakonodavne akte opće primjene. Kada je riječ o području državnih potpora, Sud je podsjetio na to da su Komisijine odluke kojima se odobrava odnosno zabranjuje nacionalni program akti opće primjene. On je potom napomenuo da se o izravnom utjecaju na tužitelja u području državnih potpora ne može zaključivati samo na temelju mogućnosti njegova konkurentskog odnosa s poduzetnikom koji je korisnik državne potpore. U tom pogledu tužitelj mora iznijeti relevantne razloge zbog kojih ga Komisijina odluka može staviti u nepovoljan tržišni položaj i stoga proizvesti učinke na njegovu pravnu situaciju.

U pogledu kriterija koji se odnosi na nepostojanje provedbenih mjera, Sud je podsjetio da su, s obzirom na korisnike programa potpore, nacionalne odredbe koje uspostavljaju taj sustav i akti koji provode te odredbe bez sumnje provedbene mjere koje podrazumijeva odluka kojom se utvrđuje da je program nespojiv s unutarnjim

49| Odluka Komisije 2013/284/EU od 19. prosinca 2012. o mjerama državne potpore S. A. 20829 (C 26/2010, ex NN 43/2010 (ex CP 71/2006)) koje je provela Italija i koje se odnose na oslobođenje od plaćanja općinskog poreza na nekretnine koje upotrebljavaju nekomercijalni subjekti u posebne svrhe (SL 2013., L 166, str. 24.)

50| Presude Općeg suda od 15. rujna 2016., **Scuola Elementare Maria Montessori/Komisija** (T-220/13, [EU:T:2016:484](#)) i **Ferracci/Komisija** (T-219/13, [EU:T:2016:485](#))

tržištem ili kojom se on proglašava spojivim s potonjim pod uvjetom poštovanja obveza koje je preuzela predmetna država članica, što se objašnjava time da korisnik programa potpora može, ako ispunjava uvjete predviđene nacionalnim pravom za korištenje tim programom, zahtijevati od nacionalnih tijela da mu dodijele tu potporu na način kako bi bila dodijeljena da postoji bezuvjetna odluka kojom se utvrđuje da je navedeni program spojiv s unutarnjim tržištem. Korisnik programa potpora može stoga pobijati akt o odbijanju tog zahtjeva pred nacionalnim sudovima pozivajući se na nevaljanost Komisijine odluke o utvrđivanju predmetnog programa nespojivim s unutarnjim tržištem ili spojivim s tim tržištem pod uvjetom poštovanja obveza koje je preuzela predmetna država članica, kako bi te sudove naveo da Sudu upute prethodno pitanje o njezinoj valjanosti.

Međutim, drukčije je u slučaju konkurenata korisnika nezakonite potpore koji ne ispunjavaju uvjete za mogućnost korištenja predviđene nacionalnom mjerom. Naime, prema mišljenju Suda, bilo bi neprirodno nametnuti tom konkurentu obvezu da od nacionalnih tijela zahtijeva dodjelu tog prava i da pobija akt o odbijanju tog zahtjeva pred nacionalnim sudom kako bi potonji naveo na to da Sudu postavi pitanje o valjanosti Komisijine odluke o navedenoj mjeri. Sud je stoga zaključio da u navedenom slučaju tu odluku treba smatrati aktom koji ne podrazumijeva provedbene mjere u odnosu na takvog konkurenta. S obzirom na ta razmatranja, Sud je zaključio da je sporna odluka „regulatorni akt“ koji se izravno odnosi na Montessori i P. Ferraccija u odnosu na koje ne podrazumijeva provedbene mjere pa je Opći sud s pravom proglašio dopuštenima njihove tužbe za poništenje. U pogledu merituma, Sud je pružio pojašnjenja o ispitivanju koje Komisija mora provesti kako bi došla do zaključka o absolutnoj nemogućnosti povrata nezakonitih potpora⁵¹.

Dana 19. prosinca 2018., u presudi **Berlusconi i Fininvest** (C-219/17, [EU:C:2018:1023](#)), Sud je, sastavljen u velikom vijeću, bio pozvan navesti učinke koje na podjelu nadležnosti između sudova Unije i sudova država članica ima sudjelovanje nacionalnih tijela u postupku koji vodi do donošenja akta Unije. Europska središnja banka (ESB) i nacionalna nadzorna tijela sudjelovala su u predmetnom postupku izdavanja odobrenja za stjecanje ili povećanje kvalificiranih udjela u kreditnim institucijama⁵².

U glavnom predmetu sudu koji je uputio zahtjev podnesena je tužba protiv prijedloga odluke Banke Italije koji je sadržavao negativno mišljenje o ugledu tužiteljâ kao stjecateljâ predmetnog udjela u jednoj kreditnoj instituciji i u kojem poziva ESB da se usprotivi stjecanju koje su oni predložili. Tužitelji su pred sudom koji je uputio zahtjev istaknuli da je spornim prijedlogom odluke povrijeđena pravomoćna presuda talijanskog Državnog vijeća prema kojoj je spomenuto stjecanje obuhvaćeno zakonodavstvom koje je postojalo prije donošenja kriterija dobrog ugleda. Banka Italije u svoju je obranu istaknula, među ostalim, nenaslovnost nacionalnih sudova za odlučivanje o toj tužbi, za koju smatra da je podnesena protiv pripremnih akata koji nemaju karakter odluke i koji služe donošenju odluke u isključivoj nadležnosti institucije Unije (ESB) te su zajedno s konačnom odlukom u isključivoj nadležnosti sudova Unije.

S tim u vezi sud koji je uputio zahtjev zatražio je od Suda da odgovori na pitanje je li na nacionalnim sudovima ili na sudu Unije da nadzire zakonitost akata o pokretanju postupka, pripremnih akata ili prijedloga koje je usvojilo nadležno nacionalno tijelo, u predmetnom slučaju Banka Italije, u okviru postupka izdavanja odobrenja za stjecanje kvalificiranog udjela u bankarskoj instituciji.

51| Vidjeti u tom smislu dio XII. „Tržišno natjecanje“.

52| Vidjeti postupak propisan u člancima 22. i 23. Direktive 2013/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društвima, izmjeni Direktive 2002/87/EZ te stavljaju izvan snage direktiva 2006/48/EZ i 2006/49/EZ (Direktiva CRD IV) (SL 2013., L 176, str. 338.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 6., svežak 14., str. 105.), u članku 4. stavku 1. točki (c) i članku 15. Uredbe Vijeća (EU) br. 1024/2013 od 15. listopada 2013. o dodjeli određenih zadaća ESB-u u vezi s politikama bonitetnog nadzora kreditnih institucija (Uredba o SSM-u) (SL 2013., L 287, str. 63.) te u člancima 85. do 87. Uredbe (EU) br. 468/2014 Europske središnje banke od 16. travnja 2014. o uspostavljanju okvira za suradnju unutar Jedinstvenog nadzornog mehanizma između Europske središnje banke i nacionalnih nadležnih tijela te s nacionalnim imenovanim tijelima (Okvirna uredba o SSM-u) (SL 2014., L 141, str. 1.).

Sud je najprije utvrdio da je člankom 263. UFEU-a sudovima Unije dodijeljena isključiva nadležnost za nadzor zakonitosti akata koje donose institucije Unije, među kojima je i ESB. Potom je utvrdio da postoje dvije različite situacije: s jedne strane, ona u kojoj institucija Unije raspolaže samo ograničenom marginom prosudbe ili njome uopće ne raspolaže, tako da je vezana aktom nacionalnog tijela i, s druge strane, ona u kojoj institucija Unije sama izvršava ovlast donošenja konačne odluke, pri čemu nije vezana aktom nacionalnih tijela. U prvom je slučaju na nacionalnim sudovima da odluče o nepravilnostima kojima bi takav nacionalni akt mogao biti zahvaćen, prema potrebi uz upućivanje Sudu zahtjeva za prethodnu odluku. Nasuprot tomu, u drugom je slučaju na sudu Unije ne samo da ocijeni zakonitost konačne odluke koju je donijela institucija Unije nego i da tom prilikom ispita eventualne povrede kojima su zahvaćeni pripremni akti ili prijedlozi nacionalnih tijela koji mogu utjecati na valjanost te konačne odluke.

S tim u vezi Sud naglašava da učinkovitost postupka u kojem je za donošenje odluke isključivo nadležna institucija Unije nužno prepostavlja jedinstven sudske nadzor kako bi se izbjegao rizik od razilaženja u ocjenama o zakonitosti konačne odluke, osobito kada se ona donosi nakon analize i prijedloga nacionalnog tijela. Naime, kada se zakonodavac Unije odluči za takav upravni postupak, on između dotične europske institucije i nacionalnih tijela namjerava uspostaviti poseban mehanizam suradnje koji se temelji na isključivoj nadležnosti spomenute institucije za donošenje odluka. Slijedom navedenog, iz članka 263. UFEU-a, u vezi s načelom lojalne suradnje iz članka 4. stavka 3. UEU-a, proizlazi da akti koje nacionalna tijela donose u takvoj vrsti postupka ne mogu biti predmet nadzora sudova država članica.

Sud je upozorio na to da je u predmetnom slučaju ESB isključivo nadležan za donošenje odluke o tome hoće li odobriti predloženo stjecanje nakon što provede postupak predviđen u okviru jedinstvenog nadzornog mehanizma bankovne unije, za čije je učinkovito i dosljedno funkcioniranje odgovoran. Slijedom toga, sud Unije jedini je nadležan da ocijeni, kao prethodno pitanje, utječu li na zakonitost konačne ESB-ove odluke eventualne povrede kojima su zahvaćeni pripremni akti što ih je za potrebe donošenja te odluke donijela Banka Italije. Ta nadležnost isključuje svaku nacionalnu sudske nadležnost u pogledu navedenih akata.

VII. Slobode kretanja

1. Sloboda poslovnog nastana

U presudi **Bevola i Jens W. Trock** (C-650/16, EU:C:2018:424), koju je donijelo 12. lipnja 2018., veliko vijeće Suda ispitivalo je usklađenost sa slobodom poslovnog nastana danskog poreznog propisa koji isključuje mogućnost da rezidentna društva odbiju konačne gubitke što su ih pretrpjeli njihove stalne poslovne jedinice koje se nalaze u drugoj državi članici, osim ako odabere nacionalni sustav međunarodnog zajedničkog oporezivanja.

Sud je najprije podsjetio na to da se odredbe prava Unije koje se odnose na slobodu poslovnog nastana – premda prema svojem tekstu imaju za cilj osigurati povlasticu nacionalnog tretmana u državi članici primateljici – također protive tomu da država članica podrijetla postavlja prepreke poslovanju koje rezidentno društvo obavlja u drugoj državi članici posredstvom stalne poslovne jedinice. Sud je potom utvrdio da dansko porezno zakonodavstvo, time što iz oporezivog prihoda danih društava načelno isključuje prihode i rashode koji se mogu pripisati njihovim stalnim poslovnim jedinicama koje se nalaze u drugoj zemlji, uvodi različito postupanje prema danskim društvima ovisno o tome nalazi li im se stalna poslovna jedinica u Danskoj ili u drugoj državi članici. Prema mišljenju Suda, takvo različito postupanje može danskom društvu učiniti manje privlačnim ostvarivanje slobode poslovnog nastana osnivanjem stalnih poslovnih jedinica u drugim državama članicama.

S obzirom na cilj koji se želi postići tim nacionalnim zakonodavstvom, a to je izbjegavanje dvostrukog oporezivanja dobiti i, jednako tako, dvostruko odbijanje gubitaka rezidentnih društava s takvim stalnim poslovnim jedinicama, Sud je istaknuo da se različito postupanje o kojem je riječ odnosi na objektivno usporedive situacije.

Sud je stoga ispitivao moguća opravdanja za takvo postupanje. U tom pogledu, on je istaknuo da se dansko zakonodavstvo može opravdati važnim razlozima u općem interesu koji se tiču održavanja uravnotežene raspodjele ovlasti oporezivanja među državama članicama, usklađenosti danskog poreznog sustava i potrebe sprečavanja opasnosti od dvostrukog odbijanja gubitaka, pod uvjetom da ne prekoračuje ono što je nužno za ostvarivanje tih ciljeva. Kada je riječ o nužnosti različitog postupanja o kojem je riječ u specifičnoj situaciji u kojoj su gubici stalne poslovne jedinice konačni, Sud je ocijenio da ne postoji opasnost od dvostrukog odbijanja gubitaka ako više nema nikakve mogućnosti odbijanja gubitaka nerezidentne stalne poslovne jedinice u državi članici u kojoj se nalazi. U takvoj situaciji nacionalno zakonodavstvo prekoračuje ono što je nužno za ostvarivanje gore navedenih važnih ciljeva u općem interesu. Međutim, kako se ne bi ugrozila usklađenost danskog poreznog sustava, odbijanje takvih gubitaka može se, prema mišljenju Suda, dopustiti samo pod uvjetom da rezidentno društvo dokaže da su oni konačni⁵³.

Sud je tako ocijenio da je članku 49. UFEU-a protivno zakonodavstvo države članice koje isključuje mogućnost da rezidentno društvo koje nije odabralo sustav međunarodnog zajedničkog oporezivanja od oporezive dobiti odbije gubitke svoje stalne poslovne jedinice sa sjedištem u drugoj državi članici kada je ono, s jedne strane, iscrpilo sve mogućnosti odbitka tih gubitaka koje mu nudi pravo države članice sjedišta te jedinice i kada je, s druge strane, od potonje prestalo primati bilo kakav prihod, tako da u navedenoj državi članici više nije moguće uzimanje u obzir spomenutih gubitaka, što treba provjeriti nacionalni sud.

2. Slobodno pružanje usluga

U presudi *X i Visser* (C-360/15 i C-31/16, [EU:C:2018:44](#)), koju je donijelo 30. siječnja 2018., veliko vijeće Suda pružilo je pojašnjenja o tumačenju Direktive 2006/123⁵⁴ u dvama predmetima u kojima je bila riječ o, kao prvo, administrativnim naknadama povezanim s uvođenjem elektroničkih komunikacijskih mreža i, kao drugo, pravilima iz prostornog plana na temelju kojih su određene geografske zone izvan gradskog središta namijenjene isključivo maloprodaji glomazne robe.

U prvom predmetu društvo tužitelj, kojemu je povjerena izgradnja optičke mreže u jednoj nizozemskoj općini, usprotivilo se plaćanju naknada koje je od njega zahtijevala ta općina na ime suglasnosti što ih je izdala za izvođenje radova na polaganju kabela. Odlučujući o kasacijskoj žalbi, sud koji je uputio zahtjev dvojio je o tome je li naplata pristojbi o kojima je riječ obuhvaćena područjem primjene Direktive 2006/123.

U tom pogledu Sud je ocijenio da se Direktiva 2006/123 ne primjenjuje na pristojbe za koje je nastanak obveze plaćanja povezan s pravima poduzeća ovlaštenih za pružanje elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga da instaliraju kabele za javnu elektroničku komunikacijsku mrežu. Naime, prema mišljenju Suda, nastanak obveze plaćanja takvih pristojbi povezan je s pravom poduzeća ovlaštenih za pružanje elektroničkih komunikacijskih mreža

53| Vidjeti u tom smislu presude Suda od 13. prosinca 2005., *Marks & Spencer* (C-446/03, [EU:C:2005:763](#), t. 55.) i od 3. veljače 2015., *Komisija/Ujedinjena Kraljevina* (C-172/13, [EU:C:2015:50](#), t. 36.).

54| Direktiva 2006/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2006. o uslugama na unutarnjem tržištu (SL 2006., L 376, str. 36.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 13., svezak 47., str. 160.)

da instaliraju opremu u smislu članka 13. Direktive 2002/20⁵⁵ koja obuhvaća naknade za prava korištenja i prava na instalaciju opreme. Propisivanje takvih pristojbi prema tome je pitanje koje se uređuje Direktivom 2002/20, u smislu članka 2. stavka 2. točke (c) Direktive 2006/123, koja iz područja svoje primjene isključuje elektroničke komunikacijske usluge i mreže te povezane resurse i usluge, vezano uz pitanja obuhvaćena Direktivom 2002/20.

Drugi predmet odnosio se na odluku jedne nizozemske općine da prihvati prostorni plan u kojem je – kako bi se osigurala kvaliteta života u gradskom središtu i izbjeglo postojanje neiskorištenih prostora u gradskom području – određena zona izvan gradskog središta kao trgovačka zona namijenjena isključivo maloprodaji glomazne robe. Budući da je društvo tužitelj namjeravalo dati u zakup poslovne prostore u toj zoni drugom poduzetniku koji je ondje planirao otvoriti maloprodajnu trgovinu obućom i odjećom, pobijalo je odluku o utvrđivanju spomenutog plana, pozivajući se na to da on nije u skladu s Direktivom 2006/123.

Nakon što je utvrdio da djelatnost maloprodaje proizvoda predstavlja „uslugu“ za potrebe primjene Direktive 2006/123, Sud je ocijenio da odredbe njezina poglavlja III. o slobodi poslovog nastana za pružatelje usluga treba tumačiti na način da se primjenjuju i na situaciju u kojoj su svi relevantni elementi ograničeni na samo jednu državu članicu. U tom pogledu on je istaknuo da ni tekst ni struktura Direktive 2006/123 ne nameće uvjet u vezi s postojanjem prekograničnog elementa i da je tumačenje prema kojem se odredbe poglavlja III. Direktive 2006/123 primjenjuju ne samo na pružatelja usluge koji se želi poslovno nastaniti u drugoj državi članici nego i na onog koji se želi poslovno nastaniti u vlastitoj državi članici u skladu s ciljevima te direktive.

Sud je ocijenio da se Direktivi 2006/123 ne protivi to da pravila iz prostornog plana općine zabranjuju djelatnost maloprodaje neglomaznih proizvoda u geografskim zonama koje se nalaze izvan gradskog središta te općine, ako su ispunjeni uvjeti nediskriminacije, nužnosti i proporcionalnosti, što je dužan provjeriti sud koji je uputio zahtjev. Kada je, konkretno, riječ o nužnosti, Sud je naglasio da cilj zaštite urbanog okoliša može predstavljati važan razlog u općem interesu koji opravdava teritorijalno ograničenje poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku.

U presudi od 7. studenoga 2018., koju je donio u predmetu **Komisija/Mađarska** (C-171/17, EU:C:2018:881), Sud je utvrdio da je *Mađarska povrijedila obveze koje ima na temelju članka 15. stavka 2. točke (d) Direktive 2006/123 i članka 56. UFEU-a uvođenjem i zadržavanjem na snazi nacionalnog monopolna usluga mobilnog plaćanja*.

Taj se predmet odnosio na slučaj u kojem se društvo u isključivom vlasništvu mađarske države koristilo nacionalnim sustavom mobilnog plaćanja koji je obvezan u toj državi prilikom mobilnog plaćanja troškova parkiranja, korištenja cestovnom mrežom i prijevoza osoba kao i troškova povezanih s drugim uslugama koje pružaju državna tijela. Pružatelji tih usluga u načelu su dužni osigurati to da im klijenti pristupe posredstvom nacionalnog sustava mobilnog plaćanja. Ocjenjujući spomenuti sustav nezakonitim državnim monopolom, Komisija je Sudu podnijela tužbu zbog povrede obveze na temelju članka 258. UFEU-a.

Sud je najprije utvrdio da Mađarska nije počinila očitu pogrešku u ocjeni kada je svoju uslugu nacionalnog mobilnog plaćanja kвалиficirala kao uslugu od općeg gospodarskog interesa (u dalnjem tekstu: UOGI). Međutim, budući da su samo UOGI-ji koji su postojali na datum stupanja na snagu Direktive 2006/123 isključeni iz njezinog područja primjene, dok sporni nacionalni monopol postoji tek od 2014., Sud je pristupio ispitivanju spomenute usluge nacionalnog mobilnog plaćanja s obzirom na specifična pravila koja su za UOGI-je predviđena u toj direktivi.

U tom pogledu Sud je istaknuo da nacionalni sustav mobilnog plaćanja – time što pristup djelatnosti pružanja usluga mobilnog plaćanja rezervira za samo jedno javno poduzeće – čini „zahtjev“ u smislu članka 15. stavka 2. točke (d) Direktive 2006/123, koji mora ispunjavati uvjete nediskriminacije, nužnosti i proporcionalnosti iz

⁵⁵ Direktiva 2002/20/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o ovlaštenju u području elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga (Direktiva o ovlaštenju) (SL 2002., L 108, str. 21.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 13., svezak 53., str. 62.)

stavka 3. navedenog članka. Međutim, budući da je sama Mađarska priznala postojanje manje ograničavajućih mjera za slobodu poslovnog nastana, poput sustava koncesija na temelju postupka otvorenog za tržišno natjecanje, i da ta država članica nije dokazala da bi takva manje ograničavajuća mjera mogla omesti ostvarivanje namjeravanih zadaća javne službe, Sud je zaključio da je povrijeđen članak 15. stavak 2. točka (d) Direktive 2006/123.

Naposljetu, budući da članak 16. Direktive 2006/123, koji se odnosi na pravo pružatelja usluga da djeluju u državi članici u kojoj nemaju poslovni nastan, nije primjenjiv na UOGI-je koji se pružaju u drugoj državi članici, Sud je ispitivao, što je podredno zatražila Komisija, moguću povredu članka 56. UFEU-a zbog uspostavljenog nacionalnog monopola. Upućujući u biti na razloge na koje se već pozvao u prilog svojem zaključku o postojanju povrede članka 15. stavka 2. točke (d) Direktive 2006/123, Sud je ocijenio da je mađarski sustav mobilnog plaćanja također protivan slobodnom pružanju usluga, kako je zajamčeno člankom 56. UFEU-a.

U presudi **Čepelnik** (C-33/17, EU:C:2018:896), koju je donijelo 13. studenoga 2018., veliko vijeće Suda ocijenilo je da članak 56. UFEU-a treba tumačiti na način da mu se protivi propis države članice prema kojem nadležna tijela mogu naručitelju radova s poslovnim nastanom u toj državi članici odrediti da obustavi plaćanja drugoj ugovornoj stranci s poslovnim nastanom u drugoj državi članici, to jest da uplati jamčevinu u iznosu jednako preostalom iznosu dugovanja za građevinske radove, kako bi se osiguralo plaćanje novčane kazne koja bi se mogla izreći toj drugoj ugovornoj stranci u slučaju utvrđene povrede radnog prava prve države članice.

Glavni predmet vodio se između društva sa sjedištem u Sloveniji, kao pružatelja usluga, i austrijskog naručitelja radova u vezi s plaćanjem građevinskih radova koje je navedeno društvo izvodilo u Austriji. Dok je društvo tužitelj zahtijevalo plaćanje preostalog iznosa dugovanja za izvedene radove, tuženik je tvrdio da je već bio obvezan na plaćanje tog iznosa kao jamčevine nadležnom austrijskom upravnom tijelu, kako bi se osiguralo plaćanje novčane kazne koja bi se – nakon kontrole na licu mjesta finansijske policije – mogla izreći društvu tužitelju u slučaju povrede austrijskog radnog prava. Budući da ga, u skladu s nacionalnim pravom, plaćanje te jamčevine oslobađa duga, naručitelj radova odbio je platiti zatraženi iznos. Pružatelj usluga potom je pokrenuo postupak pred sudom koji je uputio zahtjev, koji se nakon toga obratio Sudu.

Sud je najprije ocijenio da nacionalni propis koji naručitelju radova određuje obustavu plaćanja koja duguje drugoj ugovornoj stranci i plaćanje jamčevine u iznosu jednako preostalom iznosu dugovanja za građevinske radove u slučaju osnovane sumnje da će pružatelj usluga počiniti upravni prekršaj protivno nacionalnom zakonodavstvu u području radnog prava dovodi do ograničenja slobodnog pružanja usluga jer može odvratiti naručitelje radova u dotičnoj državi članici od toga da se odluče za pružatelje usluga s poslovnim nastanom u drugoj državi članici te potonje odvratiti od toga da nude svoje usluge prvonavedenima. Naime, takve mjere, ne samo da mogu predvidjeti trenutak kada dotični primatelj usluga mora isplatiti preostali dugovani iznos za građevinske radove i time mu uskratiti mogućnost zadržavanja dijela tog iznosa kao naknade za slučaj loše ili zakašnjelo izvršenih radova, nego također mogu pružatelje usluga s poslovnim nastanom u drugim državama članicama lišiti prava da od svojih austrijskih klijenata zahtijevaju plaćanje preostalog iznosa dugovanja za predmetne građevinske radove te ih time izložiti riziku od kašnjenja u plaćanju.

Sud je potom podsjetio na to da se takvo ograničenje može opravdati važnim razlozima u općem interesu, poput ciljeva socijalne zaštite radnika, borbe protiv prijevara, osobito socijalnih, te sprečavanja zlouporaba, ako je prikladno za osiguravanje ostvarenja cilja kojem teži i ako ne prekoračuje ono što je nužno za njegovo postizanje. Što se tiče proporcionalnosti predmetnog austrijskog propisa s obzirom na njegov cilj, Sud je najprije naglasio da se njime dopušta nadležnim tijelima da naručitelju radova odrede obustavu njegovih plaćanja pružatelju usluga kao i plaćanje jamčevine u iznosu koji odgovara preostalom iznosu dugovanja za građevinske radove isključivo na temelju postojanja osnovane sumnje da je počinjen upravni prekršaj čak i prije nego što se utvrdi da je došlo do prijevara, zlouporabe ili prakse koja može dovesti u pitanje zaštitu radnika. Potom je istaknuo da se nacionalnim propisom ne predviđa mogućnost da dotični pružatelj usluga prije prihvatanja navedenih mjera istakne svoja očitovanja o činjenicama koje mu se stavljuju na teret. Naposljetu, Sud je

upozorio na to da nadležna tijela mogu utvrditi iznos spomenute jamčevine ne uzimajući u obzir eventualne propuste pružatelja usluga i tako prijeći, moguće i u velikoj mjeri, iznos koji bi naručitelj radova uobičajeno trebao platiti nakon njihova završetka. Sud je zaključio da zbog svakog od tih triju razloga treba smatrati da takav nacionalni propis prekoračuje ono što je nužno za postizanje ciljeva zaštite radnika kao i borbe protiv prijevara, osobito socijalnih, te sprečavanja zlouporaba. On je stoga protivan članku 56. UFEU-a.

U presudi **Danieli & C. Officine Meccaniche i dr.** (C-18/17, [EU:C:2018:904](#)), koju je donio 14. studenoga 2018., Sud se izjašnjavao o *usklađenosti sa slobodnim pružanjem usluga određenih mjera koje je donijela država članica s ciljem da ograniči upućivanje hrvatskih državljana i državljana trećih zemalja na svoje državno područje tako da zahtijeva radnu dozvolu*. U tom prethodnom postupku od Suda je konkretno zatraženo da odgovori na pitanje ima li Republika Austrija pravo zahtijevati radnu dozvolu za radnike ustupljene talijanskom društvu koje pruža usluge u Austriji ako su (i) ti radnici hrvatski državljeni zaposleni u hrvatskom društvu ili ako su (ii) ti radnici državljeni trećih zemalja zakonito zaposleni u drugom talijanskom društvu.

Kada je riječ o upućivanju hrvatskih državljanima, Sud je najprije podsjetio na to da se, u skladu s odredbama Priloga V. poglavlja 2. stavka 1. Akta o pristupanju Hrvatske⁵⁶, članak 45. i članak 56. prvi stavak UFEU-a – kad je riječ o slobodi kretanja radnika i slobodi pružanja usluga koja uključuje privremeno kretanje radnika kako je određeno u članku 1. Direktive 96/71⁵⁷, između Hrvatske s jedne strane i svake od sadašnjih država članica s druge strane – u cijelosti primjenjuju samo podložno prijelaznim odredbama utvrđenima u stavcima 2. do 13. Sud je potom istaknuo da je ustupanje radnika o kojem je riječ u glavnom postupku obuhvaćeno područjem primjene poglavlja 2. stavka 2. spomenutog Priloga V., u skladu s kojim – iznimno od članaka 1. do 6. Uredbe br. 492/2011⁵⁸ i do kraja razdoblja od dvije godine od dana pristupanja – sadašnje države članice primjenjuju nacionalne mjere ili mjere koje proizlaze iz dvostranih sporazuma, koje uređuju pristup hrvatskim državljanima njihovim tržištima rada. Na taj način, Sud je ocijenio da članke 56. i 57. UFEU-a te Prilog V. poglavlje 2. stavak 2. Akta o pristupanju Hrvatske treba tumačiti na način da tijekom prijelaznog razdoblja predviđenog u potonjoj odredbi država članica ima pravo ograničiti upućivanje hrvatskih radnika zaposlenih u poduzeću sa sjedištem u Hrvatskoj tako da zahtijeva radnu dozvolu, u slučaju kad do upućivanja tih radnika dolazi tako što se oni ustupaju, u smislu članka 1. stavka 3. točke (c) Direktive 96/71, poduzeću s poslovnim nastanom u drugoj državi članici kako bi potonje poduzeće pružalo usluge u prvoj državi članici.

Kada je, nasuprot tomu, riječ o upućivanju radnika državljanima trećih zemalja, Sud je ocijenio da trajno zadržavanje uvjeta radne dozvole u državi članici za državljanje trećih država koje poduzetniku koji posluje u toj državi članici ustupa poduzetnik s poslovnim nastanom u drugoj državi članici predstavlja ograničenje slobodnog pružanja usluga koje prelazi ono što je nužno za postizanje cilja u općem interesu koji se sastoji od izbjegavanja poremećaja na tržištu rada s obzirom na to da državljeni trećih zemalja nemaju namjeru pristupa tržištu rada te države članice jer se nakon izvršenja zadatka vraćaju u svoju zemlju podrijetla ili boravišta. Slijedom navedenog, Sud je ocijenio da članke 56. i 57. UFEU-a treba tumačiti na način da država članica nema

56| Akt o uvjetima pristupanja Republike Hrvatske i prilagodbama Ugovora o Europskoj uniji, Ugovora o funkcioniranju Europske unije i Ugovora o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju (SL 2012., L 112, str. 21.) priložen Ugovoru između Kraljevine Belgije, Republike Bugarske, Češke Republike, Kraljevine Danske, Savezne Republike Njemačke, Republike Estonije, Irske, Helenske Republike, Kraljevine Španjolske, Francuske Republike, Talijanske Republike, Republike Cipra, Republike Latvije, Republike Litve, Velikog Vojvodstva Luksemburga, Republike Mađarske, Republike Malte, Kraljevine Nizozemske, Republike Austrije, Republike Poljske, Portugalske Republike, Rumunjske, Republike Slovenije, Slovačke Republike, Republike Finske, Kraljevine Švedske, Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske (države članice Europske unije) i Republike Hrvatske o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji (SL 2012., L 112, str. 10.)

57| Direktiva 96/71/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 1996. o upućivanju radnika u okviru pružanja usluga (SL 1997., L 18, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svežak 5., str. 127.)

58| Uredba (EU) br. 492/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 5. travnja 2011. o slobodi kretanja radnika u Uniji (SL 2011., L 141, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svežak 2., str. 264.)

pravo zahtijevati da državljeni trećih država – koje je poduzeću s poslovnim nastanom u drugoj državi članici ustupilo drugo poduzeće koje također ima poslovni nastan u toj drugoj državi članici, radi pružanja usluga u toj prvoj državi članici – moraju imati radnu dozvolu.

3. Slobodno kretanje kapitala

U presudi **SEGRO i Horváth** (C-52/16 i C-113/16, [EU:C:2018:157](#)), koju je donijelo 6. ožujka 2018., veliko vijeće ocijenilo je da se slobodnom kretanju kapitala koje se jamči člankom 63. UFEU-a protivi *propis države članice koji ukida, bez naknade štete, sva plodouživanja na poljoprivrednim zemljištima kojih nositelji nisu u bliskom obiteljskom srodstvu s vlasnikom tih zemljišta*. Uz taj propis postojao je i jedan drugi mađarski propis na temelju kojeg su strani državljeni i pravne osobe koji žele steći pravo vlasništva na poljoprivrednim zemljištima u Mađarskoj podlijegali određenim ograničenjima ili su čak bili onemogućeni u stjecanju takvog prava tako da je stjecanje prava plodouživanja za njih predstavljalo jedinu mogućnost ulaganja u navedena zemljišta.

Sud je najprije utvrdio da propis o kojem je riječ predstavlja ograničenje slobodnog kretanja kapitala time što nositelju prava plodouživanja oduzima kako mogućnost iskorištavanja predmetnih poljoprivrednih zemljišta tako i mogućnost prijenosa svojih prava, neovisno o činjenici predviđa li naknadu u korist takvih plodouživatelja. Budući da zahtjev postojanja bliskog obiteljskog srodstva s vlasnikom zemljišta može djelovati više na štetu državljeni drugih država članica nego mađarskih državljeni, on također može, prema mišljenju Suda, skrivati neizravnu diskriminaciju na temelju državljanstva plodouživatelja ili podrijetla kapitala.

Što se tiče mogućeg opravdanja za to ograničenje, Sud je ocijenio, kao prvo, da postojanje zahtijevanog obiteljskog srodstva nije prikladno za osiguravanje ostvarenja željenog cilja koji se sastoji u tome da se vlasništvo nad produktivnim zemljištima pridrži osobama koje ih obrađuju i spriječi stjecanje tih zemljišta isključivo u špekulativne svrhe. Kada je, kao drugo, riječ o opravdanju koje se temelji na želji da se sankcioniraju povrede mađarskih propisa o deviznim kontrolama, Sud je istaknuo da kriterij obiteljskog srodstva nema nikakve veze s tim propisima. U svakom slučaju, bilo je moguće donijeti drukčije mjere, manje opsežne u svojim učincima, kako bi se sankcionirale eventualne povrede, poput, primjerice, upravnih novčanih kazni. Kao treće i posljednje, Sud je ocijenio da se predmetno ograničenje ne može opravdati ni željom za borbotom protiv isključivo umjetnih konstrukcija, kojima je cilj izbjegavanje primjene zakonodavstva mjerodavnog u području stjecanja poljoprivrednog zemljišta. Naime, pretpostavljajući da svaka osoba koja nije u bliskom obiteljskom srodstvu s vlasnikom poljoprivrednog zemljišta postupa zlouporabno u trenutku stjecanja prava plodouživanja, mađarski propis uvodi opću presumpciju zlouporabnih praksi koja se ni u kojem slučaju ne može smatrati proporcionalnom cilju borbe protiv tih praksi⁵⁹.

U presudi **Sofina i dr.** (C-575/17, [EU:C:2018:943](#)), koju je donio 22. studenoga 2018., Sud je ocijenio da se odredbama UFEU-a o slobodnom kretanju kapitala protive pojedine odredbe francuskog Općeg poreznog zakonika kojima se predviđa porez po odbitku na bruto iznos dividendi nacionalnog podrijetla isplaćenih nerezidentnim društvima koja posluju s gubitkom, dok dividende isplaćene rezidentnim društvima koja posluju s gubitkom podliježu toj obvezi tek naknadno, kada počnu ponovno poslovati s dobitkom.

Sud je najprije utvrdio da takva razlika u poreznom tretmanu rezidentnim društvima koja posluju s gubitkom donosi barem financijsku prednost, odnosno oslobođenje od plaćanja poreza u slučaju prestanka poslovanja, dok se nerezidentna društva trenutačno i konačno oporezuju neovisno o svojem rezultatu. Takva razlika

59| U vezi s tim mađarskim propisom, vidjeti također predmet C-235/17, **Komisija/Mađarska (Plodouživanje na poljoprivrednim zemljištima)**, koji je trenutačno u tijeku.

u poreznom tretmanu dividendi ovisno o mjestu rezidentnosti društava kojima se one isplaćuju može odvratiti, s jedne strane, nerezidentna društva od ulaganja u društva koja imaju sjedište u Francuskoj i, s druge strane, ulagače koji su rezidenti u Francuskoj da steknu udjele u nerezidentnim društvima.

Budući da nacionalni propis o kojem je riječ predstavlja na taj način ograničenje slobodnog kretanja kapitala koje je u načelu zabranjeno člankom 63. stavkom 1. UFEU-a, Sud se potrudio ispitati može li se to ograničenje opravdati s obzirom na članak 65. UFEU-a, na temelju kojeg se razlika u poreznom tretmanu može smatrati usklađenom sa slobodom kretanja kapitala ako se odnosi na situacije koje nisu objektivno usporedive. U tom pogledu Sud je utvrdio da se različito postupanje o kojem je riječ ne ograničava na načine naplate poreza i da, prema tome, nije opravdano objektivno različitim situacijama. Sud je stoga ispitao može li se razlika u poreznom tretmanu opravdati važnim razlogom u općem interesu. On je ocijenio da to nije slučaj. Naime, s jedne strane, nije bilo moguće prihvatići opravdanje koje se temelji na cilju očuvanja raspoložene ovlasti oporezivanja među državama članicama zato što odgoda oporezivanja dividendi isplaćenih nerezidentnom društvu koje posluje s gubitkom ne znači da francuska država odustaje od svojeg prava na oporezivanje dohotka koji je ostvaren na njezinu državnom području i zato što ta država pristaje na gubitak poreznih prihoda kada rezidentna društva prestanu poslovati a da nisu počela ponovno poslovati s dobitkom. Sud nije prihvatio ni opravdanje koje se temelji na učinkovitosti naplate poreza te je s tim u vezi utvrdio da bi priznanje pogodnosti vezane uz odgodu oporezivanja isplaćenih dividendi i nerezidentnim društvima koja posluju s gubitkom imalo za posljedicu uklanjanje svih ograničenja slobodnom kretanju kapitala a da se pritom ne sprečava ostvarenje cilja vezanog uz učinkovitu naplatu poreza koji ta društva duguju kada im se isplaćuju dividende rezidentnog društva. U tom pogledu Sud je, među ostalim, uputio na mehanizme uzajamne pomoći koji postoje među tijelima država članica.

VIII. Granična kontrola, azil i useljavanje

1. Granična kontrola

U presudi **Touring Tours und Travel i Sociedad de transportes** (C-412/17 i C-474/17, [EU:C:2018:1005](#)), koju je donio 13. prosinca 2018., Sud je bio pozvan protumačiti članak 67. stavak 2. UFEU-a i članke 20. i 21. Uredbe br. 562/2006⁶⁰, u vezi s mogućnošću da država članica obveže autobusne prijevoznike na prekograničnim linijama da prije ulaska na područje te države članice kontroliraju putovnicu i boravišnu dozvolu putnika. U predmetnom slučaju, ocijenivši da su dva autobusna prijevoznika koji iskorištavaju redovne linije koje vode u Njemačku preko njemačko-nizozemske i njemačko-belgijske granice u Njemačku prevezla, protivno nacionalnom zakonu, značajan broj državljana trećih zemalja bez potrebnih putnih isprava, njemačka policijska tijela donijela su protiv tih prijevoznika odluke o zabrani i izrekla im novčane kazne. Prema mišljenju njemačkih tijela, prijevoznici o kojima je riječ bili su dužni provjeravati potrebne putne isprave prilikom kontrole karata pri ulasku putnika u autobus te su trebali odbiti ulazak državljanima trećih zemalja koji nisu posjedovali te isprave.

60| Uredba (EZ) br. 562/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 15. ožujka 2006. o Zakoniku Zajednice o pravilima kojima se uređuje kretanje osoba preko granica (Zakonik o schengenskim granicama) (SL 2006., L 105, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svežak 10., str. 61.), kako je izmijenjena Uredbom (EU) br. 610/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. (SL 2013., L 182, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svežak 11., str. 90.).

Sud je, među ostalim, istaknuo da, s obzirom na to da se kontrole o kojima je riječ provode u trenutku ulaska putnika u autobus na početku prekograničnog putovanja, riječ je o kontrolama unutar državnog područja države članice iz članka 21. navedene uredbe, koje su zabranjene ako imaju učinak istovjetan graničnoj kontroli.

Sud je iz toga izveo zaključak da članak 67. stavak 2. UFEU-a i članak 21. Uredbe br. 562/2006 treba tumačiti na način da im se protivi zakonodavstvo države članice koje svakog autobusnog prijevoznika koji pruža uslugu prekograničnog linijskog prijevoza unutar schengenskog područja na državno područje te države članice obvezuje da prije prelaska unutarnje granice kontrolira putovnicu i boravišnu dozvolu putnika, kako bi se sprječio prijevoz državljanina trećih zemalja koji nemaju te putne isprave na nacionalno državno područje, i koje omogućava, kako bi se osiguralo poštovanje te obveze kontrole, da policijska tijela donesu odluku o zabrani takvih prijevoza pod prijetnjom izricanja novčanih kazni protiv dotičnih prijevoznika.

2. Politika azila

Kao i prethodne godine, zbog velikih razmjera migrantske krize koja hara Europom posljednjih nekoliko godina i posljedičnog dolaska velikog broja podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu na područje Unije, Sud je odlučivao u mnogim predmetima povezanim s njezinom politikom azila. Među tim predmetima valja istaknuti: jedan koji se odnosi na Direktivu 2004/83⁶¹, dva koja se tiču Direktive 2011/95⁶², tri koja se istodobno odnose na tu direktivu i na Direktivu 2013/32⁶³ odnosno na Uredbu br. 604/2013⁶⁴ (u daljem tekstu: Uredba Dublin III), jedan koji se tiče Uredbe Dublin III i Provedbene uredbe br. 1560/2003⁶⁵ i posljednji koji se odnosi na Direktivu 2008/115⁶⁶.

61| Direktiva Vijeća 2004/83/EZ od 29. travnja 2004. o minimalnim standardima za kvalifikaciju i status državljanina treće zemlje ili osoba bez državljanstva kao izbjeglica ili osoba kojima je na drugi način potrebna međunarodna zaštita te o sadržaju odobrene zaštite (SL 2004., L 304, str. 12.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 19., svezak 12., str. 64.)

62| Direktiva 2011/95/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o standardima za kvalifikaciju državljanina trećih zemalja ili osoba bez državljanstva za ostvarivanje međunarodne zaštite, za jedinstveni status izbjeglica ili osoba koje ispunjavaju uvjete za supsidijarnu zaštitu te sadržaj odobrene zaštite (SL 2011., L 337, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 19., svezak 13., str. 248.)

63| Direktiva 2013/32/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite (SL 2013., L 180, str. 60.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 19., svezak 12., str. 249.)

64| Uredba (EU) br. 604/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o utvrđivanju kriterija i mehanizama za određivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva (SL 2013., L 180, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 19., svezak 15., str. 108. i ispravak SL 2017., L 49, str. 50.)

65| Uredba Komisije (EZ) br. 1560/2003 od 2. rujna 2003. o utvrđivanju detaljnih pravila za primjenu Uredbe Vijeća (EZ) br. 343/2003 o uvođenju kriterija i mehanizama za utvrđivanje države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za azil koji državljanin treće zemlje podnosi u jednoj od država članica (SL 2003., L 222, str. 3.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 19., svezak 10., str. 17.), kako je izmijenjena Provedbenom uredbom Komisije (EU) br. 118/2014 od 30. siječnja 2014. (SL 2014., L 39, str. 1.)

66| Direktiva 2008/115/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2008. o zajedničkim standardima i postupcima država članica za vraćanje državljanina trećih zemalja s nezakonitim boravkom (SL 2008., L 348, str. 98.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 19., svezak 8., str. 188.)

2.1. Status izbjeglice

U presudi **MP (Supsidijarna zaštita žrtve mučenja)** (C-353/16, [EU:C:2018:276](#)), koju je donijelo 24. travnja 2018., veliko vijeće Suda pružilo je pojašnjenja o *uvjetima koje osoba koja je u prošlosti bila žrtva mučenja u zemlji svojeg podrijetla mora ispuniti da bi se smatrala osobom koja može uživati supsidijarnu zaštitu*, u smislu Direktive 2004/83, u vezi s člankom 4. Povelje. U glavnom postupku, državljanin Šri Lanke podnio je zahtjev za azil u Ujedinjenoj Kraljevini. U prilog tom zahtjevu istaknuo je da su ga sigurnosne snage Šri Lanke zatočile i mučile zbog pripadnosti organizaciji „Tigrovi oslobođenja Tamilskog Eelama” i da postoji opasnost da bi u slučaju vraćanja u zemlju svojeg podrijetla mogao ponovno biti podvrgnut lošem postupanju. Britanska tijela odbila su njegov zahtjev za azil, kao i mogućnost odobravanja supsidijarne zaštite jer spomenuta opasnost nije dokazana. Nasuprot tomu, britanski sudovi zaključili su da vraćanje dotične osobe u Šri Lanku ne bi bilo u skladu s člankom 3. EKLJP-a, uzimajući u obzir težinu njezina psihičkog oboljenja i nedostupnost odgovarajuće skrbi u toj zemlji.

Sud je najprije istaknuo da okolnost da je dotična osoba prethodno bila žrtva mučenja koje su počinila tijela vlasti njezine države podrijetla ne može kao takva biti opravdanje da joj se odobri supsidijarna zaštita u trenutku u kojem više ne postoji stvarna opasnost da će takvi akti mučenja biti ponovljeni. Nadalje, opasnost od pogoršanja zdravstvenog stanja te osobe ne može se sama po sebi smatrati nečovječnim ili ponižavajućim postupanjem kojem je podvrgnuta u svojoj državi podrijetla, čak i ako je ta rezultat općih nedostataka zdravstvenog sustava i nepostojanja primjerenog liječničkog tretmana. Međutim, bilo bi drugčije kada bi se pokazalo da tijela države podrijetla nisu spremna osigurati rehabilitaciju te osobe ili ako primjenjuju diskriminatorno postupanje u smislu pristupa zdravstvenoj skrbi, čiji je učinak otežanje pristupa skrbi prilagođenoj liječenju fizičkih ili psihičkih posljedica mučenja koja su počinila ta tijela određenim etničkim skupinama ili određenim kategorijama osoba, kojima pripada i spomenuta osoba.

U tim okolnostima Sud je zaključio da državljanin treće zemlje kojeg su tijela vlasti njegove države podrijetla bila podvrgnula mučenju i koji više nije izložen opasnosti od mučenja u slučaju da bude vraćen u tu državu, ali čije bi se fizičko i psihičko stanje u tom slučaju mogli znatno pogoršati, uz ozbiljnu opasnost da zbog traume koja proizlazi iz mučenja čija je bio žrtva počini samoubojstvo, ispunjava uvjete za supsidijarnu zaštitu ako postoji stvarna opasnost da bi navedenom državljaninu u toj državi bila namjerno uskraćena skrb prilagođena liječenju fizičkih ili psihičkih posljedica tog mučenja.

2.2. Razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu

Presude koje se odnose na razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu, a prikazane su u ovom izješću, tiču se načina razmatranja i procjene takvih zahtjeva te roka koji se primjenjuje na postupak ponovnog razmatranja zahtjeva za prihvrat odnosno ponovni prihvrat podnositelja.

U presudi **F** (C-473/16, [EU:C:2018:36](#)), koju je donio 25. siječnja 2018., Sud se izjašnjavao o tumačenju članka 4. Direktive 2011/95, u vezi s člankom 7. Povelje, u vezi s pitanjem *je li tim odredbama protivna provedba i upotreba psihološkog vještačenja kako bi se potvrdila navodna spolna orientacija podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu*. U glavnom postupku, osoba F, nigerijski državljanin, podnijela je zahtjev za azil mađarskim tijelima ističući strah od proganjanja u zemlji podrijetla zbog svoje homoseksualnosti, koju je tvrdnju nadležno mađarsko tijelo, nakon provedenog psihološkog vještačenja, ocijenilo nevjerodostojnom. Nakon tog vještačenja – koje je uključivalo proučavanje i ispitivanje osobe podnositelja zahtjeva te više testova osobnosti – zaključeno je da nije moguće potvrditi izjavu osobe F o njezinoj spolnoj orientaciji.

Sud je ocijenio, kao prvo, da se članku 4. Direktive 2011/95 ne protivi to da tijelo nadležno za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu odnosno sudovi koji prema potrebi odlučuju o pravnom sredstvu odrede vještačenje u okviru procjene činjenica i okolnosti koje se tiču navodne spolne orijentacije podnositelja zahtjeva, pod uvjetom da su načini provedbe takvog vještačenja u skladu s temeljnim pravima zajamčenima Poveljom, da spomenuto tijelo i navedeni sudovi svoju odluku ne temelje samo na zaključcima iz stručnog izvješća te nisu njima vezani prilikom ocjene navoda podnositelja zahtjeva koji se tiču njegove spolne orijentacije. U tom pogledu Sud je pojasnio da – iako za potrebe odlučivanja o zahtjevu za međunarodnu zaštitu koji se temelji na strahu od proganjanja zbog spolne orijentacije nije uvjek nužno ocjenjivati vjerodostojnost spolne orijentacije podnositelja zahtjeva u okviru procjene iz članka 4. spomenute direktive – ne može se isključiti mogućnost da se u posebnom kontekstu ocjenjivanja takve vrste izjava podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu određeni oblici vještačenja pokažu korisnima te da se mogu provesti bez ugrožavanja njegovih temeljnih prava. Međutim, s tim u vezi Sud je podsjetio da je isključivo na tijelima koja su odgovorna za razmatranje zahtjeva na temelju relevantnih odredbi Direktive 2005/85⁶⁷ i Direktive 2013/32 da, pod sudskim nadzorom, procjenjuju činjenice i okolnosti u skladu s člankom 4. Direktive 2011/95, tako da i tijelo o kojem je riječ i sudovi koji, s tim u vezi, odlučuju o eventualnom pravnom sredstvu ne mogu svoju odluku temeljiti samo na zaključcima izvješća vještaka i biti vezani tim zaključcima.

Kao drugo, Sud je ocijenio da članak 4. Direktive 2011/95, u vezi s člankom 7. Povelje, treba tumačiti na način da mu se protive provedba i upotreba psihološkog vještačenja, na temelju projekcijskih testova osobnosti, čiji je cilj pružiti uvid u spolnu orijentaciju podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu, kako bi se ocijenili njegovi navodi izneseni u tom smislu, čak i u slučaju da je provođenje psiholoških testova o kojima je riječ formalno uvjetovano pristankom dotične osobe jer taj pristanak nije nužno sloboden s obzirom na to da se *de facto* nameće pod pritiskom okolnosti kojima je izložen podnositelj zahtjeva za međunarodnu zaštitu. Iako se zadiranje u privatni život podnositelja zahtjeva može opravdati istraživanjem elemenata pogodnih za ocjenu njegovih stvarnih potreba za međunarodnom zaštitom, na nadležnom je tijelu da procijeni, pod nadzorom suda, je li za postizanje tog cilja prikladno i nužno psihološko vještačenje koje namjerava naložiti, zasnovano na metodama i principima koji su dovoljno pouzdani s obzirom na standarde prihvaćene u međunarodnoj znanstvenoj zajednici. Sud je, među ostalim, utvrdio da se utjecaj vještačenja o kojem je riječ na privatni život podnositelja zahtjeva pokazao neproporcionalnim u odnosu na postavljeni cilj jer težina zadiranja u pravo na poštovanje privatnog života nije bila proporcionalna koristi koju bi ono moglo imati u procjeni činjenica i okolnosti iz članka 4. Direktive 2011/95.

U presudi **Alheto** (C-585/16, [EU:C:2018:584](#)), koju je donio 25. srpnja 2018., Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o posebnim kriterijima za razmatranje zahtjeva za azil što su ih podnijele osobe registrirane pri Agenciji Ujedinjenih naroda za pomoć palestinskim izbjeglicama na Bliskom istoku (UNRWA). Odlučujući o tužbi koju je protiv odluke o odbijanju zahtjeva za međunarodnu zaštitu podnijela osoba palestinskog podrijetla, bugarski sud izrazio je dvojbe o tumačenju direktiva 2011/95 i 2013/32 u odnosu na osobe registrirane pri UNRWA-i te se, među ostalim, pita o tome valja li osobu registriranu pri toj agenciji, koja je izbjegla iz pojasa Gaze i boravila u Jordanu prije dolaska u Uniju, smatrati dostačno zaštićenom u Jordanu, tako da njezin zahtjev za međunarodnu zaštitu podnesen u Uniji treba proglašiti nedopuštenim.

Sud je najprije pojasnio da, kada sud razmatra pravni lijek protiv odluke tijela odlučivanja – koje je u članku 2. Direktive 2013/32 definirano kao „nesudsko ili upravno tijelo u državi članici nadležnoj za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu, koje je ovlašteno donositi odluke u prvom stupnju u tim predmetima“ – povodom

⁶⁷ | Direktiva Vijeća 2005/85/EZ od 1. prosinca 2005. o minimalnim normama koje se odnose na postupke priznavanja i ukidanja statusa izbjeglica u državama članicama (SL 2005., L 326, str. 13.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 19., svežak 7., str. 19.)

zahtjeva za azil ili za supsidijarnu zaštitu, ono mora u potpunosti i ažurirano razmotriti spis, uzimajući u obzir sve činjenične i pravne elemente koji se pokažu relevantnima, uključujući i one koji još ne postoje u trenutku u kojem dотиčно tijelo donosi odluku.

U tom pogledu Sud je dodao da svaka država članica koju obvezuje Direktiva 2013/32 mora urediti svoje nacionalno pravo na način da se – u slučaju da sud poništi odluku dotičnog upravnog ili nesudskog tijela ili, kada je to nužno, novu odluku tog tijela – ta nova odluka o zahtjevu za azil ili supsidijarnu zaštitu doneše u kratkom roku u skladu s ocjenama iz presude kojom je proglašeno poništenje.

Kada je riječ o posebnim kriterijima za razmatranje zahtjeva za azil ili supsidijarnu zaštitu što ga podnosi osoba palestinskog podrijetla, Sud je podsjetio na to da, u skladu s člankom 12. stavkom 1. točkom (a) Direktive, ona ne može dobiti azil u Uniji dok god uživa zaštitu ili stvarnu pomoć UNRWA-e. Ona može ishoditi spomenuti azil samo ako se nalazi u situaciji u kojoj je njezina osobna sigurnost ozbiljno ugrožena, ako je bezuspješno od UNRWA-e zahtjevala pomoć te je primorana, zbog okolnosti neovisnih o svojoj volji, napustiti područje djelovanja UNRWA-e.

U tom pogledu Sud je zaključio da članak 35. prvi stavak točku (b) Direktive 2013/32 treba tumačiti na način da valja smatrati da osoba registrirana pri UNRWA-i, ako uživa zaštitu ili stvarnu pomoć te agencije u trećoj zemlji koja ne odgovara području u kojem ona uobičajeno boravi, ali je dio područja djelovanja te agencije, uživa dostatnu zaštitu u toj trećoj zemlji u smislu te odredbe ako se ta zemlja obveže ponovno prihvati podnositelja zahtjeva nakon što je on napustio njezino područje da bi zatražio međunarodnu zaštitu u Uniji, ako priznaje navedenu zaštitu ili pomoć UNRWA-e i primjenjuje načelo nevraćanja, omogućujući na taj način podnositelju zahtjeva da na njezinu području boravi sigurno, u dostoјnim životnim uvjetima i toliko dugo koliko to čine nužnim opasnosti nastale na području uobičajenog boravišta.

U presudi **Ahmedbekova** (C-652/16, [EU:C:2018:801](#)), koju je donio 4. listopada 2018., Sud se izjašnjavao o tumačenju direktiva 2011/95 i 2013/32, pružajući pojašnjenja o, među ostalim, procjeni zahtjeva za međunarodnu zaštitu koje su podnijeli iste obitelji te o dosegu prava na djelotvoran pravni lijek protiv odluke o odbijanju spomenute zaštite. U predmetnom slučaju, obitelj azerbajdžanskih državljana koji su zakonito ušli u Bugarsku podnijela je zahtjeve za međunarodnu zaštitu koje je nadležno bugarsko tijelo odbilo. U svojoj se žalbi jedan od članova obitelji pozvao na progon azerbajdžanskih tijela čija je žrtva bio njezin suprug, kao i na okolnosti koje se odnose na nju osobno, osobito ističući opasnost od proganjanja zbog svojeg političkog mišljenja koje je, među ostalim, izraženo njezinim sudjelovanjem u podnošenju tužbe protiv Azerbajdžana pred ESLJP-om.

Kada je, kao prvo, riječ o pojedinačnoj procjeni zahtjeva za međunarodnu zaštitu, Sud je pojasnio – nakon što je podsjetio na to da se svaka odluka o odobravanju statusa izbjeglice ili statusa osobe kojoj je odobrena supsidijarna zaštita mora temeljiti na pojedinačnoj procjeni – da, s tim u vezi, treba uzeti u obzir prijetnje od proganjanja i ozbiljne nepravde prema članu obitelji podnositelja zahtjeva kako bi se utvrdilo je li potonji, zbog svoje obiteljske veze s tom ugroženom osobom, i sam izložen takvim prijetnjama. Sud je također upozorio na činjenicu da se na zahtjeve za međunarodnu zaštitu koje su zasebno podnijeli članovi iste obitelji mogu primjenjivati mjere radi postupanja s bilo kakvom eventualnom povezanošću, ali da se ti zahtjevi ne mogu zajednički procjenjivati. K tome, on je naglasio da se procjena pojedinih zahtjeva ne može odgađati do završetka postupka razmatranja nekog od preostalih zahtjeva.

Kada je, kao drugo, riječ o uvjetima za status izbjeglice, s obzirom na sudjelovanje podnositelja zahtjeva u podnošenju tužbe protiv svoje države podrijetla pred ESLJP-om, Sud je ocijenio da takvo sudjelovanje u načelu ne treba – prilikom procjene razloga za proganjanje predviđene Direktivom 2011/95 – smatrati dokazom pripadnosti tog podnositelja zahtjeva „posebnoj društvenoj skupini”, nego ga valja smatrati razlogom za proganjanje zbog „političkog mišljenja”, ako postoje osnovani razlozi za strah da navedena država to sudjelovanje doživljava kao čin političkog disidentstva protiv kojeg bi mogla razmotriti donošenje protumjera.

Kada je, kao treće i posljednje, riječ o zahtjevu da se u potpunosti i *ex nunc* razmotre činjenična i pravna pitanja, što je dužan učiniti sud kojemu je podnesen pravni lijek protiv odluke o odbijanju međunarodne zaštite, Sud je ocijenio da je spomenuti sud u načelu dužan, u slučaju naknadnih dokaza i, konkretno, nakon što je od tijela odlučivanja zatražio njihovo razmatranje, ispitati razloge za odobravanje međunarodne zaštite ili činjenice koje su, iako su u vezi s događajima ili prijetnjama koji su navodno nastupili prije donošenja spomenute odluke o odbijanju, čak prije podnošenja zahtjeva za međunarodnu zaštitu, prvi put istaknute u postupku povodom uloženog pravnog lijeka. Nasuprot tomu, navedeni sud to nije dužan učiniti ako utvrdi da su ti razlozi ili te činjenice istaknuti u zakašnjeloj fazi postupka povodom uloženog pravnog lijeka ili nisu dovoljno konkretno izloženi kako bi ih se moglo primjereno razmotriti ili pak, kad je riječ o činjenicama, ako utvrdi da nisu bitne ili da se nedovoljno razlikuju od činjenica koje je tijelo odlučivanja već moglo uzeti u obzir.

U presudi **Fathi** (C-56/17, [EU:C:2018:803](#)) Sud se izjašnjavao 4. listopada 2018. o *određivanju, u skladu s Uredbom Dublin III i Direktivom 2013/32, države članice odgovorne za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu koju je u jednoj od država članica podnio državljanin treće zemlje, o opsegu tereta dokazivanja postojanja djela proganjanja i o pojmu „djelo proganjanja” u smislu Direktive 2011/95*. U predmetnom slučaju, iranski državljanin kurdske podrijetla podnio je zahtjev za međunarodnu zaštitu Državnoj agenciji za izbjeglice u Bugarskoj, koji se temelji na proganjanju kojem su ga iz vjerskih razloga izložila iranska tijela, a osobito zbog njegova preobraćenja na kršćanstvo. Nadležno bugarsko tijelo ispitivalo je osnovanost tog zahtjeva pri čemu nije donešena nikakva izričita odluka nakon postupka određivanja odgovorne države članice. Zahtjev o kojem je riječ odbijen je kao neosnovan jer je spomenuto tijelo smatralo da verzija podnositelja zahtjeva sadržava značajne proturječnosti i da nisu dokazani ni proganjanje ni opasnost od budućeg proganjanja ni opasnost od smrtne kazne.

Sud je najprije ocijenio da članak 3. stavak 1. Uredbe Dublin III treba tumačiti na način da mu se ne protivi to da tijela države članice ispitaju osnovanost zahtjeva za međunarodnu zaštitu u smislu članka 2. točke (d) te uredbe ako ne postoji izričita odluka tih tijela kojom se na temelju kriterija predviđenih navedenom uredbom utvrđuje da je ta država članica odgovorna za takvo ispitivanje. Sud je usto zaključio da članak 46. stavak 3. Direktive 2013/32 treba tumačiti na način da u okviru tužbe koju je podnositelj zahtjeva za međunarodnu zaštitu podnio protiv odluke kojom se njegov zahtjev za međunarodnu zaštitu smatra neosnovanim nadležni sud države članice nije dužan po službenoj dužnosti provjeriti jesu li tijela koja su provela spomenuto ispitivanje pravilno primjenila kriterije i mehanizme za određivanje države članice odgovorne za razmatranje navedenog zahtjeva, predviđene Uredbom Dublin III.

Nadalje, kada je riječ o opsegu tereta dokazivanja postojanja djela proganjanja, Sud je ocijenio da se od podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu koji navodi opasnost od proganjanja zbog razloga vezanih uz vjeru ne može zahtijevati da radi potkrepljivanja svojih vjerskih uvjerenja podnese izjave ili podnese dokumente o svakom od elemenata obuhvaćenih člankom 10. stavkom 1. točkom (b) Direktive 2011/95 (to jest o zauzimanju vjerskih, nevjerskih i ateističkih uvjerenja, sudjelovanju ili nesudjelovanju u formalnim vjerskim obredima privatno ili u javnosti, samostalno ili u zajednici s drugima, drugim religioznim djelima ili izražavanju vjere, ili o oblicima osobnog ili zajedničkog ponašanja koji se temelje na vjerskom uvjerenju ili ih takvo uvjerenje propisuje). Međutim, podnositelj zahtjeva mora uvjerljivo pokrijepiti svoje tvrdnje podnošenjem elemenata koji nadležnom tijelu omogućuju da se uvjeri u njihovu istinitost.

Kada je, naposljetku, riječ o pojmu „djelo proganjanja” u smislu članka 9. stavaka 1. i 2. Direktive 2011/95, Sud je smatrao da te odredbe treba tumačiti na način da zabrana djelovanja koja su protivna državnoj religiji zemlje podrijetla podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu pod prijetnjom pogubljenja ili zatvora može predstavljati „djelo proganjanja” u smislu spomenute odredbe, pod uvjetom da tijela te zemlje u praksi nalažu takva kažnjavanja u vezi s tom zabranom.

U presudi **X i X** (C-47/17 i C-48/17, [EU:C:2018:900](#)), koju je donijelo 13. studenoga 2018., veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o *rokovima koji se na temelju članka 5. stavka 2. Provedbene uredbe br. 1560/2003 primjenjuju na postupak ponovnog razmatranja zahtjeva za prihvat odnosno ponovni prihvat podnositelja zahtjeva za azil*. Glavni

postupci odnosili su se na jednog sirijskog i jednog eritrejskog državljanina koji su u Nizozemskoj podnijeli zahtjeve za dozvolu privremenog boravka podnositelja zahtjeva za azil nakon što su u drugoj državi (u Njemačkoj odnosno u Švicarskoj) već zatražili međunarodnu zaštitu, pri čemu je eritrejski državljanin stigao preko Italije (nije utvrđeno da je ondje podnosi zahtjev za međunarodnu zaštitu). Na temelju članka 18. stavka 1. točke (b) Uredbe Dublin III, nizozemska tijela podnijela su zahtjeve za ponovni prihvatanje dotičnih osoba njemačkim, švicarskim i talijanskim tijelima. Nakon što su ti zahtjevi odbijeni, nizozemska tijela su, u skladu s člankom 5. stavkom 2. Provedbene uredbe br. 1560/2003, podnijela zahtjeve za ponovno razmatranje njemačkim i talijanskim tijelima, ali ona na njih nisu odgovorila odnosno to su učinila izvan roka od dva tjedna, predviđenog tom odredbom.

Nakon što je podsjetio na to da je zakonodavac Unije u Uredbi Dublin III uredio postupke u kojima zamoljena država članica razmatra zahtjeve za prihvatanje i ponovno prihvatanje propisivanjem obveznih rokova, Sud je napomenuo da mehanizam propisan člankom 5. stavkom 2. Provedbene uredbe br. 1560/2003, u okviru kojeg država članica moliteljica može zamoljenoj državi članici podnijeti zahtjev za ponovno razmatranje, nakon što je ona odbila zahtjev za prihvatanje ili ponovno prihvatanje, predstavlja „dodatni postupak“, koji je neobavezan i čije trajanje mora biti strogo i predvidljivo ograničeno. Prema mišljenju Suda, postupak ponovnog razmatranja koji bi bio ograničen isključivo „razumnim“ rokom za davanje odgovora ili koji bi bio neograničenog trajanja, ne bi bio u skladu s ciljevima Uredbe Dublin III, osobito ciljem brze obrade zahtjeva za međunarodnu zaštitu.

Slijedom navedenog, Sud je ocijenio da članak 5. stavak 2. Provedbene uredbe br. 1560/2003 treba tumačiti na način da država članica kojoj je podnesen zahtjev za prihvatanje ili ponovno prihvatanje na temelju članka 21. i 23. Uredbe Dublin III, koja je, nakon što je provela potrebne provjere, na njega dala detaljan i u cijelosti obrazložen negativan odgovor u rokovima propisanim člankom 22. ili člankom 25. potonje uredbe i kojoj je zatim podnesen zahtjev za ponovno razmatranje u roku od tri tjedna, predviđenom u članku 5. stavku 2. Provedbene uredbe br. 1560/2003, mora – u duhu lojalne suradnje – nastojati na taj zahtjev odgovoriti u roku od dva tjedna koji je predviđen potonjom odredbom.

Ako zamoljena država članica ne odgovori u tom roku od dva tjedna na navedeni zahtjev, dodatni postupak ponovnog razmatranja trajno je okončan, tako da državu članicu moliteljicu nakon isteka tog roka treba smatrati odgovornom za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu, osim ako ima još dovoljno vremena da u obveznim rokovima koji su u tu svrhu propisani člankom 21. stavkom 1. i člankom 23. stavkom 2. Uredbe Dublin III podnese novi zahtjev za prihvatanje ili ponovno prihvatanje.

2.3. Odluke o vraćanju

U presudi **Gnandi** (C-181/16, EU:C:2018:465), koju je donijelo 19. lipnja 2018., veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o pitanju *može li se odluka o vraćanju u smislu Direktive 2008/115 donijeti čim se odbije zahtjev za međunarodnu zaštitu, odnosno prije okončanja postupka povodom pravnog sredstva koje se može podnijeti protiv te odluke*. U glavnom postupku, togoanski državljanin podnio je zahtjev za međunarodnu zaštitu koji je odbijen, nakon čega je, nekoliko dana kasnije, donesena odluka o vraćanju, u obliku naloga dotičnoj osobi da napusti državno područje predmetne države članice.

Sud je najprije ocijenio da je podnositelj zahtjeva za međunarodnu zaštitu obuhvaćen područjem primjene Direktive 2008/115 čim nadležno tijelo odbije njegov zahtjev. U tom pogledu Sud je istaknuo da dopuštanje ostanka na području dotične države članice u svrhu djelotvornog podnošenja pravnog sredstva protiv odbijanja tog zahtjeva ne onemogućava zaključak prema kojem je nakon tog odbijanja boravak dotične osobe načelno nezakonit.

Međutim, Sud je naglasio da u pogledu odluke o vraćanju i eventualne odluke o udaljavanju, zaštitu koja je svojstvena pravu na djelotvorno pravno sredstvo i načelu zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja treba osigurati tako da se podnositelju zahtjeva za međunarodnu zaštitu prizna pravo na djelotvorno pravno sredstvo koje ima *ex lege* suspenzivan učinak barem pred jednom sudskom instancom. Ne dovodeći u pitanje strogo poštovanje tog zahtjeva, sama okolnost da je boravak dotične osobe okvalificiran kao nezakonit, nakon što je nadležno tijelo u prvom stupnju odbilo zahtjev za međunarodnu zaštitu pa se odluka o vraćanju stoga može donijeti nakon tog odbijanja ili može kumulirati s odlukom o odbijanju u istom upravnom aktu, nije protivna načelu zabrane prisilnog udaljenja ili vraćanja ni pravu na djelotvorno pravno sredstvo.

Sud je također podsjetio na to da je na državama članicama da osiguraju djelotvorno pravno sredstvo protiv odluke kojom se odbija zahtjev za međunarodnu zaštitu, poštujući pritom načelo jednakosti oružja, što zahtijeva osobito suspenziju svih učinaka odluke o vraćanju tijekom roka za podnošenje pravnog sredstva i, ako je takvo sredstvo podneseno, do okončanja postupka koji je povodom njega pokrenut. U tom pogledu, nije dovoljno da predmetna država članica prisilno ne izvrši odluku o vraćanju. Naprotiv, nužno je da se suspendiraju svi pravni učinci te odluke i, posebice, da rok za dobrovoljni odlazak ne počne teći sve dok je dotičnoj osobi dopušteno da ostane te da se, tijekom tog razdoblja, protiv nje ne može odrediti zadržavanje u svrhu udaljavanja. Nadalje, dotična osoba mora zadržati svoj status podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu sve dok još nije konačno odlučeno o njezinu zahtjevu. Osim toga, države članice dužne su podnositelju zahtjeva omogućiti da se pozove na svaku promjenu okolnosti koja je nastupila nakon donošenja odluke o vraćanju koja bi mogla značajno utjecati na ocjenu njegove situacije s obzirom na Direktivu 2008/115. Naposljetu, države članice dužne su osigurati to da se podnositelj zahtjeva na transparentan način obavijesti o poštovanju tih jamstava.

3. Odnosi s Turskom

U presudi *Yön* (C-123/17, [EU:C:2018:632](#)), koju je donio 7. kolovoza 2018., Sud je bio pozvan *protumačiti klauzulu o mirovanju (standstill) iz članka 7. Odluke br. 2/76⁶⁸ te iz članka 13. Odluke br. 1/80⁶⁹* što ih je donijelo Vijeće za pridruživanje osnovano Sporazumom o pridruživanju EEZ-Turska, koja zabranjuje državama članicama i Republici Turskoj da uvode nova ograničenja uvjeta pristupa zaposlenju radnika i članova njihovih obitelji koji zakonito borave na njihovu državnom području. U predmetnom slučaju, turska državljanica, supruga turskog radnika koji zakonito bravi u Njemačkoj, zatražila je od njemačkih tijela izdavanje dozvole privremenog boravka radi spajanja obitelji. Zahtjev je odbijen zato što, s jedne strane, dotična osoba nije dokazala poznavanje jezika koje zahtijeva njemački zakon i zato što je, s druge strane, ušla na savezno područje bez nacionalne vize koja je potrebna u skladu s nacionalnom odredbom uvedenom u razdoblju od 20. prosinca 1976. do 30. studenoga 1980. Naime, tom su odredbom postroženi uvjeti spajanja obitelji državljana trećih zemalja koji, kao radnici, zakonito borave u Njemačkoj u odnosu na uvjete koji su postojali u vrijeme stupanja na snagu Odluke br. 2/76 u toj državi članici.

⁶⁸| Odluka br. 2/76 Vijeća za pridruživanje od 20. prosinca 1976. o provedbi članka 36. Dodatnog protokola koji je potpisana 23. studenoga 1970. u Bruxellesu te sklopljen, odobren i potvrđen u ime Zajednice Uredbom Vijeća (EEZ) br. 2760/72 od 19. prosinca 1972. (SL 1972., L 293, str. 1.)

⁶⁹| Odluka br. 1/80 Vijeća za pridruživanje od 19. rujna 1980. o razvoju pridruživanja, priložena Sporazumu o pridruživanju između Europske ekonomske zajednice i Turske koji su u Ankari 12. rujna 1963. potpisale Republika Turska, s jedne strane, i države članice EEZ-a i Zajednica, s druge strane, te koji je sklopljen, odobren i potvrđen u ime Zajednice Odlukom Vijeća 64/732/EEZ od 23. prosinca 1963. (SL 1964., 217, str. 3685.)

Sud je najprije istaknuo da u nedostatku retroaktivnog stavljanja izvan snage Odluke br. 2/76, na sve mjere koje je država članica uvela u razdoblju od 20. prosinca 1976. do 30. studenoga 1980. valja primijeniti klauzulu o mirovanju (*standstill*) propisanu člankom 7. te odluke, a ne onu navedenu u članku 13. Odluke br. 1/80.

Nadalje, upućujući na tumačenje prihvaćeno u presudama *Dogan*⁷⁰ i *Tekdemir*⁷¹, Sud je pojasnio da nacionalna mjera kojom se postrožuju uvjeti spajanja obitelji i koja utječe na obavljanje zaposlenja u dotičnoj državi članici turskih državljana koji ondje zakonito borave čini novo ograničenje slobodnog kretanja radnika za turske državljane turske radnike u dotičnoj državi članici u smislu članka 13. Odluke br. 2/76 i stoga je obuhvaćena materijalnim područjem primjene te odredbe. Iako se takva mjera može opravdati važnim razlozima u općem interesu koji se tiču djelotvornog nadzora imigracije i upravljanja migracijskim tokovima, može se dopustiti samo pod uvjetom da njezina provedbena pravila ne prekoračuju ono što je nužno za ostvarivanje postavljenog cilja.

IX. Pravosudna suradnja u građanskim stvarima

1. Uredba br. 44/2001 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima

Dana 5. srpnja 2018., u presudi *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-27/17, [EU:C:2018:533](#)), Sud je pružio pojašnjenja u pogledu *određivanja nadležnog suda na temelju članka Uredbe br. 44/2001⁷² u slučaju zahtjeva za naknadu štete navodno prouzročene protutržišnim ponašanjem u različitim državama članicama*. Litavski zračni prijevoznik, tužitelj u ovom predmetu, pokrenuo je pred litavskim sudovima postupke protiv drugog zračnog prijevoznika – Air Baltic – te protiv Zračne luke u Rigi (Latvija), zahtijevajući naknadu štete koja mu je navodno uzrokovanu ponašanjem koje on smatra protutržišnim. To ponašanje – koje se sastojalo osobito od popusta do 80 % za usluge polijetanja, slijetanja i sigurnosti zrakoplova koje je spomenuta zračna luka nudila, među ostalim, Air Balticu počevši od studenoga 2004. – Vijeće za tržišno natjecanje Latvije ocijenilo je protivnim Unijinim pravilima tržišnog natjecanja u postupku različitom od glavnog postupka. Tuženici su osporavali nadležnost litavskih sudova za odlučivanje u sporu jer su se zabranjeni protutržišni sporazum koji je naveden u tužbi i njegovi učinci odnosili na Latviju, a ne na Litvu, između Zračne luke u Rigi i Air Balticovog latvijskog društva majke. Litavski prvostupanjski sud utvrdio je da litavski sudovi temelje svoju nadležnost na Uredbi br. 44/2001 jer se, s jedne strane, protutržišno ponašanje koje je uzrokovalo štetu tužitelju, osobito primjena predatorskih cijena, namještanje rasporeda letova, nezakonito oglašavanje, ukidanje izravnih letova i premještanje putničkog prometa u Zračnu luku u Rigi, poduzimalo u Litvi i jer je, s druge strane, Air Baltic u Litvi djelovao preko podružnice.

Sud je najprije podsjetio na to da članak 5. točka 3. Uredbe br. 44/2001 tužitelju daje ovlast da podnese tužbu bilo sudu mesta nastanka štete bilo sudu mesta događaja koji je uzrokovao štetu tako da se pred jednim sudom može pokrenuti postupak na temelju jedne od tih dviju osnova nadležnosti. U tom pogledu

70| Presuda Suda od 10. srpnja 2014., *Dogan* (C-138/13, [EU:C:2014:2066](#))

71| Presuda Suda od 29. ožujka 2017., *Tekdemir* (C-652/15, [EU:C:2017:239](#))

72| Uredba Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.)

on je također pojasnio da se izgubljena dobit, koja se osobito sastoji u gubitku obujma prodaje navodno nastalom zbog protutrišnog ponašanja protivnog člancima 101. i 102. UFEU-a, može kvalificirati kao „šteta“ radi primjene članka 5. točke 3. Uredbe br. 44/2001, koja u načelu dopušta nadležnost sudova države članice na čijem je području nastao štetni događaj. Sud je stoga zaključio, s jedne strane, da se u okviru tužbe za naknadu štete uzrokovane protutrišnim ponašanjem, „mjesto u kojem se dogodio štetni događaj“ osobito odnosi na mjesto nastanka izgubljene dobiti koja se sastoji u gubitku obujma prodaje, odnosno mjesto tržišta na kojem su počinjena ta ponašanja i u odnosu na koja žrtva tvrdi da je pretrpjela te gubitke. S druge strane, on je zaključio da se, u okviru tužbe za naknadu štete uzrokovane protutrišnim ponašanjem, pojam „mjesto u kojem se dogodio štetni događaj“ može razumjeti bilo kao mjesto sklapanja protutrišnog sporazuma protivnog članku 101. UFEU-a bilo kao mjesto u kojem su predložene i primijenjene predatorske cijene ako su te prakse predstavljale povredu na temelju članka 102. UFEU-a.

Osim toga, budući da je Air Baltic u Litvi djelovao preko podružnice, Sud je pojasnio da pojam „spor nastao zbog djelovanja podružnice“, u smislu članka 5. stavka 5. Uredbe br. 44/2001, obuhvaća tužbu za naknadu štete navodno uzrokovane zloporabom vladajućeg položaja koja se sastoji u primjeni predatorskih cijena ako je podružnica poduzetnika koji ima vladajući položaj stvarno i značajno sudjelovala u toj nepoštenoj praksi, što je na nacionalnom sudu da provjeri.

U presudi **Apple Sales International i dr.** (C-595/17, [EU:C:2018:854](#)), koju je donio 24. listopada 2018., Sud je bio pozvan protumačiti članak 23. Uredbe br. 44/2001 s obzirom na klauzulu o prenošenju nadležnosti istaknutu u sporu koji se odnosio na navodnu deliktnu odgovornost jedne od ugovornih strana zbog radnji nepoštenog tržišnog natjecanja i zloporabe vladajućeg položaja u smislu članka 102. UFEU-a. U glavnom postupku, društvo Apple Sales International istaknulo je klauzulu o prenošenju nadležnosti u korist irskih sudova koja nije izričito upućivala na sporove o odgovornosti za povrede prava tržišnog natjecanja na temelju prigovora nenasležnosti francuskog suda kojem je u predmetnom slučaju distributer tog društva podnio tužbu za naknadu štete zbog, među ostalim, zlouporebe vladajućeg položaja spomenutog društva.

Sud je najprije podsjetio na to da je nacionalni sud pred kojim se poziva na klauzulu o prenošenju nadležnosti dužan tumačiti tu klauzulu kako bi utvrdio koji su sporovi obuhvaćeni njezinim područjem primjene. Potom je istaknuo da se doseg klauzule o prenošenju nadležnosti ograničava samo na sporove koji proizlaze iz pravnog odnosa u vezi s kojim je ta klauzula ugovorena. Međutim, iako protutrišno ponašanje iz članka 101. UFEU-a, to jest zabranjeni sporazum, u pravilu nije izravno povezan s ugovornim odnosom između jednog člana tog zabranjenog sporazuma i treće osobe, na koji zabranjeni sporazum utječe, do protutrišnog ponašanja iz članka 102. UFEU-a, to jest zloporabe vladajućeg položaja, može doći u ugovornim odnosima poduzetnika u vladajućem položaju i putem ugovornih uvjeta. Slijedom navedenog, članak 23. Uredbe br. 44/2001 treba tumačiti na način da primjena klauzule o prenošenju nadležnosti iz ugovora koji obvezuje stranke na tužbu za naknadu štete koju je distributer podnio protiv svojeg dobavljača na temelju članka 102. UFEU-a nije isključena samo zato što se u toj klauzuli izričito ne navode sporovi koji se odnose na odgovornost zbog povrede prava tržišnog natjecanja. Nапослјетку, Sud je odlučio da primjena klauzule o prenošenju nadležnosti na spomenuto tužbu ne ovisi o tome je li nacionalno ili europsko tijelo prethodno utvrdilo povredu prava tržišnog natjecanja jer to što tijelo nadležno za tržišno natjecanje prethodno jest ili nije utvrdilo povredu pravila tržišnog natjecanja jest aspekt koji uopće nije povezan s aspektima koji trebaju prevladati radi zaključka da se klauzula o prenošenju nadležnosti primjenjuje na tužbu za naknadu štete koja je navodno pretrpljena zbog povrede pravila tržišnog natjecanja.

2. Uredba br. 2201/2003 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću

U području pravosudne suradnje u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću valja istaknuti tri presude: prva se odnosi na pojam prava na kontakt s djetetom, druga se tiče zahtjeva za predaju djece, dok se treća odnosi na pojam uobičajenog boravišta djeteta.

U presudi **Valčeva** (C-335/17, [EU:C:2018:359](#)), koju je donio 31. svibnja 2018., Sud se izjašnjavao o *tumačenju pojma „pravo na kontakt s djetetom” u smislu Uredbe br. 2201/2003*⁷³. Tužiteljica u tom predmetu, koja boravi u Bugarskoj i baka je s majčine strane maloljetnom djetetu koje sa svojim ocem uobičajeno boravi u Grčkoj, zatražila je da joj se dodijeli pravo na kontakt s djetetom. Nakon što je ocijenila da joj je nemoguće održavati kvalitetan kontakt s unukom i nakon što je bezuspješno zatražila potporu grčkih tijela, ona je bugarskom судu podnijela tužbu, tražeći da utvrdi načine ostvarivanja njezina prava na kontakt s unukom. Budući da je tužba odbijena jer Uredba br. 2201/2003 predviđa nadležnost sudova države članice u kojoj dijete uobičajeno boravi, što su u predmetnom slučaju grčki sudovi, bugarski sud koji je uputio zahtjev zatražio je od Suda da odgovori na pitanje primjenjuje li se ta uredba na pravo na kontakt s djetetom baka i djedova, kako bi utvrdio koji je sud nadležan.

Nakon što je utvrdio da pojam „pravo na kontakt s djetetom”, u smislu Uredbe br. 2201/2003, treba tumačiti autonomno, Sud je istaknuo da se zakonodavac Unije odlučio za mogućnost da ne ograničava broj osoba koje mogu ostvarivati roditeljsku odgovornost ili imati pravo na kontakt s djetetom. Prema tome, pojam „pravo na kontakt s djetetom” odnosi se ne samo na pravo roditelja na kontakt sa svojim djetetom, nego i na pravo drugih osoba s kojima je važno da to dijete održava osobne odnose, osobito baka i djedova. Naime, iako se pravo na kontakt s djetetom ne primjenjuje na sve te osobe, o pitanjima u vezi s tim pravom mogu odlučivati ne samo sudovi određeni u skladu s Uredbom br. 2201/2003, nego i drugi sudovi koji smatraju da su nadležni na temelju međunarodnog privatnog prava. Postoji opasnost od donošenja proturječnih, čak nespojivih, odluka s obzirom na to da pravo na kontakt s djetetom priznato djetetovu srodniku može narušiti ono dodijeljeno nositelju roditeljske odgovornosti. Slijedom navedenog, Sud je zaključio da se na zahtjev baka i djedova da im se dodijeli pravo na kontakt s djetetom u pogledu njihovih unuka primjenjuje članak 1. stavak 1. točka (b) Uredbe br. 2201/2003 i da je, slijedom toga, obuhvaćen njezinim područjem primjene.

Sud je također pojasnio da dodjela prava na kontakt s djetetom osobi koja nije roditelj može ugroziti prava i dužnosti roditelja i da je stoga potrebno – kako bi se izbjeglo donošenje proturječnih odluka i kako bi to bilo u interesu djeteta – da isti sud, u načelu onaj djetetova uobičajenog boravišta, odlučuje o pravima na kontakt s djetetom.

U presudi **C. E. i N. E.** (C-325/18 PPU i C-375/18 PPU, [EU:C:2018:739](#)), koju je donio 19. rujna 2018. u hitnom prethodnom postupku, Sud se izjašnjavao o problematici *izvršavanja u jednoj državi članici odluke druge države članice kojom se nalaže predaja potonjoj više djece koja su na njezinu području stavljena pod sudske skrbništvo*.

Glavni postupak vodio se između engleskog tijela i roditelja troje maloljetne djece koji su potonje odveli u Irsku. Tri dana nakon dolaska obitelji u Irsku, sud Ujedinjene Kraljevine izdao je rješenje o stavljanju pod sudske skrbništvo troje djece, kojim se spomenutom engleskom tijelu dodjeljuje pravo na skrb i u kojem

⁷³| Uredba Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim stvarima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću te o stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1347/2000 (SL 2003., L 338, str.1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 19., svezak 3., str. 133. i ispravak SL 2014., L 46, str. 22.)

se nalaže predaja navedene djece. Nakon odluke irskog suda o priznavanju tog rješenja o stavljanju pod sudsko skrbništvo i njegovu izvršenju u Irskoj (u dalnjem tekstu: odluka o egzekvaturi), troje djece predano je engleskom tijelu i vraćeno u Ujedinjenu Kraljevinu. Budući da je odluka o egzekvaturi roditeljima dostavljena tek dan nakon njezina izvršenja, potonji su protiv nje podnijeli tužbu i zahtjev za privremenu pravnu zaštitu kako bi spriječili provedbu postupka posvajanja djece istodobno pokrenutog u Ujedinjenoj Kraljevini. S tim u vezi, irski sud zatražio je od Suda da odgovori na pitanje može li se za odluku engleskog suda kojom se nalaže predaja djece izdati potvrda izvršivosti u Irskoj ako dotično englesko tijelo, prije nego što je pokušalo ishoditi priznavanje i izvršenje te odluke u Irskoj, na temelju poglavlja III. Uredbe br. 2201/2003, nije iscrpilo pravne lijekove koji su u Irskoj raspoloživi na temelju Haške konvencije iz 1980.⁷⁴ Taj je sud također zatražio, među ostalim, da se odgovori na pitanje može li se nalog za predaju djece izvršiti prije nego što se roditeljima dostavi odluka o egzekvaturi kao i na pitanje protivi li se Uredbi br. 2201/2003 to da sud države članice doneše zaštitne mjere u obliku naloga protiv javnog tijela druge države članice, kojim se tom tijelu zabranjuje da pred sudovima te druge države članice pokrene ili vodi postupak posvajanja djece koja u njoj borave.

Sud je najprije istaknuo da Uredba br. 2201/2003 dopunjuje Hašku konvenciju iz 1980. i da ne zahtijeva to da se u slučaju tvrdnje o međunarodnoj otmici djeteta osoba ili tijelo osalone na tu konvenciju kako bi zahtijevali hitan povratak dotičnog djeteta u državu njegova uobičajenog boravišta. Slijedom navedenog, nositelj roditeljske odgovornosti može zahtijevati da se u skladu s odredbama poglavlja III. Uredbe br. 2201/2003 prizna izvršenje odluke o roditeljskoj odgovornosti i predaji djece koju je donio sud nadležan u skladu s poglavljem II. odjeljkom 2. te uredbe čak i ako nije podnio zahtjev za predaju zasnovan na Haškoj konvenciji iz 1980. Sud je ocijenio da je odluka o stavljanju pod skrbništvo i o predaji, čija je egzekvatura zatražena od irskog suda, obuhvaćena materijalnim područjem primjene spomenute uredbe, s obzirom na to da je nalog za predaju utvrđen odlukom o roditeljskoj odgovornosti i da je neodvojiv od nje.

Kada je, nadalje, riječ o okolnosti da je do izvršenja naloga za predaju djece došlo prije nego što je roditeljima dostavljena odluka o egzekvaturi, Sud je istaknuo da se uvjetom o dostavi te odluke može osigurati da stranka protiv koje je izvršenje zatraženo ostvari pravo na djelotvoran pravni lijek. Sud stoga smatra da se članku 33. stavku 1. Uredbe br. 2201/2003, u vezi s člankom 47. Povelje, protivi to da se odluka kojom se nalaže stavljanje djece pod skrbništvo i njihova predaja i za koju je izdana potvrda izvršivosti u državi u kojoj se zahtijeva priznavanje, izvrši prije nego što je potvrda izvršivosti te odluke dostavljena dotičnim roditeljima.

Kada je, naposljetku, riječ o zahtjevu za donošenje zaštitnih mjera postavljenom u kontekstu postupka posvajanja koji je u tijeku u Ujedinjenoj Kraljevini, kojim se nadležnom tijelu potonje nastoji zabraniti pokretanje odnosno vođenje postupka posvajanja djece, Sud je ocijenio da nije protivan Uredbi br. 2201/2003. Naime, s jedne strane, sudski postupak posvajanja ima predmet i učinke koji se razlikuju od onih u postupku koji se temelji na toj uredbi, a odnose se na predaju djece i čija je namjena očuvati pravo dotičnih roditelja na pravni lijek dok, s druge strane, zatražene zaštitne mjere nemaju za cilj ili posljedicu to da spriječe protustrandku u pokretanju postupka pred engleskim sudom s obzirom na isti predmet kao što je onaj u sporu koji je u tijeku pred irskim sudom. Prema tome, takav nalog ne poprima nikakav oblik *antisuit injunctiona* koji je zabranjen u sudskoj praksi Suda⁷⁵.

U presudi **UD** (C-393/18 PPU, [EU:C:2018:835](#)), koju je donio 17. listopada 2018. u hitnom prethodnom postupku, Sud je bio pozvan protumačiti pojma *uobičajenog boravišta djeteta*, u smislu članka 8. stavka 1. Uredbe br. 2201/2003, kako bi utvrdio je li njegova fizička prisutnost u državi članici bitan element za određivanje nadležnosti suda pred kojim je pokrenut postupak. Glavni postupak vodio se između majke, bangladeške državljanke, i oca,

74| Konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece, sklopljena u Hagu 25. listopada 1980.

75| Presude od 27. travnja 2004., **Turner** (C-159/02, [EU:C:2004:228](#)) i od 10. veljače 2009., **Allianz i Generali Assicurazioni Generali** (C-185/07, [EU:C:2009:69](#))

britanskog državljanina, roditeljâ malog djeteta koje se rodilo u Bangladešu, gdje boravi od rođenja, u vezi s majčinim zahtjevima da se naloži, s jedne strane, stavljanje tog djeteta pod skrbništvo britanskog suda i s, druge strane, njezin povratak s djetetom u Ujedinjenu Kraljevinu radi njihovog sudjelovanja u postupku pred navedenim sudom.

Razmatrajući, kao prvo, pitanje njegove nadležnosti i teritorijalnog područja primjene Uredbe br. 2201/2003 Sud je utvrdio da se opće pravilo o nadležnosti predviđeno u članku 8. stavku 1. te uredbe može primijeniti na sporove koji uključuju odnose između sudova samo jedne države članice i sudova treće zemlje, a ne samo odnose između sudova iz više država članica.

Kada je, kao drugo, riječ o pojmu uobičajenog boravišta djeteta, Sud je ocijenio da se uobičajeno boravište djeteta u državi u kojoj ono nikada nije bilo prisutno ne može utvrditi niti na temelju nepostojanja uobičajenog boravišta djeteta zbog njegove fizičke neprisutnosti u državi članici, niti na temelju postojanja sudova države članice koji su primjereni za rješavanje predmeta tog djeteta, iako ono nikada nije boravilo u toj državi. Sud je stoga zaključio da članak 8. stavak 1. Uredbe br. 2201/2003 treba tumačiti na način da je dijete moralno biti fizički prisutno u državi članici kako bi se u smislu te odredbe moglo smatrati da ono ima svoje uobičajeno boravište u toj državi članici. U tom pogledu nemaju utjecaja okolnosti poput nezakonitog ponašanja jednog roditelja prema drugom zbog kojeg je njihovo dijete rođeno i od svojeg rođenja boravi u trećoj zemlji ili povreda temeljnih prava majke odnosno djeteta.

3. Uredba br. 650/2012 o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju

Presuda **Mahnkopf** (C-558/16, [EU:C:2018:138](#)) od 1. ožujka 2018. tiče se područja primjene uredbi br. 650/2012⁷⁶ i 2016/1103⁷⁷.

Glavni predmet odnosio se na odbijanje njemačkog suda da izda Europsku potvrdu o nasljeđivanju – u svrhu prodaje nekretnine u Švedskoj – u kojoj se supruga i sin umrloga određuju kao sunasljednici, svaki za jednu polovinu nasljeđstva, u skladu s pravilima o zakonskom nasljeđivanju propisanima u njemačkom pravu. Taj sud, koji je izdao nacionalnu potvrdu o nasljeđivanju prema kojoj preživjeli bračni drug i potomak nasljeđuju po polovinu imovine umrloga, odbio je zahtjev supruge za izdavanje Europske potvrde o nasljeđivanju jer se dio dodijeljen supruzi temeljio, u odnosu na jednu četvrtinu ostavine, na režimu nasljeđivanja, a u odnosu na drugu četvrtinu ostavine, na režimu bračne stečevine iz članka 1371. stavka 1. BGB-a. Prema mišljenju navedenog suda, pravilo na temelju kojeg je dodijeljena ta potonja četvrtina, koje se odnosi na režim bračne stečevine, a ne na režim nasljeđivanja, ne može biti obuhvaćeno područjem primjene Uredbe br. 650/2012. Budući da je supruga osporavala tu odluku pred sudom koji je uputio zahtjev, potonji je Sudu postavio više prethodnih pitanja o tumačenju te uredbe.

Sud koji je uputio zahtjev zatražio je od Suda, među ostalim, da razjasni treba li članak 1. stavak 1. Uredbe br. 650/2012 tumačiti na način da u područje njezine primjene ulazi nacionalna odredba koja predviđa, u slučaju smrti jednog od bračnih drugova, diobu bračne stečevine na paušalnoj osnovi uvećanjem nasljeđnog dijela

⁷⁶| Uredba (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvatanju i izvršavanju javnih isprava u nasljeđnim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju (SL 2012., L 201, str. 107.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 19., svežak 10., str. 296.)

⁷⁷| Uredba Vijeća (EU) 2016/1103 od 24. lipnja 2016. o provedbi pojačane suradnje u području nadležnosti, mjerodavnog prava te priznavanja i izvršenja odluka u stvarima bračnoimovinskih režima (SL 2016., L 183, str. 1.)

preživjelog bračnog druga, dok članak 1. stavak 2. Uredbe br. 650/2012, koji se primjenjuje na nasljeđivanje zbog smrti, taksativno nabraja područja koja su isključena iz njezina područja primjene, među kojima su, u točki (d) te odredbe, „pitanja režima bračne stečevine”.

Sud je ocijenio da se članak 1371. stavak 1. njemačkog Građanskog zakonika ponajprije odnosi na nasljeđivanje ostavine umrlog bračnog druga, a ne na režim bračne stečevine, na temelju čega je zaključio da se to pravilo nacionalnog prava doista tiče nasljednih stvari za potrebe Uredbe br. 650/2012. Sud je utvrdio da to tumačenje nije u suprotnosti s Uredbom 2016/1103 koja iz svojeg područja primjene izričito isključuje „nasljeđivanje ostavine umrlog bračnog druga”. Nапослјетку, Sud je istaknuo da se kvalifikacijom dijela koji pripada preživjelom bračnom drugu na temelju sporne nacionalne odredbe kao dijela povezanog s nasljednim pravom dopušta unos podataka o tom nasljednom dijelu u Europsku potvrdu o nasljeđivanju i da bi, u protivnom, bilo znatno otežano ostvarivanje ciljeva te potvrde.

X. Pravosudna suradnja u kaznenim stvarima

1. Europski uhidbeni nalog

U području europskog uhidbenog naloga može se istaknuti pet presuda donesenih u 2018.⁷⁸. One se odnose na razloge kojima je moguće opravdati odbijanje postupanja po europskom uhidbenom nalogu. Dvije presude koje se navode na kraju ovog dijela tiču se konkretno utvrđenja sustavnih nedostataka u pravosudnom sustavu države izdavateljice uhidbenog naloga.

Presuda **Piotrowski** (C-367/16, [EU:C:2018:27](#)), koju je 23. siječnja 2018. donijelo veliko vijeće Suda, odnosi se na tumačenje članka 3. točke 3. Okvirne odluke 2002/584⁷⁹ koji predviđa obvezu odbijanja izvršenja europskog uhidbenog naloga izdanog protiv osobe koja se zbog svoje dobi ne može smatrati kazneno odgovornom za djela na kojima se temelji taj nalog, u skladu s pravom države članice izvršenja.

Glavni postupak odnosio se na izvršenje u Belgiji europskog uhidbenog naloga koji je izdao poljski sud, u svrhu izvršenja u Poljskoj dviju kazni zatvora koje su poljskom državljaninu izrečene dvjema presudama. Belgijski sud koji je odlučivao o zahtjevu za izvršenje odredio je zadržavanje dotične osobe, s ciljem njezine predaje Poljskoj, radi izvršenja prve presude. S druge strane, spomenuti sud ocijenio je da se europski uhidbeni nalog ne može izvršiti u pogledu druge presude jer je dotična osoba u vrijeme počinjenja kaznenog djela koje joj se stavlja na teret imala 17 godina i da, na temelju *in concreto* ocjene koju predviđa belgijsko pravo, nisu ispunjene pretpostavke koje su u Belgiji propisane za pokretanje kaznenog progona protiv maloljetne osobe koja je u trenutku počinjenja djela imala navršenih 16 godina.

78| U tom području valja istaknuti i presudu **RO** (C-327/18 PPU, [EU:C:2018:733](#)) od 19. rujna 2018., prikazanu u dijelu I. „Povlačenje države članice iz Europske unije”.

79| Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o Europskom uhidbenom nalogu i postupcima predaje između država članica (SL 2002., L 190, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 19., svežak 3., str. 83.), kako je izmijenjena Okvirnom odlukom Vijeća 2009/299/PUP od 26. veljače 2009. (SL 2009., L 81, str. 24.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 19., svežak 16., str. 169.).

U svojoj presudi Sud je najprije ocijenio da razlog za neizvršavanje predviđen člankom 3. točkom 3. Okvirne odluke 2002/584 ne obuhvaća maloljetne osobe općenito, nego se odnosi samo na one koje na temelju prava države članice izvršenja nisu navršile propisanu dob da bi bile kazneno odgovorne za djela na kojima se temelji nalog izdan protiv njih. Iz toga proizlazi da spomenuta odredba, s obzirom na svoj tekst, pravosudnim tijelima izvršenja u načelu ne omogućuje odbijanje predaje maloljetnih osoba koje su navršile minimalnu dob od koje se mogu smatrati kazneno odgovornima u skladu s pravom države članice izvršenja za djela na kojima se temelji nalog za njihovo izručenje.

Međutim, Sud je zaključio da navedena odredba ne dopušta pravosudnom tijelu izvršenja – u uvjetima nepostojanja izričitog upućivanja u tom smislu – da odbije predaju maloljetne osobe na koju se odnosi europski uhidbeni nalog na *temelju pojedinačne ocjene situacije te osobe i djela na kojem se temelji nalog* izdan protiv nje. Naime, takvo preispitivanje merituma analize koja je već izvršena u okviru sudske odluke donesene u državi članici izdavateljici naloga povrijedilo bi načelo uzajamnog priznavanja te ga lišilo svakog korisnog učinka, a to načelo podrazumijeva da postoji uzajamno povjerenje u to da svaka država članica prihvata primjenu kaznenog prava koje je na snazi u drugim državama članicama, čak i ako bi provedba vlastitog nacionalnog prava dovela do drukčijeg rješenja. Osim toga, takva mogućnost također ne bi bila u skladu s ciljem olakšanja i ubrzanja pravosudne suradnje koji se nastoji postići Okvirnom odlukom 2002/584. Prema tome, pri odlučivanju o predaji maloljetne osobe protiv koje je izdan europski uhidbeni nalog pravosudno tijelo izvršenja mora, u skladu s člankom 3. točkom 3. navedene okvirne odluke, provjeriti samo to je li dotična osoba navršila minimalnu dob za kaznenu odgovornost u državi članici izvršenja za djela na kojima se temelji takav uhidbeni nalog.

Presuda **Sut** (C-514/17, EU:C:2018:1016), koja je donesena 13. prosinca 2018., odnosi se na *razloge za moguće odbijanje izvršenja europskog uhidbenog naloga*. Glavni predmet ticao se rumunjskog državljanina koji je u Rumunjskoj osuđen na kaznu zatvora zbog različitih povreda propisa o cestovnom prometu i zbog izazivanja prometne nesreće. Nakon što je dotični napustio rumunjsko državno područje, rumunjska tijela izdala su europski uhidbeni nalog u svrhu njegove predaje radi izvršenja presude. Budući da se potonji nastanio u Belgiji, gdje boravi sa svojom suprugom, belgijski prvostupanjski sud naložio je izvršenje europskog uhidbenog naloga. Dotični je zatražio da se kazna izvrši u Belgiji te se žalio na tu odluku, pozivajući se na nacionalni propis kojim se u belgijsko pravo prenosi članak 4. točka 6. Okvirne odluke 2002/584, na temelju kojeg pravosudno tijelo izvršenja može odbiti izvršiti europski uhidbeni nalog kada se ta država obveže izvršiti kaznu u skladu s odredbama svojeg prava. Međutim, sud koji je uputio zahtjev u tom je pogledu utvrdio da se kaznena djela na koja se odnosi europski uhidbeni nalog o kojem je riječ u Belgiji kažnjavaju samo novčanom kaznom i da belgijsko pravo ne dopušta zamjenu kazne zatvora novčanom kaznom. Unatoč tomu, uzimajući u obzir sudsку praksu Suda kojom se pravosudnom tijelu izvršenja omogućuje pridavanje posebne važnosti mogućnosti povećanja izgleda za društvenu rehabilitaciju tražene osobe nakon isteka kazne na koju je ona osuđena, sud koji je uputio zahtjev odučio je Sudu postaviti pitanje o tome može li pravosudno tijelo izvršenja, u slučaju poput predmetnog, zbog okolnosti u vezi sa socijalnom rehabilitacijom dotične osobe i s njezinim obiteljskim, društvenim ili gospodarskim vezama s Belgijom, odbiti izvršiti spomenuti uhidbeni nalog.

Sud je najprije podsjetio da je primjena razloga za moguće neizvršenje iz članka 4. točke 6. Okvirne odluke 2002/584 podvrgnuta ispunjenju dvaju uvjeta, odnosno, kao prvo, da se tražena osoba nalazi u državi članici izvršenja, da je njezin državljanin ili da u njoj boravi i, kao drugo, da se ta država članica obvezuje izvršiti tu kaznu ili mjeru oduzimanja slobode u skladu s odredbama svojega prava. Kada je riječ o potonjem uvjetu, Sud je istaknuo da spomenuta odredba ne sadržava nijedan element na temelju kojeg bi se taj uvjet mogao tumačiti na način da automatski uskraćuje pravosudnom tijelu države članice izvršenja mogućnost da odbije izvršiti europski uhidbeni nalog kada pravo te države članice predviđa samo novčanu kaznu za kazneno djelo za koje je izdan navedeni nalog. Naime, iz samog teksta članka 4. točke 6. Okvirne odluke 2002/584 proizlazi da ona zahtijeva samo to da se država članica izvršenja obveže izvršiti kaznu zatvora predviđenu izdanim europskim uhidbenim nalogom, u skladu s odredbama svojeg prava. U tom je pogledu Sud naglasio da je zakonodavac Unije – iako je pri sastavljanju članka 4. točke 6. Okvirne odluke 2002/584 želio omogućiti

državama članicama, radi olakšavanja društvene rehabilitacije tražene osobe, da odbiju izvršiti europski uhidbeni nalog – pazio na to da državu članicu izvršenja obveže na stvarno izvršenje kazne zatvora izrečene traženoj osobi kako bi se izbjegao bilo kakav rizik od nekažnjavanja te osobe.

Sud je stoga zaključio da članak 4. točku 6. Okvirne odluke 2002/584 treba tumačiti na način da, kada osoba protiv koje je izdan europski uhidbeni nalog radi izvršenja kazne zatvora boravi u državi članici izvršenja i s njom je povezana obiteljskim, društvenim i profesionalnim vezama, pravosudno tijelo izvršenja može, zbog okolnosti u vezi sa socijalnom rehabilitacijom spomenute osobe, odbiti izvršiti taj nalog, iako je prema pravu države članice izvršenja kazneno djelo za koje je navedeni nalog izdan kažnjivo samo novčanom kaznom, ako, u skladu s nacionalnim pravom, ta okolnost ne sprječava to da se kazna zatvora izrečena traženoj osobi stvarno izvrši u toj državi članici.

Presudama *Minister for Justice and Equality (Nedostaci u pravosudnom sustavu)* i *Generalstaatsanwaltschaft (Uvjeti oduzimanja slobode u Mađarskoj)*, koje su donesene 25. srpnja 2018. u dvama hitnim prethodnim postupcima, pojašnjava se sudska praksa ustanovljena u predmetima *Aranyosi i Căldăraru*⁸⁰.

U presudi ***Minister for Justice and Equality (Nedostaci u pravosudnom sustavu)*** (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586), Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o mogućnosti da tijelo izvršenja ne postupi po europskom uhidbenom nalogu u slučaju postojanja stvarne opasnosti od povrede prava na pristup neovisnom sudu zbog sustavnih ili općih nedostataka u pogledu neovisnosti pravosuđa u državi članici izdavateljici. Postupajući po zahtjevu za izvršenje europskog uhidbenog naloga koji je izdao poljski sud, irsko tijelo izvršenja zapitalo se o posljedicama koje na provedbu tog zahtjeva imaju nedavne izmjene pravosudnog sustava što ih je provela poljska vlada, a koje su dovele do toga da je Komisija 20. prosinca 2017. usvojila obrazloženi prijedlog u kojem poziva Vijeće da na temelju članka 7. stavka 1. UEU-a utvrdi postojanje očite opasnosti da Republika Poljska teško povrijedi vrijednost vladavine prava.

U toj presudi Sud je najprije podsjetio na to da je odbijanje izvršenja europskog uhidbenog naloga iznimka od načela uzajamnog priznavanja na kojem se temelji mehanizam spomenutog naloga. S tim u vezi, ograničenja načela uzajamnog priznavanja i povjerenja među državama članicama moguća su samo „u iznimnim okolnostima“. U tom pogledu Sud je napomenuo da je već prihvatio mogućnost da, pod određenim uvjetima⁸¹, pravosudno tijelo izvršenja obustavi postupak predaje uspostavljen Okvirnom odlukom 2002/584 ako zbog takve predaje postoji opasnost od nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja prema traženoj osobi, u smislu članka 4. Povelje. Sud smatra da takva mogućnost postoji i onda kada postoji stvarna opasnost od povrede temeljnog prava dotične osobe na neovisan sud i, stoga, njezina temeljnog prava na pošteno suđenje, kako je sadržano u članku 47. drugom stavku Povelje. S tim u vezi, on je naglasio da je zahtjev neovisnosti sudova dio bitnog sadržaja temeljnog prava na pošteno suđenje, koje je, pak, od ključne važnosti kao jamstvo zaštite svih prava koja osobe ostvaruju iz prava Unije i očuvanja zajedničkih vrijednosti država članica navedenih u članku 2. UEU-a, među ostalim, vrijednosti vladavine prava.

Dakle, kada se osoba protiv koje je izdan europski uhidbeni nalog poziva – kako bi se usprotivila svojoj predaji pravosudnom tijelu izdavanja – na postojanje sustavnih ili barem općih nedostataka koji prema njezinu mišljenju mogu utjecati na neovisnost pravosuđa u državi članici izdavateljici i na taj način povrijediti bitan sadržaj njezina temeljnog prava na pošteno suđenje, pravosudno tijelo izvršenja najprije je dužno ocijeniti postojanje stvarne opasnosti da se dotičnoj osobi povrijedi to temeljno pravo. Postojanje takve opasnosti mora se ocijeniti na temelju objektivnih, vjerodostojnih, preciznih i odgovarajuće aktualiziranih elemenata

80| Presuda Suda od 5. travnja 2016., ***Aranyosi i Căldăraru*** (C-404/15 i C-659/15 PPU, EU:C:2016:198), donesena po zahtjevu za prethodnu odluku tog njemačkog suda.

81| Presuda Suda od 5. travnja 2016., ***Aranyosi i Căldăraru*** (C-404/15 i C-659/15 PPU, EU:C:2016:198)

o funkcioniranju pravosudnog sustava u državi članici izdavateljici. Informacije sadržane u obrazloženom prijedlogu koji je Komisija uputila Vijeću na temelju članka 7. stavka 1. UEU-a u tom su pogledu osobito relevantni elementi u svrhe te ocjene. Pravosudno tijelo izvršenja bilo bi dužno automatski odbiti izvršenje svakog europskog uhidbenog naloga koji izda država članica izdavateljica, pri čemu ne bi moralo provesti nikakvu konkretnu ocjenu stvarne opasnosti od izloženosti dotične osobe povredi bitnog sadržaja njezina temeljnog prava na pošteno suđenje, samo u slučaju kada postoji odluka Europskog vijeća kojom se u uvjetima propisanima člankom 7. stavkom 2. UEU-a utvrđuje teško i trajno kršenje načela iz članka 2. UEU-a u državi članici izdavateljici, poput načela svojstvenih vladavini prava, slijedom čega Vijeće suspendira primjenu Okvirne odluke 2002/584 u pogledu te države članice. Ako pravosudno tijelo izvršenja utvrdi da u državi članici izdavateljici postoji stvarna opasnost od povrede bitnog sadržaja temeljnog prava na pošteno suđenje zbog sustavnih ili općih nedostataka u pogledu pravosuđa te države članice koji mogu ugroziti neovisnost sudova navedene države, to tijelo mora, kao drugo, konkretno i precizno ocijeniti postoje li u okolnostima slučaja ozbiljni i utvrđeni razlozi zbog kojih se vjeruje da će tražena osoba biti izložena toj opasnosti nakon njezine predaje u državu članicu izdavateljicu. Sud je pojasnio da pravosudno tijelo izvršenja mora zatražiti od pravosudnog tijela izdavanja sve dodatne informacije koje smatra nužnim za ocjenu postojanja takve opasnosti.

Presuda **Generalstaatsanwaltschaft (Uvjeti oduzimanja slobode u Mađarskoj)** (C-220/18 PPU, EU:C:2018:589), koju je u hitnom prethodnom postupku donijelo prvo vijeće, odnosi se također na *mogućnost da tijelo izvršenja ne postupi po europskom uhidbenom nalogu u slučaju postojanja stvarne opasnosti od povrede temeljnog prava dotične osobe na to da ne bude izložena nečovječnom ili ponižavajućem postupanju zbog sustavnih ili općih nedostataka uvjeta oduzimanja slobode u državi članici izdavateljici*. Mađarski državljanin koji boravi u Njemačkoj u Mađarskoj je kazneno gonjen i osuđen u odsutnosti na kaznu zatvora. Okružni sud izdao je protiv njega europski uhidbeni nalog radi izvršenja te kazne u Mađarskoj. Njemačko pravosudno tijelo izvršenja, koje je raspolagalo elementima koji dokazuju postojanje sustavnih odnosno općih nedostataka uvjeta oduzimanja slobode u Mađarskoj, ocijenilo je nužnim, kako bi ocijenilo može li se dotična osoba predati mađarskim tijelima, prikupljanje dodatnih informacija od te države članice u pogledu uvjeta oduzimanja slobode u potonjoj. Spomenuto tijelo postavilo je, konkretno, pitanje o dosegu ispitivanja koje je dužan izvršiti s obzirom na Okvirnu odluku 2002/584 i sudsку praksu ESLJP-a.

Kao i u prethodno navedenoj presudi *Minister for Justice and Equality (Nedostaci u pravosudnom sustavu)*, Sud je podsjetio na to da je načelo uzajamnog priznavanja „kamen temeljac“ pravosudne suradnje u kaznenim stvarima i da je odbijanje izvršenja iznimka. Međutim, čak i kada država članica izdavateljica naloga predviđa pravna sredstva kojima se omogućava nadzor zakonitosti uvjeta oduzimanja slobode s obzirom na temeljna prava, pravosudna tijela izvršenja i dalje su dužna provesti pojedinačno ispitivanje situacije svake pojedine osobe, kako bi se uvjерila da njihova odluka o njezinoj predaji neće potonju izložiti, zbog navedenih uvjeta, opasnosti od nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja.

Kada je riječ o dosegu ispitivanja uvjeta oduzimanja slobode u državi članici izdavateljici naloga, Sud je ocijenio da su pravosudna tijela izvršenja dužna ispitati samo uvjete oduzimanja slobode u ustanovama za izvršenje kazne za koje se, prema informacijama kojima raspolaću, može točno predvidjeti da će u njima ta osoba biti smještena, uključujući one koje se koriste kao privremeno ili prijelazno rješenje. Nadalje, s obzirom na uzajamno povjerenje koje mora postojati između pravosudnih tijela država članica i na kojem počiva sustav europskog uhidbenog naloga, pravosudna tijela izvršenja mogu uzeti u obzir informacije koje su im pružila tijela države članice izdavateljice naloga osim pravosudnog tijela koje izdaje nalog, poput, među ostalim, jamstva da dotična osoba neće biti podvrgнутa nečovječnom ili ponižavajućem postupanju. U predmetnom slučaju Sud je zaključio da se predaja dotične osobe mađarskim tijelima čini usklađenom s njezinim temeljnim pravom na to da ne bude izložena nečovječnom ili ponižavajućem postupanju, što je ipak na njemačkom pravosudnom tijelu izvršenja da provjeri.

2. Zajednička pravila u području kaznenog postupka

U presudi **Kolev i dr.** (C-612/15, [EU:C:2018:392](#)), koju je donijelo 5. lipnja 2018., veliko vijeće Suda bilo je u prilici pojasniti ne samo opseg obveza koje za države članice proizlaze iz članka 325. UFEU-a, koji se odnosi na borbu protiv prijevara svih drugih nezakonitih djelovanja usmjerenih protiv finansijskih interesa Unije, nego i prava koja su predviđena, među ostalim, u Direktivi 2012/13⁸² u korist osoba protiv kojih se vode kazneni postupci.

Tužitelji u glavnom predmetu pripadali su skupini osam carinskih službenika koji su u Bugarskoj, u svibnju 2012., optuženi za korupciju. Odmah nakon njihova uhićenja utvrđeni su elementi koji im se stavlaju na teret, koji su precizirani tijekom 2013. Budući da je sud koji je uputio zahtjev utvrdio da optužni prijedlozi sadržavaju nepravilnosti, predmet je vraćen nadležnom specijaliziranom državnom odvjetniku kako bi sastavio nove optužne prijedloge. S obzirom na to da su rokovi za provođenje istrage u nekoliko navrata produljivani, sud koji je uputio zahtjev državnom je odvjetniku odredio rok za sastavljanje navedenih prijedloga. Budući da su i oni sadržavali bitne povrede postupka, osobito zato što nisu dostavljeni tužiteljima, kao i s obzirom na to da državni odvjetnik nije te povrede ispravio u zadanim roku, sud koji je uputio zahtjev napisljetu je odbacio optužnicu 22. svibnja 2015. Nakon što su državni odvjetnik i jedan od tužitelja podnijeli žalbu, žalbeni sud ocijenio je da je sud koji je uputio zahtjev bio dužan, na temelju bugarskog Zakona o kaznenom postupku, obustaviti postupak u području carinskih prekršaja o kojem je riječ, zbog isteka primjenjivih obvezujućih rokova.

S tim u vezi, sud koji je uputio zahtjev dvojio je o usklađenosti nacionalnog propisa s pravom Unije i zatražio je od Suda da razjasni koje mjere – u slučaju utvrđenja takve neusklađenosti – mora poduzeti kako bi se zajamčio puni učinak prava Unije i, prije svega, osigurao zaštitu prava na obranu i prava na pošteno suđenje doličnih osoba.

Sud je podsjetio na to da članak 325. stavak 1. UFEU-a nalaže državama članicama da propišu primjenu djelotvornih i odvraćajućih sankcija za povrede carinskog zakonodavstva Unije. Tim člankom državama članicama nalažu se točno određene obveze rezultata koje nisu povezane ni s jednim uvjetom što se tiče primjene pravila koje ta odredba određuje. Posljedično, na nacionalnom je суду da spomenutim obvezama osigura puni učinak tumačeći nacionalni propis u najvećoj mogućoj mjeri u skladu s člankom 325. stavkom 1. UFEU-a i izuzimajući, prema potrebi, navedeni propis od primjene. U slučaju da je moguće primijeniti više mjera za provedbu predmetnih obveza – među ostalim, zanemarivanje svih zahtjeva ili produljenje rokova iz nacionalnog zakona o kaznenom postupku – na nacionalnom je суду da odredi koju će od tih mjera primijeniti.

Međutim, tom prilikom spomenuti суд mora osigurati poštovanje temeljnih prava koje Povelja jamči okrivljenicima u glavnom predmetu, osobito prava obrane i pravo na to da se njihov predmet ispita u razumnom roku. Naime, obveza jamčenja učinkovite naplate vlastitih sredstava Unije ne smije biti u suprotnosti s poštovanjem tih prava. Kada je riječ o pravu okrivljenika i njegova odvjetnika na informiranje o optužbi i pristup spisu predmeta, Sud je odučio da članak 6. stavak 3. Direktive 2012/13 treba tumačiti na način da mu se ne protivi to da se obrani dostave detaljne informacije o optužbi nakon podnošenja optužnice kojom se pokreće postupak pred sudom, ali prije nego što sud započne meritorno razmatrati optužbu i prije nego što otvor raspravu, odnosno da se u slučaju kada se dostavljaju naknadno izmijenjene informacije one dostave čak i nakon otvaranja rasprave, ali prije faze vijećanja, pod uvjetom da sud poduzme sve potrebne mjere kako bi zajamčio poštovanje prava na obranu i pravičnost postupka. Naime, u skladu s člankom 7. stavkom 3. te direktive, na nacionalnom je суду da osigura da se obrani pruži stvarna mogućnost pristupa spisu predmeta, pri čemu se takav pristup može pružiti, ovisno o slučaju, u gore navedenom stadiju postupka.

⁸² Direktiva 2012/13/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2012. o pravu na informiranje u kaznenom postupku (SL L 142, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 48.)

U presudi **Milev** (C-310/18 PPU, [EU:C:2018:732](#)), koju je donio 19. rujna 2018. u hitnom prethodnom postupku, Sud se izjašnjavao o *tumačenju članka 3. i članka 4. stavka 1. Direktive 2016/343⁸³*, koji se odnose na pretpostavku nedužnosti, u kontekstu preispitivanja zakonitosti održavanja na snazi mjere istražnog zatvora.

Glavni postupak odnosio se na nadzor zakonitosti istražnog zatvora u kojem se nalazi bugarski državljanin u okviru kaznenog postupka zbog razbojništva. Dotična osoba uhićena je radi dovođenja pred sud koji je nadležan za odlučivanje o njegovu stavljanju u istražni zatvor. Na temelju iskaza svjedoka koji su ocijenjeni vjerodostojnjima, zahtjev državnog odvjetnika za produljenje istražnog zatvora dotičnoj osobi prihvaćen je u prvom stupnju i potvrđen po žalbi i to, u oba slučaja, bez uzimanja u razmatranje ostalih dokaza. Sud koji je uputio zahtjev, kojemu je podnesen novi zahtjev za preispitivanje zakonitosti mjere istražnog zatvora, odlučio je Sudu postaviti pitanje u pogledu pravila koja su u tom smislu relevantna. U tom pogledu on je naveo da su nacionalni sudovi dužni, s obzirom na novu nacionalnu sudsку praksu, prilikom nadzora zakonitosti istražnog zatvora, ispitati postojanje „osnovane sumnje“, nakon što su „na prvi pogled“ razmotrili dokaze, i to ne detaljno.

Sud je podsjetio na to da članak 3. Direktive 2016/343 propisuje da države članice osiguravaju da se osumnjičenici i optuženici smatraju nedužnim dok im se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom i da, u tom pogledu, članak 4. stavak 1. navedene direktive određuje da je na državama članicama da poduzimaju odgovarajuće mјere kako bi se osiguralo da se – dok god se osumnjičeniku ili optuženiku ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom – u sudskim odlukama, među ostalim, osim onih o krivnji, za tu osobu ne navodi da je kriva, čime se ne dovode u pitanje privremene odluke postupovne prirode koje donose sudska tijela i koje se temelje na sumnji ili inkriminirajućim dokazima.

Slijedom navedenog, Sud je zaključio da članak 3. i članak 4. stavak 1. Direktive 2016/343 treba tumačiti na način da im se ne protivi donošenje privremenih odluka postupovne prirode, poput odluke o održavanju na snazi mjere istražnog zatvora koju je donijelo sudska tijelo, koje se temelje na sumnji ili elementima inkriminirajućih dokaza, pod uvjetom da se u njima za osobu koja se nalazi u istražnom zatvoru ne navodi da je kriva.

XI. Promet

U presudi **Krüsemann i dr.** (C-195/17, C-197/17 do C-203/17, C-226/17, C-228/17, C-254/17, C-274/17, C-275/17, C-278/17 do C-286/17 i C-290/17 do C-292/17, [EU:C:2018:258](#)) od 17. travnja 2018. Sud je odlučio da „divlji štrajk“ zrakoplovnog osoblja zračne kompanije nakon iznenadne objave njezina restrukturiranja nije „izvanredna okolnost“ u smislu članka 5. stavka 3. Uredbe br. 261/2004⁸⁴ koja joj omogućava da se oslobođi obvezе isplate naknade štete u slučaju otkazivanja ili dužeg kašnjenja leta. U predmetnom slučaju, brojni letovi rezervirani putem zračnog prijevoznika TUIfly kasnili su ili su otkazani nakon što je više članova njegovog zrakoplovnog osoblja iznenada prijavilo izostanak zbog bolesti nakon što je uprava tog prijevoznika objavila planove restrukturiranja.

83| Direktiva (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku (SL 2016., L 65, str. 1.)

84| Uredba (EZ) br. 261/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. veljače 2004. o utvrđivanju općih pravila odštete i pomoći putnicima u slučaju uskraćenog ukrcanja i otkazivanja ili dužeg kašnjenja leta u polasku te o stavljanju izvan snage Uredbe (EEZ) br. 295/91 (SL 2004., L 46, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 7., svežak 26., str. 21.)

Sud je najprije podsjetio na to da se „izvanrednim okolnostima“ u smislu članka 5. stavka 3. Uredbe br. 261/2004 mogu smatrati događaji koji po svojoj naravi ili zbog svojeg uzroka nisu dio redovnog obavljanja djelatnosti konkretnog zračnog prijevoznika te su izvan njegove stvarne kontrole. S tim u vezi Sud je ocijenio da nepredvidivi događaj ne treba nužno kvalificirati kao „izvanredne okolnosti“, već je moguće smatrati da je takav događaj dio redovnog obavljanja djelatnosti konkretnog zračnog prijevoznika. Budući da su restrukturiranja i reorganiziranja društava dio njihovih uobičajenih mjera upravljanja i da je stoga uobičajeno da su prijevoznici u obavljanju svojih djelatnosti suočeni s neslaganjima, čak sukobima, s članovima svojeg osoblja ili jednog dijela tog osoblja, Sud je zaključio da rizike koji proizlaze iz socijalnih posljedica koje prate te mjere treba smatrati dijelom redovnog obavljanja djelatnosti konkretnog zračnog prijevoznika. Prema tome, „divlji štrajk“ ne može se kvalificirati kao „izvanredna okolnost“ u smislu članka 5. stavka 3. Uredbe br. 261/2004.

Presuda **Komisija/Poljska** (C-530/16, [EU:C:2018:430](#)) od 13. lipnja 2018. tiče se *pojma nezavisnosti tijela nadležnog za istraživanje željezničkih nesreća, u smislu članka 21. stavka 1. Direktive 2004/49*⁸⁵. Sud je osobito bio pozvan ispitati je li tijelo koje je Republika Poljska ustanovila pri ministarstvu prometa nezavisno od upravitelja željezničke infrastrukture i željezničkog prijevoznika, u situaciji u kojoj ministar prometa nadzire tog upravitelja i tog prijevoznika.

Nakon što je istaknuo da nezavisnost obično označava status kojim se predmetnom tijelu jamči da potpuno slobodno djeluje u odnosu na tijela prema kojima njegova nezavisnost mora biti zajamčena, bez ikakvih uputa i pritiska, Sud je najprije ocijenio da, kada je riječ o pravnoj nezavisnosti istražnog tijela, iako je ono sastavni dio ministarstva prometa i nema vlastitu pravnu osobnost, tim se položajem kao takvim ne dokazuje nepostojanje pravne nezavisnosti tog tijela u odnosu na upravitelja infrastrukture i na željezničkog prijevoznika, koji imaju vlastitu pravnu osobnost odvojenu od tog ministarstva. Osim toga, sud je istaknuo da se Direktivom 2004/49 samo po sebi ne zabranjuje priključenje istražnog tijela ministarstvu prometa.

Kada je, potom, riječ o organizacijskoj nezavisnosti istražnog tijela, Sud je zaključio da se članku 21. stavku 1. Direktive 2004/49 – time što zahtijeva da to tijelo bude organizacijski nezavisno u odnosu na bilo kojeg upravitelja infrastrukture i bilo kojeg željezničkog prijevoznika – protivi to da tijelo koje nadzire upravitelja infrastrukture i željezničkog prijevoznika može imenovati i razriješiti dužnosti sve članove istražnog tijela ako ta ovlast nije strogo uređena zakonom, tako da je to tijelo dužno donositi odluke na temelju objektivnih, jasno i iscrpljivo navedenih i provjerljivih kriterija. Konkretno, u takvim okolnostima široka sloboda u imenovanju i razrješavanju dužnosti koja je dana ministru prometa sama po sebi može utjecati na nezavisnost članova istražnog tijela ako su posrijedi interesi upravitelja željezničke infrastrukture i interesi željezničkog prijevoznika koje taj ministar nadzire.

Kada je, naposljetku, riječ o nezavisnosti istražnog tijela u donošenju odluka, Sud je ocijenio da, s obzirom na to da je objavljivanje odluka istražnog tijela jedan od ključnih ciljeva postupka istraživanja koji se provodi o željezničkim nesrećama i poremećajima, nespojivo je s nezavisnošću u donošenju odluka, koja se zahtijeva od istražnog tijela u odnosu na upravitelja željezničke infrastrukture i željezničkog prijevoznika, to da tijelo koje nadzire ta dva tijela može spriječiti službenu objavu izvješća u kojima bi se moglo postaviti pitanje odgovornosti upravitelja željezničke infrastrukture i željezničkog prijevoznika za predmetnu željezničku nesreću ili poremećaj.

⁸⁵ | Direktiva 2004/49/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o sigurnosti željeznica Zajednice i izmjeni Direktive Vijeća 95/18/EZ o izdavanju dozvola za obavljanje usluga u željezničkom prijevozu i Direktive 2001/14/EZ o dodjeli željezničkog infrastrukturnog kapaciteta i ubiranju pristojbi za korištenje željezničke infrastrukture i dodjeli rješenja o sigurnosti (Direktiva o sigurnosti željeznice) (SL 2004., L 164, str. 44.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svežak 5., str. 45.)

XII. Tržišno natjecanje

1. Članak 101. UFEU-a

U području zabranjenih sporazuma treba istaknuti presudu od 23. siječnja 2018., *F. HoffmannLa Roche i dr.* (C-179/16, [EU:C:2018:25](#)), u kojoj je veliko vijeće Suda istaknulo da širenje informacija dviju farmaceutskih kompanija koje prodaju dva konkurentna lijeka koje bi mogle izazvati zabrinutost u pogledu sigurnosti uporabe jednog od njih za indikacije koje nisu pokrivenе njegovim odobrenjem za stavljanje u promet (OSP), a radi preusmjeravanja potražnje prema drugom lijeku, može predstavljati ograničenje tržišnog natjecanja „s obzirom na cilj”.

Dva lijeka o kojima je riječ, Lucentis i Avastin, proizvodi društvo Genentech, a odobrenje u Uniji dale su im Komisija i Europska agencija za lijekove (EMA). Lucentis je odobren za liječenje očnih bolesti, a njegovo je komercijalno iskorištavanje povjereni grupi Novartis sporazumom o licenci. Avastin, iako odobren isključivo za liječenje tumorskih bolesti, također se propisuje u liječenju očnih bolesti koje nisu pokrivene odobrenjem za stavljanje u promet (u daljnjem tekstu: OSP). Roche, Genentechovo društvo majka, prodaje Avastin. Budući da su Roche i Novartis širili informacije o nuspojavama prilikom uporabe Avastina u liječenju bolesti koje ne pokriva OSP, talijansko tijelo za tržišno natjecanje izreklo im je novčane kazne zbog sklapanja zabranjenog sporazuma protivnog članku 101. UFEU-a manipuliranjem percepcijom rizika vezanih uz uporabu Avastina u oftalmologiji. Roche i Novartis osporavali su izrečene novčane kazne i podnijeli žalbu talijanskom Državnom vijeću, koje je od Suda zatražilo da protumači mjerodavna Unijina pravila o tržišnom natjecanju.

Sud je najprije istaknuo da, s obzirom na specifičnosti tržišnog natjecanja u farmaceutskom sektoru, nacionalno tijelo za tržišno natjecanje može, za potrebe primjene članka 101. UFEU-a, uključiti u mjerodavno tržište, osim lijekova odobrenih za liječenje dotičnih bolesti, drugi lijek čiji OSP ne pokriva to liječenje, ali se upotrebljava u tu svrhu i stoga ima konkretni odnos zamjenjivosti s prvima. Naime, iako se farmaceutski proizvodi koji su proizvedeni ili prodani na nezakonit način ne mogu smatrati zamjenjivima ili međuzamjenjivima s farmaceutskim proizvodima koji se zakonito prodaju, propisi Unije u području farmaceutskih proizvoda ne zabranjuju ni propisivanje lijeka izvan uvjeta predviđenih u njegovu OSP-u ni njegovo prepakiranje radi takve upotrebe, uz poštovanje određenih uvjeta.

Nadalje, Sud je isključio mogućnost da ograničenja tržišnog natjecanja koja navodi talijansko tijelo izmiču primjeni članka 101. stavka 1. UFEU-a zato što su akcesorna u odnosu na sporazum o licenci sklopljen u pogledu komercijalnog iskorištavanja lijeka Lucentis. U tom je pogledu Sud naglasio da se navedenim širenjem informacija nije željela ograničiti komercijalna autonomija stranaka sporazuma o licenci, nego ponašanje trećih, osobito zdravstvenih radnika, kako bi se propisivanje Avastina u oftalmologiji smanjilo u korist Lucentisa. U tim okolnostima, navedene prakse ne mogu se smatrati akcesornima i objektivno nužnima za provedbu sporazuma o licenci.

Kada je riječ o pitanju može li širenje informacija koje navodi talijansko tijelo za tržišno natjecanje činiti ograničenje tržišnog natjecanja „s obzirom na cilj”, Sud je podsjetio na to da pojma ograničenja tržišnog natjecanja „s obzirom na cilj” treba tumačiti restriktivno i da se može primijeniti samo na određene vrste usklađenog djelovanja između poduzetnika koje pokazuju takav stupanj štetnosti za tržišno natjecanje da se može smatrati da ispitivanje njihovih učinaka nije potrebno. Prema tome, upućujući na normativni okvir

ustanovljen Direktivom 2001/83⁸⁶ i Uredbom br. 726/2004⁸⁷, Sud je zaključio da zabranjeni sporazum između dvaju poduzetnika – a koji se odnosi, u kontekstu obilježenom znanstvenom nesigurnošću, na širenje kod EMA-e, zdravstvenih radnika i šire javnosti zavaravajućih informacija o nuspojavama uporabe jednog od tih lijekova za liječenje bolesti koje nisu pokrivene njegovim OSP-om, u svrhu smanjenja pritiska tržišnog natjecanja koji proizlazi iz te uporabe na uporabu drugog lijeka – treba smatrati dovoljno štetnim za tržišno natjecanje da bi ispitivanje njegovih učinaka učinio suvišnim i stoga čini ograničenje tržišnog natjecanja „s obzirom na cilj”, u smislu članka 101. stavka 1. UFEU-a. Sud smatra da takav zabranjeni sporazum ne može biti izuzet na temelju članka 101. stavka 3. UFEU-a jer se širenje zavaravajućih informacija koje se odnose na lijek ne može smatrati „nužnim” u smislu te odredbe.

2. Koncentracije

U presudi **Ernst & Young** (C-633/16, EU:C:2018:371), koju je donijelo 31. svibnja 2018., peto vijeće Suda izjašnjavalo se o *dosegu zabrane provedbe koncentracije prije nego što bude prijavljena i prije utvrđivanja spojivosti sa zajedničkim tržištem, kako je predviđeno člankom 7. stavkom 1. Uredbe br. 139/2004*⁸⁸.

Glavni postupak odnosio se na provedbu sporazuma o spajanju sklopljenog 18. studenoga 2013. između više revizorskih poduzeća i, konkretno, na činjenicu da je na sam dan njegova sklapanja jedna od stranaka sporazuma o spajanju otkazala sporazum o suradnji koji je 2010. sklopila s međunarodnom mrežom neovisnih revizorskih poduzeća. Nakon što je odobrilo koncentraciju, dansko Vijeće za tržišno natjecanje utvrdilo je da je otkazivanjem sporazuma o suradnji povrijeđena zabrana provedbe koncentracije prije nego što bude prijavljena iz danskog Zakona o tržišnom natjecanju. Nakon što mu je podnesena tužba za poništenje te odluke, sud koji je uputio zahtjev odlučio je postaviti Sudu pitanje o tome može li se otkazivanje sporazuma o suradnji, u okolnostima poput onih u predmetnom slučaju, smatrati provedbom koncentracije u smislu članka 7. stavka 1. Uredbe br. 139/2004.

Sud je najprije potvrdio svoju nadležnost za odlučivanje o tom zahtjevu za prethodnu odluku, unatoč tome što pravo Unije u području koncentracija nije primjenjivo u glavnom postupku i što danski Zakon o tržišnom natjecanju izravno ne upućuje na odgovarajuće odredbe Uredbe br. 139/2004 niti vjerno prenosi njihov sadržaj. Sud smatra da se ta nadležnost objašnjava namjerom danskog zakonodavca da uskladi nacionalno pravo tržišnog natjecanja u području kontrole koncentracija s pravom Unije odnosno pojašnjenjima suda koji je uputio zahtjev o tome da nacionalno pravo treba tumačiti osobito s obzirom na sudsku praksu Suda.

Kada je riječ o tumačenju članka 7. stavka 1. Uredbe br. 139/2004, Sud je napomenuo da navedena odredba određuje samo to da se koncentracija ne provodi prije nego što bude prijavljena ili dok se ne ocijeni spojivom sa zajedničkim tržištem. Budući da tekst spomenute odredbe sam po sebi ne omogućuje određivanje dosega te zabrane, Sud je pristupio tumačenju koje se temelji na njezinom cilju i općoj strukturi. On je tako istaknuo da, članak 7. stavak 1. Uredbe br. 139/2004 – radi osiguravanja učinkovite kontrole koncentracija s obzirom na njihov utjecaj na strukturu tržišnog natjecanja u Uniji – zabranu koju određuje ograničava samo na

⁸⁶| Direktiva 2001/83/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 6. studenoga 2001. o zakoniku Zajednice o lijekovima za humanu primjenu (SL 2001., L 311, str. 67.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 56., str. 27.), kako je izmijenjena.

⁸⁷| Uredba (EZ) br. 726/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. ožujka 2004. o utvrđivanju postupaka odobravanja primjene i postupaka nadzora nad primjenom lijekova koji se rabe u humanoj i veterinarskoj medicini, te uspostavi Europske agencije za lijekove (SL 2004., L 136, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svezak 31., str. 18.), kako je izmijenjena.

⁸⁸| Uredba Vijeća (EZ) br. 139/2004 od 20. siječnja 2004. o kontroli koncentracija između poduzetnika (Uredba EZ o koncentracijama) (SL 2004., L 24, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 8., svezak 5., str. 73.)

koncentracije definirane u članku 3. te uredbe, čiju provedbu obilježava izvođenje operacija koje doprinose trajnoj promjeni kontrole nad ciljnim poduzetnikom. Sud je stoga zaključio da se otkazivanje sporazuma o suradnji, u okolnostima poput onih u predmetnom slučaju, načelno ne može smatrati provedbom koncentracije u smislu spomenutog članka 7. stavka 1., i to neovisno o pitanju je li to otkazivanje proizvelo učinke na tržište.

3. Državne potpore

U presudi **Komisija/FIH Holding i FIH Erhversbank** (C-579/16 P, [EU:C:2018:159](#)), koju je donio 6. ožujka 2018. i kojom je ukinuta pobijana presuda Općeg suda⁸⁹, Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o pojmu selektivne prednosti u području državnih potpora i, konkretno, o primjeni načela privatnog subjekta u tržišnom gospodarstvu.

Opći je sud pobijanom presudom poništio – zbog nepravilne primjene načela privatnog subjekta – Komisijinu odluku kojom su pojedine mjere koje su u Danskoj poduzete u odnosu na jednu bankarsku grupu kvalificirane kao državne potpore u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a. U tom pogledu u žalbi je istaknuto pitanje je li Komisija trebala uzeti u obzir finansijske rizike kojima bi daska država bila izložena da te mjere nisu poduzete, iako ti rizici proizlaze iz državne potpore koja je ranije dodijeljena istoj bankarskoj grupi.

Sud je najprije podsjetio na to da uzimajući u obzir cilj koji se želi postići člankom 107. stavkom 1. UFEU-a, pojam „potpore“ u smislu te odredbe ne može obuhvatiti mjeru dodijeljenu u korist poduzetnika državnim sredstvima ako je taj poduzetnik istu prednost mogao ostvariti u normalnim tržišnim uvjetima. Ocjena uvjeta u kojima je dodijeljena takva prednost stoga se načelno provodi primjenom načela privatnog subjekta.

Sud se potom bavio pitanjem je li Komisija trebala uzeti u obzir rizik od finansijskih gubitaka kojima je daska država izložena zbog potpore ranije dodijeljene istoj bankarskoj grupi. U tom pogledu Sud je napomenuo da, radi ocjene toga bi li istu mjeru u normalnim tržišnim uvjetima donio privatni subjekt u situaciji koja je najsličnija onoj u kojoj se nalazi država, valja uzeti u obzir samo koristi i obveze vezane uz situaciju potonjega u svojstvu privatnog subjekta, a ne one koje su vezane uz njegovo svojstvo javne vlasti. Budući da je daska država dodijelila raniju potporu dotičnoj bankarskoj grupi izvršavajući svoje javne ovlasti, rizici koji iz toga proizlaze također su vezani uz njezino svojstvo javne vlasti i stoga nisu elementi koje bi privatni subjekt u normalnim tržišnim uvjetima uzeo u obzir u svojim ekonomskim izračunima. Slijedom navedenog, takvi rizici ne mogu se uzeti u obzir prilikom primjene načela privatnog subjekta na naknadno donesene mjere te države članice u korist iste bankarske grupe. Sud je stoga zaključio da pobijanu presudu valja ukinuti.

U presudi **A-Brauerei** (C-374/17, [EU:C:2018:1024](#)), koju je donio 19. prosinca 2018., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, bio pozvan izjasniti se o selektivnom karakteru porezne pogodnosti za potrebe njezinog kvalificiranja kao državne potpore. Glavni postupak vodio se između njemačke porezne uprave i jednog trgovackog društva povodom njezina odbijanja da tom društvu odobri oslobođenje od poreza na promet nekretnina na koje društva mogu imati pravo na temelju njemačkog poreznog prava u sklopu postupaka preoblikovanja koji uključuju samo društva iste grupe vezana udjelom sudjelovanja od barem 95 % u minimalnom i neprekinutom razdoblju od pet godina koje prethodi navedenom postupku i pet godina nakon njega. S tim u vezi sud koji je uputio zahtjev postavio je pitanje Sudu o tome predstavlja li takvo porezno oslobođenje državnu potporu zabranjenu člankom 107. stavkom 1. UFEU-a i, konkretno, ispunjava li dodijeljena porezna pogodnost uvjet selektivnosti.

⁸⁹ | Presuda Općeg suda od 15. rujna 2016. (T-386/14, [EU:T:2016:474](#))

Sud je istaknuo da je porezno oslobođenje o kojem je riječ takvo da pogoduje onim grupama društava koja su vezana određenim udjelom i provode postupke preoblikovanja, dok su društva koja nisu dio takvih grupa isključena iz te pogodnosti iako provode postupke preoblikovanja istovjetne onima koje provode te grupe društava. On je stoga najprije odbio argument prema kojem to oslobođenje predstavlja opću mjeru koja nije selektivnog karaktera. Budući da se različite grupe društava nalaze u usporedivoj činjeničnoj i pravnoj situaciji s obzirom na cilj kojem predmetni porezni sustav teži, Sud je istaknuo da je spomenuto oslobođenje *a priori* selektivno.

Međutim, Sud je podsjetio na to da dotična država članica može opravdati porezne mjere koje su *a priori* selektivne ako dokaže da proizlaze iz prirode ili strukture sustava kojeg su dio. Porezno oslobođenje o kojem je riječ imalo je u stvarnosti za cilj izbjegavanje dvostrukog oporezivanja prometa nekretnina u slučaju postupka preoblikovanja koji uključuje društva povezana udjelom višim od 95 %, dok je, u skladu sa zajedničkim poreznim pravilima, takvo dvostruko oporezivanje isključeno u drugim slučajevima. Sud je iz navedenog zaključio da je porezna pogodnost koja je *a priori* selektivna opravdana ciljem povezanim s urednim funkcioniranjem općeg poreznog sustava koji se primjenjuje. Osim toga, budući da se zahtjev, koji je postavljen kao uvjet primjene spomenute pogodnosti, a odnosi se na minimalno razdoblje držanja udjela, pokazuje opravdanim voljom da se spriječe zlouporabe, izbjegavajući uspostavu udjela viših od 95 % na kratko vrijeme samo kako bi se postigla korist poreznog oslobođenja o kojem je riječ, Sud je zaključio da predmetna porezna pogodnost ne ispunjava uvjet selektivnosti iz članka 107. stavka 1. UFEU-a.

U presudi **Carrefour Hypermarchés i dr.** (C-510/16, [EU:C:2018:751](#)), koju je donijelo 20. rujna 2018., četvrto vijeće Suda pojasnilo je *doseg pojma „izmjena zatečene potpore” u smislu članka 1. točke (c) Uredbe br. 659/1999*⁹⁰. Spor povodom kojeg je upućen zahtjev za prethodnu odluku nastao je u okolnostima znatnog povećanja prihoda od poreza kojima se financira nekoliko odobrenih programa potpora u odnosu na predviđanja koja je dostavila država članica.

Tri poreza o kojima je riječ u glavnom predmetu namijenjena su programu potpora za filmsku i audiovizualnu industriju koje je uspostavila Francuska. Odlukama koje je donijela 2006.⁹¹ i 2007.⁹² Komisija je spomenuti sustav proglašila spojivim s unutarnjim tržištem. Unatoč tomu, tužitelji u glavnom postupku zatražili su povrat poreza koji su platili na prodaju i najam videosnimaka, a koji je prema njihovu mišljenju prikupljen u suprotnosti s člankom 108. stavkom 3. UFEU-a s obzirom na to da Francuska Komisiji nije priopćila povećanje ukupnog prihoda od triju poreza do kojeg je došlo od 2007. do 2011., a koji je premašio prag od 20 % početnog iznosa predviđen u drugoj rečenici članka 4. stavka 1. Uredbe br. 794/2004⁹³.

Sud je najprije napomenuo da je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri jesu li tri poreza tijekom predmetnog razdoblja doista bila sastavni dio spornih programa potpora. Pod pretpostavkom da jesu, Sud je podsjetio na to da prva rečenica članka 4. stavka 1. Uredbe br. 794/2004 široko definira pojам „izmjena zatečene potpore” u smislu članka 1. točke (c) Uredbe br. 659/1999 i da se taj pojам ne može ograničiti samo na pravne izmjene programa potpora. Međutim, u drugoj rečenici tog stavka određuje se da se povećanje početnog

90| Uredba Vijeća (EZ) br. 659/1999 od 22. ožujka 1999. o utvrđivanju detaljnih pravila primjene članka [108. UFEU-a] (SL 1999., L 83, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 8., svežak 4., str. 16.)

91| Odluka Komisije C(2006) 832 *final* od 22. ožujka 2006. (državne potpore NN 84/2004 i N 95/2004 – Francuska, programi potpore za filmsku i audiovizualnu industriju)

92| Odluka Komisije C(2007) 3230 *final* od 10. srpnja 2007. (državna potpora N 192/2007 – Francuska, izmjena NN 84/2004 – potpora sektorima filmske i audiovizualne industrije u Francuskoj – modernizacija sustava doprinosa televizijskom sektoru za potporu filmskoj i audiovizualnoj industriji)

93| Uredba Komisije (EZ) br. 794/2004 od 21. travnja 2004. o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 659/1999 o utvrđivanju detaljnih pravila za primjenu članka [108 UFEU-a] (SL 2004., L 140, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 8., svežak 2., str. 9.)

iznosa zatečenog programa potpore koje ne premašuje 20 % ne smatra izmjenom zatečene potpore. S tim u vezi Sud je utvrdio da se pojam „iznos programa potpore“ ne može shvatiti na način da je ograničen na iznos stvarno dodijeljenih potpora jer je taj iznos poznat tek nakon provedbe dotičnog programa potpore. S obzirom na preventivan karakter kontrole uspostavljene člankom 108. stavkom 3. UFEU-a, taj se pojam treba, naprotiv, tumačiti na način da se odnosi na proračunska sredstva, tj. iznose kojima tijelo zaduženo za dodjelu dotičnih potpora raspolaže u svrhu te dodjele. U slučaju programa potpore financiranog namjenskim porezima, tijelu zaduženom za provedbu dotičnog programa stavlja se na raspolaganje prihod od tih poreza i on stoga predstavlja „iznos“ spomenutog programa.

U predmetnom slučaju Sud je odlučio da povećanje prihoda od poreza kojima se financira nekoliko odobrenih programa potpore u odnosu na predviđanja koja su dostavljena Komisiji predstavlja „izmjenu zatečene potpore“, osim ako je to povećanje manje od gore navedenog praga od 20 %. Budući da je stvarno povećanje ukupnog prihoda od poreza do kojeg je došlo tijekom predmetnog razdoblja znatno prekoračilo predviđanja dostavljena Komisiji, valjalo ga je pravodobno priopćiti Komisiji, tj. čim su francuska tijela mogla razumno predvidjeti prekoračenje tog praga od 20 %.

Naposljetu, Sud je utvrdio, ne dovodeći u pitanje provjeru suda koji je uputio zahtjev, da samo stavljanje u rezervu dijela prihoda tijela zaduženog za provedbu spornih programa, bez preraspodjele dotičnog iznosa u druge svrhe osim dodjele potpora, kao i davanje u korist općeg državnog proračuna do kojeg je došlo tijekom predmetnog razdoblja ne mogu dovesti u pitanje činjenicu da je došlo do povećanja iznosa tih programa potpore u odnosu na odobreni iznos, uz prekoračenje spomenutog praga.

U presudi od 6. studenoga 2018., **Scuola Elementare Maria Montessori/Komisija** (spojeni predmeti C-622/16 P do C-624/16 P, [EU:C:2018:873](#)), veliko vijeće Suda pružilo je pojašnjenja o, među ostalim, ispitivanju koje je Komisija dužna provesti prije nego što zaključi o apsolutnoj nemogućnosti ostvarivanja povrata nezakonitih potpora⁹⁴.

Komisija je u tom predmetu – nakon što je kao nezakonitu državnu potporu kvalificirala oslobođenje od plaćanja općinskog poreza na nekretnine koje je Italija dodijelila nekomercijalnim subjektima koji u nekretninama koje im pripadaju obavljaju određene djelatnosti – odlučila ne naložiti povrat te potpore smatrajući to apsolutno nemogućim⁹⁵. Nadalje, Komisija je ocijenila da porezno oslobođenje predviđeno novim talijanskim sustavom jedinstvenog općinskog poreza nije državna potpora. Scuola Elementare Maria Montessori, privatna obrazovna ustanova, i P. Ferracci, vlasnik smještajnog objekta „Bed & Breakfast“, podnijeli su Općem судu tužbe za poništenje Komisijine odluke ističući da su njome stavljeni u nepovoljan tržišni položaj u odnosu na vjerske odnosno crkvene subjekte koji se nalaze u neposrednoj blizini, obavljaju slične djelatnosti i mogu se koristiti spornim poreznim oslobođenjima. Budući da je Opći sud proglašio tužbe dopuštenima, ali ih je odbio kao neosnovane⁹⁶, i tužitelji i Komisija podnijeli su žalbe protiv njegovih presuda.

Kada je riječ o Komisijinoj odluci da ne naloži povrat potpore, Sud je podsjetio na to da je donošenje naloga za povrat nezakonitih potpora logična i normalna posljedica utvrđenja njihove nezakonitosti. Točno je da u skladu s drugom rečenicom članka 14. stavka 1. Uredbe br. 659/1999 Komisija ne smije zahtijevati povrat

94| U toj presudi Sud je također ispitivao dopuštenost, s obzirom na treći dio rečenice članka 263. četvrtog stavka UFEU-a, tužbi za poništenje što su ih podnijeli konkurenti korisnika sustava državnih potpora protiv Komisijine odluke kojom je proglašeno da sporni nacionalni sustav nije državna potpora i da potpore dodijeljene na temelju nezakonitog sustava ne mogu biti vraćene. Vidjeti u tom smislu dio VI. „Postupci prema pravu Unije“, odjeljak 2. „Tužbe za poništenje“.

95| Odluka Komisije 2013/284/EU od 19. prosinca 2012. o mjerama državne potpore S. A. 20829 (C 26/2010, ex NN 43/2010 (ex CP 71/2006)) koje je provela Italija i koje se odnose na oslobođenje od plaćanja općinskog poreza na nekretnine koje upotrebljavaju nekomercijalni subjekti u posebne svrhe (SL 2013., L 166, str. 24.)

96| Presude Općeg suda od 15. rujna 2016., **Scuola Elementare Maria Montessori/Komisija** (T-220/13, [EU:T:2016:484](#)) i **Ferracci/Komisija** (T-219/13, [EU:T:2016:485](#))

potpore ako bi to bilo u suprotnosti s općim načelima prava Unije, poput onog prema kojem „niko ne može biti dužan ispuniti nemoguću obvezu”. Međutim, Sud je naglasio da se može smatrati da je objektivno i apsolutno nemoguće ostvariti povrat nezakonitih potpora samo ako Komisija nakon podrobnog ispitivanja utvrdi da su ispunjena dva kumulativna uvjeta, odnosno, s jedne strane, postojanje teškoća koje je navela predmetna država članica i, s druge strane, nepostojanje drugih načina povrata.

U predmetnom slučaju Sud je utvrdio da Komisija nije mogla zaključiti da je povrat nezakonitih potpora o kojima je riječ apsolutno nemoguć samo na temelju činjenice da nije bilo moguće dobiti potrebne informacije iz talijanskih katastarskih i poreznih baza podataka. Naime, ona je također morala ispitati jesu li postojali alternativni načini makar i djelomičnog povrata tih potpora. Na kraju svoje analize Sud je stoga zaključio da Komisija nije dokazala apsolutnu nemogućnost njihova povrata pa je ukinuo presudu Općeg suda jer je njome potvrđena kao valjana Komisijina odluka da ne naloži povrat nezakonite potpore dodijeljene u predmetnom slučaju i poništio spornu Komisijinu odluku jer njome nije naložen njihov povrat.

XIII. Porezne odredbe

U području poreza valja istaknuti presude *Scialdone* (C-574/15) i *Kolev i dr.* (C-612/15)⁹⁷, osobito s obzirom na članak 325. UFEU-a koji se odnosi na borbu protiv prijevara.

U presudi ***Scialdone*** (C-574/15, [EU:C:2018:295](#)) od 2. svibnja 2018., Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o usklađenosti s Direktivom 2006/112⁹⁸, člankom 4. stavkom 3. UFEU-a i člankom 325. stavkom 1. UFEU-a nacionalnog propisa koji predviđa da je neplaćanje PDV-a na temelju godišnje prijave za određeno razdoblje kazneno djelo u slučaju prekoračenja praga iznad kojeg se neplaćanje smatra takvim djelom, a koji je viši od praga koji se primjenjuje na neplaćanje poreza po odbitku u vezi s porezom na dohodak.

U glavnom predmetu vodio se kazneni postupak protiv tužitelja u njegovu svojstvu jedinog direktora društva koje je obveznik PDV-a zato što u propisanom roku nije platio PDV. Na dan propuštanja da to učini, talijansko pravo predviđalo je da se takav propust kažnjava kaznom zatvora ako dugovani iznos, kako za PDV tako i za porez na dohodak, prijeđe 50 000 eura. Međutim, nakon što su nastale činjenice u glavnom postupku, talijanski zakonodavac izmijenio je prag od 50 000 eura tako što ga je povećao na 250 000 eura za PDV odnosno na 150 000 eura za porez po odbitku u vezi s porezom na dohodak. Budući da je riječ o odredbi povoljnijoj od one koja se ranije primjenjivala, Sud koji je uputio zahtjev ocijenio je da tu izmjenu treba retroaktivno primjenjivati i da činjenice o kojima je riječ više ne čine kazneno djelo. Nakon što je utvrdio da prag iznad kojeg se neplaćanje poreza po odbitku u vezi s porezom na dohodak smatra takvim djelom drukčiji od prava predviđenog za neplaćanje PDV-a, on je Sudu postavio pitanje o tome je li navedena razlika u pravovima u skladu s pravom Unije, s obzirom na to da, prema njegovu mišljenju, dovodi do bolje zaštite nacionalnih finansijskih interesa u odnosu na one Europske unije.

Budući da su države članice dužne osigurati cjelovitu naplatu dugovanog PDV-a i da finansijski interesi Unije uključuju, među ostalim, prihode od PDV-a, Sud je pojasnio da, iako sankcije koje države članice propisuju radi borbe protiv kršenja usklađenih pravila u području PDV-a potpadaju pod njihovu postupovnu i institucionalnu autonomiju, ona je ipak ograničena, s jedne strane, načelom ekvivalentnosti, koje podrazumijeva da su te

⁹⁷| Ta presuda prikazana je u dijelu X.2. „Zajednička pravila u području kaznenog postupka”.

⁹⁸| Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (SL 2006., L 347, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 9., svežak 1., str. 120.)

sankcije analogne onima koje se primjenjuju na povrede nacionalnog prava slične naravi i važnosti i koje štete nacionalnim finansijskim interesima, te, s druge strane, načelom djelotvornosti, koje zahtijeva da su navedene sankcije učinkovite i odvraćajuće.

Kada je, kao prvo, riječ o načelu djelotvornosti, Sud je utvrdio da, iako neplaćanje PDV-a nije „prijevara“ u smislu članka 325. stavka 1. UFEU-a, s obzirom na to da je porezni obveznik pravilno ispunio svoje obveze prijavljivanja PDV-a, ono čini „nezakonito djelovanje“ u smislu tog članka, koje zahtijeva primjenu učinkovitih, proporcionalnih i odvraćajućih kazni. U predmetnom slučaju, s obzirom na visok stupanj težine novčanih kazni koje predviđa sporni nacionalni propis i primjenu zateznih kamata, Sud je ocijenio da se takvim kaznama može navesti porezne obveznike da odustanu od bilo kakvih pokušaja zakašnjelog plaćanja odnosno neplaćanja PDV-a pa stoga imaju odvraćajući učinak. Nadalje, te novčane kazne potiču porezne obveznike koji nisu ispunili svoje obveze da što prije plate dugovani porez i time ih se načelno može smatrati učinkovitim. Osim toga, takav zaključak ne dovodi u pitanje činjenica da je porezni obveznik pravna osoba i da se te sankcije primjenjuju na nju, a ne na njezine direktore. Prag od 250 000 eura iznad kojeg se neplaćanje PDV-a smatra kaznenim djelom stoga nije ocijenjen neusklađenim s načelom djelotvornosti.

Kada je, kao drugo, riječ o načelu ekvivalentnosti, iako neplaćanje PDV-a i neplaćanje poreza po odbitku u vezi s porezom na dohodak bez razlike obilježava neispunjavanje obveze plaćanja prijavljenog poreza u zakonom propisanim rokovima i iako je talijanski zakonodavac, kriminalizacijom takvog ponašanja, htio postići isti cilj, to jest osigurati da se u talijansku državnu riznicu pravodobno uplate porezi i da se, dakle, očuva sav prihod od poreza, Sud je ocijenio da se ti porezi razlikuju po svojim sastavnim elementima kao i po tome koliko ih je teško otkriti, tako da se ne može smatrati da su te dvije povrede slične prirode i važnosti. Načelu ekvivalentnosti stoga se ne protivi razlika poput one u predmetnom slučaju između pragova iznad kojih se neplaćanje poreza smatra kaznenim djelom. Slijedom navedenog, Sud je odlučio da Direktivu 2006/112, u vezi s člankom 4. stavkom 3. UFEU-a i člankom 325. stavkom 1. UFEU-a treba tumačiti na način da joj se ne protivi nacionalni propis kojim se određuje da je neplaćanje PDV-a na temelju godišnje prijave za određeno porezno razdoblje kazneno djelo samo ako iznos neplaćenog PDV-a prelazi prag od 250 000 eura, dok za neplaćanje poreza po odbitku u vezi s porezom na dohodak propisuje prag od 150 000 eura.

XIV. Usklađivanje zakonodavstava

1. Autorsko pravo

U presudi **Renckhoff** (C-161/17, [EU:C:2018:634](#)), koju je donio 7. kolovoza 2018., Sud je bio pozvan razmotriti pojам „priopćavanje javnosti“ u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29⁹⁹. Glavni postupak vodio se između savezne zemlje Sjeverne Rajne-Vestfalije (Njemačka) i jednog fotografa, u pogledu činjenice da se učenica jedne škole na području spomenute savezne zemlje bez odobrenja koristila fotografijom koju je izradio taj fotograf i koja je bez ograničenja dostupna na jednoj internetskoj stranici kako bi ilustrirala školski rad koji je ta škola objavila na drugoj internetskoj stranici.

⁹⁹| Direktiva 2001/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2001. o usklađivanju određenih aspekata autorskog i srodnih prava u informacijskom društvu (SL 2001., L 167, str. 10.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 11.)

Sud je pojasnio da stavljanje na internetsku stranicu fotografije koja je prethodno objavljena na drugoj internetskoj stranici nakon njezina kopiranja na privatni poslužitelj treba smatrati „stavljanjem na raspolaganje“ i stoga „priopćavanjem“ u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29. Naime, spomenuto stavljanje na internetsku stranicu omogućava njezinim posjetiteljima da ondje pristupe navedenoj fotografiji.

U tom pogledu Sud je ocijenio da stavljanje na internetsku stranicu djela zaštićenog autorskim pravom različitu od one na kojoj je izvršeno prvotno priopćavanje uz odobrenje nositelja autorskog prava treba smatrati stavljanjem tog djela na raspolaganje novoj javnosti. Naime, javnost koju je nositelj autorskog prava uzeo u obzir prilikom davanja ovlaštenja za priopćavanje svojeg djela na internetskoj stranici na kojoj je ono prvotno objavljeno sačinjavaju isključivo korisnici spomenute internetske stranice, a ne korisnici internetske stranice na koju je to djelo naknadno stavljen bez odobrenja njegova nositelja ili drugi korisnici interneta.

Nadalje, Sud je istaknuo da takvo stavljanje na internetsku stranicu treba razlikovati od stavljanja na raspolaganje zaštićenih djela posredstvom aktivne poveznice koja vodi do druge internetske stranice na kojoj je izvršeno prvotno priopćavanje¹⁰⁰. Naime, za razliku od hiperpoveznica koje doprinose dobrom funkcioniranju interneta, stavljanje na internetsku stranicu bez odobrenja nositelja autorskog prava djela koje je uz takvo odobrenje prethodno priopćeno na drugoj internetskoj stranici ne doprinosi u istoj mjeri spomenutom cilju.

U tim okolnostima Sud je odlučio da pojам „priopćavanje javnosti“ u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 2001/29 obuhvaća stavljanje na internetsku stranicu fotografije koja je prethodno objavljena – bez ograničenja u pogledu njezina preuzimanja i uz odobrenje nositelja autorskog prava – na drugoj internetskoj stranici.

U presudi od 13. studenoga 2018., **Levola Hengelo** (C-310/17, [EU:C:2018:899](#)), Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o pitanju *može li okus prehrambenog proizvoda uživati zaštitu autorskim pravom na temelju Direktive 2001/29*. Glavni postupak vodio se između dvaju nizozemskih društava koja proizvode prehrambene proizvode u vezi s navodnom povredom autorskog prava jednog od tih društava na okus sirnog namaza od vrhnja i začinskog bilja, nazvanog „Heksenkaas“ ili „Heks’nkaas“, koju je počinilo drugo društvo.

Prema mišljenju Suda, okus prehrambenog proizvoda može se zaštititi autorskim pravom na temelju Direktive 2001/29 samo ako se može kvalificirati kao „djelo“, u smislu te direktive. U tom pogledu, on je podsjetio da je za takvu kvalifikaciju nekog predmeta potrebno ispunjenje dvaju kumulativnih uvjeta. S jedne strane, dotični predmet mora biti originalan, u smislu da je vlastita intelektualna tvorevina autora. S druge strane, kao „djelo“, u smislu Direktive 2001/29, mogu se kvalificirati samo elementi koji su izraz takvog intelektualnog stvaralaštva. Osim toga, Sud je ocijenio da pojam „djelo“ iz Direktive 2001/29 nužno podrazumijeva to da predmet zaštićen autorskim pravom bude izražen tako da ga se dovoljno precizno i objektivno može utvrditi, čak i ako taj način izražavanja nije nužno trajan.

Međutim, Sud smatra da okus prehrambenog proizvoda nije moguće precizno i objektivno utvrditi. Naime, utvrđivanje okusa prehrambenog proizvoda uglavnom se temelji na okusnim osjetima i iskustvima koja su subjektivna i promjenjiva jer, među ostalim, ovise o čimbenicima povezanima s osobom koja konzumira predmetni proizvod, poput njezine dobi, prehrambenih preferencija i potrošačkih navika, kao i o okolišu ili kontekstu u kojem se taj proizvod konzumira. Usto, precizno i objektivno utvrđivanje okusa prehrambenog proizvoda, na temelju kojeg ga se može razlikovati od okusa drugih proizvoda iste vrste, nije moguće uz pomoć tehničkih sredstava u trenutačnom stanju znanstvenog razvoja.

U tim okolnostima Sud je odlučio da se Direktivi 2001/29 protivi to da okus prehrambenog proizvoda bude zaštićen autorskim pravom na temelju te direktive i to da se nacionalno zakonodavstvo tumači tako da se njime pruža autorskopravna zaštita takvom okusu.

100| Vidjeti u tom smislu presudu Suda od 13. veljače 2014., **Svensson i dr.** (C-466/12, [EU:C:2014:76](#)).

2. Industrijsko vlasništvo

U području industrijskog vlasništva valja istaknuti četiri presude. Prva se odnosi na primjenjive kriterije za tumačenje zahtjeva temeljnog patentna, dok se sljedeće tri tiču prava žiga Unije.

Dana 25. srpnja 2018., u presudi **Teva UK i dr.** (C-121/17, [EU:C:2018:585](#)), Sud je bio pozvan izjasniti se o primjenjivim kriterijima za tumačenje zahtjeva temeljnog patentna kako bi se utvrdilo je li proizvod koji je predmet svjedodžbe o dodatnoj zaštiti (u dalnjem tekstu: SDZ) zaštićen temeljnim patentom koji je na snazi, u smislu članka 3. točke (a) Uredbe br. 469/2009¹⁰¹. Glavni postupak vodio se između farmaceutskog društva koje na tržište stavlja antiretrovirusni lijek i poduzetnika koji su namjeravali staviti na tržište u Ujedinjenoj Kraljevini generičke verzije tog lijeka. Potonji su osporavali valjanost SDZ-a izdanog za spomenuti lijek, ističući da bi aktivni sastojci predmetnog proizvoda moralni, u skladu sa sudskom praksom Suda¹⁰², biti navedeni u tekstu zahtjeva temeljnog patentna kako bi ispunili uvjet iz članka 3. točke (a) spomenute uredbe.

Sud je najprije podsjetio na to da se Uredba br. 469/2009 u načelu ne protivi mogućnosti da se aktivni sastojak, koji odgovara funkcionalnoj definiciji iz zahtjeva temeljnog patentna, smatra zaštićenim tim patentom pod uvjetom da se na temelju tih patentnih zahtjeva – protumačenih osobito u svjetlu opisa izuma, kao što to propisuju članak 69. Konvencije o priznavanju europskih patenata¹⁰³ i Protokol o tumačenju tog članka koji je njezin sastavni dio – može zaključiti da se ti patentni zahtjevi implicitno, ali nužno i specifično, odnose na aktivni sastojak o kojem je riječ. Prema tome, proizvod se može smatrati zaštićenim temeljnim patentom koji je na snazi, u smislu članka 3. točke (a) Uredbe br. 469/2009 samo ako je proizvod koji je predmet SDZ-a izričito naveden u zahtjevima tog patentna odnosno ako se ti patentni zahtjevi nužno i specifično na njega odnose.

Sud je potom naglasio da SDZ nije namijenjen proširivanju opsega zaštite koja je dodijeljena temeljnim patentom preko izuma koji je predmet tog patentna i da bi bilo protivno cilju Uredbe br. 469/2009 dodijeliti SDZ za proizvod koji nije obuhvaćen izumom koji je predmet temeljnog patentna, s obzirom na to da se takav SDZ ne bi odnosio na rezultate istraživanja koji se zahtijevaju tim patentom. Stoga, u svrhu primjene članka 3. točke (a) te uredbe, zahtjeve temeljnog patentna treba tumačiti s obzirom na granice tog izuma, kako proizlazi iz opisa i crteža navedenog patentna. U tom pogledu Sud je pojasnio da za potrebe ocjene je li proizvod obuhvaćen izumom koji je predmet temeljnog patentna, taj proizvod stručnjak mora moći konkretno identificirati s obzirom na sve elemente koje otkriva temeljni patent i stanje tehnike na datum podnošenja prijave ili datum prava prvenstva tog patentna.

U predmetu u kojem je 12. lipnja 2018. donio presudu **Louboutin i Christian Louboutin** (C-163/16, [EU:C:2018:423](#)), Sud je, sastavljen u velikom vijeću, bio pozvan pojasniti sastoji li se znak koji čini određena boja nanesena na posebno mjesto na proizvodu od oblika, u smislu članka 3. stavka 1. točke (e) podtočke iii. Direktive 2008/95¹⁰⁴.

Ta je presuda donesena u okviru spora zbog povrede koji se vodio između Christiana Louboutina i društva Christian Louboutin SAS, s jedne strane i jednog nizozemskog društva, s druge strane, u vezi s činjenicom da je potonje društvo stavljalno na tržište cipele kojima je navodno povrijeden žig čiji je nositelj C. Louboutin, a koji se sastoji od crvene boje (Pantone 18-1663TP) nanesene na potplat cipele s visokom potpeticom.

101| Uredba (EZ) br. 469/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. svibnja 2009. o svjedodžbi o dodatnoj zaštiti za lijekove (SL 2009., L 152, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 13., svežak 64., str. 166.)

102| Presuda Suda od 24. studenoga 2011., **Medeva** (C-322/10, [EU:C:2011:773](#))

103| Konvencija o priznavanju europskih patenata, potpisana u Münchenu 5. listopada 1973.

104| Direktiva 2008/95/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o uskladištanju zakonodavstava država članica o žigovima (SL 2008., L 299, str. 25.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 17., svežak 2., str. 149.)

Sud je najprije istaknuo da se u kontekstu prava žiga pojam „oblik“ općenito shvaća na način da označava sve linije i obrise koji prostorno ograničavaju proizvod. Ni iz Direktive 2008/95 ni iz sudske prakse Suda, kao ni iz uobičajenog smisla tog izraza ne proizlazi da bi boja sama po sebi, bez prostornog ograničenja, mogla predstavljati oblik.

Sud je potom naglasio da se – iako je točno da oblik proizvoda ili dijela proizvoda igra ulogu u prostornom ograničenju boje – ne može smatrati da se znak sastoji od tog oblika ako registracija žiga nije usmjerena na zaštitu oblika, nego samo na primjenu boje na posebno mjesto na navedenom proizvodu. U svakom slučaju, ne može se smatrati da se znak poput onog o kojem je riječ u glavnem postupku sastoji „isključivo“ od oblika ako je, kao u ovom slučaju, glavni predmet tog znaka boja određena na temelju međunarodno priznate identifikacijske označke.

U tim okolnostima Sud je odlučio da članak 3. stavak 1. točku (e) podtočku iii. Direktive 2008/95 treba tumačiti na način da se znak koji se sastoji od boje nanesene na potplat cipele s visokom potpeticom, poput onog o kojem je riječ u glavnem postupku, ne sastoji isključivo od „oblika“ u smislu te odredbe.

U presudi **Mitsubishi Shoji Kaisha i Mitsubishi Caterpillar Forklift Europe** (C-129/17, [EU:C:2018:594](#)), koju je donio 25. srpnja 2018., Sud se izjašnjavao o *granicama prava koje nositelj žiga ima na temelju Uredbe br. 207/2009¹⁰⁵ i Direktive 2008/95, primjenjivih u području prepoznatljivih znakova*. Ta presuda donesena je u sporu koji se vodio između dvaju društava koja pripadaju grupi Mitsubishi i trećih društava sa sjedištem u Belgiji u vezi s činjenicom da potonja stavljuju na tržište viličare Mitsubishi kupljene izvan Europskog gospodarskog prostora (EGP) s kojih su uklonili sve znakove istovjetne žigovima čiji je nositelj Mitsubishi i na njih postavili vlastite znakove.

Kao prvo, Sud je utvrdio da uklanjanje znakova istovjetnih žigu onemogućuje to da se proizvodi za koje je on registriran označe, prilikom prvog stavljanja na tržište u EGP-u, spomenutim žigom, čime se njegovu nositelju oduzima temeljno pravo da kontrolira prvo stavljanje na tržište u EGP-u proizvoda označenih žigom. Kao drugo, prema mišljenju Suda, uklanjanje znakova istovjetnih žigu i postavljanje novih znakova na proizvode radi njihova prvog stavljanja na tržište u EGP-u ugrožavaju funkcije žiga. Kao treće, Sud je ocijenio da, time što ugrožavaju pravo nositelja žiga da kontrolira prvo stavljanje na tržište u EGP-u njime označenih proizvoda kao i time što ugrožavaju funkcije žiga, uklanjanje znakova istovjetnih žigu i postavljanje novih znakova na proizvode – koje provodi treća strana, bez odobrenja spomenutog nositelja, radi uvoza te robe ili njezina stavljanja na tržište u EGP-u te radi zaobilazeњa nositeljeva prava da zabrani njihov uvoz ako su označeni njegovim žigom – protivni su cilju koji se sastoji od osiguravanja nenarušenog tržišnog natjecanja.

Naposljetu, s tim u vezi, Sud je pružio pojašnjenja o pojmu „uporaba u trgovačkom prometu“, u smislu članka 5. Direktive 2008/95 i članka 9. Uredbe br. 207/2009, istaknuvši da radnja treće strane koja se sastoji od uklanjanja znakova istovjetnih žigu kako bi se postavili vlastiti znakovi podrazumijeva aktivno postupanje trećega koje se – s obzirom na to da mu je svrha uvoz i stavljanje na tržište proizvoda u EGP-u i da se stoga obavlja u okviru gospodarske aktivnosti čiji je cilj gospodarski probitak – može smatrati uporabom žiga u trgovačkom prometu.

Zbog svih navedenih razloga, Sud je odlučio da članak 5. Direktive 2008/95 i članak 9. Uredbe br. 207/2009 treba tumačiti na način da nositelju žiga omogućuju da se usprotivi tomu da treća strana bez njegova odobrenja ukloni sve znakove istovjetne tom žigu i drugim znakovima obilježi proizvode stavljene u postupak carinskog skladišta, kao u glavnem predmetu, radi njihova uvoza ili stavljanja na tržište u EGP-u, gdje ranije nisu bili komercijalizirani.

¹⁰⁵ Uredba Vijeća (EZ) br. 207/2009 od 26. veljače 2009. o žigu Zajednice (SL 2009., L 78, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 226.)

U presudi **Bundesverband Souvenir – Geschenke – Ehrenpreise/EUIPO** (C-488/16 P, [EU:C:2018:673](#)), koju je donio 6. rujna 2018., Sud je potvrdio pobijanu presudu Općeg suda¹⁰⁶, ocijenivši da *verbalni žig „NEUSCHWANSTEIN“* (u dalnjem tekstu: *osporavani žig*) nije deskriptivan u smislu članka 7. stavka 1. točke (c) Uredbe br. 207/2009.

Kada je, kao prvo, riječ o proizvodima koji se prodaju kao suveniri u okviru upravljanja dvorcem, Sud je zaključio da je Opći sud s pravom ocijenio da su proizvodi koji su obuhvaćeni osporavanim žigom proizvodi široke potrošnje i da su usluge o kojima je riječ usluge svakodnevnog života koje omogućuju upravljanje i korištenje dvorcem. Nadalje, on je naglasio da okolnost da se ti proizvodi prodaju kao suveniri nije relevantna za ocjenu opisnog karaktera naziva „Neuschwanstein“. Naime, funkcija suvenira pripisana proizvodu nije objektivno obilježje svojstveno njegovoj prirodi jer ta funkcija ovisi o slobodnom suđu kupca te je usmjerena samo na njegove namjere. Na taj način, u očima relevantne javnosti suvenir na kojem je naziv „Neuschwanstein“ nema bitnu kvalitetu ili karakteristiku proizvoda i usluga obuhvaćenih osporavanim žigom.

Kao drugo, Sud je ocijenio da sama okolnost da se predmetni proizvodi i usluge nude na određenom mjestu ne može predstavljati opisnu oznaku njihova zemljopisnog podrijetla jer mjesto prodaje navedenih proizvoda i usluga ne može, kao takvo, označavati karakteristike, kvalitete ili posebnosti vezane za njihovo zemljopisno podrijetlo, poput toga da je riječ o ručnom radu, tradiciji ili klimi svojstvenima određenom mjestu. U tom pogledu on je istaknuo da dvorac Neuschwanstein nije poznat po suvenirima koji se tamo prodaju ili uslugama koje se nude, nego po svojoj arhitektonskoj jedinstvenosti. Nadalje, osporavani žig ne rabi se za prodaju određenih suvenira i nuđenje određenih usluga za koje bi bio tradicionalno poznat. Slijedom navedenog, Sud je zaključio da Opći sud nije počinio pogrešku koja se tiče prava kada je ocijenio da, s obzirom na to da dvorac Neuschwanstein nije kao takav mjesto proizvodnje robe ili pružanja usluga, osporavani žig ne može označavati zemljopisno podrijetlo proizvoda i usluga koje obuhvaća.

3. Zaštita osobnih podataka

U području zaštite osobnih podataka valja istaknuti tri presude. U prvoj od njih Sud je pojasnio pojam „nadzornik“ obrade osobnih podataka. Druga se odnosi na odgovornost vjerske zajednice za takvu obradu. Posljednja se tiče pristupa osobnim podacima u kaznenom postupku.

Dana 5. lipnja 2018., u presudi **Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein** (C-210/16, [EU:C:2018:388](#)), Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašnjavao o tumačenju pojma „nadzornik“ iz članka 2. točke (d) Direktive 95/46¹⁰⁷, *kao i o širini ovlasti za posredovanje kojima raspolažu nadzorna tijela u odnosu na obradu osobnih podataka koja uključuje više sudionika*. U glavnom postupku, njemačko tijelo za zaštitu podataka, u svojem svojstvu nadzornog tijela u smislu članka 28. Direktive 95/46, naložilo je jednom njemačkom društvu, specijaliziranom u području obrazovanja, koje pruža usluge osposobljavanja posredstvom stranice obožavatelja koja se nalazi na društvenoj mreži Facebook, da deaktivira tu stranicu. Naime, prema mišljenju tog tijela, ni navedeno društvo ni Facebook nisu obavijestili posjetitelje stranice obožavatelja da se na njoj, s pomoću kolačića, prikupljaju njihovi osobni podaci koje potom spomenuto društvo i Facebook obrađuju.

Sud je najprije ocijenio da administrator stranice obožavatelja koja se nalazi na Facebooku, poput društva o kojem je riječ u glavnom postupku, utvrđivanjem postavki (među ostalim, s obzirom na svoju ciljanu publiku i ciljeve upravljanja svojim aktivnostima odnosno ciljeve njihove promidžbe) pridonosi utvrđivanju

106| Presuda Općeg suda od 5. srpnja 2016., **Bundesverband Souvenir – Geschenke – Ehrenpreise/EUIPO – Freistaat Bayern (NEUSCHWANSTEIN)** (T-167/15, neobjavljena, [EU:T:2016:391](#))

107| Direktiva 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom protoku takvih podataka (SL 1995., L 281, str. 31.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 13., svežak 7., str. 88.)

svrhe i načina obrade osobnih podataka posjetitelja te stranice. Sud smatra da ga zbog toga treba smatrati nadzornikom te obrade na području Unije, zajedno s Facebookom Ireland (društvo kći u Uniji američkog društva Facebook), u smislu članka 2. točke (d) Direktive 95/46.

Nadalje, tumačeći članke 4. i 28. Direktive, Sud je odlučio da – u situaciji u kojoj poduzetnik sa sjedištem izvan Unije (poput američkog društva Facebook) ima nekoliko poslovnih nastana u različitim državama članicama – nadzorno tijelo jedne države članice ima pravo izvršavati ovlasti iz članka 28. stavka 3. te direktive u odnosu na poslovni nastan tog poduzetnika koji se nalazi na državnom području te države članice (u predmetnom slučaju, Facebook Germany) iako je, u skladu s raspoloženjem zadatka unutar grupe, s jedne strane, taj poslovni nastan odgovoran samo za prodaju oglašivačkog prostora i druge marketinške djelatnosti na državnom području spomenute države članice, dok je, s druge strane, za prikupljanje i obradu osobnih podataka na cijelom području Unije isključivo odgovoran poslovni nastan koji se nalazi u drugoj državi članici (u predmetnom slučaju, Facebook Ireland).

Nadalje, Sud je pojasnio da je nadzorno tijelo jedne države članice – kada namjerava izvršavati ovlasti za posredovanje iz članka 28. stavka 3. Direktive 95/46 u odnosu na tijelo s poslovnim nastanom na državnom području te države članice zbog povreda pravila o zaštiti osobnih podataka što ih je počinila treća osoba sa sjedištem u drugoj državi članici (u predmetnom slučaju, Facebook Ireland), koja je nadzornik tih podataka – nadležno ocjenjivati zakonitost te obrade neovisno o nadzornom tijelu druge države članice (Irska) i može izvršavati svoje ovlasti za posredovanje u pogledu tijela s poslovnim nastanom na državnom području te države članice bez prethodnog pozivanja njezinog nadzornog tijela na poduzimanje mjera.

U presudi **Jehovan todistajat** (C-25/17, [EU:C:2018:551](#)) od 10. srpnja 2018. veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o odgovornosti vjerske zajednice za prikupljanje osobnih podataka koje organizira, koordinira i potiče u okviru aktivnosti propovijedanja od vrata do vrata. U glavnom predmetu, finsko tijelo za zaštitu podataka donijelo je odluku kojom se zajednici Jehovinih svjedoka zabranjuje prikupljanje i obrada osobnih podataka u okviru aktivnosti propovijedanja od vrata do vrata, koju provode njezini članovi, ako se pritom ne poštuju uvjeti koje finsko zakonodavstvo propisuje u vezi s obradom takvih podataka. Naime, članovi te zajednice u okviru svoje aktivnosti propovijedanja od vrata do vrata vode bilješke o posjetima osobama koje oni sami, odnosno navedena zajednica, ne poznaju. Prikupljeni podaci mogu, među ostalim, sadržavati ime i adresu osoba kojima je pristupljeno, kao i informacije o njihovim vjerskim uvjerenjima i obiteljskoj situaciji. Ti podaci prikupljaju se kao podsjetnik kako bi se mogli pronaći kod mogućeg kasnijeg posjeta, pri čemu dotične osobe na to nisu ni pristale, niti su o tome obaviještene. U tom je pogledu zajednica Jehovinih svjedoka dala smjernice o vođenju takvih bilješki koje su bile objavljene u barem jednoj od njezinih publikacija posvećenih aktivnosti propovijedanja.

Sud je najprije ocijenio da prikupljanje osobnih podataka koje provode članovi vjerske zajednice u okviru aktivnosti propovijedanja od vrata do vrata i naknadna obrada tih podataka nisu obuhvaćeni iznimkama od područja primjene Direktive 95/46 jer ne predstavljaju ni obrade osobnih podataka tijekom aktivnosti iz članka 3. stavka 2. prve alineje te direktive ni obrade osobnih podataka koje provode fizičke osobe tijekom aktivnosti isključivo osobne ili domaće naravi u smislu njezinog članka 3. stavka 2. druge alineje.

Sud je potom, nakon što je podsjetio na to da se Direktiva 95/46 primjenjuje na ručnu obradu osobnih podataka samo ako su obrađeni podaci sadržani ili će biti sadržani u sustavu arhiviranja, istaknuo da se pojma „sustav arhiviranja“ iz članka 2. točke (c) te direktive odnosi na skup osobnih podataka prikupljenih u okviru aktivnosti propovijedanja od vrata do vrata, koji sadržava imena i adrese te druge informacije o osobama kojima se pristupa, pod uvjetom da su ti podaci strukturirani prema određenim mjerilima koja u praksi omogućuju lakše pronalaženje radi naknadne uporabe. Kako bi taj skup bio obuhvaćen tim pojmom, nije nužno da je sastavljen od kartoteka, posebnih popisa ili drugih sustava pretraživanja.

Naposljetu, Sud je ocijenio da se obveza svake osobe da poštuje pravna pravila Unije o zaštiti osobnih podataka ne može smatrati zadiranjem u organizacijsku autonomiju navedenih zajednica. U tom pogledu on je zaključio da članak 2. točku (d) Direktive 95/46, u vezi s člankom 10. stavkom 1. Povelje, treba tumačiti na način da se vjersku zajednicu zajedno s njezinim članovima propovjednicima može smatrati nadzornikom obrada osobnih podataka, koje potonji provode u okviru aktivnosti propovijedanja od vrata do vrata koju ta zajednica organizira, koordinira i potiče, a da pritom nije nužno ni da navedena zajednica ima pristup tim podacima ni da se utvrdi da je ona svojim članovima dala pisane smjernice ili savjete u vezi s tim obradama.

U presudi **Ministerio Fiscal** (C-207/16, [EU:C:2018:788](#)) od 2. listopada 2018. veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o mogućnosti da se u skladu s Direktivom 2002/58¹⁰⁸, u slučaju počinjenja kaznenih djela, opravda pristup osobnim podacima koje su zadržali pružatelji usluga elektroničkih komunikacija. U glavnom predmetu bila je riječ o odbijanju španjolskog istražnog suda da prihvati zahtjev podnesen u okviru istrage o nasilnoj krađi novčanika i mobilnog telefona. Konkretno, policija je od spomenutog suda zahtjevala da joj za razdoblje od dvanaest dana od dana počinjenja krađe odobri pristup podacima o identitetu korisnika telefonskih brojeva aktiviranih ukradenim telefonom. Taj je zahtjev odbijen s obrazloženjem da djelo o kojem se vodi kaznena istraga nije „teško“ kazneno djelo – odnosno, u skladu sa španjolskim pravom, djelo za koje je zapriječena kazna zatvora iznad pet godina – za koje je isključivo moguće odobriti pristup podacima o identitetu.

Nakon što je istaknuo da je pristup državnih tijela, u okviru kaznenog istražnog postupka, osobnim podacima koje su zadržali pružatelji usluga elektroničkih komunikacija obuhvaćen područjem primjene Direktive 2002/58, Sud je podsjetio na to da pristup tih tijela podacima o identitetu nositelja SIM kartica aktiviranih ukradenim mobilnim telefonom, poput imena, prezimena i, prema potrebi, adrese tih nositelja, predstavlja zadiranje u njihova temeljna prava utvrđena u Povelji – pravo na poštovanje privatnog života i pravo na zaštitu osobnih podataka – čak i ako ne postoje okolnosti na temelju kojih se takvo zadiranje može ocijeniti „ozbiljnim“ te neovisno o tome jesu li predmetni podaci o privatnom životu osjetljivi odnosno jesu li zainteresirane osobe zbog tog zadiranja pretrpjeli eventualne neugodnosti. Međutim, Sud je naglasio da to zadiranje nije tako ozbiljno da bi taj pristup, u okviru sprečavanja, istrage, otkrivanja i progona kaznenih djela, trebalo ograničiti na borbu protiv teškog kriminaliteta. Naime, iako se u Direktivi 2002/58 taksativno navode ciljevi kojima se mogu opravdati nacionalni propisi kojima se uređuje pitanje pristupa državnih tijela predmetnim podacima te se time odstupa od načela povjerljivosti elektroničkih komunikacija, pri čemu taj pristup doista treba strogo odgovarati jednom od tih ciljeva, Sud je napomenuo da, kad je riječ o cilju sprečavanja, istrage, otkrivanja i progona kaznenih djela, tekst članka Direktive 2002/58 ne ograničava taj cilj na borbu protiv teških kaznenih djela, nego se spominju „kaznena djela“ općenito.

S tim u vezi Sud je pojasnio da je u presudi *Tele2 Sverige i Watson i dr.*¹⁰⁹ zaključio da samo borba protiv teškog kriminaliteta može opravdati pristup državnih tijela osobnim podacima koje su zadržali pružatelji komunikacijskih usluga na temelju kojih je, ukupno gledajući, moguće izvući precizne zaključke o privatnom životu osoba o čijim je podacima riječ, ali da je takvo tumačenje bilo obrazloženo činjenicom da cilj propisa kojima se uređuje pitanje tog pristupa mora biti povezan s ozbiljnošću predmetnog zadiranja u temeljna prava koje takav pristup podrazumijeva. Naime, u skladu s načelom proporcionalnosti, ozbiljno zadiranje u okviru sprečavanja, istrage, otkrivanja i progona kaznenih djela može se opravdati samo ciljem borbe

108| Direktiva 2002/58/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u području elektroničkih komunikacija (Direktiva o privatnosti i elektroničkim komunikacijama) (SL 2002., L 201, str. 37.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 13., svežak 52., str. 111.), kako je izmijenjena Direktivom 2009/136/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009. (SL 2009., L 337, str. 11.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 13., svežak 52., str. 224. i ispravci SL 2017., L 162, str. 56. i SL 2018., L 74, str. 11.)

109| Presuda Suda od 21. prosinca 2016., *Tele2 Sverige i Watson i dr.* (C-203/15 i C-698/15, [EU:C:2016:970](#))

protiv kriminaliteta koji se također može okvalificirati „teškim”. S druge strane, kad zadiranje koje takav pristup podrazumijeva nije ozbiljno, on se može opravdati ciljem sprečavanja, istrage, otkrivanja i progona „kaznenih djela” općenito.

U predmetnom slučaju Sud je ocijenio da se pristup samo onim podacima na koje se odnosi predmetni zahtjev ne može okvalificirati kao „ozbiljno” zadiranje u temeljna prava osoba čiji su podaci u pitanju jer na temelju njih nije moguće izvući precizne zaključke o njihovu privatnom životu. Sud je stoga zaključio da se zadiranje koje pristup takvim podacima podrazumijeva može opravdati ciljem sprečavanja, istrage, otkrivanja i progona „kaznenih djela” općenito, pri čemu nije potrebno da su ta kaznena djela okvalificirana kao „teška”.

4. Ugovori o javnoj nabavi

U presudi **Komisija/Austrija (Državna tiskara)** (C-187/16, [EU:C:2018:194](#)), koju je donio 20. ožujka 2018., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, prihvatio tužbu zbog povrede obveze koju je Komisija podnijela protiv Republike Austrije zahtijevajući da se *utvrди da je ta država članica povrijedila obveze koje ima na temelju članaka 49. i 56. UFEU-a, članaka 4. i 8. Direktive 92/50¹¹⁰ te članaka 14. i 20. Direktive 2004/18¹¹¹ time što je, s jedne strane, ugovore o javnoj nabavi usluga za izradu službenih isprava izravno dodijelila jednoj tiskari i time što je, s druge strane, zadržala na snazi nacionalne odredbe kojima se javne naručitelje obvezuje da navedene ugovore o uslugama dodjeljuju izravno toj tiskari.*

Prema mišljenju Suda, iako se člankom 4. stavkom 2. Direktive 92/50 i člankom 14. Direktive 2004/18 državama članicama ostavlja margina prosudbe kako bi odlučile koje su mjere nužne za zaštitu osnovnih interesa svoje sigurnosti, ti članci ne mogu se uvijek tumačiti tako da državama članicama povjeravaju ovlast odstupanja od odredbi UFEU-a samim pozivanjem na navedene interese. Naime, država članica koja se poziva na pogodnost tih odstupanja mora dokazati potrebu primjene odstupanja radi zaštite osnovnih interesa svoje sigurnosti. Stoga država članica koja se pozove na pogodnost tih odstupanja treba dokazati da se potreba zaštite takvih interesa nije mogla postići u okviru nadmetanja poput onog propisanog direktivama 92/50 i 2004/18.

Nakon što je zaključio da Republika Austrija nije dokazala da se cilj koji se sastoji od sprečavanja osetljivih podataka koji se odnose na izradu službenih isprava o kojima je riječ nije mogao postići u okviru natjecanja, Sud je utvrdio da je nepoštovanje postupaka javne nabave propisanih navedenim direktivama neproporcionalno u odnosu na takav cilj.

U presudi **Vossloh Læis** (C-124/17, [EU:C:2018:855](#)), koju je donio 24. listopada 2018., Sud je pružio pojašnjenja o *obvezi gospodarskog subjekta na suradnju s javnim naručiteljem radi dokazivanja svoje pouzdanosti*. U glavnom predmetu, javni naručitelj uspostavio je sustav kvalifikacija, u smislu članka 77. Direktive 2014/25¹¹², s ciljem odabira poduzetnika koji će ga opskrbljivati dijelovima za izgradnju željezničkih i tramvajskih kolosijeka. Društvo Vossloh Læis isključeno je iz tog sustava zato što mu je nacionalno tijelo za zaštitu tržišnog natjecanja izreklo novčanu kaznu zbog višegodišnjeg sudjelovanja u zabranjenom sporazumu. Javni naručitelj, koji je bio jedan od subjekata oštećenih tim sporazumom i koji je dvojio o pouzdanosti tog društva, zatražio je od potonjeg

¹¹⁰| Direktiva Vijeća 92/50/EEZ od 18. lipnja 1992. o usklađivanju postupaka za sklapanje ugovora o javnim uslugama (SL 1992., L 209, str. 1.)

¹¹¹| Direktiva 2004/18/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 31. ožujka 2004. o usklađivanju postupaka za sklapanje ugovora o javnim radovima, ugovora o javnoj nabavi robe te ugovora o javnim uslugama (SL 2004., L 134, str. 114.) (SL, posebno izdanie na hrvatskom jeziku, poglavljje 6., svežak 1., str. 156.)

¹¹²| Direktiva 2014/25/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. veljače 2014. o nabavi subjekata koji djeluju u sektoru vodnog gospodarstva, energetskom i prometnom sektoru te sektoru poštanskih usluga i stavljanju izvan snage Direktive 2004/17/EZ (SL 2014., L 94, str. 243.)

da mu dostavi odluku nacionalnog tijela za zaštitu tržišnog natjecanja kojom mu je izrečena novčana kazna. Smatrajući da pojašnjenja što ih je dalo spomenuto društvo ne potvrđuju da je ono poduzelo dostatne mjere dobrovoljne rehabilitacije, kako se to zahtjeva po nacionalnom pravu, javni naručitelj konačno ga je isključio iz kvalifikacijskog postupka. S tim u vezi, sud koji je uputio zahtjev postavio je Sudu pitanje o sukladnosti nacionalnog prava s pravom Unije u području javne nabave.

Sud je najprije utvrdio da iz uvodne izjave 102. Direktive 2014/24¹¹³ proizlazi da se gospodarski subjekt koji je poduzeo mjere sukladnosti usmjerene na ispravljanje posljedica kaznenih djela ili propusta te na učinkovito sprečavanje njihova ponavljanja, koje nude dostatna jamstva, više ne bi trebao isključivati samo na toj osnovi. Gospodarski subjekti trebali bi imati mogućnost zatražiti da se preispitaju mjere sukladnosti poduzete u svrhu mogućeg uključivanja u postupak nabave. Nadalje, u skladu s tom uvodnom izjavom, na državama je članicama da utvrde točne postupovne i materijalne uvjete primjenjive u slučaju u kojem gospodarski subjekt traži da se preispitaju mjere usklađivanja poduzete u svrhu mogućeg uključivanja u postupak nabave, pri čemu bi one trebale biti osobito slobodne odlučiti žele li dopustiti pojedinim javnim naručiteljima izvršavanje relevantnih procjena ili povjeriti taj zadatak drugim tijelima na središnjoj ili decentraliziranoj razini. U tom pogledu, kada države članice dopuste javnom naručitelju izvršavanje relevantnih procjena, na njemu je da ocijeni ne samo to postoji li osnova za isključenje gospodarskog subjekta nego i, prema potrebi, je li on doista ponovno pouzdan.

Sud je potom istaknuo da se u situacijama u kojima postoji specifičan postupak uređen pravom Unije ili nacionalnim pravom – koji se vodi protiv počinitelja određenih povreda i u kojem su posebna tijela nadležna za provedbu istrage o njihovu počinjenju – javni naručitelj u načelu mora u okviru ocjene ponuđenih dokaza osloniti na rezultat spomenutog postupka. S tim u vezi Sud je ocijenio da svrha pojašnjavanja činjenica i okolnosti tijela nadležnih za provedbu istrage u smislu članka 57. stavka 6. Direktive 2014/24 nije jednaka svrsi provjere pouzdanosti gospodarskog subjekta koji je poduzeo mjere predviđene tom odredbom i koji mora javnom ponuditelju podnijeti dokaze o njihovoj dostatnosti kako bi ga on uključio u postupak javne nabave. Na taj način, dok god to zahtjevaju zadaće javnog naručitelja i tijela nadležnih za provedbu istrage, gospodarski subjekt koji nastoji dokazati svoju pouzdanost unatoč postojanju relevantne osnove za isključenje mora učinkovito surađivati s nacionalnim tijelima kojima su povjerene spomenute zadaće, bilo da je riječ o javnom naručitelju ili tijelu nadležnom za provedbu istrage. Međutim, Sud je naglasio da se spomenuta suradnja s javnim naručiteljem mora ograničiti na mjere koje su strogo nužne za učinkovito ostvarenje cilja ispitivanja pouzdanosti gospodarskog subjekta.

U tim okolnostima, Sud je zaključio da se članku 80. Direktive 2014/25, u vezi s člankom 57. stavkom 6. Direktive 2014/24, ne protivi nacionalni pravni propis koji od gospodarskog subjekta koji nastoji dokazati svoju pouzdanost unatoč postojanju relevantne osnove za isključenje zahtjeva da temeljito razjasni činjenice i okolnosti u vezi s kaznenim djelom ili povredom, aktivno surađujući ne samo s tijelom nadležnim za provedbu istrage nego i s javnim naručiteljem, u okviru uloge koja pripada potonjem, kako bi mu dokazao svoju ponovnu pouzdanost, pod uvjetom da je ta suradnja ograničena na mjere koje su strogo nužne za to ispitivanje.

113| Direktiva 2014/24/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. veljače 2014. o javnoj nabavi i o stavljanju izvan snage Direktive 2004/18/EZ (SL 2014., L 94, str. 65. i ispravci SL 2015., L 275, str. 68. i SL 2016., L 311, str. 26.)

5. Uzajamna pomoć u području naplate poreznih potraživanja

U presudi **Donnellan** (C-34/17, [EU:C:2018:282](#)), koju je donio 26. travnja 2018., Sud je pružio pojašnjenja o okolnostima koje opravdavaju odluku tijela države članice da, u okviru sustava uzajamne pomoći predviđenog Direktivom 2010/24¹¹⁴, odbije izvršenje zahtjeva za naplatu koji se odnosi na potraživanje u vezi s novčanom kaznom izrečenom u drugoj državi članici.

E. Donnellanu, irskom državljaninu, vozaču teškog teretnog vozila, izrečena je novčana kazna 2009., nakon što su 2002. grčki carinski službenici otkrili krivotvorenu robu u njegovu vozilu. Grčka tijela podnijela su 2012. irskim tijelima zahtjev za naplatu s jedinstvenim instrumentom koji predviđa Direktiva 2010/24. U tom zahtjevu grčka tijela dostavila su – u skladu s člankom 12. stavkom 1. te direktive – podatke koji omogućavaju provedbu naplate u Irskoj. U predmetnom slučaju, neovisno o izjavi koja se nalazila u zahtjevu za naplatu, prema kojoj su postupci naplate provedeni u Grčkoj, tek je 2012., na dan na koji je irsko porezno tijelo zainteresiranoj osobi uputilo zahtjev za plaćanje s jedinstvenim instrumentom, ona saznala za činjenicu da joj je nekoliko godina ranije izrečena novčana kazna u Grčkoj. Budući da navedena osoba nije u Grčkoj mogla pravodobno podnijeti pravni lik protiv odluke kojom joj je izrečena spomenuta sankcija, ona je pokrenula postupak u Irskoj radi poništenja zahtjeva za izvršenje naplate o kojoj je riječ. U tim okolnostima, sud koji je uputio zahtjev zatražio je od Suda da odgovori na pitanje može li tijelo države članice kojoj je zahtjev upućen odbiti izvršenje zahtjeva za naplatu iz razloga povezanih s temeljnim pravom zainteresirane osobe na djelotvoran pravni lik utvrđenim u članku 47. Povelje.

Sud je podsjetio na to da se sustav uzajamne pomoći uspostavljen Direktivom 2010/24, iako ulazi u područje unutarnjeg tržišta, zasniva na načelu uzajamnog povjerenja među dotičnim nacionalnim tijelima. Na taj način, osim što se tijelima države kojoj je upućen zahtjev ne dodjeljuje ovlast da nadziru akte države članice koja podnosi zahtjev, člankom 14. stavkom 2. spomenute direktive izričito se ograničava ovlast nadzora navedenih tijela nad aktima države članice kojoj je upućen zahtjev. Međutim, tijelo kojem se upućuje zahtjev iznimno može odlučiti da neće pružiti svoju pomoć tijelu koje je podnositelj zahtjeva, osobito ako bi to izvršenje moglo negativno utjecati na javni poredak. Na taj način, u situaciji poput one o kojoj je riječ u glavnom postupku, u kojoj tijelo jedne države članice zahtijeva od tijela druge države članice da naplati potraživanje povezano s novčanom kaznom o kojoj zainteresirana osoba nije imala saznanja, zbog čega se nije mogla obratiti sudovima države članice koja podnosi zahtjev u uvjetima koji su sukladni s temeljnim pravom na djelotvoran pravni lik, tijelo države članice kojoj je upućen zahtjev može odbiti njegovo izvršenje zato što odluka kojom se izriče ta kazna nije bila uredno dostavljena zainteresiranoj osobi prije nego što je zahtjev za naplatu bio podnesen navedenom tijelu primjenom Direktive 2010/24.

¹¹⁴ Direktiva Vijeća 2010/24/EU od 16. ožujka 2010. o uzajamnoj pomoći kod naplate potraživanja vezanih za poreze, carine i druge mjere (SL 2010., L 84, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 2., svežak 17., str. 295.)

6. Automobilsko osiguranje

U području automobilske odgovornosti valja istaknuti presudu **Smith** (C-122/17, [EU:C:2018:631](#)), donesenu 7. kolovoza 2018.¹¹⁵, i presudu **Juliana** (C-80/17, [EU:C:2018:661](#)) od 4. rujna 2018.

U drugonavedenoj presudi Sud se izjašnjavao o obvezi osiguranja, predviđenoj u članku 3. stavku 1. Direktive 72/166¹¹⁶, kada je vlasnik prestao voziti motorno vozilo i parkirao ga je u dvorištu svoje kuće, a da pritom nije poduzeo radnje za njegovo službeno uklanjanje iz prometa. Sud je najprije pojasnio da takvo vozilo, s obzirom na to da je u voznom stanju, odgovara pojmu „vozilo“ u smislu članka 1. točke 1. Direktive 72/166 i da, slijedom toga, u pogledu tog vozila nije prestala obveza osiguranja samo zato što ga je njegov vlasnik parkirao na privatnom zemljištu i nema ga više namjeru voziti. Sud je potom utvrdio da, kada vlasnik vozila koje je sudjelovalo u nezgodi nije ispunio obvezu njegova osiguranja koju je imao na temelju nacionalnog prava, tijelo za naknadu štete navedeno u članku 1. stavku 4. Druge direktive 84/5¹¹⁷ može, osim prema osobi ili osobama odgovornima za nezgodu, ostvarivati pravo regresa prema tom vlasniku, neovisno o njegovoj građanskopravnoj odgovornosti za nastanak nezgode.

XV. Ekonomski i monetarni politika¹¹⁸

U presudi **Weiss i dr.** (C-493/17, [EU:C:2018:1000](#)), koju je donio 11. prosinca 2018., Sud, sastavljen u velikom vijeću, potvrdio je valjanost Odluke 2015/774¹¹⁹ kojom je Evropska središnja banka uspostavila program kupnje vrijednosnih papira javnog sektora na sekundarnim tržištima (u daljem tekstu: PSPP), na temelju kojeg središnje banke Eurostava – na sekundarnim tržištima i pod određenim uvjetima – kupuju prihvatljive utržive dužničke vrijednosne papire od prihvatljivih drugih ugovornih strana.

Kao prvo, Sud je zaključio da Odluka 2015/774, s obzirom na svoj cilj i sredstva predviđena za njegovo postizanje, ulazi u područje monetarne politike. Naime, poseban cilj iz uvodne izjave 4. spomenute odluke – doprinijeti vraćanju stopa inflacije na razine koje su ispod, ali blizu 2 % u srednjoročnom razdoblju – može se dovesti u vezu s glavnim ciljem Unijine monetarne politike, koji proizlazi iz članka 127. stavka 1. i članka 282. stavka 2. UFEU-a, a to je očuvanje stabilnosti cijena.

Kao drugo, Sud je ocijenio da se Odlukom 2015/774 ne povređuje načelo proporcionalnosti. U tom pogledu on je istaknuo da je PSPP donesen u kontekstu koji je obilježen, s jedne strane, trajno niskom razinom inflacije koja može dovesti do nastanka rizika od pokretanja razdoblja deflacija i, s druge strane, nemogućnošću suprotstavljanja tom riziku drugim alatima kojima raspolaže Europski sustav središnjih banaka (ESSB) kako bi

115| Ta presuda prikazana je u dijelu IV. „Pravo Unije i nacionalno pravo“.

116| Direktiva Vijeća 72/166/EEZ od 24. travnja 1972. o usklađivanju zakonodavstava država članica o osiguranju od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila i o provedbi obveze osiguranja od takve odgovornosti (SL 1972., L 103, str. 1.)

117| Druga direktiva Vijeća 84/5/EEZ od 30. prosinca 1983. o usklađivanju zakonodavstava država članica o osiguranju od građanskopravne odgovornosti u pogledu upotrebe motornih vozila (SL 1984., L 8, str. 17.)

118| Vidjeti u tom smislu i presudu od 19. prosinca 2018., **Berlusconi i Fininvest** (C-219/17, [EU:C:2018:1023](#)), prikazanu u dijelu VI.2. ovog izvješča, naslovlenom „Tužba za poništenje“.

119| Odluka (EU) 2015/774 Evropske središnje banke od 4. ožujka 2015. o programu kupnje vrijednosnih papira javnog sektora na sekundarnim tržištima (SL 2015., L 121, str. 20.), kako je izmijenjena Odlukom (EU) 2017/100 Evropske središnje banke od 11. siječnja 2017. (SL 2017., L 16, str. 51.)

osigurao povećanje stopa inflacije. U tim okolnostima, uzimajući u obzir predvidljive učinke PSPP-a i s obzirom na to da ništa ne upućuje na to da se ESSB-ov željeni cilj mogao postići drugom vrstom mjera monetarne politike, koje podrazumijevaju njegovo ograničenje djelovanje, Sud je zaključio da se PSPP-om u načelu očito ne prekoračuje ono što je nužno za postizanje tog cilja.

Kada je, naposljetku, riječ o spojivosti Odluke 2015/774 sa zabranom monetarnog financiranja propisanom u članku 123. stavku 1. UFEU-a, Sud je ocijenio da se ESSB-ova intervencija koja je predviđena tim programom ne može se poistovjetiti s mjerom finansijske pomoći državi članici. Naime, ESSB u okviru PSPP-a nije ovlašten kupovati obveznice izravno od tijela javne vlasti i drugih javnopravnih tijela država članica, nego samo neizravno, na sekundarnim tržištima. S tim u vezi Sud je ocijenio da to što modaliteti PSPP-a omogućuju da se na makroekonomskoj razini predvidi kupnja znatnog volumena obveznica koje su izdala tijela javne vlasti i druga javnopravna tijela država članica ne može kod određenog privatnog subjekta dovesti do nastanka izvjesnosti koje mu omogućuju da *de facto* djeluje kao ESSB-ov posrednik za izravnu kupnju obveznica od države članice. Jednako tako, Sud je zaključio da Odluka 2015/774 nema učinak odvraćanja dotičnih država članica od vođenja zdrave fiskalne politike jer se država članica ne može oslanjati na linije financiranja koje se mogu pojavit prilikom provedbe PSPP-a kako bi odustala od vođenja zdrave fiskalne politike bez opasnosti da u konačnici obveznice koje izdaje budu isključene iz tog programa zbog pogoršanja njihova rejtinga ili da ESSB preproda obveznice koje je ta država članica izdala, a koje je on prethodno kupio.

U predmetima u kojima su donesene presude **Baumeister** (C-15/16, [EU:C:2018:464](#)) i **Buccioni** (C-594/16, [EU:C:2018:717](#)), Sud je bio u prilici izjasniti se o dosegu obveze čuvanja poslovne tajne koju imaju nacionalna tijela nadležna za nadzor finansijskih tržišta i bankarskog sektora.

Prva presuda, koju je veliko vijeće Suda donijelo 19. lipnja 2018., *odnosi se na pojam „povjerljivi podatak” u smislu članka 54. stavka 1. Direktive 2004/39¹²⁰* i navela je Sud da pojasci svoju sudsku praksu proizšlu iz presude *Altmann i dr.*¹²¹. Glavni postupak ticao se odluke kojom je njemački Savezni ured za nadzor finansijskih usluga odbio prihvati zahtjev za pristup što ga je podnio ulagatelj kojemu je jedno njemačko društvo nanijelo štetu prijevarnim radnjama, a koji se odnosio na dokumente što ih je to tijelo primalo ili sastavljalo u okviru svojih nadzornih aktivnosti nad navedenim društvom.

Sud je kao prvo ocijenio da nisu svi podaci koji se odnose na nadzirano društvo i koje je ono dostavilo nadležnom tijelu kao ni sva očitovanja tog tijela sadržana u dosjeu u nadzornom postupku koji to tijelo provodi (uključujući njegovu korespondenciju s drugim službama) bezuvjetno povjerljivi podaci na koje se stoga primjenjuje obveza čuvanja poslovne tajne. U tu kategoriju spadaju samo oni podaci koji, kao prvo, nisu javni i čije bi otkrivanje, kao drugo, moglo naštetiti interesima onoga koji ih je dostavio ili trećim osobama ili pravilnom funkcioniranju sustava nadzora djelovanja investicijskih društava koji je uspostavljen Direktivom 2004/39.

Nadalje, Sud je pojasnio da podaci od prije pet ili više godina koji su mogli činiti poslovnu tajnu općenito gube to svojstvo. Iznimno je moguće da ga zadrže ako strana koja se poziva na tajnost dokaže da su, unatoč svojoj starosti, ti podaci i dalje ključni elementi njezina poslovnog položaja ili poslovnih položaja predmetnih trećih osoba. Međutim, Sud je napomenuo da ta razmatranja ne vrijede u odnosu na podatke čija bi se povjerljivost mogla opravdati razlozima koji nemaju veze s njihovom važnošću za poslovni položaj predmetnih poduzetnika, poput podataka o metodologijama i strategijama bonitetnog nadzora.

¹²⁰| Direktiva 2004/39/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o tržištima finansijskih instrumenata te o izmjeni direktive Vijeća 85/611/EEZ i 93/6/EEZ i Direktive 2000/12/EZ Europskog parlamenta i Vijeća te stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 93/22/EEZ (SL 2004., L 145, str. 1.) (SL, posebno izdan na hrvatskom jeziku, poglavje 6., svežak 4., str. 29.)

¹²¹| Presuda Suda od 12. studenoga 2014., **Altmann i dr.** (C-140/13, [EU:C:2014:2362](#))

Naposljeku, Sud je naglasio da države članice mogu proširiti zaštitu od otkrivanja cjelokupnog sadržaja predmeta nadzora nadležnih tijela ili, suprotno tomu, omogućiti pristup podacima koje imaju nadležna tijela, a koji nisu povjerljivi podaci u smislu Direktive 2004/39. Naime, njezin je jedini cilj obvezati nadležna tijela da, načelno, odbiju otkriti povjerljive podatke.

U drugoj presudi, koju je donio 13. rujna 2018., Sud je odlučivao o *pitanju protivi li se Direktivi 2013/36¹²² to da nacionalna tijela za finansijski nadzor otkriju povjerljive informacije osobi koja je to zatražila kako bi mogla pokrenuti građanski ili trgovački postupak radi zaštite imovinskih interesa koji su bili dovedeni u pitanje provedbom prisilne likvidacije kreditne institucije*. Povod glavnog predmetu bila je pojedinačna tužba protiv Banke Italije, tijela za nadzor talijanskog bankarskog sustava, u vezi s odlukom potonje da odbije pristup određenim dokumentima koji se odnose na nadzor kreditne institucije nad kojom je provedena prisilna likvidacija. Tužitelj je podnio zahtjev za pristup kako bi razmotrio mogućnost pokretanja sudskog postupka protiv spomenute banke zbog finansijske štete za koju smatra da mu je nanesena.

U tom pogledu Sud je istaknuo da je zakonodavac Unije člankom 53. stavkom 1. trećim podstavkom Direktive želio dopustiti nadležnom tijelu da povjerljive informacije koje se ne odnose na treće osobe uključene u pokušaje spašavanja kreditne institucije, radi njihove upotrebe u građanskim ili trgovačkim postupcima pod nadzorom nadležnih sudova, priopći samo osobama na koje se izravno odnose stečaj ili prisilna likvidacija te institucije. U tim okolnostima, zahtjevi dobrog sudovanja bili bi narušeni ako bi podnositelj zahtjeva bio prisiljen pokrenuti građanski ili trgovački postupak kako bi dobio pristup povjerljivim informacijama u posjedu nadležnih tijela.

Sud stoga smatra da mogućnost izuzeća od obveze čuvanja poslovne tajne, na temelju članka 53. stavka 1. trećeg podstavka navedene direktive, podrazumijeva da se zahtjev za priopćavanje odnosi na informacije u pogledu kojih podnositelj zahtjeva ističe precizne i dosljedne indicije koje na uvjerljiv način omogućuju pretpostaviti da su te informacije relevantne za potrebe građanskog ili trgovačkog postupka koji je u tijeku ili će se tek pokrenuti, čiji cilj podnositelj zahtjeva mora konkretno utvrditi te izvan kojeg se informacije o kojima je riječ ne mogu upotrijebiti. U svakom slučaju zadača nadležnih tijela i sudova je da – prije priopćavanja svake od zatraženih povjerljivih informacija – odvagnu interes podnositelja zahtjeva za predmetnim informacijama i interes povezane s održavanjem povjerljivosti tih istih informacija koje su obuhvaćene obvezom čuvanja poslovne tajne.

XVI. Socijalna politika

U području socijalne politike valja istaknuti više presuda. One se tiču načela jednakog postupanja u pitanjima zapošljavanja i socijalne sigurnosti, zaštite trudnih radnika i radnica koje su nedavno rodile ili doje na radnom mjestu, zaštite radnika zaposlenih na određeno vrijeme, organizacije radnog vremena, prava na plaćeni godišnji odmor odnosno tumačenja pravila Unije koja se odnose na koordinaciju sustava socijalne sigurnosti.

¹²² Direktiva 2013/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima, izmjeni Direktive 2002/87/EZ te stavljanju izvan snage direktiva 2006/48/EZ i 2006/49/EZ (SL 2013., L 176, str. 338.) (SL, posebno izdanie na hrvatskom jeziku, poglavje 6., svezak 14., str. 105.)

1. Jednako postupanje u pitanjima zapošljavanja i socijalne sigurnosti

U presudi **Ruiz Conejero** (C-270/16, [EU:C:2018:17](#)), koju je donio 18. siječnja 2018., Sud je bio pozvan izjasniti se o usklađenosti s Direktivom 2000/78¹²³ otkaza koji je uručen zbog njegovih ponavljajućih odsutnosti s rada, pa bile one i opravdane time što su rezultat bolesti uzrokovane njegovim invaliditetom. Glavni postupak ticao se čistača koji je patio od različitih zdravstvenih smetnji zbog kojih mu je priznat invaliditet i kojemu je otkazano jer je ukupno bio odsutan, makar i opravdano, više od maksimuma predviđenog nacionalnim propisom o radu. Imenovani je tvrdio da uručeni mu otkaz predstavlja diskriminaciju na temelju invalidnosti.

Nakon što je podsjetio na to da je u danim okolnostima stanje pretilosti radnika koje dovodi do ograničenja njegovih sposobnosti koje može onemogućiti njegovo puno i učinkovito sudjelovanje u profesionalnom životu na ravnopravnoj osnovi s drugim radnicima obuhvaćeno pojmom „invaliditet” u smislu Direktive 2000/78, Sud je utvrdio da je u usporedbi s radnikom bez invaliditeta, radnik s invaliditetom izložen dodatnoj opasnosti od odsutnosti zbog s tim povezane bolesti. Na taj je način on izložen većoj opasnosti od prikupljanja dana odsutnosti zbog bolesti. Budući da se sporno nacionalno pravilo o otkazivanju ugovora o radu jednako primjenjuje na osobe s invaliditetom i na osobe bez invaliditeta koje su bile odsutne s rada, Sud je ocijenio da može staviti u nepovoljniji položaj radnike s invaliditetom i na taj način dovesti do neizravnog različitog postupanja na temelju invaliditeta u smislu članka 2. stavka 2. točke (b) Direktive 2000/78. Međutim, Sud je zaključio da se borba protiv odsutnosti s rada može priznati kao legitiman cilj u smislu navedene odredbe jer se radi o mjeri politike zapošljavanja. S obzirom na navedeno, on je pozvao sud koji je uputio zahtjev da uzme u obzir sve elemente kako bi ocijenio prekoračuje li sporni nacionalni propis ono što je nužno za ostvarenje zadanog cilja.

Prema tome, Sud je ocijenio da članak 2. stavak 2. točku (b) podtočku i. Direktive 2000/78 treba tumačiti na način da mu je protivan nacionalni propis koji određuje da poslodavac može otkazati radniku zbog njegovih ponavljajućih odsutnosti s rada, pa bile one i opravdane, u situaciji u kojoj su te odsutnosti posljedica bolesti uzrokovanih invaliditetom tog radnika, osim ako taj propis, slijedeći legitiman cilj borbe protiv odsutnosti s rada, ne prekoračuje ono što je nužno za ostvarenje tog cilja, a što je na sudu koji je uputio zahtjev da ocijeni.

U presudama *Egenberger i IR*, koje su također prikazane u odjelu 1. dijela II. ovog izvješća, naslovlenog „Temeljna prava”, veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o *tumačenju Direktive 2000/78 u pogledu profesionalnih djelatnosti crkava ili drugih organizacija čiji se sustav vrijednosti temelji na vjeri ili uvjerenjima* kao i, među ostalim, o pitanju djelotvornog sudskog nadzora uvjeta koji se tiču vjere za zapošljavanje na radnim mjestima unutar crkve odnosno subjekata koji pripadaju crkvi, s obzirom na članke 21. i 47. Povelje.

U presudi **Egenberger** (C-414/16, [EU:C:2018:257](#)), donesenoj 17. travnja 2018., glavni predmet odnosio se na odbijanje prijave osobe koja ne pripada nijednoj vjeroispovijedi za posao u Evangeličkom udruženju za đakonat i razvoj, udruzi privatnog prava koja pripada Evangeličkoj crkvi u Njemačkoj. U oglasu za posao bilo je navedeno da podnositelji prijave moraju pripadati evangeličkoj crkvi ili crkvi koja je članica zajednice kršćanskih crkava u Njemačkoj. Smatrajući da je žrtva diskriminacije na temelju vjere s obzirom na to da nije bila pozvana na razgovor za posao, tužiteljica je od Evangeličkog udruženja zahtijevala naknadu štete pred njemačkim sudovima.

123| Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (SL 2000., L 303, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svežak 1., str. 69.)

Sud je ocijenio da države članice, u skladu s člankom 4. stavkom 2. Direktive 2000/78, mogu zadržati na snazi nacionalne odredbe poput onih koje se primjenjuju u glavnom predmetu, na temelju kojih organizacije, čiji se sustav vrijednosti temelji na vjeri ili uvjerenju, mogu u okviru postupka zapošljavanja predvidjeti uvjet povezan s vjerom ili uvjerenjima. Međutim, spomenuta mogućnost podvrgnuta je uvjetu iz navedene odredbe prama kojem „vjera ili uvjerenje predstavljaju stvaran, legitim i opravdan uvjet za obavljanje tog zanimanja, uzimajući u obzir sustav vrijednosti te organizacije“.

S obzirom na to da nacionalno pravo koje se primjenjuje u glavnom predmetu ograničava sudske nadzore poštovanja tog uvjeta na nadzor uvjerljivosti na osnovi toga kako se crkvena zajednica poima, sud koji je uputio zahtjev postavio je pitanje o usklađenosti takve ograničene kontrole s Direktivom 2000/78.

S tim u vezi Sud je najprije utvrdio da je cilj članka 4. stavka 2. Direktive 2000/78 osigurati odgovarajuću ravnotežu između, s jedne strane, prava na samoodređenje crkava (i drugih organizacija čiji se sustav vrijednosti temelji na vjeri ili uvjerenjima) i, s druge strane, prava radnika da ne budu diskriminirani na temelju vjere ili uvjerenja, među ostalim, u okviru postupka zapošljavanja. S tim u vezi, u toj se odredbi navode kriteriji koje treba uzeti u obzir u okviru odvagivanja koje valja provesti kako bi se osigurala pravedna ravnoteža između tih eventualno suprotstavljenih prava. U tom pogledu, kad crkva (ili druga organizacija čiji se sustav vrijednosti temelji na vjeri ili uvjerenjima) ističe – u potporu aktu ili odluci poput odbijanja prijave za radno mjesto u njezinu okviru – da zbog prirode djelatnosti o kojima je riječ ili konteksta u kojem se te djelatnosti moraju obavljati, vjera predstavlja stvaran, legitim i opravdan uvjet za obavljanje zanimanja, s obzirom na sustav vrijednosti te crkve, takva tvrdnja mora moći biti predmetom djelotvornog sudskega nadzora u skladu s člankom 47. Povelje, pri čemu taj nadzor nije protivan članku 17. UFEU-a.

Kada je riječ o pojmu „stvaran, legitim i opravdan uvjet za obavljanje zanimanja“ u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 2000/78, Sud je ocijenio da takav uvjet mora biti nužan i objektivan s obzirom na sustav vrijednosti predmetne crkve ili organizacije i prirodu odnosno uvjete obavljanja djelatnosti o kojoj je riječ te da ne smije obuhvatiti razloge nepovezane s tim sustavom vrijednosti ili pravom te crkve ili te organizacije na samoodređenje. Taj uvjet mora, osim toga, biti u skladu s načelom proporcionalnosti.

Presuda **IR** (C-68/17, [EU:C:2018:696](#)), donesena 11. rujna 2018., odnosila se na otkazivanje njemačke katoličke bolnice glavnog liječniku, katoličke vjeroispovijedi, zato što je ponovno sklopio brak u građanskom obliku nakon što se razveo od prve supruge s kojom se vjenčao u skladu s katoličkim obredom. Ugovor o radu glavnog liječnika s katoličkom bolnicom upućivao je na kanonsko pravo, na temelju kojeg takvo ponovno sklapanje braka predstavlja ozbiljnu povredu obveza odanosti glavnog liječnika sustavu vrijednosti bolnice, što opravdava donošenje odluke o otkazu.

U skladu s presudom *Egenberger*, Sud je podsjetio na to da se nad odlukom crkve ili druge organizacije čiji se sustav vrijednosti temelji na vjeri ili uvjerenjima da, u skladu s nacionalnim pravom, na svoje zaposlenike na rukovodećim položajima primjeni zahtjeve rada u dobroj vjeri i odanosti tom sustavu vrijednosti, ovisno o njihovoj vjeroispovijedi odnosno o nepripadnosti nijednoj vjeroispovijedi, mora moći provesti djelotvoran sudske nadzor. Naime, on mora osigurati, s obzirom na, među ostalim, prirodu odnosno uvjete obavljanja djelatnosti o kojoj je riječ, zadovoljenje kriterija iz članka 4. stavka 2. Direktive 2000/78, pri čemu vjera ili uvjerenje čine stvaran, legitim i opravdan uvjet za obavljanje zanimanja s obzirom na sustav vrijednosti crkve o kojoj je riječ, uz poštovanje načela proporcionalnosti. U predmetnom slučaju, Sud je ocijenio da prihvaćanje shvaćanja braka koje zastupa katolička crkva nije stvaran uvjet za obavljanje zanimanja o kojem je riječ, odnosno za tužiteljevo pružanje savjeta i medicinske skrbi u bolničkom okruženju te vođenje odjela za internu medicinu kojemu je bio na čelu, što uostalom potvrđuje činjenica da su rukovodeća radna mjesta koja podrazumijevaju kliničku odgovornost, usporediva s tužiteljevim, bila povjerena zaposlenicima bolnice koji nisu katoličke vjeroispovijedi.

U presudi **MB (Promjena spola i starosna mirovina)** (C-451/16, [EU:C:2018:492](#)), koju je donijelo 26. lipnja 2018., veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o Direktivi 79/7¹²⁴ koja se odnosi na jednakost postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti. U predmetnom slučaju, britanski propis utvrđivao je – za žene rođene prije 6. travnja 1950. i muškarce rođene prije 6. prosinca 1953. – različitu dob za odlazak u mirovinu, 60 odnosno 65 godina. U tom predmetu osobi koja je rođena kao muškarac, koja je sklopila brak sa ženskom osobom i koja se naknadno podvrgnula kirurškoj operaciji promjene spola odbijena je dodjela starosne mirovine, kao ženi, zato što nije imala potvrdu o neograničenom priznanju promjene svojeg spola, koja se može dobiti tek nakon poništenja braka, u kojem je ona, međutim, željela ostati.

Ističući da se nacionalnim propisom o kojem je riječ pruža nepovoljniji tretman osobama koje su promijenile spol nakon što su sklopile brak u odnosu na osobe koje nakon rođenja nisu mijenjale spol – s obzirom na to da se sporni uvjet poništenja braka primjenjuje samo na prvonavedene – Sud je ocijenio da taj propis može biti protivan Direktivi 79/7 ako su situacije te dvije kategorije osoba usporedive. Imajući u vidu predmet i uvjete za dodjelu predmetne starosne mirovine – čiji je cilj zaštita od rizika starosti na način da se dotičnoj osobi priznaje pojedinačno pravo na starosnu mirovinu koju je stekla na temelju doprinosa uplaćenih tijekom svojeg radnog staža, neovisno o svojem bračnom statusu – Sud je smatrao da su spomenute situacije usporedive.

Slijedom navedenog i budući da cilj – na koji se pozvala britanska vlada – da se u to doba izbjegne postojanje brakova osoba istog spola nije obuhvaćen odstupanjima od zabrane diskriminacije na temelju spola predviđenima Direktivom 79/7, Sud je zaključio da nacionalni propis o kojem je riječ predstavlja izravnu diskriminaciju na temelju spola koja nije u skladu s tom direktivom.

2. Zaštita trudnih radnika i radnika koje su nedavno rodile ili doje na radnom mjestu

U presudama *Porras Guisado i González Castro*, Sud se izjašnjavao o zaštiti koju Direktiva 92/85¹²⁵ pruža trudnim radnicama i radnicama koje su nedavno rodile ili doje na radnom mjestu.

U presudi **Porras Guisado** (C-103/16, [EU:C:2018:99](#)), koju je donio 22. veljače 2018., Sud se bavio pitanjem zaštite trudnih radnika u okviru postupka kolektivnog otkazivanja u smislu Direktive 98/59¹²⁶. U predmetnom slučaju, jedno španjolsko društvo pokrenulo je postupak savjetovanja s predstavnicima radnika s ciljem provođenja kolektivnog otkazivanja. U skladu sa sporazumom koji je pripremilo posebno pregovaračko tijelo i u kojem su bili utvrđeni kriteriji za odabir radnika kojima se otkazuje i kriteriji za davanje prednosti zadržavanja u poduzeću, društvo je jednoj trudnoj radnici dostavilo dopis o otkazu. Radnica o kojoj je riječ osporavala je uručeni joj otkaz sudskim putem.

Sud je ocijenio da se Direktivi 92/85 ne protivi nacionalni propis kojim se omogućuje davanje otkaza trudnoj radnici zbog kolektivnog otkazivanja. Naime, dok odluka o otkazu koja se u bitnom temelji na razlozima povezanima s trudnoćom dotične osobe nije u skladu sa zabranom otkazivanja iz te direktive, odluka

124| Direktiva Vijeća 79/7/EEZ od 19. prosinca 1978. o postupnoj provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima socijalne sigurnosti (SL 1979, L 6, str. 24.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 5., svežak 3., str. 7.)

125| Direktiva Vijeća 92/85/EEZ od 19. listopada 1992. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja na radu trudnih radnika te radnica koje su nedavno rodile ili doje (deseta pojedinačna direktiva u smislu članka 16. stavka 1. Direktive 89/391/EEZ) (SL 1992., L 348, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 5., svežak 4., str. 73.)

126| Direktiva Vijeća 98/59/EZ od 20. srpnja 1998. o usklajivanju zakonodavstava država članica u odnosu na kolektivno otkazivanje (SL 1998., L 225, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 5., svežak 8., str. 86.)

o otkazivanju tijekom razdoblja od početka trudnoće do kraja rodiljnog dopusta iz razloga nevezanih za trudnoću radnice ne protivi se, nasuprot tomu, Direktivi 92/85 pod uvjetom da poslodavac pruži pisano obrazloženje otkaza i da otkaz dotične osobe bude dopušten nacionalnim zakonodavstvom i/ili praksom dotične države članice. Iz toga proizlazi da su razlozi koji se ne odnose na osobu radnikâ, na koje se moguće pozvati u okviru kolektivnog otkazivanja u smislu Direktive 98/59, obuhvaćeni izvanrednim slučajevima nevezanima uz stanje radnica u smislu Direktive 92/85.

Kada je, nadalje, riječ o poslodavčevoj obvezi da u pisanom obliku navede opravdane razloge za otkaz, on se može ograničiti na to da navede razloge koji se ne odnose na osobu trudne radnice, a zbog kojih provodi kolektivno otkazivanje (među ostalim, razlozi ekonomski ili tehničke naravi ili razlozi koji se tiču organizacije ili proizvodnje poduzeća), pod uvjetom da su navedeni objektivni kriteriji na temelju kojih su određeni radnici kojima se otkazuje.

Osim toga, Sud je zaključio da se Direktivi 92/85 protivi nacionalni propis koji s naslova prevencije u načelu ne zabranjuje davanje otkaza trudnoj radnici, radnici koja je nedavno rodila ili koja doji, i koji samo, s naslova obeštećenja, predviđa ništetnost tog otkaza ako je on nezakonit. U tom pogledu Sud je smatrao da zaštita s naslova obeštećenja, čak i u slučaju da dovede do vraćanja na rad radnice koja je dobila otkaz i isplate plaća koje nisu primljene zbog otkaza, ne može zamijeniti preventivnu zaštitu.

Naposljetku, Sud je ocijenio da se Direktivi 92/85 ne protivi nacionalni propis koji, u okviru kolektivnog otkazivanja, ne određuje ni prioritet pri očuvanju radnih mesta ni prioritet pri premještaju koji bi se prije tog otkazivanja primjenjivali na trudne radnice, radnice koje su nedavno rodile ili doje. Međutim, budući da spomenuta direktiva sadržava samo minimalne zahtjeve, države članice mogu zajamčiti viši stupanj zaštite trudnim radnicama i radnicama koje su nedavno rodile ili doje.

U presudi **González Castro** (C-41/17, [EU:C:2018:736](#)), koju je donio 19. rujna 2018., Sud se također izjašnjavao o pitanju *zaštite sigurnosti i zdravlja radnika koje doje, a obavljuju rad u smjenama koji se djelomično obavlja u noćnoj smjeni*. Tužiteljica u predmetnom slučaju – zaštitarka koja obavlja svoje dužnosti u skladu sa sustavom rotacijskih smjena u kojem se dio radnih sati održuje u noćnoj smjeni – zahtijevala je da joj se odobri mirovanje ugovora o radu i dodijeli novčana naknada zbog opasnosti tijekom dojenja. U tu svrhu, ona je od tijela koje pokriva rizike povezane s nezgodama na radu i profesionalnim bolestima zatražila da joj izda liječnički certifikat kojim se potvrđuje postojanje opasnosti za dojenje povezane s njezinim radnim mjestom, što joj je odbijeno.

Kao prvo, Sud je ocijenio da se Direktiva 92/85 primjenjuje na situaciju u kojoj predmetna radnica obavlja rad u smjenama u okviru kojeg samo dio svojih dužnosti izvršava u noćnoj smjeni. Budući da ona ne sadržava nikakvo pojašnjenje o točnom opsegu pojma „noćni rad“ navedenom u njezinom članku 7., Sud je zaključio da rad o kojem je riječ treba smatrati radom koji se obavlja tijekom „radnog vremena noću“ u smislu Direktive 2003/88¹²⁷ i da dotičnu osobu stoga treba smatrati „radnikom koji radi noću“ u skladu s tim propisom. Naime, Sud je ocijenio da Direktivu 92/85 ne treba tumačiti na manje povoljan način od Direktive 2003/88 ili na način koji bi bio protivan samom njezinom cilju, a to je jačanje *zaštite* trudnih radnika, radnica koje su nedavno rodile i radnica koje doje. Međutim, da bi uživala tu zaštitu tijekom noćnog rada, dotična radnica mora predočiti liječnički certifikat kojim se potvrđuje da je to neophodno za njezinu sigurnost i zdravlje.

127| Direktiva 2003/88/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 4. studenoga 2003. o određenim vidovima organizacije radnog vremena (SL 2003., L 299, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svežak 2., str. 31.)

Kao drugo, Sud je podsjetio na to da na temelju Direktive 2006/54¹²⁸ države članice poduzimaju potrebne mjere u okviru svojih pravosudnih sustava kako bi osigurale da – kad osobe koje se smatraju oštećenima zbog neprimjenjivanja načela jednakog postupanja pred sudom ili drugim nadležnim tijelom iznesu činjenice iz kojih se može pretpostaviti da je došlo do izravne ili neizravne diskriminacije – teret dokaza nepostojanja povrede tog načela bude na tuženiku. On je, nadalje, ocijenio da se to pravilo o prebacivanju tereta dokazivanja primjenjuje ako dotična radnica iznese činjenice koje upućuju na to da procjena opasnosti povezanih s njezinim radnih mjestom nije uključivala pojedinačno ispitivanje koje uzima u obzir njezinu individualnu situaciju i na temelju kojih se stoga može pretpostaviti postojanje izravne diskriminacije na temelju spola.

Jednako tako, na procjenu opasnosti povezanih s radnim mjestom trudnih radnika i radnica koje su nedavno rodile ili doje ne mogu se primjenjivati manje strogi zahtjevi od onih koji se primjenjuju u okviru općeg režima uspostavljenog tom direktivom koja definira radnje koje treba poduzeti u pogledu svih aktivnosti koje mogu uključivati konkretnu opasnost za te radnice. Ta procjena mora uključivati pojedinačno ispitivanje koje uzima u obzir individualnu situaciju dotične radnice kako bi se utvrdilo jesu li njezino zdravlje i sigurnost ili zdravlje i sigurnost njezina djeteta izloženi opasnosti. U slučaju da se takvo ispitivanje ne provede, radilo bi se o nepovoljnijem tretmanu žene povezanom s trudnoćom ili rodiljnim dopustom u smislu Direktive 92/85 i bila bi riječ o izravnoj diskriminaciji na temelju spola u smislu Direktive 2006/54, što bi podrazumijevalo primjenu pravila o prebacivanju tereta dokazivanja.

3. Zaštita radnika zaposlenih na određeno vrijeme

U presudama **Grupo Norte Facility** (C-574/16, EU:C:2018:390) i **Montero Mateos** (C-677/16, EU:C:2018:393), koje je donijelo 5. lipnja 2018., veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o *tumačenju članka 4. stavka 1. Okvirnog sporazuma o radu na određeno vrijeme*¹²⁹ koji zabranjuje da se prema radnicima zaposlenima na određeno vrijeme postupa na nepovoljniji način nego prema usporedivim radnicima zaposlenima na neodređeno vrijeme, osim ako drugčije postupanje nije opravданo iz objektivnih razloga.

Prvi predmet ticao se radnika zaposlenog na određeno vrijeme koji zamjenjuje djelomično umirovljenog radnika. Ugovor o zamjeni sklopljen s prvim radnikom prestao je u trenutku odlaska zamijenjenog radnika u punu mirovinu. Drugi predmet odnosio se na radnika koji je na određeno vrijeme zaposlen na temelju *interinidad* ugovora o radu koji je prvotno bio namijenjen zamjeni radnika zaposlenog na neodređeno vrijeme, a potom privremenom popunjavanju upražnjenog radnog mjesta. Nakon što je organiziran postupak zapošljavanja, radno mjesto koje je popunjavao taj radnik zaposlen na određeno vrijeme dodijeljeno je osobi odabranoj u tom postupku pa poslodavac, po isteku ugovora s navedenim radnikom, isti nije obnovio. Dotični radnici zaposleni na određeno vrijeme potom su podnijeli tužbe protiv odluke o odbijanju dodjele ugovora na neodređeno vrijeme nakon isteka ugovora o radu na određeno vrijeme odnosno protiv prestanka ugovora po isteku roka na koji je bio sklopljen. Španjolsko pravo predviđalo je naknadu u slučaju prestanka ugovora o radu na neodređeno vrijeme zbog objektivnog razloga. Nasuprot tomu, u slučaju prestanka *interinidad* ugovora nije bila predviđena nikakva naknada, dok je u slučaju prestanka ugovora o zamjeni propisana naknada koja je niža od one predviđene za prestanak ugovora o radu na neodređeno vrijeme. Stoga se u predmetima o kojima je riječ raspravljalo o pitanju dodjele predmetnih naknada i o njihovom iznosu.

128| Direktiva 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (SL 2006., L 204, str. 23.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 246. i ispravak SL 2017., L 162, str. 56.)

129| Okvirni sporazum o radu na određeno vrijeme sklopljen 18. ožujka 1999. priložen Direktivi Vijeća 1999/70/EZ od 28. lipnja 1999. u vezi s okvirnim sporazumom o radu na određeno vrijeme koji su sklopili ETUC, UNICE i CEEP (SL 1999., L 175, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 4., str. 228.)

Sud je najprije podsjetio na to da članak 4. točka 1. Okvirnog sporazuma utvrđuje zabranu postupanja, kad je riječ o uvjetima zapošljavanja, na nepovoljniji način prema radnicima zaposlenima na određeno vrijeme nego prema usporedivim radnicima zaposlenima na neodređeno vrijeme samo zato što oni imaju ugovor na određeno vrijeme, osim ako različito postupanje nije opravdano iz objektivnih razloga.

Sud je potom ocijenio da se prestanak ugovora o zamjeni i *interinidad* ugovora s činjeničnog i pravnog gledišta događa u znatno drukčijem kontekstu od onoga u kojem je ugovor o radu radnika zaposlenog na neodređeno vrijeme prestao zbog jednog od objektivnih razloga navedenih u španjolskom pravu. Naime, iz definicije pojma „ugovor na određeno vrijeme“ iz članka 3. točke 1. Okvirnog sporazuma proizlazi da ugovor te prirode prestaje proizvoditi svoje učinke u budućnosti istekom roka na koji je sklopljen, a taj se rok može utvrditi dovršenjem određenog posla, određenim datumom ili, kao u ovom slučaju, nastupanjem određenog događaja. Prema tome, strankama ugovora o radu na određeno vrijeme – poput ugovora o zamjeni odnosno *interinidad* ugovora – od trenutka njegova sklapanja poznat je datum ili događaj kojim on prestaje. Tim se rokom ograničava trajanje radnog odnosa a da stranke u tom pogledu ne izražavaju svoju volju nakon sklapanja navedenog ugovora.

Nasuprot tomu, prestanak ugovora o radu na neodređeno vrijeme zbog jednog od razloga predviđenih mjerodavnim pravom, na poslodavčevu inicijativu, posljedica je nastupa okolnosti koje nisu bile predviđene na datum njegova sklapanja i koje narušavaju redovito odvijanje radnog odnosa. Prema tome, upravo kako bi se nadoknadila ta nepredvidljivost prekida radnog odnosa zbog takvog razloga i zbog toga iznevjerena legitimna očekivanja koja je radnik mogao imati na taj datum u pogledu stabilnosti spomenutog radnog odnosa, španjolsko pravo u tom slučaju zahtijeva plaćanje navedenom radniku kojem je otkazan ugovor o radu naknade u visini plaće za dvadeset dana za svaku godinu radnog staža. Slijedom navedenog, Sud je zaključio da posebna odnosno različita svrha – u skladu s odredbama mjerodavnog španjolskog prava – naknada o kojima je riječ u tim predmetima, kao i poseban kontekst u kojem se odvija njihovo plaćanje, čine objektivne razloge koji opravdavaju predmetno različito postupanje prema radnicima zaposlenima na neodređeno vrijeme i radnicima zaposlenima na određeno vrijeme.

Međutim, u drugom predmetu Sud je istaknuo da dotična osoba u trenutku sklapanja svojeg *interinidad* ugovora nije mogla znati točan datum na koji će radno mjesto na kojem je bila zaposlena na temelju tog ugovora biti trajno popunjeno ni da će njegovo trajanje biti neuobičajeno dugo. Stoga je pozvao sud koji je uputio zahtjev da ispita treba li, uzimajući u obzir nepredvidljivost prestanka tog ugovora i njegovo neuobičajeno dugo trajanje, prekvalificirati taj ugovor u ugovor o radu na neodređeno vrijeme.

4. Organizacija radnog vremena

U presudi ***Sindicatul Familia Constanța i dr.*** (C-147/17, [EU:C:2018:926](#)), koju je donio 20. studenoga 2018., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, bio pozvan izjasniti se o području primjene Direktive 2003/88, u vezi s Direktivom 89/391 čiji je cilj poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu¹³⁰. Predmet se odnosio na udomitelje dužne da u svoj dom, u punom radnom vremenu, prihvate djecu čijim je roditeljima trajno ili privremeno oduzeta roditeljska skrb te da se brinu za njihovo obrazovanje i uzdržavanje. Navedene usluge činile su njihovu glavnu djelatnost za koju su primali naknadu koju isplaćuje nadležno tijelo s kojim su sklopili ugovor o radu. Imajući u vidu potrebe djece, za ostvarivanje prava na korištenje godišnjeg odmora bez djece bilo je potrebno ishoditi odobrenje poslodavca. Također, udomitelji nisu primali dodatnu naknadu s osnove činjenice da se o potrebama djece moraju brinuti stalno, bez prava na unaprijed utvrđena razdoblja odmora. Više

¹³⁰ Direktiva Vijeća 89/391/EEZ od 12. lipnja 1989. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu (SL 1989., L 183, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svežak 4., str. 50.)

spomenutih udomitelja zatražilo je isplatu plaće uvećane za 100 % osnovne plaće, za obavljanje djelatnosti tijekom razdoblja tjednog odmora, dopusta propisanog zakonom i tijekom drugih praznika te isplatu naknade koja odgovara naknadi za plaćeni godišnji odmor.

Sud je ocijenio da, unatoč tomu što su navedeni udomitelji „radnici“ u smislu Direktive 2003/88, njihova djelatnost – koja se sastoji od toga da u okviru radnog odnosa s javnim tijelom prihvate i uključe dijete u vlastiti dom te neprekidno osiguravaju njegov skladan razvoj i obrazovanje – ne ulazi u područje primjene Direktive 2003/88, koje je definirano upućivanjem na područje primjene Direktive 89/391.

Naime, prema mišljenju Suda, budući da spomenuta djelatnost pridonosi zaštiti djece, a to je zadaća od općeg interesa koja je dio temeljnih državnih funkcija, i da specifičnost te djelatnosti u odnosu na druge djelatnosti vezane za zaštitu djece proizlazi iz činjenice da je njezin cilj da se dijete koje je udomitelj primio neprekidno i dugoročno uključi u njegov dom i obitelj, valja smatrati da je obuhvaćena člankom 2. stavkom 2. prvim podstavkom Direktive 89/391, na temelju kojeg se ona ne primjenjuje kada se tomu protive posebna obilježja određenih specifičnih djelatnosti u sektoru javne službe s kojima je nužno u suprotnosti.

Sud je osobito naglasio da neprekidno i dugoročno uključenje u udomiteljev dom i obitelj djece koja su zbog teške obiteljske situacije osobito ranjiva čini primjerenu mjeru radi očuvanja zaštite interesa djeteta, kako je utvrđena u članku 24. Povelje. U tim bi se okolnostima dužnost dodjele udomitelju, u redovnim intervalima, prava da se odvoji od djeteta koje je udomio nakon određenog broja sati rada ili tijekom razdoblja koja se, poput dana tjednog ili godišnjeg odmora, općenito povezuju s trenucima prikladnima za razvoj obiteljskog života, izravno protivila cilju koji nastoje postići nacionalna tijela, a to je da dijete koje je udomitelj udomio neprekidno i dugoročno uključe u njegov dom i obitelj.

Kada je riječ o članku 31. stavku 2. Povelje koji utvrđuje temeljno pravo na plaćeni godišnji odmor, Sud je naglasio da rumunjski zakon zahtijeva da ugovor koji su sklopili udomitelj i njegov poslodavac sadržava elemente koji se odnose na planiranje udomiteljeva slobodnog vremena, uzimajući u obzir, među ostalim, vremenski raspored udomljenog djeteta i da udomiteljima priznaje pravo na plaćeni godišnji odmor, ali da njihovo pravo uzimanja tog odmora bez djeteta koje su udomili uvjetuje odobrenjem poslodavca, koji mora poštovati uspješno ostvarenje zadaće zaštite dotičnog djeteta. Sud je stoga zaključio da zakonska ograničenja koja su na takav način postavljena u pogledu prava navedenih udomitelja na razdoblja dnevnog i tjednog odmora i na plaćeni godišnji odmor poštjuju bit tog prava i da se pokazuju nužnim za ostvarenje cilja u općem interesu koji priznaje Unija, a koji se sastoji u očuvanju zaštite interesa djeteta.

5. Pravo na plaćeni godišnji odmor

Što se tiče tematike prava na plaćeni godišnji odmor, valja istaknuti pet presuda. Prva se tiče pitanja uzimanja u obzir roditeljskog dopusta prilikom određivanja prava na plaćeni godišnji odmor. Sljedeće tri presude odnose se na neiskorišteni plaćeni godišnji odmor, pri čemu se jedna od njih bavi pitanjem prenosivosti nasljeđivanjem prava preminulog radnika na novčanu naknadu po toj osnovi. Peta presuda tiče se uzimanja u obzir razdoblja rada u skraćenom radnom vremenu za potrebe izračuna naknade za plaćeni godišnji odmor.

U presudi **Dicu** (C-12/17, [EU:C:2018:799](#)), koju je donijelo 4. listopada 2018., veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o pitanju *treba li vrijeme roditeljskog dopusta kojim se radnik koristio u predmetnom razdoblju izjednačiti s razdobljem stvarnog rada za potrebe određivanja njegovog prava na plaćeni godišnji odmor na temelju članka 7. Direktive 2003/88*. Glavni se postupak odnosio na rumunjsku sutkinju koja je nakon rođiljnog dopusta koristila višemjesečni roditeljski dopust 2015. za odgoj djeteta koje još nije navršilo dvije godine, nakon čega je odmah uzela 30 dana plaćenog godišnjeg odmora. Potom je zatražila od svojeg poslodavca da joj odobri preostalih pet dana plaćenog godišnjeg odmora za koje je smatrala da na njih ima pravo u tekućoj godini.

Taj je zahtjev odbijen jer je, u skladu s rumunjskim pravom, trajanje plaćenog godišnjeg odmora razmjerno vremenu stvarnog rada obavljenog u tekućoj godini i jer se u tom pogledu razdoblje roditeljskog dopusta koji je imenovana koristila tijekom 2015. nije moglo smatrati razdobljem stvarnog rada za potrebe utvrđivanja prava na plaćeni godišnji odmor.

Nakon što je podsjetio na to da se pravo na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje četiri tjedna, kako je priznato člankom 31. stavkom 2. Povelje i kako ga priznaje članak 7. Direktive 2003/88, smatra načelom socijalnog prava Unije od posebne važnosti, Sud je napomenuo da svrha prava na plaćeni godišnji odmor počiva na pretpostavci da je radnik u predmetnom razdoblju stvarno radio. Naime, cilj da se radniku omogući odmor podrazumijeva da je on obavljao određenu aktivnost koja opravdava – kako bi se osigurala zaštita njegove sigurnosti i zdravlja navedena u Direktivi 2003/88 – korištenje razdoblja odmora, opuštanja i razonode. Stoga se pravo na plaćeni godišnji odmor u načelu treba računati ovisno o razdobljima stvarnog rada obavljenog na temelju ugovora o radu.

Sud je dodao da je u njegovoj sudskoj praksi nedvojbeno prihvaćeno to da se u određenim posebnim situacijama u kojima radnik ne može obavljati svoje zadaće, osobito kada je riječ o propisno opravdanom nedolasku na posao zbog bolesti odnosno roditeljskog dopusta, pravo na plaćeni godišnji odmor ne može uvjetovati obvezom stvarnog rada. U tim situacijama radnici o kojima je riječ izjednačavaju se s onima koji su u tom razdoblju stvarno radili¹³¹. Prema mišljenju Suda, situacija radnika na roditeljskom dopustu razlikuje se, međutim, od one koja je rezultat nesposobnosti za rad kao posljedice njegova zdravstvenog stanja te od situacije radnice koja se koristi pravom na rodiljni dopust. Naime, kao prvo, roditeljski dopust nije nepredvidljive prirode i u većini slučajeva izraz je radnikove volje da se brine o svojem djetetu. Nadalje, radnik na roditeljskom dopustu nije podvrgnut fizičkim ili psihičkim ograničenjima koja nastaju zbog bolesti. Osim toga, za razliku od roditeljskog dopusta, cilj je rodiljnog dopusta zaštiti biološko stanje žene tijekom i nakon trudnoće te poseban odnos između žene i djeteta u razdoblju nakon trudnoće i porođaja. S tim u vezi Sud je zaključio da članak 7. Direktive 2003/88 treba tumačiti na način da mu se ne protivi odredba nacionalnog propisa koja vrijeme roditeljskog dopusta što ga je radnik koristio u predmetnom razdoblju ne smatra vremenom stvarnog rada za potrebe utvrđivanja prava na plaćeni godišnji odmor koji mu je za spomenuto razdoblje zajamčen tim člankom.

U presudama *Kreuziger* (C-619/16, [EU:C:2018:872](#)) i *MaxPlanckGesellschaft zur Förderung der Wissenschaften* (C-684/16, [EU:C:2018:874](#)), koje je donijelo 6. studenoga 2018.¹³², veliko vijeće Suda ocijenilo je neusklađenima s člankom 7. Direktive 2003/88 i člankom 31. stavkom 2. Povelje nacionalne propise na temelju kojih radnik automatski i bez novčane naknade gubi pravo na plaćeni godišnji odmor koji nije iskoristio prije završetka predmetnog razdoblja za koje je to pravo ostvareno odnosno prije prestanka radnog odnosa, zato što nije pravodobno zatražio njegovo korištenje. U glavnim predmetima odbijeni su, u skladu sa spomenutim nacionalnim propisima, zahtjevi radnika za novčanu naknadu za dane plaćenog godišnjeg odmora koji nisu iskoristili prije prestanka svojih radnih odnosa. Predmet *MaxPlanckGesellschaft zur Förderung der Wissenschaften* sadržavao je posebnost vezanu uz činjenicu da je poslodavac oko dva mjeseca prije prestanka radnog odnosa pozvao radnika da iskoristi svoj odmor, ne naređujući mu da to učini.

Sud je najprije podsjetio na to da u slučaju prestanka radnog odnosa radnik ima pravo – na temelju članka 7. stavka 2. Direktive 2003/88, na novčanu naknadu za neiskorištene dane godišnjeg odmora. Nadalje, on je ocijenio da nacionalni propis koji predviđa da radnik koji nije zatražio ostvarivanje svojeg prava na plaćeni godišnji odmor prije datuma prestanka svojeg radnog odnosa automatski i bez prethodne provjere je li

131| Vidjeti u tom smislu presude Suda od 24. siječnja 2012., *Dominguez* (C-282/10, [EU:C:2012:33](#)), od 20. siječnja 2009., *SchultzHoff i dr.* (C-350/06 i C-520/06, [EU:C:2009:18](#)) i od 18. ožujka 2004., *Merino Gómez* (C-342/01, [EU:C:2004:160](#)).

132| Te presude prikazane su i u dijelu II. ovog izvješća, naslovom „Temeljna prava“.

mu poslodavac stvarno omogućio ostvarivanje tog prava, osobito pružanjem primjerene obavijesti, gubi to pravo i s njim povezanu novčanu naknadu za neiskorišteni godišnji odmor, prekoračuje ograničenja koja države članice moraju poštovati prilikom definiranja pravila o načinima ostvarivanja navedenog prava. Nasuprot tomu, ako poslodavac može dokazati, a što je na njemu da učini, da je radnik, namjerno i potpuno upoznat s posljedicama koje će iz toga proizići, odlučio ne iskoristiti svoj plaćeni godišnji odmor nakon što mu je omogućeno stvarno ostvarivanje njegova prava na taj odmor, članku 7. Direktive 2003/88 i članku 31. stavku 2. Povelje ne protivi se gubitak tog prava ili, u slučaju prestanka radnog odnosa, povezana uskrata novčane naknade za neiskorišteni plaćeni godišnji odmor¹³³.

U presudi **Bauer i Willmeroth** (C-569/16 i C-570/16, [EU:C:2018:871](#)), koju je donijelo 6. studenoga 2018., veliko vijeće Suda ponovno se izjašnjavalo o *pravu radnika na plaćeni godišnji odmor, utvrđenom u članku 7. Direktive 2003/88 i članku 31. stavku 2. Povelje, ali konkretno o prenosivosti prava preminulog radnika na novčanu naknadu za neiskorišteni godišnji odmor nasljeđivanjem na njegove pravne sljednike*. U tom pogledu Sud je, među ostalim, potvrdio¹³⁴ da ne samo iz članka 7. stavka 2. Direktive, nego i iz članka 31. stavka 2. Povelje proizlazi da – kako bi se spriječilo da se temeljno pravo na plaćeni godišnji odmor koji je taj radnik stekao, uključujući njegovu imovinsku sastavnicu, retroaktivno izgubi – pravo dotične osobe na novčanu naknadu za neiskorišteni godišnji odmor može se prenijeti nasljeđivanjem na njegove pravne sljednike¹³⁵.

U presudi **Hein** (C-385/17, [EU:C:2018:1018](#)), koju je donio 13. prosinca 2018., Sud se izjašnjavao o *mogućnosti uzimanja u obzir razdoblja rada sa skraćenim radnim vremenom za potrebe izračuna naknade plaće za vrijeme plaćenog godišnjeg odmora zajamčenog člankom 7. Direktive 2003/88*. Glavni postupak vodio se između njemačkog radnika i njegova poslodavca u vezi s izračunom naknade plaće za vrijeme godišnjeg odmora, odnosno plaće na koju ima pravo kad koristi navedeni odmor. S obzirom na radnikova razdoblja rada sa skraćenim radnim vremenom tijekom referentne godine, poslodavac je izračunao iznos naknade plaće za vrijeme godišnjeg odmora na temelju bruto satnice niže od uobičajene satnice. U tom pogledu poslodavac je vodio računa o odredbama kolektivnog ugovora kojim se uređuje njihov radni odnos.

Sud je najprije ocijenio da su povećanje prava na plaćeni godišnji odmor preko minimuma koji se zahtijeva člankom 7. stavkom 1. Direktive 2003/88 ili mogućnost dobivanja prava na neprekinuti plaćeni godišnji odmor mjere povoljne za radnike koje nadilaze minimalne zahtjeve propisane tom odredbom i stoga nisu njome uređene. Međutim, te mjere ne mogu služiti kompenziranju negativnih učinaka koje po radnika ima smanjenje plaće za taj odmor a da se ne dovede u pitanje pravo na plaćeni godišnji odmor na temelju navedene odredbe, čiji je sastavni dio pravo radnika da tijekom razdoblja odmora i opuštanja uživa gospodarske uvjete usporedive s onima koji se odnose na obavljanje njegova rada.

Slijedom navedenog, Sud je zaključio da članak 7. stavak 1. Direktive 2003/88 i članak 31. stavak 2. Povelje treba tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis koji za potrebe izračuna naknade plaće za vrijeme plaćenog godišnjeg odmora dopušta da se kolektivnim ugovorom uzmu u obzir smanjenja plaće koja su posljedica činjenice da je tijekom referentnog razdoblja bilo dana u kojima se uopće nije stvarno radilo zbog rada sa skraćenim radnim vremenom, što je rezultiralo time da radnik za vrijeme najkraćeg godišnjeg odmora na koji ima pravo na temelju tog članka 7. stavka 1. prima naknadu plaće za vrijeme godišnjeg odmora nižu od redovne plaće koju prima tijekom razdoblja u kojima radi.

133| Što se tiče mogućnosti pozivanja u sporovima između pojedinaca na članak 31. Povelje, vidjeti prikaz tih presuda u dijelu II.1. ovog izvješća, naslovlenom „Mogućnost pozivanja na Povelju u sporovima između pojedinaca“.

134| Vidjeti u tom smislu presudu od 12. lipnja 2014., **Bollacke** (C-118/13, [EU:C:2014:1755](#)).

135| Što se tiče mogućnosti pozivanja u sporovima između pojedinaca na članak 31. Povelje, vidjeti prikaz te presude u dijelu II.1. ovog izvješća, naslovlenom „Mogućnost pozivanja na Povelju u sporovima između pojedinaca“.

Sud je ocijenio da ne treba vremenski ograničiti učinke te presude i da pravo Unije treba tumačiti na način da mu se protivi to da nacionalni sudovi na temelju nacionalnog prava štite legitimna očekivanja poslodavaca u pogledu nastavka sudske prakse najviših nacionalnih sudova, kojom je potvrđena zakonitost odredbi predmetnog kolektivnog ugovora koje se odnose na plaćene godišnje odmore.

6. Koordinacija sustava socijalne sigurnosti

U ovom području valja istaknuti presude *Altun i dr.* i *Alpenrind i dr.* koje se odnose na pitanje upućivanja radnika. U tim presudama pružaju se pojašnjenja o učincima potvrde E101, koja je kasnije postala potvrda A1 i kojom nadležna ustanova države članice poslovnog nastana poduzetnika koji zapošljava upućene radnike proglašava da će se na njih primjenjivati njezin sustav socijalne sigurnosti.

U presudi *Altun i dr.* (C-359/16, [EU:C:2018:63](#)), koju je donijelo 6. veljače 2018., veliko vijeće Suda izjašnjavalo se o mogućnosti da sudovi države članice domaćina, u kontekstu Uredbe br. 1408/71¹³⁶, ponište ili odbiju uzeti u obzir potvrdu E101¹³⁷, ako je ona dobivena ili se na nju pozivalo prijevorno. U glavnom predmetu bila je riječ o izdavanju potvrda E101 bugarske nadležne ustanove kojom se potvrđuje osiguranje bugarskih radnika koje su bugarski poduzetnici uputili na rad u Belgiju. Tijekom sudske istrage koja je vođena u Bugarskoj u okviru zahtjeva za pravnu pomoć belgijskog suca istrage utvrđeno je da spomenuti bugarski poduzetnici nisu obavljali nikakvu značajnu djelatnost u toj zemlji. Belgijska tijela stoga su nadležnoj bugarskoj ustanovi podnijela obrazložen zahtjev za ponovno razmatranje ili povlačenje potvrda o kojima je riječ. Ta je ustanova u svojem odgovoru dostavila sažetak potvrda, ne uzimajući u obzir činjenice koje su utvrdila i dokazala belgijska tijela.

Sud je najprije podsjetio na svoju sudsку praksu¹³⁸ u skladu s kojom potvrda E101, s obzirom na to da stvara presumpciju osiguranja dotičnog radnika u sustavu socijalne sigurnosti države članice u kojoj poduzetnik koji ga zapošljava ima poslovni nastan, načelno obvezuje nadležnu ustanovu države članice u kojoj radnik obavlja rad. Sve dok potvrda E101 nije povučena ili proglašena nevaljanom, nadležna ustanova države članice u kojoj radnik obavlja rad treba uzeti u obzir okolnost da se na tog radnika već primjenjuje zakonodavstvo iz područja socijalne sigurnosti države članice u kojoj se nalazi poslovni nastan poduzetnika koji ga zapošljava pa ta ustanova, slijedom navedenog, ne može na dotičnog radnika primjeniti svoj vlastiti sustav socijalne sigurnosti.

Međutim, Sud je ocijenio da se primjena propisa Unije ne može proširiti do te mjere da bi se njima pokrile radnje izvršene s ciljem prijevare ili zloporabe prednosti predviđenih pravom Unije. Slijedom navedenog, on je presudio da, ako ustanova izdavateljica potvrde E101, kojoj se obratila ustanova države članice u koju su radnici upućeni, ne provede ponovno ispitivanje osnovanosti izdavanja navedenih potvrda u razumnom roku, konkretni dokazi koji upućuju na to da su spomenute potvrde dobivene prijevorno moraju se moći podnijeti u okviru sudskega postupka s ciljem da sud države članice u koju su radnici upućeni odbije uzeti u obzir odnosne potvrde.

136| Uredba Vijeća (EEZ) br. 1408/71 od 14. lipnja 1971. o primjeni sustava socijalne sigurnosti na zaposlene osobe i njihove obitelji koji se kreću unutar Zajednice (SL 1971., L 149, str. 2.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svežak 5., str. 7.), u verziji koja je izmijenjena i ažurirana Uredbom Vijeća (EZ) br. 118/97 od 2. prosinca 1996. (SL 1997., L 28, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svežak 7., str. 7.) i Uredbom (EZ) br. 631/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. ožujka 2004. (SL 2004., L 100, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svežak 1., str. 96.)

137| Riječ je o standardiziranom obrascu koji sastavlja Administrativna komisija za socijalnu sigurnost radnika migranata i koji se od 1. svibnja 2010. naziva potvrda A1.

138| Presuda od 27. travnja 2017., *A-Rosa Flussschiff* (C-620/15, [EU:C:2017:309](#))

U presudi **Alpenrind i dr.** (C-527/16, EU:C:2018:669), koju je donio 6. rujna 2018., Sud je bio u prilici *pojasniti učinke potvrde A1, koju je na temelju članka 12. stavka 1. Uredbe br. 883/2004¹³⁹ izdala nadležna ustanova države članice u kojoj poduzetnik koji zapošljava upućene radnike ima poslovni nastan*. Glavni predmet odnosi se na jedno austrijsko društvo koje je od 2012. do 2014. angažiralo radnike koje je jedno mađarsko društvo uputilo u Austriju. Prije i nakon tog razdoblja, radove su obavljali radnici drugog mađarskog društva. Kada je riječ o radnicima koje je uputilo prvo mađarsko društvo, mađarska ustanova za socijalnu sigurnost izdala je – djelomično s retroaktivnim učinkom, a djelomično u slučajevima kada je austrijska ustanova za socijalnu sigurnost već utvrdila da su dotični radnici obuhvaćeni obveznim osiguranjem u Austriji – potvrde A1 o primjeni mađarskog sustava socijalne sigurnosti. Odluka austrijske ustanove socijalne sigurnosti kojom je utvrđeno da su radnici obuhvaćeni austrijskim obveznim osiguranjem osporavana je pred austrijskim sudovima. Administrativna komisija za koordinaciju sustava socijalne sigurnosti, kojoj su se obratila nadležna austrijska i mađarska tijela, zaključila je da se Mađarska pogrešno proglašila nadležnom za radnike o kojima je riječ i da stoga mora povući potvrde A1.

Sud je najprije ocijenio da potvrda A1 koju je izdala nadležna ustanova države članice (u predmetnom slučaju, Mađarska) obvezuje ustanove socijalne sigurnosti države članice u kojoj se djelatnost obavlja (u predmetnom slučaju, Austrija) sve dok se ne povuče ili proglaši nevažećom u državi članici u kojoj je izdana. To vrijedi čak i ako su se nadležna tijela dotičnih država članica obratila Administrativnoj komisiji za koordinaciju sustava socijalne sigurnosti i ona zaključi da je predmetna potvrda pogrešno izdana i da se mora povući. U tom pogledu Sud je upozorio na činjenicu da se uloga te administrativne komisije s tim u vezi ograničava na pomirenje stavova nadležnih ustanova država članica koje su joj se obratile i da njezini zaključci imaju isključivo vrijednost mišljenja.

Nadalje, Sud je smatrao da se potvrda A1 može primjenjivati s retroaktivnim učinkom čak i ako na datum njezina izdavanja već postoji odluka nadležne ustanove države članice u kojoj se djelatnost obavlja prema kojoj se na dotičnog radnika primjenjuje njezino zakonodavstvo.

Naposljeku, Sud je zaključio da u slučaju u kojem je poslodavac uputio radnika u drugu državu članicu radi obavljanja određenog posla i u kojem je drugi poslodavac tog radnika zamijenio drugim upućenim radnikom, na potonjeg se ne može i dalje primjenjivati zakonodavstvo države članice u kojoj njegov poslodavac uobičajeno obavlja svoje djelatnosti. Naime, radnik je u pravilu obuhvaćen sustavom socijalne sigurnosti države članice u kojoj radi, kako bi se što je učinkovitije moguće zajamčilo jednakost postupanja prema svim osobama zaposlenima na državnom području te države članice. Samo u određenim situacijama Unijin zakonodavac predviđao je mogućnost da upućeni radnik i dalje bude obuhvaćen sustavom socijalne sigurnosti države članice u kojoj njegov poslodavac uobičajeno obavlja svoje djelatnosti. Zakonodavac je tu mogućnost isključio u situaciji u kojoj upućeni radnik zamjenjuje drugu osobu. Prema mišljenju Suda, o zamjeni je riječ kada poslodavac uputi radnika u drugu državu članicu radi obavljanja određenog posla pa drugi poslodavac tog radnika zamijeni drugim upućenim radnikom. U tom smislu nije važno to što poslodavci dotičnih dvaju radnika imaju sjedište u istoj državi članici ili održavaju moguće osobne ili organizacijske veze.

¹³⁹ Uredba (EZ) br. 883/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti (SL 2004., L 166, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 3., str. 160.), kako je izmijenjena Uredbom Komisije (EU) br. 1244/2010 od 9. prosinca 2010. (SL 2010., L 338, str. 35.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 2., str. 259.)

XVII. Zaštita potrošača

U presudi **Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen** (C-147/16, [EU:C:2018:320](#)), koju je donio 17. svibnja 2018., Sud je odlučio da se *Direktiva 93/13¹⁴⁰ o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima može primjeniti na obrazovnu ustanovu*. Glavni postupak vodio se između obrazovne ustanove i jedne njezine studentice, koja joj je dugovala određeni iznos na ime upisnine i troškova jednog studijskog putovanja. Stranke su sklopile ugovor o otplati uz godišnju kamatu od 10 % primjenjivu u slučaju neplaćanja te uz naknadu za pokrivanje troškova naplate duga.

Kao prvo, Sud je napomenuo da nacionalni sud, koji donosi odluku zbog izostanka i koji je u skladu s nacionalnim postupovnim pravilima ovlašten ispitati po službenoj dužnosti neusklađenost između odredbe na kojoj se temelji zahtjev i nacionalnih pravila javnog poretka, mora ispitati po službenoj dužnosti ulazi li ugovor koji sadržava tu odredbu u područje primjene Direktive 93/13 i, ovisno o slučaju, je li navedena odredba nepoštena u smislu te direktive.

Kao drugo, Sudu je postavljeno pitanje o tome treba li obrazovnu ustanovu – koja je s jednom od svojih studentica ugovorila pomoći u plaćanju iznosa koji joj ona duguje – smatrati, u okviru tog ugovora, „prodavateljem robe ili pružateljem usluge“ u smislu članka 2. točke (c) Direktive 93/13, čime bi navedeni ugovor bio obuhvaćen područjem primjene te direktive. U tom pogledu Sud je naglasio da je zakonodavac Unije namjeravao široko tumačiti spomenuti pojam. Naime, riječ je o funkcionalnom pojmu koji podrazumijeva ispitivanje ulazi li ugovorni odnos u okvir aktivnosti koje osoba profesionalno obavlja. Sud je ocijenio da pružanjem u okviru navedenog ugovora dodatne i sporedne usluge u odnosu na svoju djelatnost obrazovanja obrazovna ustanova djeluje kao „prodavatelj robe ili pružatelj usluge“ u smislu Direktive 93/13.

Presuda **Sziber** (C-483/16, [EU:C:2018:367](#)), koju je donio 31. svibnja 2018., bila je prilika da se Sud izjasni o usklađenosti s člankom 7. Direktive 93/13 nacionalnog zakonodavstva kojim se propisuju dodatni postupovni zahtjevi za osporavanje nepoštenih odredbi u potrošačkim ugovorima. Glavni postupak vodio se između jedne fizičke osobe i mađarske banke povodom zahtjeva za utvrđivanje nepoštenosti određenih odredbi u ugovoru o zajmu sklopljenom u svrhu stjecanja nekretnine, isplaćenom i otplaćenom u mađarskim forintama (HUF), ali koji je registriran u švicarskim francima (CHF) na temelju tečaja koji je bio na snazi na dan plaćanja.

Sud je najprije podsjetio na to da pravo Unije ne usklađuje postupke primjenjive na ocjenu navodne nepoštenosti ugovorne odredbe. Oni su stoga dio nacionalnog pravnog poretka država članica, pod uvjetom da nisu manje povoljni od onih koji uređuju slične situacije na koje se primjenjuje nacionalno pravo (načelo ekvivalentnosti) i da se njima uspostavlja djelotvorna sudska zaštita, kako je propisana člankom 47. Povelje (načelo djelotvornosti).

U okviru provedenog ispitivanja o tome je li poštovano načelo djelotvornosti Sud je podsjetio na to da uvođenje dodatnih postupovnih zahtjeva za potrošača koji svoja prava temelji na pravu Unije ne podrazumijeva, samo po sebi, da su ta postupovna pravila za njega manje povoljna. Potrebno je, naime, analizirati situaciju uzimajući u obzir mjesto predmetnih postupovnih odredbi u postupku u cijelini, odvijanje tog postupka i posebnosti tih odredbi pred nacionalnim sudovima.

¹⁴⁰ | Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15, svežak 12., str. 24.)

Prema tome, Sud je protumačio članak 7. Direktive 93/13 na način da mu se u načelu ne protivi nacionalni propis koji uvodi posebne postupovne zahtjeve za tužbe koje podnose potrošači koji su sklopili ugovore o zajmu izraženom u stranoj valuti koji sadržavaju ugovornu odredbu o tečajnoj razlici i/ili odredbu o mogućnosti jednostrane izmjene, pod uvjetom da utvrđivanje nepoštenosti odredbi iz takvog ugovora omogućava uspostavu činjenične i pravne situacije u kojoj bi potrošač bio da te nepoštene odredbe nisu postojale.

Kada je, naposljetku, riječ o području primjene Direktive 93/13, Sud je pojasnio da se ona primjenjuje i na situacije koje nisu prekogranične naravi. Naime, on je naglasio da se pravila iz zakonodavstva Unije kojima se u državama članicama usklađuje posebno pravno područje primjenjuju neovisno o isključivo internoj prirodi situacije o kojoj je riječ u glavnom predmetu.

XVIII. Okoliš

1. Zaštita morskog okoliša¹⁴¹

U presudi **Bosphorus Queen Shipping** (C-15/17, [EU:C:2018:557](#)), koju je donio 11. srpnja 2018., Sud je bio pozvan izjasniti se o pitanjima koja se odnose na, među ostalim, *tumačenje u pravu Unije članka 220. stavka 6. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora*¹⁴² te, posljedično, na *tumačenje članka 7. stavka 2. Direktive 2005/35*¹⁴³. Sud je u tom predmetu prvi put bio u prilici pojasniti okolnosti u kojima obalna država može, prema pravu Unije, protiv stranog broda provesti jurisdikciju u svojem isključivom gospodarskom pojasu kako bi zaštitila morski okoliš, a da pritom ne ograniči neopravdano slobodu plovidbe koja se priznaje navedenom konvencijom. Ta pitanja postavljena su u sporu između društva vlasnika broda registriranog u Panami i Rajavartiolaitosa (Služba za zaštitu granica, Finska) vezano uz novčanu kaznu koju je ta služba izrekla navedenom društvu zbog ispuštanja nafte s tog broda u finskom isključivom gospodarskom pojasu.

Sud se najprije proglašio nadležnim za tumačenje Konvencije o pravu mora s obzirom na to da ju je potpisala i potvrdila Unija, tako da njezine odredbe čine sastavni dio pravnog sustava Unije te je obvezuju.

Nadalje, Sud je ocijenio da su autori Konvencije obalnoj državi željeli priznati pravo na poduzimanje iznimno stroge mjere ako je, s jedne strane, prekršajem koji je dotični brod počinio uzrokovana velika šteta ili opasnost od velike štete za tu državu te ako, s druge strane, postoje jasni i stvarni dokazi o počinjenju prekršaja tog broda te o njegovim posljedicama. Kada je riječ o ocjeni ozbiljnosti ugrožavanja dobara odnosno povezanih interesa obalne države, Sud je pojasnio da valja uzeti u obzir, među ostalim, kumulativni značaj ugrožavanja

141| Vidjeti u tom smislu i presudu od 20. studenoga 2018., **Komisija/Vijeće (ZMP Antarktika)** (C-626/15 i C-659/16, [EU:C:2018:925](#)), prikazanu u dijelu XIX.3. ovog izvješća, naslovom „Vanjska nadležnost Unije“.

142| Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora, koja je potpisana u Montego Bayu 10. prosinca 1982. i stupila na snagu 16. studenoga 1994. (Zbirka međunarodnih ugovora Ujedinjenih naroda, sv. 1833., 1834. i 1835., str. 3.) (SL 1998., L 179, str. 3.). Konvencija je odobrena u ime Europske zajednice Odlukom Vijeća 98/392/EZ od 23. ožujka 1998. o sklapanju Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora od 10. prosinca 1982. i Sporazuma o primjeni njezinog dijela XI. od 28. srpnja 1994. od strane Europske zajednice (SL 1998., L 179, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 4., svežak 2., str. 86.).

143| Direktiva 2005/35/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 7. rujna 2005. o onečišćenju mora s brodova i uvođenju sankcija za kršenja (SL 2005., L 255, str. 11.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 15., svežak 28., str. 18.), kako je izmijenjena Direktivom 2009/123/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 21. listopada 2009. (SL 2009., L 280, str. 52.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 15., svežak 28., str. 67.)

tih dobara i povezanih interesa i negativne posljedice ispuštanja za navedena dobra i povezane interese koje je moguće predvidjeti ne samo na temelju dostupnih znanstvenih podataka već i na temelju vrste jedne ili više štetnih tvari sadržanih u konkretnom izljevu te obujma, smjera, brzine i trajanja širenja tog izljeva.

Kada je, napisljeku, riječ o mogućnosti obalne države da odredi strože mjere koje su u skladu s međunarodnim pravom od onih navedenih u članku 7. stavku 2. Direktive 2005/35, Sud je zaključio da se ne može smatrati da ta odredba dopušta takve mjere, kojima bi se mogla narušiti pravična ravnoteža između interesa obalne države i interesa države zastave broda.

2. Zaštićene lokacije

Dana 17. travnja 2018., u presudi koju je donio u predmetu **Komisija/Poljska (Beloveška šuma)** (C-441/17, EU:C:2018:255), Sud je, sastavljen u velikom vijeću, u cijelosti prihvatio tužbu zbog povrede obveze u kojoj se Republici Poljskoj prigovaralo to da je povrijedila obvezu koju ima na temelju direktiva 92/43¹⁴⁴ i 2009/147¹⁴⁵ poduzimanjem radnji šumskog gospodarenja na području Natura 2000 „Puszcza Białowieska”, području od značaja za Zajednicu i posebnom zaštićenom području ptica, jer te radnje dovode do nestanka dijela tog područja.

Što se tiče Direktive 92/43, Sud je istaknuo da se odobrenje plana ili projekta u zaštićenom području, u smislu njezinog članka 6. stavka 3., može izdati samo ako su nadležna tijela sigurna – na dan donošenja odluke kojom se odobrava provedba projekta – da on nema trajne štetne učinke na cjelovitost dotičnog područja. U predmetnom slučaju Sud je utvrdio da poljska tijela, s obzirom na to da nisu raspolagala svim relevantnim podacima za procjenu utjecaja predmetnih djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja na cjelovitost predmetnog područja, nisu provela odgovarajuću procjenu tih utjecaja prije donošenja odluke o davanju odobrenja čime su povrijedila svoju obvezu koja proizlazi iz Direktive 92/43. Osim toga, kako bi se utvrdila povreda obveze iz druge rečenice članka 6. stavka 3. Direktive 92/43, Komisija – uzimajući u obzir u njoj utvrđeno načelo opreznosti – ne mora dokazati uzročno-posljedičnu vezu između predmetnih djelatnosti i negativnog utjecaja na cjelovitost staništa i vrsta, nego je dovoljno da dokaže postojanje vjerojatnosti ili opasnosti da će te djelatnosti uzrokovati takav negativan utjecaj. U tom pogledu, djelatnosti aktivnog šumskog gospodarenja, koje uključuju uklanjanje i rušenje znatnog broja stabala na području Natura 2000, po samoj svojoj naravi mogu trajno ugroziti ekološke značajke tog područja, s obzirom na to da neizbjježno mogu dovesti do nestanka ili djelomičnog i nepopravljivog uništenja zaštićenih staništa i vrsta prisutnih na tom području. Napisljeku, Sud je podsjetio na to da poštovanje članka 12. stavka 1. točaka (a) i (d) Direktive 92/43 podrazumijeva obvezu država članica da provedu konkretne i posebne zaštitne mjere.

Kada je, nadalje, riječ o Direktivi 2009/147, Sud je istaknuo da ona zabranjuje, među ostalim, namjerno uništavanje ili oštećivanje gnijezda i jaja ptičjih vrsta navedenih u njezinu Prilogu I., uklanjanje njihovih gnijezda i njihovo namjerno uznemiravanje u tolikoj mjeri da bi bila riječ o znatnom uznemiravanju s obzirom na ciljeve te direktive. U tom pogledu Sud je ocijenio da odluke poljskih tijela o kojima je riječ, čija bi provedba neizbjježno dovela do oštećivanja ili uništenja lokaliteta za razmnožavanje ili odmor predmetnih ptičjih vrsta, ne sadržavaju konkretne i posebne zaštitne mjere koje bi omogućile da se iz njihova područja primjene isključe namjerna zadiranja u život i stanište tih ptica i da se osigura stvarno poštovanje gore navedenih zabrana.

144| Direktiva Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore (SL 1992., L 206, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 15., svezak 2., str. 14.), kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2013/17/EU od 13. svibnja 2013. (SL 2013., L 158, str. 193.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 15., svezak 27., str. 143.)

145| Direktiva 2009/147/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 30. studenoga 2009. o očuvanju divljih ptica (SL 2009., L 20, str. 7.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 15., svezak 32., str. 128. i ispravak SL 2015., L 75, str. 20.), kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2013/17/EU od 13. svibnja 2013. (SL 2013., L 158, str. 193.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 15., svezak 27., str. 143.)

3. Uvođenje genetički modificiranih organizama (GMO) u okoliš

Dana 25. lipnja 2018., u presudi **Confédération paysanne i dr.** (C-528/16, EU:C:2018:583), Sud se, sastavljen u velikom vijeću, izjašjavao o pitanju *uključivanja u područje primjene Direktive 2001/18 o genetski modificiranim organizmima (GMO)*¹⁴⁶ organizama dobivenih mutagenezom te uvjetima uvrštavanja tih organizama u zajednički katalog sorti poljoprivrednih biljnih vrsta uspostavljen Direktivom 2002/53¹⁴⁷. U predmetnom slučaju, francuski poljoprivredni sindikat i osam udruženja koja imaju za cilj zaštitu okoliša i distribuciju informacija o opasnostima od GMO-a zatražili su od suda koji je uputio zahtjev da poništi odluku francuskog premijera o odbijanju njihova zahtjeva za stavljanje izvan snage nacionalne odredbe koja organizme dobivene mutagenezom izuzima iz obveza utvrđenih Direktivom o GMO-u.

Sud je najprije ocijenio da Direktivu o GMO-u treba tumačiti na način da su organizmi dobiveni tehnikama/metodama mutageneze genetski modificirani organizmi u smislu te direktive jer te tehnike i metode mijenjaju genetski materijal organizma na način koji se ne pojavljuje prirodnim putem. Nasuprot tomu, u područje primjene spomenute direktive ne ulaze organizmi dobiveni tehnikama/metodama mutageneze kojima se konvencionalno koristi u nizu primjena i za koje je dulje vrijeme dokazano da su sigurne. Međutim, Sud je u vezi s potonjim pojasnio da, s obzirom na to da Unijin zakonodavac nije uredio pitanje tih organizama, države članice smiju urediti njihov pravni status podvrgavajući ih, uz poštovanje prava Unije, a osobito pravila o slobodnom kretanju robe propisanih u člancima 34. do 36. UFEU-a, obvezama predviđenima Direktivom o GMO-u ili drugim obvezama.

Nadalje, Sud je potvrđno odgovorio na pitanje može li se Direktiva o GMO-u također primjenjivati na organizme dobivene tehnikama mutageneze koje su se pojavile nakon njezina donošenja. Naime, rizici povezani s primjenom tih novih tehnika/metoda mutageneze mogli bi se pokazati sličima onima koji proizlaze iz proizvodnje i difuzije GMO-a transgenezom s obzirom na to da izravna modifikacija genetskog materijala organizma mutagenezom omogućuje dobivanje istih rezultata kao i unošenje stranog gena u taj organizam (transgenezu) i da te nove tehnike omogućuju proizvodnju genetski modificiranih sorti u ritmu i obujmu koji se ne može usporediti s onima koji rezultiraju iz primjene konvencionalnih metoda mutageneze. S obzirom na te slične rizike, izuzimanjem organizama dobivenih novim tehnikama mutageneze iz područja primjene Direktive o GMO-u ugrozio bi se njezin cilj koji se sastoji od izbjegavanja štetnih učinaka na zdravlje ljudi i okoliš i povrijedilo načelo opreznosti koje se njome želi provesti.

Naposljeku, Sud je zaključio da, iako sorte dobivene mutagenezom koje su obuhvaćene Direktivom o GMO-u moraju ispunjavati uvjet iz Direktive 2002/53 prema kojem se genetički modificirana sorta može uvrstiti u „zajednički katalog sorti poljoprivrednih biljnih vrsta čije se sjeme može stavljati na tržište“ samo ako su poduzete sve odgovarajuće mjere s ciljem izbjegavanja štetnih učinaka za zdravlje ljudi i okoliš, sorte dobivene tehnikama mutageneze kojima se konvencionalno koristi u nizu primjena i za koje je dulje vrijeme dokazano da su sigurne ne podliježu, nasuprot tomu, navedenoj obvezi. Naime, bilo bi nedosljedno genetski modificiranim sortama u smislu Direktive 2002/53 nametnuti obveze u području procjene rizika za zdravlje i okoliš od kojih su izričito izuzete Direktivom o GMO-u.

¹⁴⁶ Direktiva 2001/18/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 12. ožujka 2001. o namjernom uvođenju u okoliš genetski modificiranih organizama i o stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 90/220/EEZ (SL 2001., L 106, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 15., svezak 32., str. 35.)

¹⁴⁷ Direktiva Vijeća 2002/53/EZ od 13. lipnja 2002. o zajedničkom katalogu sorti poljoprivrednih biljnih vrsta (SL 2002., L 193, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 3., svezak 56., str. 212.), kako je izmijenjena Uredbom (EZ) br. 1829/2003 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. rujna 2003. (SL 2003., L 268, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 13., svezak 30., str. 167.)

4. Arhuška konvencija

U presudi **North East Pylon Pressure Campaign i Sheehy** (C-470/16, [EU:C:2018:185](#)), koju je donio 15. ožujka 2018., Sud se izjašnjavao o prethodnim pitanjima koja su se odnosila na *djelotvornost pravnih sredstava koja se podnose sudovima u vezi sa sudjelovanjem javnosti u odlučivanju, koje je zajamčeno člankom 9. Arhuške konvencije*¹⁴⁸ i *člankom 11. Direktive 2011/92*¹⁴⁹. U predmetnom slučaju, spor među strankama vodio se u vezi s određivanjem troškova povezanih s odbijanjem zahtjeva za odobrenje pokretanja sudskega postupka preispitivanja koji se odnosi na postupak prethodnog odobrenja za postavljanje pilona nosača visokonaponskih kabela radi povezivanja elektroenergetskih mreža Irske i Sjeverne Irske. Nacionalni sud odbio je dodijeliti odobrenje za pokretanje postupka jer bi on bio preuranjen, s obzirom na to da irsko žalbeno tijelo u pitanjima prostornog planiranja nije donijelo konačnu odluku o prethodnom odobrenju. Tužitelju je naloženo plaćanje troškova u iznosu višem od 500 000 eura.

Kao prvo, Sud je utvrdio da članak 11. stavak 4. Direktive 2011/92 treba tumačiti na način da se zahtjev da određeni sudske postupci ne smiju biti preskupi primjenjuje na postupak pred sudom u okviru kojeg se utvrđuje može li se odobriti pokretanje postupka preispitivanja tijekom postupka izdavanja odobrenja za provedbu projekta, i to tim više ako država članica nije odredila u kojoj fazi se može pokrenuti postupak preispitivanja.

Kao drugo, kada tužitelj istodobno istakne razloge koji se temelje na povredi pravila o sudjelovanju javnosti u postupku odlučivanja o pitanjima okoliša i razloge koji se temelje na povredi drugih pravila, zahtjev da određeni sudske postupci ne smiju biti preskupi iz članka 11. stavka 4. Direktive 2011/92 primjenjuje se samo na troškove povezane s onim dijelom postupka koji se odnosi na povrede pravila o sudjelovanju javnosti.

Kada je, nadalje, riječ o troškovima povezanim s dijelom postupka utemeljenim na nacionalnom pravu okoliša, Sud je članak 9. stavke 3. i 4. Arhuške konvencije protumačio na način da se, u svrhu osiguravanja djelotvorne sudske zaštite u područjima obuhvaćenima pravom okoliša Unije, zahtjev da određeni sudske postupci ne smiju biti preskupi primjenjuje i u onom dijelu postupka u kojem se nastoji osigurati poštovanje nacionalnog prava okoliša. Iako te odredbe nemaju izravan učinak, nacionalni sud mora nacionalno postupovno pravo tumačiti što je više moguće u skladu s njima.

Naposljetku, Sud je ocijenio da država članica ne može odstupiti od zahtjeva da troškovi određenih postupaka ne smiju biti preskupi, utvrđenog u članku 9. stavku 4. Arhuške konvencije, čak i ako se pravno sredstvo ocijeni neozbilnjim ili zlonamjernim ili ako ne postoji veza između navodne povrede nacionalnog prava okoliša i štete za okoliš.

Dana 4. rujna 2018., u presudi koju je donio u predmetu **ClientEarth/Komisija** (C-57/16 P, [EU:C:2018:660](#)), Sud je, sastavljen u velikom vijeću, prihvatio žalbu udruge ClientEarth protiv presude Općeg suda¹⁵⁰ kojom su odbijene njezine tužbe za ponишtenje *Komisijinih odluka o odbijanju pristupa njezinim izvješćima o procjeni učinka u vezi s provedbom stupa „pristup pravosuđu“ Arhuške konvencije te u vezi s revizijom europskog pravnog okvira okolišne inspekcije i nadzorom na nacionalnoj razini i razini Europske unije*. Opći je sud ocijenio da,

¹⁴⁸| Konvencija o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša, potpisana u Aarhusu 25. lipnja 1998. i potvrđena u ime Europske zajednice Odlukom Vijeća 2005/370/EZ od 17. veljače 2005. (SL 2005., L 124, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 15., svežak 7., str. 151.)

¹⁴⁹| Direktiva 2011/92/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o procjeni učinaka određenih javnih i privatnih projekata na okoliš (SL 2012., L 26, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 15., svežak 27., str. 3.)

¹⁵⁰| Presuda Općeg suda od 13. studenoga 2015., **ClientEarth/Komisija** (T-424/14 i T-425/14, [EU:T:2015:848](#))

s obzirom na to da otkrivanje spornih dokumenata može ugroziti postupak odlučivanja prilikom Komisijine izrade zakonodavnih prijedloga, na spomenute se dokumente primjenjuje opća prepostavka povjerljivosti, pri čemu su ti dokumenti, uostalom, iste vrste.

Sud je najprije podsjetio na važnost transparentnosti u zakonodavnom postupku i utvrdio je da je Komisija, unatoč tomu što sama ne djeluje u svojstvu zakonodavca, ključan akter u zakonodavnom postupku. Prema mišljenju Suda, sporna izvješća o procjeni, koja su izrađena u svrhu eventualnog Komisijina usvajanja zakonodavnih inicijativa, čine ključno oruđe kojim se osigurava da se inicijative te institucije i zakonodavstvo Unije temelje na transparentnim, potpunim i uravnoteženim informacijama. Ti dokumenti, s obzirom na svoj predmet, pripadaju onima navedenima u članku 12. stavku 2. Uredbe br. 1049/2001¹⁵¹, za koje se mora odobriti širi pristup. Osim toga, s obzirom na činjenicu da ti dokumenti sadržavaju informacije o okolišu, u smislu Uredbe br. 1367/2006¹⁵², Sud je podsjetio na to da se izuzeće koje se odnosi na zaštitu postupka odlučivanja, predviđeno u članku 4. stavku 3. prvom podstavku Uredbe br. 1049/2001, treba još uže tumačiti i primjenjivati.

Sud je potom doveo u pitanje opću prepostavku priznatu u presudi Općeg suda. Tako je zaključio da, iako Komisija mora moći raspolagati prostorom za razmišljanje kako bi mogla odlučiti o političkim odabirima koje treba provesti i o prijedlozima koje eventualno treba podnijeti, Opći sud je pogriješio kada je ocijenio, u biti, da zaštita Komisijine ovlasti inicijative, na temelju članka 17. stavaka 1. do 3. UEU-a i očuvanje njezine sposobnosti da tu ovlast izvršava potpuno neovisno i isključivo u javnom interesu u načelu zahtijeva da dokumenti sastavljeni u okviru procjene učinka općenito mogu ostati povjerljivi sve dok spomenuta institucija ne doneše takvu odluku.

---

¹⁵¹ Uredba (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije (SL 2001., L 145, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 16., str. 70.)

¹⁵² Uredba (EZ) br. 1367/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. rujna 2006. o primjeni odredaba Arhuške konvencije o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosudu u pitanjima okoliša na institucije i tijela Zajednice (SL 2006., L 264, str. 13.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 20., str. 29.)

XIX. Međunarodni sporazumi

1. Tumačenje međunarodnog sporazuma

U presudi **Western Sahara Campaign UK** (C-266/16, [EU:C:2018:118](#)), koju je donio 27. veljače 2018., Sud je, sastavljen u velikom vijeću, bio pozvan izjasniti se o zahtjevu za tumačenje valjanosti dviju uredaba¹⁵³ kojima se odobravaju i provode Sporazum o partnerstvu u ribarstvu između Europske zajednice i Kraljevine Maroka¹⁵⁴ i Protokol o utvrđivanju ribolovnih mogućnosti predviđenih tim sporazumom¹⁵⁵. Valjanost tih akata osporavala je organizacija čiji je cilj promicanje priznanja prava naroda Sahrawi na samoodređenje, tvrdeći da Sporazum o partnerstvu i Protokol omogućavaju iskorištavanje resursa podrijetlom iz voda koje se nalaze uz područje Zapadne Sahare.

Kao prvo, Sud je podsjetio na to da je nadležan za odlučivanje o tumačenju prava Unije i valjanosti akata institucija Unije, bez ikakve iznimke. U tom pogledu on je pojasnio da su međunarodni sporazumi koje zaključi Unija akti njezinih institucija, da ti sporazumi, s obzirom na to da u cijelosti moraju biti sukladni s odredbama Ugovorâ, čine sastavni dio pravnog poretka Unije i daje potonja obvezna svoje nadležnosti izvršavati poštujući cjelokupno međunarodno pravo. Prema tome, Sud je nadležan, kako u okviru tužbe za poništenje tako i u okviru zahtjeva za prethodnu odluku, ocijeniti je li neki međunarodni sporazum koji je sklopila Unija usklađen s Ugovorima i s pravilima međunarodnog prava koja obvezuju Uniju. S obzirom na navedeno i budući da međunarodni sporazumi koje je zaključila Unija obvezuju ne samo njezine institucije, u skladu s člankom 216. stavkom 2. UFEU-a, već i treće države koje su stranke tih sporazuma, zahtjev za prethodnu odluku koji se tiče tumačenja međunarodnog sporazuma valja shvatiti kao da se odnosi na akt kojim je Unija zaključila takav sporazum, a ne na sam sporazum, pri čemu se nadzor zakonitosti tog akta, međutim, može provesti u pogledu samog sadržaja predmetnog međunarodnog sporazuma.

Kada je, kao drugo, riječ o razlogu nevaljanosti koji je istaknuo tužitelj u glavnom postupku, Sud je pojasnio da članak 11. Sporazuma o partnerstvu predviđa da se on primjenjuje na „području Maroka i vodama pod marokanskom jurisdikcijom“. Osim toga, članak 2. točka (a), koji govori o pojmu „marokanska ribolovna zona“, upućuje na „vode koje su pod suverenitetom ili jurisdikcijom Kraljevine Maroko“. Prema tome, u pogledu definiranja područja Maroka, Sporazum upućuje na zemljopisno područje na kojem ta država izvršava puninu ovlasti koje su suverenim subjektima priznate međunarodnim pravom, isključujući svako drugo područje, kao što je to područje Zapadne Sahare. U tim okolnostima, potonje nije obuhvaćeno pojmom područja Maroka jer bi takvo uključivanje bilo protivno određenom broju pravila općeg međunarodnog prava koja su primjenjiva u odnosima između Unije i Kraljevine Maroka, a koje je Sud prethodno identificirao u presudi od 21. prosinca 2016., **Vijeće/Front Polisario** (C-104/16 P, [EU:C:2016:973](#)).

153| Uredba Vijeća (EZ) br. 764/2006 od 22. svibnja 2006. o sklapanju Sporazuma o partnerstvu u ribarstvu između Europske zajednice i Kraljevine Maroka (SL 2006., L 141, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 4., svežak 8., str. 153.); Odluka Vijeća od 16. prosinca 2013. o sklapanju, u ime Europske unije, Protokola između Europske unije i Kraljevine Maroka o utvrđivanju ribolovnih mogućnosti i finansijskog doprinosa predviđenih u Sporazumu o partnerstvu u ribarstvu između Europske unije i Kraljevine Maroka (SL 2013., L 349, str. 1.); Uredba Vijeća (EU) br. 1270/2013 od 15. studenoga 2013. o raspodjeli ribolovnih mogućnosti na temelju Protokola između Europske unije i Kraljevine Maroka o utvrđivanju ribolovnih mogućnosti i finansijskog doprinosa predviđenih u Sporazumu o partnerstvu u ribarstvu između Europske unije i Kraljevine Maroka (SL 2013., L 328, str. 40.).

154| SL 2006., L 141, str. 4.

155| Protokol između Europske unije i Kraljevine Maroka o utvrđivanju ribolovnih mogućnosti i finansijskog doprinosa predviđenih u Sporazumu o partnerstvu u ribarstvu između Europske unije i Kraljevine Maroka (SL 2013., L 328, str. 2.).

Jednako tako, kada je riječ o vodama koje se nalaze pod suverenitetom ili jurisdikcijom Kraljevine Maroka, Sud je istaknuo da su vode nad kojima obalna država ima pravo izvršavati suverenost ili jurisdikciju, na temelju Konvencije o pravu mora, ograničene isključivo na vode koje se nalaze uz njezino državno područje i spadaju u njezino teritorijalno more ili njezin isključivi gospodarski pojas. Posljedično i imajući u vidu činjenicu da područje Zapadne Sahare ne čini dio Kraljevine Maroka, vode koje se nalaze uz područje Zapadne Sahare ne spadaju pod vode koje se nalaze pod suverenitetom ili jurisdikcijom Kraljevine Maroka i stoga ne ulaze u područje primjene Sporazuma o partnerstvu.

Kada je, naposljetku, riječ o Protokolu, Sud je istaknuo da, iako on ne sadržava nijednu posebnu odredbu kojom se utvrđuje njegovo teritorijalno područje primjene, u više njegovih odredbi upotrebljava se izraz „marokanska ribolovna zona“, koji se navodi i u Sporazumu o partnerstvu. Taj izraz valja shvatiti kao da upućuje na vode koje se nalaze pod suverenitetom ili jurisdikcijom Kraljevine Maroka u smislu Sporazuma o partnerstvu, tako da ni taj protokol ne obuhvaća vode koje se nalaze uz područje Zapadne Sahare.

Slijedom navedenog, budući da se ni Sporazum o partnerstvu ni Protokol koji se nalazi uz njega ne mogu primjenjivati na navedene vode, Sud je zaključio da nijedan element ne dovodi u sumnju valjanost Unijinih akata kojima su oni zaključeni.

2. Osnivanje arbitražnog suda međunarodnim sporazumom

U presudi **Achmea** (C-284/16, [EU:C:2018:158](#)), koju je donio 6. ožujka 2018., Sud je bio pozvan izjasniti se o usklađenosti arbitražne klauzule sadržane u bilateralnom ugovoru o ulaganju koji su 1991. sklopile nekadašnja Čehoslovačka i Kraljevina Nizozemska s člancima 18., 267. i 344. UFEU-a. U glavnom postupku, Slovačka Republika, koja je nakon raspada Čehoslovačke naslijedila njezina prava i obveze koji proizlaze iz predmetnog ugovora, podnijela je njemačkim sudovima zahtjev za poništenje presude arbitražnog suda, donesene na temelju spomenute arbitražne klauzule.

Sud je najprije podsjetio na to da, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, međunarodni sporazum ne može utjecati na nadležnosti utvrđene Ugovorima i prema tome na autonomiju pravosudnog sustava Unije, čije poštovanje osigurava Sud. Naime, kako to proizlazi iz članka 344. UFEU-a, države članice obvezuju se da sporove o tumačenju ili primjeni Ugovorâ neće rješavati ni na koji drugi način osim onog koji je njima predviđen.

Nadalje, pravo Unije obilježava okolnost da je ono autonoman izvor prava uspostavljen Ugovorima, da je nadređeno u odnosu na pravo država članica te da niz odredbi primjenjivih na njihove državljane i njih same ima izravan učinak. Takve su značajke dovele do strukturirane mreže načela, pravila i međuovisnih pravnih odnosa koji uzajamno povezuju samu Uniju i njezine države članice kao i države članice međusobno. Kako bi se zajamčilo očuvanje tih značajki, Ugovorima je uspostavljen pravosudni sustav namijenjen osiguranju usklađenosti i jedinstva u tumačenju prava Unije tako što je u članku 19. UEU-a predviđeno da je na nacionalnim sudovima i na Sudu da zajamče punu primjenu prava Unije u svim državama članicama kao i sudsku zaštitu prava pojedinaca koja proizlaze iz tog prava. S obzirom na prirodu i navedene značajke prava Unije, treba smatrati da je to pravo istodobno dio prava koje je na snazi u svakoj državi članici i da proizlazi iz međunarodnog sporazuma između država članica. Iz toga slijedi da, zbog obaju tih razloga, arbitražni sud ustanovljen spomenutom klauzulom može, ovisno o slučaju, tumačiti odnosno primjenjivati pravo Unije.

Međutim, Sud je zaključio da taj arbitražni sud nije dio pravosudnog sustava uspostavljenog u Nizozemskoj i Slovačkoj jer je njegova nadležnost posebnost u odnosu na nadležnost sudova tih dviju država članica. Prema tome, nije ga moguće smatrati sudom jedne od država članica, u smislu članka 267. UFEU-a, odnosno zajedničkim sudom nekoliko država članica, kao što je to Sud Beneluksa, te stoga nije ovlašten Sudu uputiti prethodno pitanje. Nadalje, budući da su presude tog suda konačne i da ih nije moguće pobijati pred nacionalnim

sudom, bilateralnim ugovorom o ulaganju uspostavljen je mehanizam rješavanja sporova kojim se može isključiti da te sporove, iako bi se mogli odnositi na tumačenje ili primjenu prava Unije, rješava nacionalni sud na način kojim se jamči puna djelotvornost tog prava i da se Sud može, prema potrebi, izjasniti u okviru zahtjeva za prethodnu odluku. U tim okolnostima, Sud je zaključio da arbitražna klauzula sadržana u tom ugovoru utječe na autonomiju prava Unije i da je protivna člancima 267. i 344. UFEU-a.

3. Vanjska nadležnost Unije

Dana 4. rujna 2018., u presudi **Komisija/Vijeće (Sporazum s Kazahstanom)** (C-244/17, [EU:C:2018:662](#)), Sud je, sastavljen u velikom vijeću, poništio Odluku 2017/477¹⁵⁶ o stajalištu koje treba donijeti u ime Europske unije u okviru Vijeća za suradnju osnovanog na temelju Sporazuma o pojačanom partnerstvu i suradnji s Kazahstanom¹⁵⁷. Iako je Komisija, zajedno s visokom predstavnicom Europske unije za vanjsku i sigurnosnu politiku, donijela Prijedlog odluke Vijeća kojemu je postupovna pravna osnova bila članak 218. stavak 9. UFEU-a u vezi s člankom 37. UEU-a, a materijalna pravna osnova članci 207. i 209. UFEU-a, Vijeće je naposljetku jednoglasno donijelo odluku dodajući predloženim pravnim osnovama, među ostalim, članak 31. stavak 1. UEU-a. Taj članak propisuje da se odluke na temelju poglavlja 2. glave V. UEU-a, koje sadržava posebne odredbe o zajedničkoj vanjskoj i sigurnosnoj politici (ZVSP), donose jednoglasno, osim ako je tim poglavljem predviđeno drugče. Komisija je osporavala tu pravnu osnovu pred Sudom.

Prema mišljenju Suda, odluka kojom Vijeće utvrđuje stajalište koje u ime Unije treba donijeti u okviru tijela osnovanog sporazumom na temelju članka 218. stavka 9. UFEU-a i koja se isključivo odnosi na ZVSP u načelu se mora donijeti jednoglasno, u skladu s člankom 218. stavkom 8. drugim podstavkom UFEU-a. Nasuprot tomu, ako takva odluka obuhvaća više sastavnih dijelova ili se njome nastoji postići više ciljeva, od kojih određeni ulaze u ZVSP, pravilo glasovanja koje se primjenjuje za njezino donošenje treba odrediti u pogledu njezina glavnog ili prevladavajućeg cilja ili sastavnog dijela.

U predmetnom slučaju, iako sporazum o partnerstvu o kojem je riječ ima određene veze sa ZVSP-om, Sud ocjenjuje da one nisu dostatne da bi se smatralo da pravna osnova odluke koja se odnosi na njegovo potpisivanje u ime Europske unije, i na njegovu privremenu primjenu, treba uključivati članak 37. UEU-a. Naime, s jedne strane, većina odredbi toga sporazuma ulazi i u zajedničku trgovinsku politiku Unije i u njezinu politiku razvojne suradnje. S druge strane, odredbe Sporazuma o partnerstvu koje imaju vezu sa ZVSP-om ograničavaju se na izjave ugovornih stranaka o ciljevima koji se trebaju postići njihovom suradnjom i na teme na koje se treba odnositi, a da se pritom ne određuju konkretni načini provedbe te suradnje. Slijedom navedenog, Sud je zaključio da je Vijeće pogriješilo kada je u pravnu osnovu Odluke 2017/477 uključilo članak 31. stavak 1. UEU-a i tu odluku donijelo u skladu s pravilom jednoglasnosti.

U spojenim predmetima u kojima je 20. studenoga 2018. donio presudu **Komisija/Vijeće (ZMP Antarktika)** (C-626/15 i C-659/16, [EU:C:2018:925](#)), Sud je, sastavljen u velikom vijeću, bio pozvan izjasniti se o *problematici podjele nadležnosti između Unije i država članica za potrebe donošenja odluke u međunarodnom tijelu, u području određivanja zajedničke ribarstvene politike (ZRP) i politike okoliša*. U predmetnom slučaju Sud je u cijelosti odbio Komisiju tužbu za poništenje, s jedne strane, Odluke Vijeća sadržane u zaključku predsjednika Odbora

¹⁵⁶| Odluka Vijeća (EU) 2017/477 od 3. ožujka 2017. o stajalištu koje treba donijeti u ime Europske unije u okviru Vijeća za suradnju osnovanog na temelju Sporazuma o pojačanom partnerstvu i suradnji između Europske unije i njezinih država članica, s jedne strane, i Republike Kazahstana, s druge strane u pogledu rada Vijeća za suradnju, Odbora za suradnju, specijaliziranih pododbora ili drugih tijela (SL 2017., L 73, str. 15.). Odluka je poništena.

¹⁵⁷| Sporazum o pojačanom partnerstvu i suradnji između Europske unije i njezinih država članica, s jedne strane, i Republike Kazahstana, s druge strane (SL 2016., L 29, str. 3.)

stalnih predstavnika (Coreper) od 11. rujna 2015., u dijelu u kojem se njome u ime Europske unije i njezinih država članica odobrava podnošenje dokumenta za razmatranje budućeg prijedloga za stvaranje zaštićenog morskog područja u Weddellovom moru Komisiji za očuvanje antarktičkih morskih živih resursa (u daljnjem tekstu: Komisija CAMLR) i, s druge strane, Odluke Vijeća od 10. listopada 2016., u dijelu u kojem se njome u ime Unije i njezinih država članica odobrava podnošenje triju prijedloga za stvaranje zaštićenih morskih područja i prijedloga za stvaranje posebnih područja navedenoj Komisiji CAMLR. Za razliku od Vijeća i država članica, Komisija je smatrala da stvaranje zaštićenih morskih područja ne predstavlja mjeru očuvanja mora koja ulazi u politiku okoliša i, prema tome, u područje podijeljene nadležnosti, nego mjeru očuvanja morskih bioloških resursa u okviru zajedničke ribarstvene politike koja je u isključivoj nadležnosti Unije i ne ovlašćuje države članice na istodobno djelovanje s institucijama Unije.

Što se tiče dopuštenosti tužbe u predmetu C-626/15, Sud je ocijenio da, iako funkcija pripreme rada i obavljanja zadataka Vijeća ne ovlašćuje Coreper da izvršava ovlast odlučivanja koju prema Ugovorima ima Vijeće, akt koji je donio Coreper ipak se mora – budući da je Unija unija prava – moći podvrgnuti nadzoru zakonitosti ako se njime kao takvim nastoji proizvesti pravne učinke i on stoga izlazi iz okvira te pripremne i izvršne funkcije.

Što se, nadalje, tiče pitanja pravne osnove, Sud je podsjetio na to da se ona temelji na objektivnim elementima, među kojima su kontekst, ciljevi i sadržaj odluka o kojima je riječ i da – ako analiza nekog akta Unije pokaže da on slijedi više ciljeva ili da ima više sastavnih dijelova i ako se jedan od tih ciljeva ili tih sastavnih dijelova može prepoznati kao glavni ili prevladavajući, a drugi samo kao akcesorni – taj se akt mora temeljiti samo na jednoj pravnoj osnovi, to jest na onoj koju zahtijeva taj glavni cilj ili sastavni dio. Kada je riječ o dosegu isključive nadležnosti Unije u području očuvanja morskih bioloških resursa na temelju članka 3. stavka 1. točke (d) UFEU-a, Sud je ocijenio da je samo očuvanje morskih bioloških resursa koje je osigurano u okviru ZRP-a, i stoga neodvojivo od njega, obuhvaćeno spomenutom odredbom. Stoga potonja u isključivu nadležnost Unije ulazi samo u dijelu kojim se u takvom okviru nastoji postići očuvanje morskih bioloških resursa te je, slijedom toga, isključena iz nadležnosti koju Unija i njezine države članice dijele u područjima poljoprivrede i ribarstva. U predmetnom slučaju, Sud je zaključio da je ribarstvo samo pomoćni cilj dokumenta za razmatranje i predviđenih mjera. Budući da su glavni cilj i sastavni dio tog dokumenta i tih mjera zaštita okoliša, pobijane odluke ne ulaze u isključivu nadležnost Unije navedenu u članku 3. stavku 1. točki (d) UFEU-a, nego u nadležnost koju ona načelno dijeli s državama članicama u području zaštite okoliša na temelju članka 4. stavka 2. točke (e) UFEU-a.

Što se tiče podrednog Komisijinog argumenta kojim ona Vijeću prigovora da je povrijedilo isključivu vanjsku nadležnost Unije jer se spornim odlukama utjecalo na zajednička pravila i izmijenio njihov doseg u smislu članka 3. stavka 2. UFEU-a, Sud je smatrao da tu odredbu treba tumačiti, kako bi se očuvalo njezin koristan učinak, na način da se ona – unatoč tome što u njoj navodi isključivo sklapanje međunarodnog sporazuma – primjenjuje i u ranijem stadiju, tijekom pregovora o njegovu sklapanju te u kasnjem stadiju, kada je tijelo osnovano na temelju tog sporazuma pozvano donositi mjere za njegovu provedbu. Sud je također podsjetio na to da postoji rizik utjecaja na zajednička pravila ili izmjene njihovog doseg, koji je takav da opravdava isključivu vanjsku nadležnost Unije, osobito onda kada međunarodne obveze ulaze u područje koje je već velikim dijelom obuhvaćeno takvima pravilima odnosno kada međunarodne obveze o kojima je riječ mogu, a da pritom nisu nužno protivne zajedničkim pravilima Unije, imati utjecaj na smisao, opseg i učinkovitost tih pravila. Podsjećajući, međutim, na to da je na predmetnoj stranci da podnese dokaze radi utvrđivanja isključive prirode vanjske nadležnosti Unije na čije se nepoštovanje namjerava pozvati, Sud je ocijenio da u predmetnom slučaju Komisija nije podnijela takve dokaze. On je osobito utvrdio da se za područje primjene dotičnih međunarodnih obveza ne može smatrati da „u velikom dijelu“ ulazi u ono koje je već obuhvaćeno

aktima Unije¹⁵⁸. Osim toga, Sud je u pogledu rizika utjecaja na koji se poziva Komisija zaključio da ona nije dostavila dovoljno dokaza u vezi s prirodom tog rizika, s obzirom na to da u posebnom okviru konvencijskog sustava koji se odnosi na Antarktiku Unijino izvršavanje vanjske nadležnosti, koje isključuje države članice, nije usklađeno s međunarodnim pravom.

Kada je, naposljetku, riječ o mogućnosti da Unija sama izvršava vanjsku nadležnost koju dijeli s državama članicama, a čija su glavna obilježja opisana u najnovijoj sudskoj praksi, Sud je u predmetnom slučaju isključio takvu mogućnost. On je naglasio da se ta nadležnost mora, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, izvršavati uz poštovanje međunarodnog prava. Omogućavanje Uniji da se unutar Komisije CAMLR koristi mogućnošću kojom raspolaže da djeluje bez sudjelovanja svojih država članica u području podijeljene nadležnosti, iako neke od njih, za razliku od nje, imaju status savjetodavnih stranaka Antarktičkog ugovora, moglo bi, u pogledu posebnog položaja Konvencije iz Canberre unutar konvencijskog sustava koji se odnosi na Antarktiku, ugroziti odgovornosti i ovlasti tih savjetodavnih stranaka, a što bi moglo oslabiti dosljednost navedenog konvencijskog sustava i biti protivno relevantnim odredbama spomenute konvencije.

158| U predmetnom slučaju, riječ je o Odluci Vijeća 13908/1/09 REV 1 od 19. listopada 2009. o stajalištu koje se u ime Unije treba zauzeti u Komisiji CAMLR za razdoblje 2009. – 2014., koja je zamijenjena, za razdoblje 2014. – 2019. Odlukom Vijeća 10840/14 od 11. lipnja 2014., o Uredbi Vijeća (EZ) br. 600/2004 od 22. ožujka 2004. o utvrđivanju određenih tehničkih mjera koje se primjenjuju na ribolovne aktivnosti na području obuhvaćenom Konvencijom o očuvanju antarktičkih morskih živih resursa (SL 2004., L 97, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 4., svezak 11., str. 53.) i o Uredbi Vijeća (EZ) br. 601/2004 od 22. ožujka 2004. o određenim mjerama nadzora koje se primjenjuju na ribolovne aktivnosti u području koje pokriva Konvencija o očuvanju antarktičkih morskih živih resursa i stavljanju izvan snage uredaba (EEZ) br. 3943/90, (EZ) br. 66/98 i (EZ) br. 1721/1999 (SL 2004., L 97, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 11., svezak 123., str. 23.).

C | AKTIVNOST TAJNIŠTVA SUDA U 2018.

Marc-André Gaudissart, zamjenik tajnika

Iako su zadaće koje su mu povjerene brojne i raznolike – napose s obzirom na posebno mjesto koje zauzima u strukturi višejezične pravosudne institucije poput Suda Europske unije te na vezu koju uspostavlja između sudova država članica i zastupnika stranaka, s jedne strane, i kabineta članova i službi institucije, s druge strane – glavna je zadaća tajništva Suda, prije svega, osigurati nesmetano odvijanje postupaka i strogo vođenje spisa predmeta o kojima odlučuje Sud, od upisa akta kojim se pokreće postupak u upisnik tajništva do dostave strankama odnosno sudu koji mu se obratio odluke kojom se završava postupak.

Broj novih i riješenih predmeta na Sudu stoga izravno utječe na radno opterećenje tajništva i na njegovu sposobnost da odoli brojnim izazovima s kojima je suočen, kako u pogledu optimalnog vođenja spisa predmeta i kompjutorizacije postupaka u okolnostima u kojima se sve veća pažnja posvećuje zaštiti osobnih podataka, tako i u pogledu, šire gledano, rasprava koje su u tijeku, a tiču se izmjena propisa kojima se uređuje ustroj Suda Europske unije s ciljem da se, u interesu pojedinaca, osigura optimalna podjela nadležnosti između Suda i Općeg suda.

Budući da je i protekla godina bila vrlo intenzivna, kako u pogledu novih tako i u pogledu riješenih predmeta, dio koji slijedi bit će uglavnom posvećen sudske aktivnosti, a ne ostalim zadaćama koje obavlja tajništvo, unatoč činjenici da one mobiliziraju nezanemariv dio njegovih resursa.

Novi predmeti

Sudu je u 2018. godini **podneseno 849 predmeta**. Riječ je o novom rekordnom broju u povijesti institucije, nakon što je samo godinu dana ranije postignut prethodni rekord, sa 739 novih predmeta u 2017. To znatno povećanje (od 15 %) broja novih predmeta u jednoj godini objašnjava se prije svega stalnim rastom broja zahtjeva za prethodnu odluku koji se podnose Sudu – naime, s 568 novih predmeta, ti zahtjevi čine stotinjak dodatnih predmeta podnesenih u 2018. u odnosu na 2016. godinu (470 predmeta), odnosno gotovo udvostručenje tog broja u usporedbi s razdobljem od prije deset godina (288 novih prethodnih postupaka u 2008.) – ali i većim brojem izravnih tužbi i žalbi, koji se ne može zanemariti.

Tako je Sudu 2018. podneseno 6 tužbi za poništenje i 57 tužbi zbog povrede obvezе (uključujući sve kategorije), dok je ukupan broj novih žalbi, žalbi u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom u protekloj godini iznosio 199 (u odnosu na 147 u 2017.). To znatno povećanje djelomično je uzrokovan većim brojem predmeta koji su Općem судu podneseni tijekom proteklih godina (osobito 2016. i 2017.), ali i rastom broja predmeta koje je taj sud rješio, što se uvelike može pripisati povećanju broja njegovih članova u sklopu reforme ustroja Suda Europske unije.

Osvrnemo li se na trenutak na pitanje država članica iz kojih potječu zahtjevi za prethodnu odluku – koji trenutačno čine više od 70 % svih neriješenih predmeta pred Sudom – vidljivo je, uz jednu iznimku, da su se sudovi svih država članica obraćali Sudu u protekloj godini, što svjedoči o vitalnosti prethodnog postupka i o povjerenju koje nacionalni sudovi poklanjaju Sudu kako bi odgovorio na njihova pitanja o tumačenju i valjanosti prava Unije. Kao što proizlazi iz tablica u nastavku, Njemačka i Italija i dalje zauzimaju vrh „zemljopisne“ ljestvice zahtjeva za prethodnu odluku – sa 78 odnosno 68 zahtjeva podnesenih u prethodnoj godini – ali ne zaostaju ni sudovi drugih država članica jer se broj zahtjeva koje su 2018. uputili Sudu u nekim slučajevima udvostručio (Belgija i Francuska) ili čak utrostručio (Španjolska i Češka) u odnosu na prethodnu godinu.

Također zapažamo velik broj zahtjeva koji pristižu iz Austrije i Nizozemske (po 35 zahtjeva iz svake od tih dviju država) kao i nastavak trenda rasta broja zahtjeva što ih upućuju sudovi država koje su Uniji pristupile 2004. i 2007., osobito Poljske (31 zahtjev), Mađarske (29 zahtjeva), Rumunjske (23 zahtjeva) i Bugarske (20 zahtjeva).

Nema sumnje da rastući broj i sve veća složenost akata koje donose institucije Unije na određen način utječe na taj fenomen. Uz tradicionalne teme prethodnih postupaka kao što su slobodno kretanje osoba, usluga i kapitala, tržišno natjecanje, javna nabava, oporezivanje, socijalna politika, zaštita okoliša i potrošača ili prometna politika, Sudu se i dalje upućuje velik broj predmeta koji se odnose na područje slobode sigurnosti i pravde, a osobito na pitanja povezana s azilom i useljavanjem. Također, Sud je prvi put u 2018. bio pozvan izjasniti se o temeljnim pitanjima poput neovisnosti sudstva u državama članicama i mjera koje valja poduzeti s tim u vezi kako bi se građanima Unije osigurala djelotvorna sudska zaštita odnosno o mogućnosti da država članica jednostrano povuče obavijest o namjeri povlačenja iz Europske unije. Taj predmet – koji je izravna posljedica odluke Ujedinjene Kraljevine iz lipnja 2016. o napuštanju Europske unije – izazvao je interes kakav još nije viđen u povijesti Suda i nesumnjivo je prvi u dugom nizu predmeta povezanih s *Brexitom*, s obzirom na brojna i osjetljiva pitanja koja su i dalje otvorena u vrijeme pisanja ovih redaka.

Naposljetu, valja istaknuti da je u protekloj godini podnesen iznimno velik broj zahtjeva za ubrzano postupanje. Tako je u 2018. provođenje ubrzanog postupka zatraženo u 36 predmeta (u odnosu na 31 u 2017.), dok je hitni prethodni postupak zatražen (ili predložen) u 19 predmeta (15 u 2017.). I tu je riječ o najvećoj brojci koju je Sud ikad zabilježio u jednoj godini. Iako nije udovoljeno svim tim zahtjevima, Sud je ubrzano vodio šest prethodnih postupaka i tri postupka po vrlo osjetljivim izravnim tužbama dok je odluka o primjeni hitnog prethodnog postupka donesena u dvanaest predmeta, što je dovelo do znatnog povećanja radnog opterećenja članova Vijeća koje vodi postupak u tim predmetima.

Riješeni predmeti

Iako je broj novih predmeta u protekloj godini bio iznimno velik, to je povećanje, na sreću, ublaženo vrlo velikim brojem riješenih predmeta. Naime, sa **760 predmeta riješenih u 2018.** Sud je zaključio gotovo 10 % više predmeta nego 2017. (699 predmeta), što je najveći njihov broj u njegovoj povijesti, nakon što je 2014. zabilježen prethodni rekord (sa 719 riješenih predmeta).

Ne ulazeći u detalje o predmetima koji su riješeni u 2018. i njihovom dosegu – u tom pogledu upućujemo na doprinose sudske praksi iznesene u drugom dijelu ovog izvješća – čitateljevu će pažnju, nakon uvida u brojke i statistike prikazane u nastavku, osobito privući tri detalja.

Prvi se odnosi na relativnu stabilnost broja presuda i rješenja koje je sud donio u protekloj godini. Dok je broj riješenih predmeta u 2018. znatno veći od njihova broja u 2017., broj odluka koje je Sud donio tijekom protekle godine (684) vrlo je sličan njihovom broju u 2017. (654). Uzrok tomu ponajprije je sličnost više predmeta podnesenih Sudu. Budući da mu je 2017. upućen velik broj zahtjeva za prethodnu odluku koji se odnosio na, među ostalim, tumačenje Uredbe (EZ) br. 261/2004 o naknadi štete putnicima u zračnom prometu u slučaju uskraćenog ukrcaja i otkazivanja ili dužeg kašnjenja leta u polasku¹, Sud je – brinući se za ekonomičnost postupka i djelotvornost – spojio većinu tih predmeta u svrhu pisanog i usmenog dijela postupka te u svrhu donošenja presude, što je dovelo do smanjenja ukupnog broja donesenih odluka.

¹| Uredba (EZ) br. 261/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. veljače 2004. o utvrđivanju općih pravila odštete i pomoći putnicima u slučaju uskraćenog ukrcaja i otkazivanja ili dužeg kašnjenja leta u polasku te o stavljanju izvan snage Uredbe (EEZ) br. 295/91 (SL 2004., L 46, str. 1.) (SL, posebno izdanie na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 26., str. 21.)

Drugi detalj koji je obilježio proteklu godinu nesumnjivo je velik broj predmeta koje je riješilo veliko vijeće Suda. Dok je taj sastav suda 2017. riješio „samo“ 46 predmeta – što je već pristojna njihova brojka s obzirom na ulog koji predstavlja postupanje u predmetu u sastavu od petnaest članova (umjesto tri ili pet) – taj se broj u protekloj godini povećao za 80 predmeta! Navedena brojka sama po sebi govori o važnosti i osjetljivosti pitanja o kojima je Sud bio pozvan izjasniti se tijekom protekle godine.

Naposljetu, valja napomenuti da je Sud – bez obzira na rastući broj i sve veću složenost predmeta o kojima odlučuje – uspio zadržati duljinu trajanja postupaka u krajnje razumnim granicama. Naime, prosječno trajanje prethodnih postupaka u 2018. iznosilo je 16 mjeseci (u odnosu na 15,7 mjeseci u 2017.), dok je prosječno trajanje postupaka po izravnim tužbama i žalbama smanjeno na 18,8 mjeseci (u odnosu na 20,3 mjeseca u 2017.) odnosno na 13,4 mjeseca (u odnosu na 17,1 mjesec u 2017.). To je smanjenje uvelike posljedica pojačanog korištenja rješenja, osobito u području intelektualnog i industrijskog vlasništva u kojem je velik broj žalbi podnesenih protiv odluka Općeg suda odbačen odnosno odbijen, na temelju članka 181. Poslovnika, zbog njihove očite nedopuštenosti i/ili očite neosnovanosti. Tako je 2018. o gotovo polovici žalbi podnesenih Sudu odlučeno rješenjem, dok je 24 % prethodnih postupaka zaključeno na taj način (ali samo 7,5 % na temelju članka 99. Poslovnika, s obzirom na to da se većina rješenja donesenih u prethodnim postupcima tijekom protekle godine odnosila na brisanje odnosno obustavu postupka).

Neriješeni predmeti

Logično je da se uslijed znatnog povećanja broja novih predmeta u 2018. povećao i broj neriješenih predmeta pred Sudom, koji je prvi put veći od tisuću. Naime, na dan 31. prosinca 2018. pred Sudom se nalazi 1001 neriješen predmet (916 nakon spajanja).

Upravo u tome valja tražiti razloge zbog kojih je Sud u ožujku 2018. podnio zahtjev za izmjenu Protokola (br. 3) o Statutu Suda Europske unije. Vođen željom da kontrolira svoje radno opterećenje i time očuva svoju sposobnost odlučivanja u razumnom roku o predmetima koji su mu podneseni, Sud je zakonodavcu Unije predložio da na Opći sud prenese jedan dio tužbi zbog povrede obveze po kojima trenutačno samo on postupa i da na Sudu uspostavi mehanizam prethodne dopuštenosti za određene vrste žalbi. Na taj način, u predmetima u kojima je već provedeno dvostruko ispitivanje – najprije neovisnog žalbenog vijeća, a potom Općeg suda – Sud bi odlučivao samo o žalbama koje otvaraju važno pitanje za jedinstvo, dosljednost ili razvoj prava Unije.

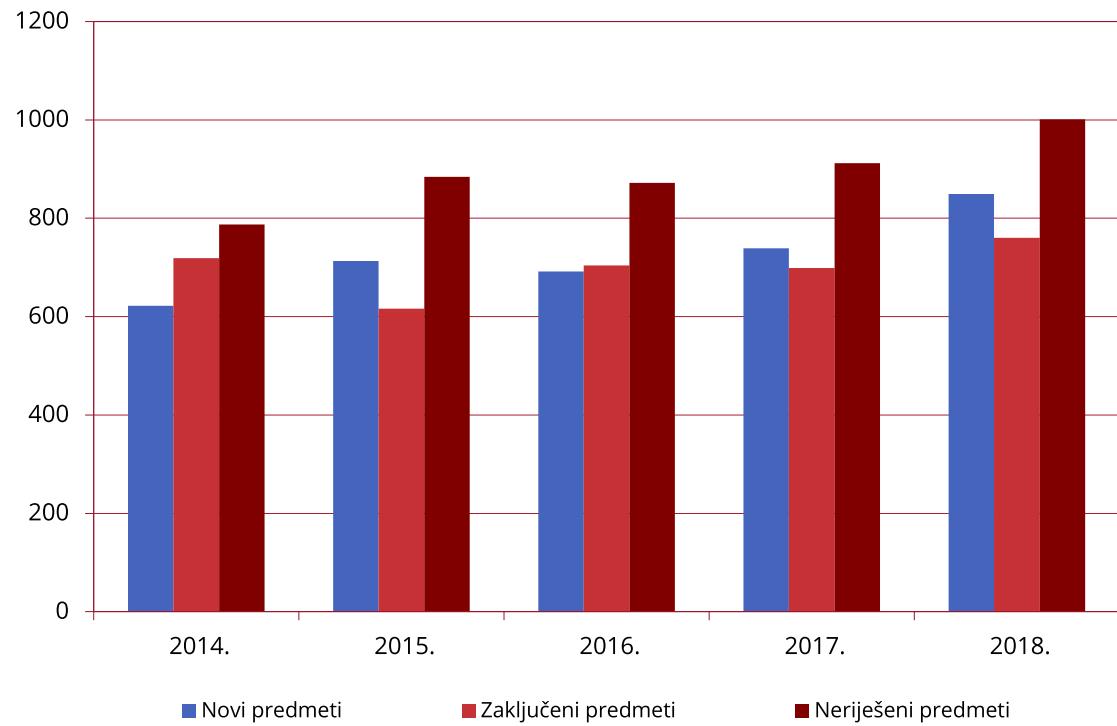
Iako je zakonodavac razmatranje prvog dijela tog zahtjeva – koji se odnosi na povrede obveze – odgodio za kasniju fazu, osobito zbog želje država članica da sačekaju potpunu provedbu reforme ustrojstva Suda Europske unije i izvješće o funkcioniranju Općeg suda koje Sud mora podnijeti u prosincu 2020., rasprave o drugom dijelu tog zahtjeva, nasuprot tomu, dobro napreduju u vrijeme pisanja ovih redaka te je vrlo izgledno da će mehanizam prethodne dopuštenosti žalbi stupiti na snagu tijekom 2019. godine. On bi trebao omogućiti da se u određenoj mjeri zaustavi rast broja predmeta koji se podnose Sudu – bez obzira na ostale mjere koje bi mogao predložiti, kad za to dođe vrijeme – kako bi i dalje na najbolji mogući način ostvarivao misiju koja mu je povjerena Ugovorima.

D | SUDSKA STATISTIKA SUDA

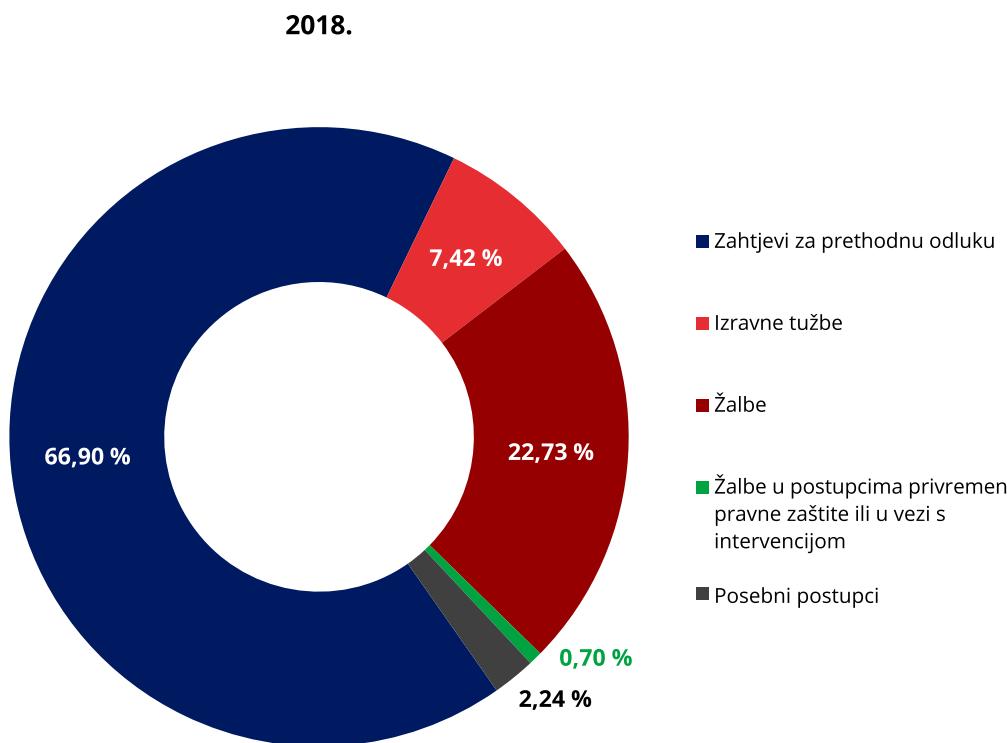
I. Opća aktivnost Suda – Novi, zaključeni i neriješeni predmeti (2014.-2018.)	113
II. Novi predmeti – Vrste postupaka (2014.-2018.)	114
III. Novi predmeti – Predmet tužbe (2014.-2018.)	115
IV. Novi predmeti – Predmet pravnog sredstva (2018.)	116
V. Novi predmeti – Zahtjevi za prethodnu odluku po državama članicama (2014.-2018.)	117
VI. Novi predmeti – Tužbe zbog povrede obveze države članice (2014.-2018.)	118
VII. Zaključeni predmeti – Vrste postupaka (2014.-2018.)	119
VIII. Zaključeni predmeti – Presude, mišljenja, rješenja (2018.)	120
IX. Predmeti završeni presudom, mišljenjem ili rješenjem sudskog karaktera – Sastav suda (2014.-2018.)	121
X. Predmeti završeni presudom, mišljenjem ili rješenjem – Predmet pravnog sredstva (2014.-2018.)	122
XI. Predmeti završeni presudom, mišljenjem ili rješenjem – Predmet pravnog sredstva (2018.)	123
XII. Zaključeni predmeti – Presude zbog povrede obveze države članice: ishod postupka (2014.-2018.)	124
XIII. Zaključeni predmeti – Žalbe: smisao odluke (2014.-2018.)	125
XIV. Zaključeni predmeti – Trajanje postupaka (2014.-2018.) u mjesecima i desetinama mjeseca	126
XV. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Vrste postupaka (2014.-2018.)	127
XVI. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Sastav suda (2014.-2018.)	128
XVII. Ubrzani postupci (2014.-2018.)	129
XVIII. Razno – Hitni prethodni postupci (2014.-2018.)	130
XIX. Postupci privremene pravne zaštite (2014.-2018.)	131
XX. Opći razvoj sudske aktivnosti (1952.-2018.) – Novi predmeti i presude ili mišljenja	132
XXI. Opći trend u radu Suda (1952.-2018.) – Novi zahtjevi za prethodnu odluku prema državi članici i godini	134
XXII. Opći trend u radu Suda (1952.-2018.) – Novi zahtjevi za prethodnu odluku prema državi članici i sudu	136
XXIII. Opći trend u radu Suda (1952.-2018.) – Nove tužbe podnesene zbog povrede obveze protiv država članica	139
XXIV. Djelatnost tajništva Suda (2016.-2018.)	140

I. Opća aktivnost Suda – Novi, zaključeni i neriješeni predmeti (2014.-2018.)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Novi predmeti	622	713	692	739	849
Zaključeni predmeti	719	616	704	699	760
Neriješeni predmeti	787	884	872	912	1001

II. Novi predmeti – Vrste postupaka (2014.-2018.)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Zahtjevi za prethodnu odluku	428	436	470	533	568
Izravne tužbe	74	48	35	46	63
Žalbe	111	206	168	141	193
Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom		9	7	6	6
Zahtjevi za mišljenje	1	3		1	
Posebni postupci ¹	8	11	12	12	19
Ukupno	622	713	692	739	849
Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu	3	2	3	3	6

¹ „Posebnim postupcima“ smatraju se: besplatna pravna pomoć, određivanje troškova, ispravak presude, pobijanje presude zbog ogluhe, prigovor trećeg, tumačenje, ponavljanje postupka, ispitivanje prijedloga prvog nezavisnog odvjetnika da se preispita odluka Općeg suda, postupak oduzimanja, predmeti u vezi s imunitetom.

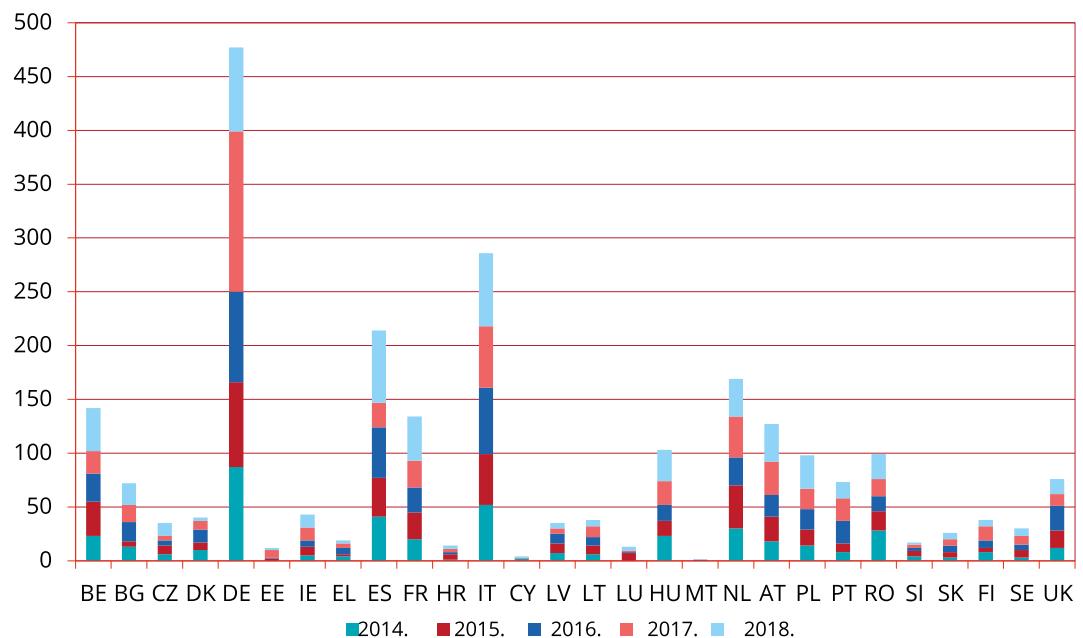
III. Novi predmeti – Predmet tužbe (2014.-2018.)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Arbitražna klauzula				5	2
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	24	29	13	14	13
Državljanstvo Unije	9	6	7	8	6
Državne potpore	32	29	39	21	26
Ekonomski i monetarna politika	3	11	1	7	3
Ekonomski, socijalna i teritorijalna kohezija	1	3		2	1
Energija	4	1	3	2	12
Finansijske odredbe (proračun, finansijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara itd.)	4	6	3	6	6
Industrijska politika	9	11	3	6	3
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	47	88	66	73	92
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	2	1	3	3	1
Javna nabava	21	26	19	23	28
Javno zdravlje	2	10	1	1	4
Načela prava Unije	23	13	11	12	29
Obrazovanje, strukovno ospozobljavanje, mlađež i sport	1			2	
Okoliš	41	47	30	40	50
Oporezivanje	57	49	70	55	71
Područje slobode, sigurnosti i pravde	53	53	76	98	82
Poljoprivreda	12	17	27	14	26
Pravo društava		1	7	1	2
Pravo institucija	28	24	22	26	34
Približavanje zakonodavstava	21	22	34	42	53
Pridruživanje prekomorskih zemalja i područja		1			
Pristup dokumentima	1	7	6	1	10
Pristupanje novih država				1	
Promet	29	27	32	83	39
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemičalija (Uredba REACH)	2	5	2	2	1
Sloboda poslovnog nastana	26	12	16	8	7
Slobodno kretanje kapitala	7	6	4	12	9
Slobodno kretanje osoba	11	15	28	16	19
Slobodno kretanje robe	11	8	3	6	4
Slobodno pružanje usluga	19	24	15	18	38
Socijalna politika	25	32	33	43	46
Socijalna sigurnost radnika migranata	6	7	10	7	14
Transeuropske mreže		1			
Trgovinska politika	11	15	20	8	5
Tržišno natjecanje	23	40	35	7	25
Vanjsko djelovanje Europske unije	2	3	4	3	4
Zajednička ribarstvena politika	2	1	3	1	1
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	7	12	7	6	7
Zapošljavanje	1				
Zaštita potrošača	34	40	23	36	41
Ugovor o FEU-u	612	702	676	719	814
Kontrola sigurnosti					1
Zaštita stanovništva	1				1
Ugovor o EZAE-u	1				2
Načela prava Unije					1
Ugovor o EU-u					1
Postupak	6	9	13	12	12
Povlastice i imuniteti	2	2	2		
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	1		1	8	16
Pravo institucija					4
Ostalo	9	11	16	20	32
SVEUKUPNO	622	713	692	739	849

IV. Novi predmeti – Predmet pravnog sredstva (2018.)

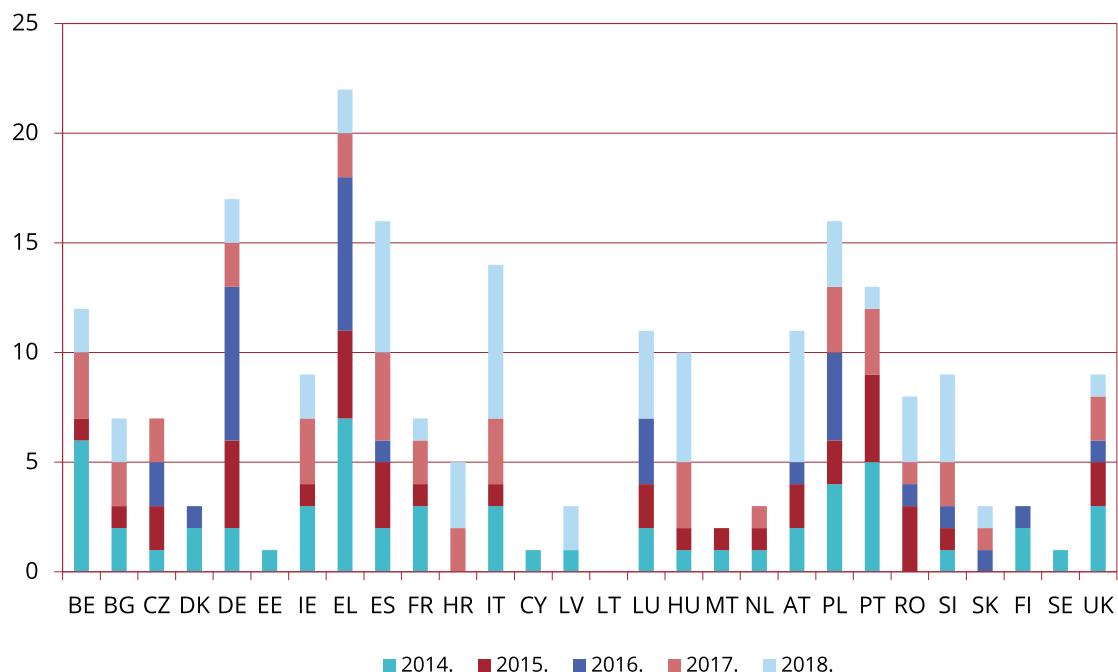
	Zahtjevi za prethodnu odluku	Izravne tužbe	Žalbe	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Ukupno	Posebni postupci
Arbitražna klauzula			2		2	
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	12		1		13	
Državljanstvo Unije	6				6	
Državne potpore	4	1	18	3	26	
Ekonomski i monetarni politika	1		2		3	
Ekonomski, socijalni i teritorijalni kohezija	1				1	
Energija	7	1	4		12	
Finansijske odredbe (proračun, finansijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara itd.)	1	4	1		6	
Industrijska politika	3				3	
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	20	5	67		92	
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir			1		1	
Javna nabava	20	6	1	1	28	
Javno zdravlje	2	1	1		4	
Načela prava Unije	23	3	3		29	
Okoliš	32	15	3		50	
Oporezivanje	69	2			71	
Područje slobode, sigurnosti i pravde	80	2			82	
Poljoprivreda	19		7		26	
Pravo društava	2				2	
Pravo institucija	2	4	22		34	6
Približavanje zakonodavstava	49	3	1		53	
Pristup dokumentima	1		9		10	
Promet	39				39	
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)			1		1	
Sloboda poslovnog nastana	6	1			7	
Slobodno kretanje kapitala	8	1			9	
Slobodno kretanje osoba	16	2	1		19	
Slobodno kretanje robe	4				4	
Slobodno pružanje usluga	31	7			38	
Socijalna politika	45		1		46	
Socijalna sigurnost radnika migranata	14				14	
Trgovinska politika	1		4		5	
Tržišno natjecanje	4		20	1	25	
Vanjsko djelovanje Europske unije	4				4	
Zajednička ribarstvena politika	1				1	
Zajednička vanjska i sigurnosna politika			7		7	
Zaštita potrošača	41				41	
Ugovor o FEU-u	568	58	177	5	814	6
Kontrola sigurnosti		1			1	
Zaštita stanovništva		1			1	
Ugovor o EZAE-u	2				2	
Načela prava Unije		1			1	
Ugovor o EU-u	1				1	
Postupak					12	12
Pravilnik o osoblju za dužnosnike			14	1	16	1
Pravo institucija		2	2		4	
Ostalo	2	16	1		32	13
SVEUKUPNO	568	63	193	6	849	19

V. Novi predmeti – Zahtjevi za prethodnu odluku po državama članicama (2014.-2018.)

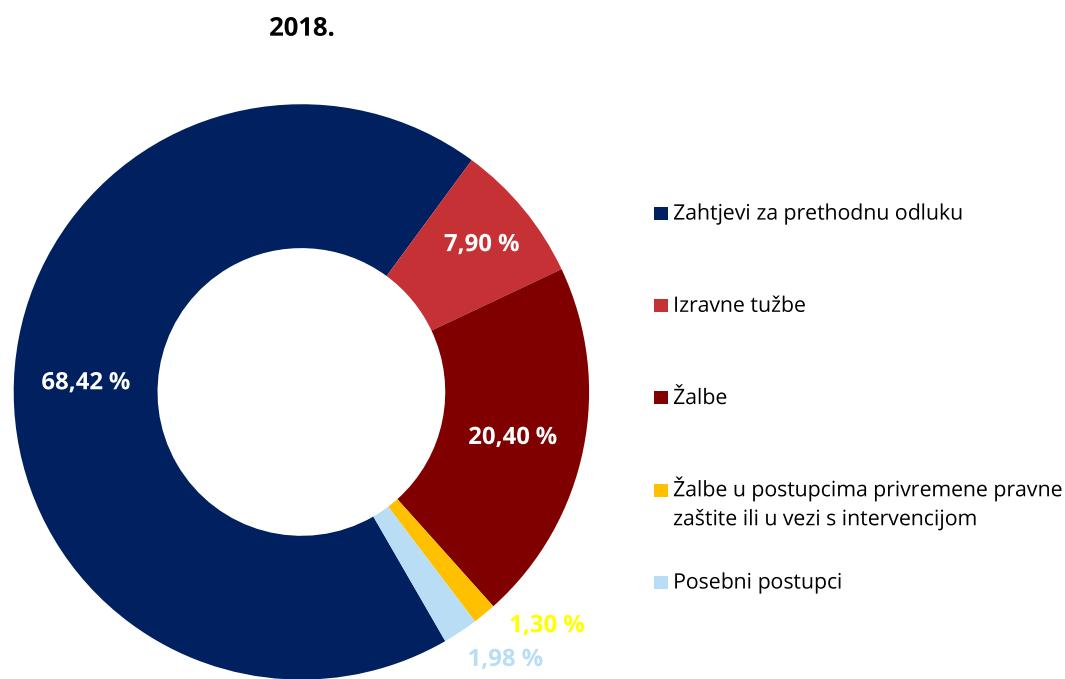
1| Predmet C-169/15, *Montis Design* (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof)

VI. Novi predmeti – Tužbe zbog povrede obveze države članice (2014.-2018.)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno
Belgija	6	1		3	2	12
Bugarska	2	1		2	2	7
Češka Republika	1	2	2	2		7
Danska	2		1			3
Njemačka	2	4	7	2	2	17
Estonija	1					1
Irska	3	1		3	2	9
Grčka	7	4	7	2	2	22
Španjolska	2	3	1	4	6	16
Francuska	3	1		2	1	7
Hrvatska				2	3	5
Italija	3	1		3	7	14
Cipar	1					1
Latvija	1				2	3
Litva						
Luksemburg	2	2	3		4	11
Mađarska	1	1		3	5	10
Malta	1	1				2
Nizozemska	1	1		1		3
Austrija	2	2	1		6	11
Poljska	4	2	4	3	3	16
Portugal	5	4		3	1	13
Rumunjska		3	1	1	3	8
Slovenija	1	1	1	2	4	9
Slovačka			1	1	1	3
Finska	2		1			3
Švedska	1					1
Ujedinjena Kraljevina	3	2	1	2	1	9
Ukupno	57	37	31	41	57	223

VII. Zaključeni predmeti – Vrste postupaka (2014.-2018.)¹

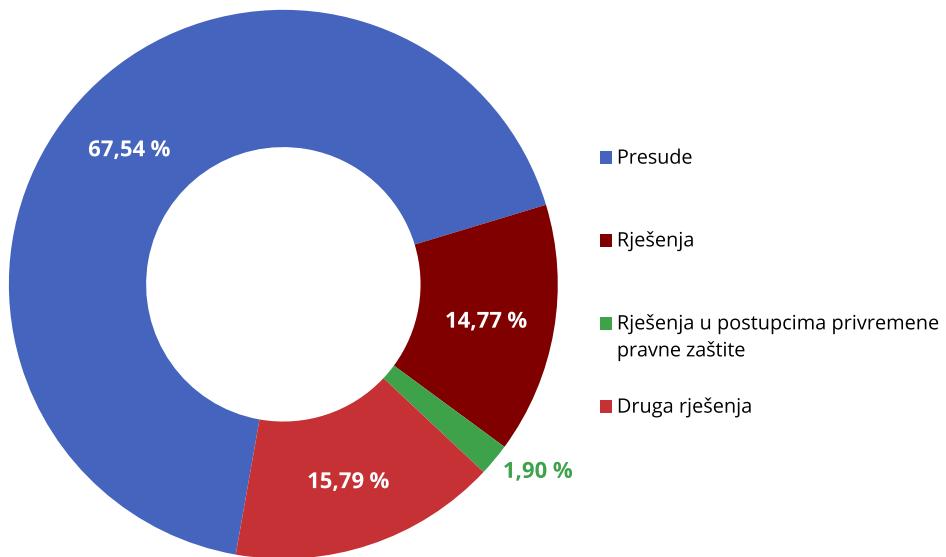

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Zahtjevi za prethodnu odluku	476	404	453	447	520
Izravne tužbe	76	70	49	37	60
Žalbe	157	127	182	194	155
Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	1	7	7	4	10
Zahtjevi za mišljenje	2	1		3	
Posebni postupci ²	7	7	13	14	15
Ukupno	719	616	704	699	760

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2| „Posebnim postupcima“ smatraju se: besplatna pravna pomoć, određivanje troškova, ispravak presude, pobijanje presude zbog ogluhe, prigovor trećeg, tumačenje, ponavljanje postupka, ispitivanje prijedloga prvog nezavisnog odvjetnika da se preispita odluka Općeg suda, postupak zapljene, predmeti u vezi s imunitetom.

VIII. Zaključeni predmeti – Presude, mišljenja, rješenja (2018.)¹

	Presude	Rješenja ²	Rješenja u postupcima privremene pravne zaštite ³	Druga rješenja ⁴	Mišljenja	Ukupno
Zahtjevi za prethodnu odluku	354	35		74		463
Izravne tužbe	37		4	22		63
Žalbe	71	55		11		137
Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom			9	1		10
Posebni postupci		11				11
Ukupno	462	101	13	108		684

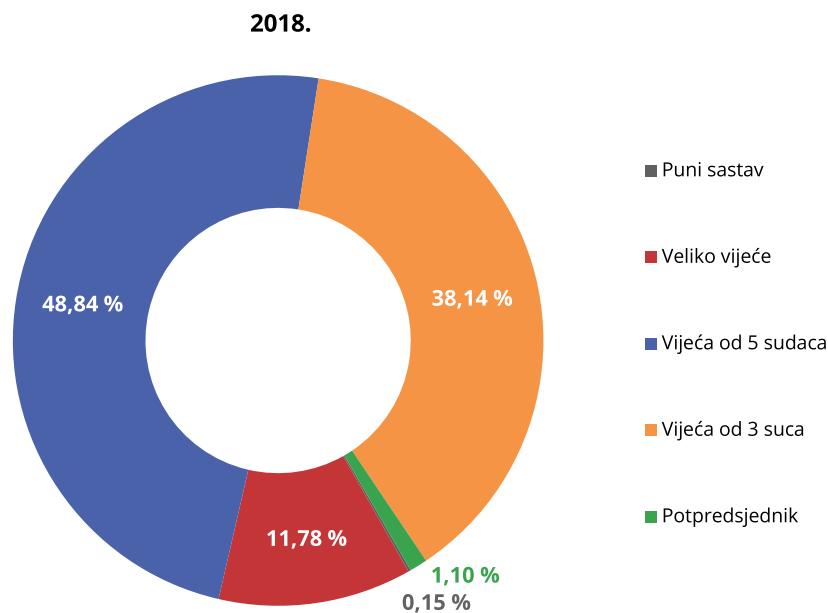
1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta uzimajući u obzir njihovo spajanje zbog povezanosti (niz spojenih predmeta = jedan predmet).

2| Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenjâ o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

3| Rješenja donesena na temelju zahtjeva koji se temelji na člancima 278., 279. ili 280. UFEU-a, ili na odgovarajućim odredbama EZAЕ-a, ili pak nakon žalbe podnesene protiv rješenja o privremenoj pravnoj zaštiti ili o zahtjevu za intervenciju.

4| Rješenja kojima se postupak završava brisanjem predmeta, obustavom ili vraćanjem predmeta na ponovno odlučivanje Općem sudu.

IX. Predmeti završeni presudom, mišljenjem ili rješenjem sudskog karaktera – Sastav suda (2014.-2018.)¹

	2014.			2015.			2016.			2017.			2018.		
	Presude/Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno												
Puni sastav	1		1							1			1	1	1
Veliko vijeće	51	3	54	47		47	54		54	46		46	76		76
Vijeća od 5 sudaca	320	20	340	298	20	318	280	20	300	312	10	322	300	15	315
Vijeća od 3 suca	110	118	228	93	89	182	120	162	282	151	105	256	153	93	246
Potpredsjednik		1	1		7	7		5	5		3	3		7	7
Ukupno	482	142	624	438	116	554	454	187	641	510	118	628	530	115	645

- 1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).
- 2| Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenjâ o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem судu.

X. Predmeti završeni presudom, mišljenjem ili rješenjem – Predmet pravnog sredstva (2014.-2018.)¹

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Arbitražna klauzula					3
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	21	20	27	19	12
Državljanstvo Unije	9	4	8	5	10
Državne potpore	41	26	26	33	29
Ekonomski i monetarni politika	1	3	10	2	3
Ekonomski, socijalni i teritorijalni kohezija	8	4	2		1
Energija	3	2		2	1
Finansijske odredbe (proračun, finansijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara itd.)	5	1	2	7	2
Industrijska politika	3	9	10	8	2
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	69	51	80	60	74
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir		1	3	2	3
Javna nabava	13	14	31	15	22
Javno zdravlje	3	5	4	5	
Načela prava Unije	23	12	13	14	10
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport	1	1		2	
Okoliš	30	27	53	27	33
Oporezivanje	52	55	41	62	58
Područje slobode, sigurnosti i pravde	51	49	52	61	74
Poljoprivreda	29	20	13	22	15
Pravo društava	3	1	1	4	1
Pravo institucija	18	27	20	27	28
Približavanje zakonodavstava	25	24	16	29	28
Pristup dokumentima	4	3	4	9	2
Pristupanje novih država			1		1
Promet	18	9	20	17	38
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	5	1	1	7	1
Sloboda poslovnog nastana	9	17	27	10	13
Slobodno kretanje kapitala	6	8	7	1	13
Slobodno kretanje osoba	20	13	12	17	24
Slobodno kretanje robe	10	9	5	2	6
Slobodno pružanje usluga	11	17	14	13	21
Socijalna politika	51	30	23	26	42
Socijalna sigurnost radnika migranata	6	14	5	6	10
Transeuropske mreže			1		
Trgovinska politika	7	4	14	14	6
Tržišno natjecanje	28	23	30	53	12
Vanjsko djelovanje Europske unije	6	1	5	1	3
Zajednička ribarstvena politika	5	3	1	2	2
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	3	6	11	10	5
Zapošljavanje		1			
Zaštita potrošača	20	29	33	20	19
Ugovor o FEU-u	617	544	626	614	627
Zaštita stanovništva		1			
Ugovor o EZAE-u		1			
Postupak	6	4	14	13	10
Povlastice i imuniteti		2	1		1
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	1	3		1	7
Ostalo	7	9	15	14	18
SVEUKUPNO	624	554	641	628	645

¹ Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajjanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

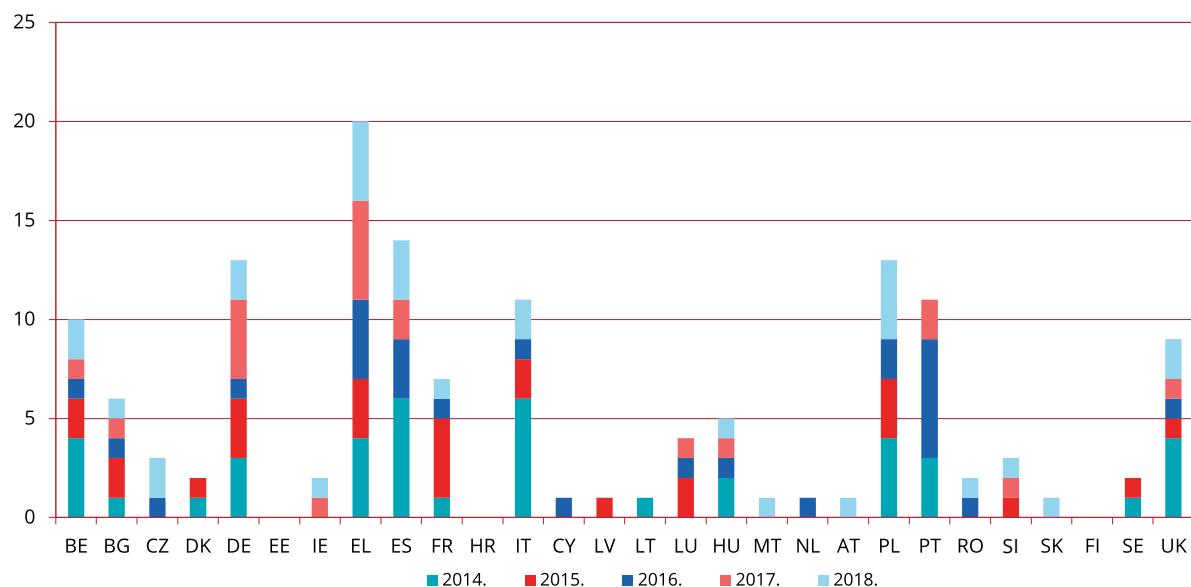
XI. Predmeti završeni presudom, mišljenjem ili rješenjem – Predmet pravnog sredstva (2018.)¹

	Presude/Mišljenja	Rješenja ²	Ukupno
Arbitražna klauzula	2	1	3
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	12		12
Državljanstvo Unije	10		10
Državne potpore	22	7	29
Ekonomski i monetarni politika	2	1	3
Ekonomski, socijalni i teritorijalni kohezija		1	1
Energija	1		1
Finansijske odredbe (proračun, finansijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara itd.)	2		2
Industrijska politika	2		2
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	39	35	74
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	2	1	3
Javna nabava	19	3	22
Načela prava Unije	9	1	10
Okoliš	33		33
Oporezivanje	56	2	58
Područje slobode, sigurnosti i pravde	67	7	74
Poljoprivreda	15		15
Pravo društava	1		1
Pravo institucija	16	12	28
Približavanje zakonodavstava	26	2	28
Pristup dokumentima	1	1	2
Pristupanje novih država	1		1
Promet	36	2	38
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)		1	1
Sloboda poslovnog nastana	12	1	13
Slobodno kretanje kapitala	9	4	13
Slobodno kretanje osoba	20	4	24
Slobodno kretanje robe	6		6
Slobodno pružanje usluga	19	2	21
Socijalna politika	37	5	42
Socijalna sigurnost radnika migranata	10		10
Trgovinska politika	6		6
Tržišno natjecanje	11	1	12
Vanjsko djelovanje Europske unije	3		3
Zajednička ribarstvena politika	2		2
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	5		5
Zaštita potrošača	13	6	19
Ugovor o FEU-u	527	100	627
Postupak		10	10
Povlastice i imuniteti	1		1
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	2	5	7
Ostalo	3	15	18
SVEUKUPNO	530	115	645

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

2| Rješenja kojima se završava postupak, osim rješenjâ o brisanju predmeta, o obustavi postupka te o vraćanju predmeta na ponovno odlučivanje Općem суду.

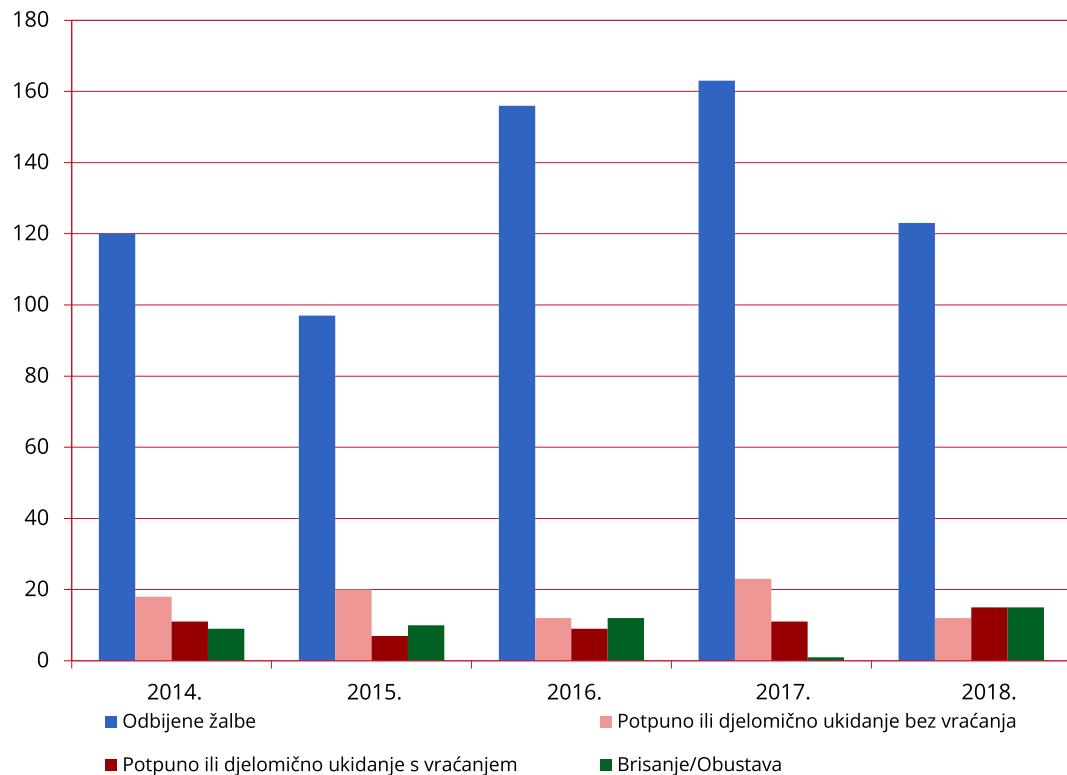
XII. Zaključeni predmeti – Presude zbog povrede obveze države članice: ishod postupka (2014.-2018.)¹

	2014.		2015.		2016.		2017.		2018.	
	Prihvaćeno	Odbijeno								
Belgija	4		2		1		1		2	
Bugarska	1	1	2		1		1		1	
Češka Republika					1				2	
Danska	1		1		1				1	
Njemačka	3	1	3		1		4		2	1
Estonija					1					
Irska					1		1		1	
Grčka	4		3		4		5		4	
Španjolska	6				3		2		3	
Francuska	1		4		1				1	
Hrvatska										
Italija	6		2		1				2	
Cipar					1					
Latvija			1							
Litva	1									
Luksemburg			2		1		1			
Mađarska	2				1		1		1	
Malta							1		1	
Nizozemska		1			1		1			
Austrija							1		1	1
Poljska	4		3	1	2				4	
Portugal	3				6		2			
Rumunjska					1				1	
Slovenija			1				1		1	
Slovačka				2					1	
Finska										
Švedska	1		1							
Ujedinjena Kraljevina	4		1	1	1	1	1		2	
Ukupno	41	3	26	5	27	4	20		30	3

1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta uzimajući u obzir njihovo spajanje zbog povezanosti (niz spojenih predmeta = jedan predmet).

XIII. Zaključeni predmeti – Žalbe: smisao odluke (2014.-2018.)^{1,2} (presude i rješenja)

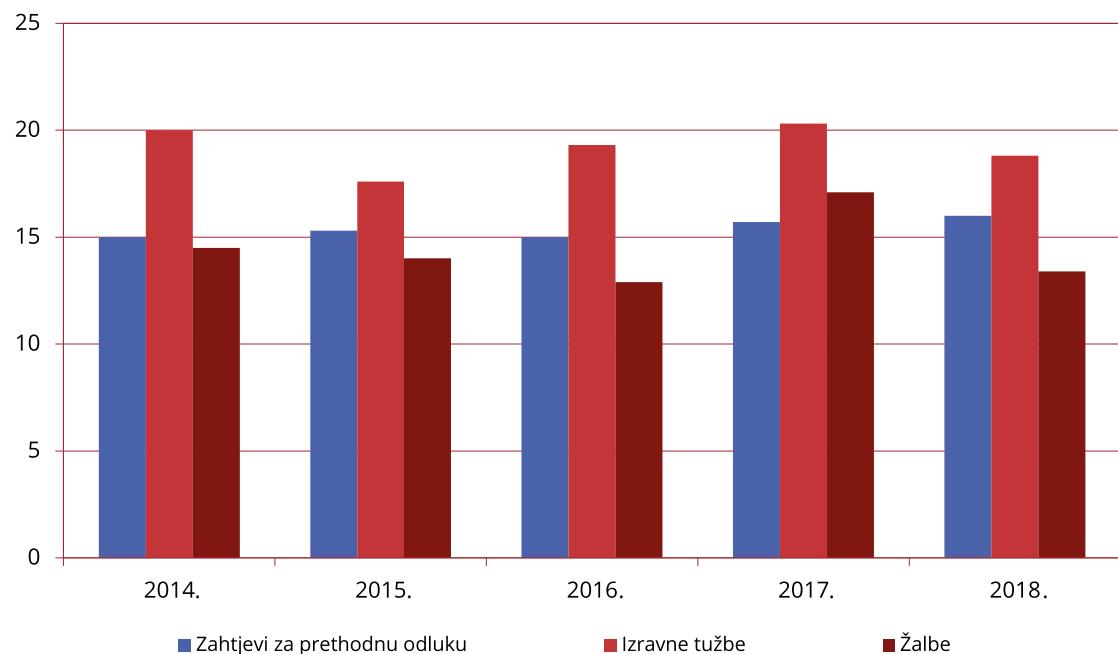

	2014.			2015.			2016.			2017.			2018.		
	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno	Presude	Rješenja	Ukupno
Odbijene žalbe	46	74	120	37	60	97	63	93	156	103	60	163	59	64	123
Potpuno ili djelomično ukidanje bez vraćanja	18		18	19	1	20	12		12	23		23	11	1	12
Potpuno ili djelomično ukidanje s vraćanjem	11		11	6	1	7	9		9	11		11	14	1	15
Brisanje/Obustava		9	9		10	10		12	12		1	1		15	15
Ukupno	75	83	158	62	72	134	84	105	189	137	61	198	84	81	165

1| Detaljniji podaci o žalbama podnesenim protiv odluka Općeg suda uključeni su u sudske statistike tog suda.

2| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

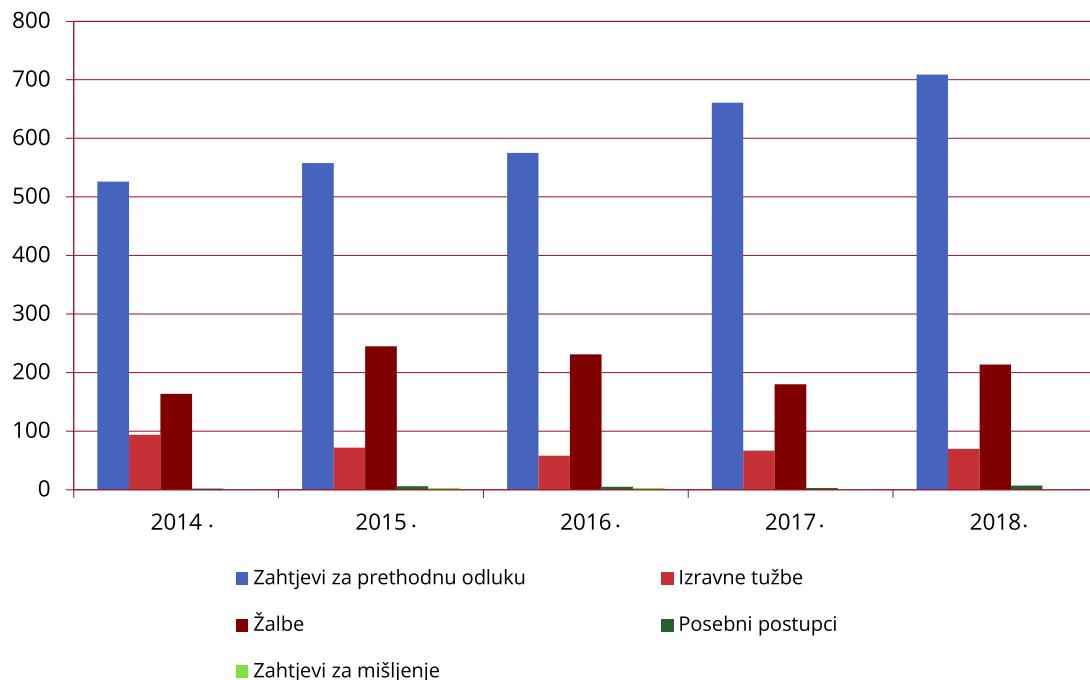
XIV. Zaključeni predmeti – Trajanje postupaka (2014.- 2018.) u mjesecima i desetinama mjeseca¹ (presude i rješenja)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Zahtjevi za prethodnu odluku	15	15,3	15	15,7	16
Hitni prethodni postupci	2,2	1,9	2,7	2,9	3,1
Ubrzani postupci	3,5	5,3	4	8,1	2,2
Izravne tužbe	20	17,6	19,3	20,3	18,8
Ubrzani postupci					9
Žalbe	14,5	14	12,9	17,1	13,4
Ubrzani postupci			10,2		

¹| Pri izračunavanju trajanja postupaka ne uzimaju se u obzir: predmeti u kojima je donesena međupresuda ili mjera izvođenja dokaza; mišljenja; posebni postupci (i to: besplatna pravna pomoć, određivanje troškova, ispravak presude, pobijanje presude zbog ogluge, prigovor trećeg, tumačenje, ponavljanje postupka, ispitivanje prijedloga prvog nezavisnog odvjetnika da se preispita odluka Općeg suda, postupak oduzimanja i predmeti u vezi s imunitetom); predmeti koji su završeni rješenjem o brisanju, rješenjem o obustavi postupka ili rješenjem o vraćanju na ponovno odlučivanje Općem суду; postupci privremene pravne zaštite kao i žalbe u tim postupcima ili u vezi s intervencijom.

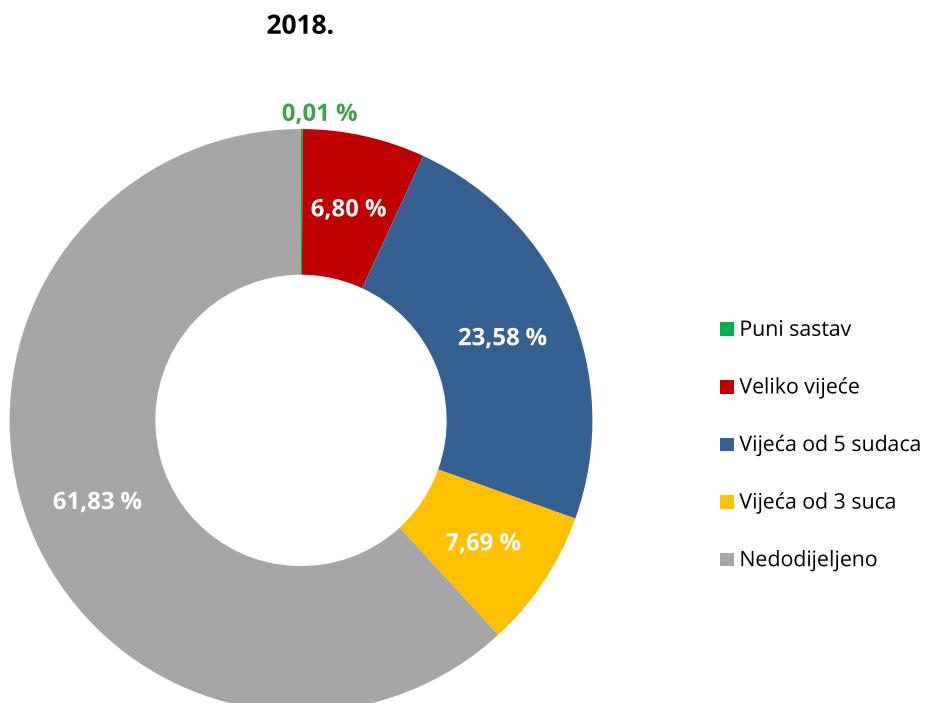
XV. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Vrste postupaka (2014.-2018.)¹

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Zahtjevi za prethodnu odluku	526	558	575	661	709
Izravne tužbe	94	72	58	67	70
Žalbe	164	245	231	180	214
Posebni postupci ²	2	6	5	3	7
Zahtjevi za mišljenje	1	3	3	1	1
Ukupno	787	884	872	912	1001

- 1| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).
- 2| „Posebnim postupcima“ smatraju se: besplatna pravna pomoć, određivanje troškova, ispravak presude, pobijanje presude zbog ogluhe, prigovor trećeg, tumačenje, ponavljanje postupka, ispitivanje prijedloga prvog nezavisnog odvjetnika da se preispita odluka Općeg suda, postupak zapljene, predmeti u vezi s imunitetom.

XVI. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Sastav suda (2014.-2018.)¹

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Puni sastav			1		1
Veliko vijeće	33	38	40	76	68
Vijeća od 5 sudaca	176	203	215	194	236
Vijeća od 3 suca	44	54	75	76	77
Potpredsjednik		2	2	4	
Nedodijeljeno	534	587	539	562	619
Ukupno	787	884	872	912	1001

¹| Navedeni iznosi (bruto iznosi) označavaju ukupan broj predmeta, neovisno o njihovom spajanju zbog povezanosti (jedan broj predmeta = jedan predmet).

XVII. Ubrzani postupci (2014.-2018.)

Zahtjevi za ubrzani postupak¹

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno
Zahtjevi za prethodnu odluku	17	18	20	30	32	117
Izravne tužbe				1	3	4
Žalbe	3		1		1	5
Ukupno	20	18	21	31	36	126

Zahtjevi za ubrzani postupak – smisao odluke²

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno
Prihvaćeno	2	1	4	4	9	20
Odbijeno	12	23	12	29	17	93
Odbačaji ³	3		4	1	1	9
U iščekivanju odluke				1	6	7
Ukupno	17	24	20	35	33	129

1| Brojke navedene u ovoj tablici upućuju na broj zahtjeva podnesenih tijekom predmetne godine, bez obzira na godinu u kojoj je pokrenut predmet na koji se zahtjev odnosi.

2| Brojke navedene u ovoj tablici upućuju na broj odluka donesenih tijekom predmetne godine u vezi sa zahtjevom za primjenu ubrzanog postupka, neovisno o godini podnošenja takvog zahtjeva.

3| Zbog brisanja predmeta ili njegova okončanja presudom ili rješenjem o zahtjevu nije bilo potrebno formalno odlučiti.

XVIII. Razno – Hitni prethodni postupci (2014.-2018.)

Zahtjevi za hitni prethodni postupak¹

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno
Pravosudna suradnja u građanskim stvarima	3	4		5	5	17
Pravosudna suradnja u kaznenim stvarima	1	5	7	6	8	27
Granice, azil i imigracija	1	2	5	4	5	17
Drugi	1				1	2
Ukupno	6	11	12	15	19	63

Zahtjevi za hitni prethodni postupak — smisao odluke²

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno
Prihvaćeno	4	5	9	4	12	34
Odbijeno	2	5	4	11	7	29
Ukupno	6	10	13	15	19	63

1| Brojke navedene u ovoj tablici upućuju na broj zahtjeva podnesenih tijekom predmetne godine, bez obzira na godinu u kojoj je pokrenut predmet na koji se zahtjev odnosi.

2| Brojke navedene u ovoj tablici upućuju na broj odluka donesenih tijekom predmetne godine u vezi sa zahtjevom za primjenu hitnog potupka, neovisno o godini podnošenja takvog zahtjeva.

XIX. Postupci privremene pravne zaštite (2014.-2018.)

Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu¹

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno
Državne potpore	1				2	3
Industrijska politika				1		1
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir			1			1
Javna nabava				1		1
Načela prava Unije					1	1
Okoliš			1	1		2
Poljoprivreda			1			1
Pravo institucija	1				2	3
Trgovinska politika	1					1
Tržišno natjecanje		2			1	3
Ukupno	3	2	3	3	6	17

Postupci privremene pravne zaštite — smisao odluke²

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno
Prihvaćeno	1		2	1	6	10
Odbijeno	2		3		2	7
Ukupno	3		5	1	8	17

1| Brojke navedene u ovoj tablici upućuju na broj zahtjeva podnesenih tijekom predmetne godine, bez obzira na godinu u kojoj je pokrenut predmet na koji se zahtjev odnosi.

2| Brojke navedene u ovoj tablici upućuju na broj odluka donesenih tijekom predmetne godine u vezi sa zahtjevom za privremenu pravnu zaštitu, neovisno o godini podnošenja takvog zahtjeva.

**XX. Opći razvoj sudske aktivnosti (1952.-2018.) –
Novi predmeti i presude ili mišljenja**

Godina	Novi predmeti ¹					Presude/Mišljenja ²
	Zahtjevi za prethodnu odluku	Izravne tužbe	Žalbe	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Zahtjevi za mišljenje	
1953.		4				4
1954.		10				10
1955.		9				9
1956.		11				11
1957.		19				19
1958.		43				43
1959.		46		1		47
1960.		22				23
1961.	1	24			1	26
1962.	5	30				35
1963.	6	99				105
1964.	6	49				55
1965.	7	55				62
1966.	1	30				31
1967.	23	14				37
1968.	9	24				33
1969.	17	60				77
1970.	32	47				79
1971.	37	59				96
1972.	40	42				82
1973.	61	131				192
1974.	39	63				102
1975.	69	61		1		131
1976.	75	51			1	127
1977.	84	74				158
1978.	123	146			1	270
1979.	106	1 218				1324
1980.	99	180				279
1981.	108	214				322
1982.	129	217				346
1983.	98	199				297
1984.	129	183				312
1985.	139	294				433
1986.	91	238				329

1| Brojke navedene u ovoj tablici odnose se na sve postupke pokrenute pred Sudom, osim posebnih postupaka.

2| Brojke navedene u ovoj tablici upućuju na broj presuda ili mišljenja koje je donio Sud, uzimajući u obzir spajanja predmeta zbog povezanosti (niz povezanih predmeta = jedan predmet).

Godina	Novi predmeti ¹							Presude/Mišljenja ²
	Zahhtjevi za prethodnu odluku	Izravne tužbe	Žalbe	Žalbe u postupcima privremene pravne zaštite ili u vezi s intervencijom	Zahhtjevi za mišljenje	Ukupno	Zahhtjevi za privremenu pravnu zaštitu	
1987.	144	251				395	21	208
1988.	179	193				372	17	238
1989.	139	244				383	19	188
1990.	141	221	15	1		378	12	193
1991.	186	140	13	1	2	342	9	204
1992.	162	251	24	1	2	440	5	210
1993.	204	265	17			486	13	203
1994.	203	125	12	1	3	344	4	188
1995.	251	109	46	2		408	3	172
1996.	256	132	25	3		416	4	193
1997.	239	169	30	5		443	1	242
1998.	264	147	66	4		481	2	254
1999.	255	214	68	4		541	4	235
2000.	224	197	66	13	2	502	4	273
2001.	237	187	72	7		503	6	244
2002.	216	204	46	4		470	1	269
2003.	210	277	63	5	1	556	7	308
2004.	249	219	52	6	1	527	3	375
2005.	221	179	66	1		467	2	362
2006.	251	201	80	3		535	1	351
2007.	265	221	79	8		573	3	379
2008.	288	210	77	8	1	584	3	333
2009.	302	143	105	2	1	553	1	376
2010.	385	136	97	6		624	3	370
2011.	423	81	162	13		679	3	370
2012.	404	73	136	3	1	617		357
2013.	450	72	161	5	2	690	1	434
2014.	428	74	111		1	614	3	416
2015.	436	48	206	9	3	702	2	399
2016.	470	35	168	7		680	3	412
2017.	533	46	141	6	1	727	3	466
2018.	568	63	193	6		830	6	462
Ukupno	10 717	9093	2397	134	27	22 368	373	11 952

1| Brojke navedene u ovoj tablici odnose se na sve postupke pokrenute pred Sudom, osim posebnih postupaka.

2| Brojke navedene u ovoj tablici upućuju na broj presuda ili mišljenja koje je donio Sud, uzimajući u obzir spajanja predmeta zbog povezanosti (niz povezanih predmeta = jedan predmet).

**XXI. Opći trend u radu Suda (1952.-2018.) –
Novi zahtjevi za prethodnu odluku prema državi članici i godini**

	BF	BG	CZ	DK	DF	FF	IE	ES	FR	HR	IT	CY	LV	IT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SF	UK	Drug ¹	Ukupno
1961.																												1	5
1962.																													5
1963.																													6
1964.																													6
1965.																													7
1966.																													1
1967.	5																												23
1968.	1																												9
1969.	4																												17
1970.	4																												32
1971.	1																												37
1972.	5																												40
1973.	8																												61
1974.	5																												39
1975.	7																												69
1976.	11																												1
1977.	16																												75
1978.	7																												84
1979.	13																												123
1980.	14																												106
1981.	12																												99
1982.	10																												108
1983.	9																												129
1984.	13																												8
1985.	13																												139
1986.	13																												91
1987.	15																												144
1988.	30																												179
1989.	13																												16
1990.	17																												141
1991.	19																												186
1992.	16																												162
																													18

>>>

1| Predmet *Campina Melkunie*, C-265/00 (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof)
 Predmet *Miles i drugi*, C-196/09 (Odbor za pritužbe europskih škola)
 Predmet *Montis Design*, C-169/15 (Cour de Justice Benelux/Benelux Gerechtshof)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MU	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Drugi ¹	Ukupno	
1993.	22		7	57	1	5	7	22	24		1		43		3								12					204		
1994.	19		4	44	2	13	36	46		1		13		1									24					203		
1995.	14		8	51	3	10	10	43	58		2		19	2	5								6	20				251		
1996.	30		4	66	4	6	24		70		2		10	6	6								3	4	21			256		
1997.	19		7	46	1	2	9	10	50		3		24	35	2								6	7	18			239		
1998.	12		7	49	3	5	55	16	39		2		21	16	7								2	6	24			264		
1999.	13		3	49	2	3	4	17	43		4		23	56	7								4	5	22			255		
2000.	15		3	47	2	3	5	12	50				12	31	8								5	4	26	1		224		
2001.	10		5	53	1	4	4	15	40		2		14	57	4								3	4	21			237		
2002.	18		8	59	7	3	8	37			4		12	31	3								7	5	14			216		
2003.	18		3	43	2	4	8	9	45		4		28	15	1								4	4	22			210		
2004.	24		4	50	1	18	8	21	48		1	2	28	12	1								4	5	22			249		
2005.	21		1	4	51	2	11	10	17	18		2	3	36	15	1	2						4	11	12			221		
2006.	17		3	77	1	14	17	24	34		1	1	20	12	2								1	5	2	10		251		
2007.	22		1	2	59	2	2	8	14	26	43		1	2	19	20	7	3	1				1	5	6	16		265		
2008.	24		1	6	71	2	1	9	17	12	39	1	3	4	6		34	25	4	1			4	7	14			288		
2009.	35		8	5	3	59	2	11	11	28	29	1	4	3	10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302		
2010.	37		9	3	10	71	4	6	22	33	49	3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385		
2011.	34		22	5	6	83	1	7	9	27	31	44	10	1	2	13		22	11	11	14	1	3	12	4	26		423		
2012.	28		15	7	8	68	5	6	1	16	15	65	5	2	8	18	1	44	23	6	14	13	9	3	8	16		404		
2013.	26		10	7	6	97	3	4	5	26	24	62	3	5	10		20	46	19	11	14	17	1	4	4	12	14	450		
2014.	23		13	6	10	87	5	4	41	20	1	52	2	7	6		23	30	18	14	8	28	4	3	8	3	12		428	
2015.	32		5	8	7	79	2	8	2	36	25	5	47	9	8	7	14		40	23	15	8	18	5	4	7	16	1	436	
2016.	26		18	5	12	84	1	6	6	47	23	2	62	9	8	1	15	1	26	20	19	21	14	3	6	7	23		470	
2017.	21		16	4	8	149	7	12	4	23	25	3	57		5	10	1	22	38	31	19	21	16	3	6	7	14		533	
2018.	40		20	12	3	78	2	12	3	67	41	3	68	1	5	6	4	29		35	31	15	23	2	6	6	7		568	
Ukupno	881	137	69	195	2527	27	115	185	527	1020	14	1513	8	65	61	96	187	3	1048	556	158	189	162	22	50	121	141	637	3	10 717

1| Predmet *Campina Melkunie*, C-265/00 (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof)

Predmet *Miles i drugi*, C-196/09 (Odbor za pritužbe evropskih škola)

Predmet *Montis Design*, C-169/15 (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof)

**XXII. Opći trend u radu Suda (1952.-2018.) –
Novi zahtjevi za prethodnu odluku prema državi članici i sudu**

			Ukupno
Belgija	Cour constitutionnelle	38	
	Cour de cassation	98	
	Conseil d'État	85	
	Drugi sudovi	660	881
Bugarska	Върховен касационен съд	5	
	Върховен административен съд	20	
	Drugi sudovi	112	137
Češka Republika	Ústavní soud		
	Nejvyššího soudu	10	
	Nejvyšší správní soud	32	
	Drugi sudovi	27	69
Danska	Højesteret	36	
	Drugi sudovi	159	195
Njemačka	Bundesverfassungsgericht	2	
	Bundesgerichtshof	240	
	Bundesverwaltungsgericht	135	
	Bundesfinanzhof	327	
	Bundesarbeitsgericht	43	
	Bundessozialgericht	76	
	Drugi sudovi	1704	2527
Estonija	Riigikohus	11	
	Drugi sudovi	16	27
Irska	Supreme Court	38	
	High Court	38	
	Drugi sudovi	39	115
Grčka	Άρειος Πάγος	12	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	60	
	Drugi sudovi	113	185
Španjolska	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	98	
	Drugi sudovi	428	527
Francuska	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	136	
	Conseil d'État	138	
	Drugi sudovi	745	1020
Hrvatska	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud	1	
	Visoki prekršajni sud		
	Drugi sudovi	13	14

>>>

Italija	Corte Costituzionale	3	
	Corte suprema di Cassazione	153	
	Consiglio di Stato	176	
	Drugi sudovi	1181	1513
Cipar	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Drugi sudovi	4	8
Latvija	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa	1	
	Drugi sudovi	43	65
Litva	Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas	2	
	Lietuvos Auksciausiasis Teismas	20	
	Lietuvos vyriausiasis administraciniis Teismas	22	
	Drugi sudovi	17	61
Luksemburg	Cour constitutionnelle	1	
	Cour de cassation	28	
	Cour administrative	29	
	Drugi sudovi	38	96
Mađarska	Kúria	28	
	Fővárosi Ítélezőtábla	8	
	Szegedi Ítélezőtábla	3	
	Drugi sudovi	148	187
Malta	Qorti Kostituzzjonal		
	Qorti ta' I- Appel		
	Drugi sudovi	3	3
Nizozemska	Hoge Raad der Nederlanden	294	
	Raad van State	128	
	Centrale Raad van Beroep	68	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	164	
	Tarieffcommissie	35	
	Drugi sudovi	359	1048
Austrija	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	130	
	Verwaltungsgerichtshof	108	
	Drugi sudovi	313	556
Poljska	Trybunał Konstytucyjny	1	
	Sąd Najwyższy	25	
	Naczelný Sąd Administracyjny	49	
	Drugi sudovi	83	158
Portugal	Supremo Tribunal de Justiça	15	
	Supremo Tribunal Administrativo	64	
	Drugi sudovi	110	189
Rumunjska	Înalta Curte de Casătie și Justiție	12	
	Curtea de Apel	83	
	Drugi sudovi	67	162

>>>

Slovenija	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	15	
Slovačka	Drugí sudovi	6	22
	Ústavný Súd		
Finska	Najvyšší súd	19	
	Drugí sudovi	31	50
Švedska	Korkein oikeus	25	
	Korkein hallinto-oikeus	58	
	Työtuomioistuin	5	
	Drugí sudovi	33	121
	Högsta Domstolen	24	
Ujedinjena Kraljevina	Högsta förvaltningsdomstolen	13	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	4	
	Drugí sudovi	95	141
Drugi	House of Lords	40	
	Supreme Court	15	
	Court of Appeal	90	
	Drugí sudovi	492	637
	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	2	
	Odbor za pritužbe europskih škola ²	1	3
Ukupno			10 717

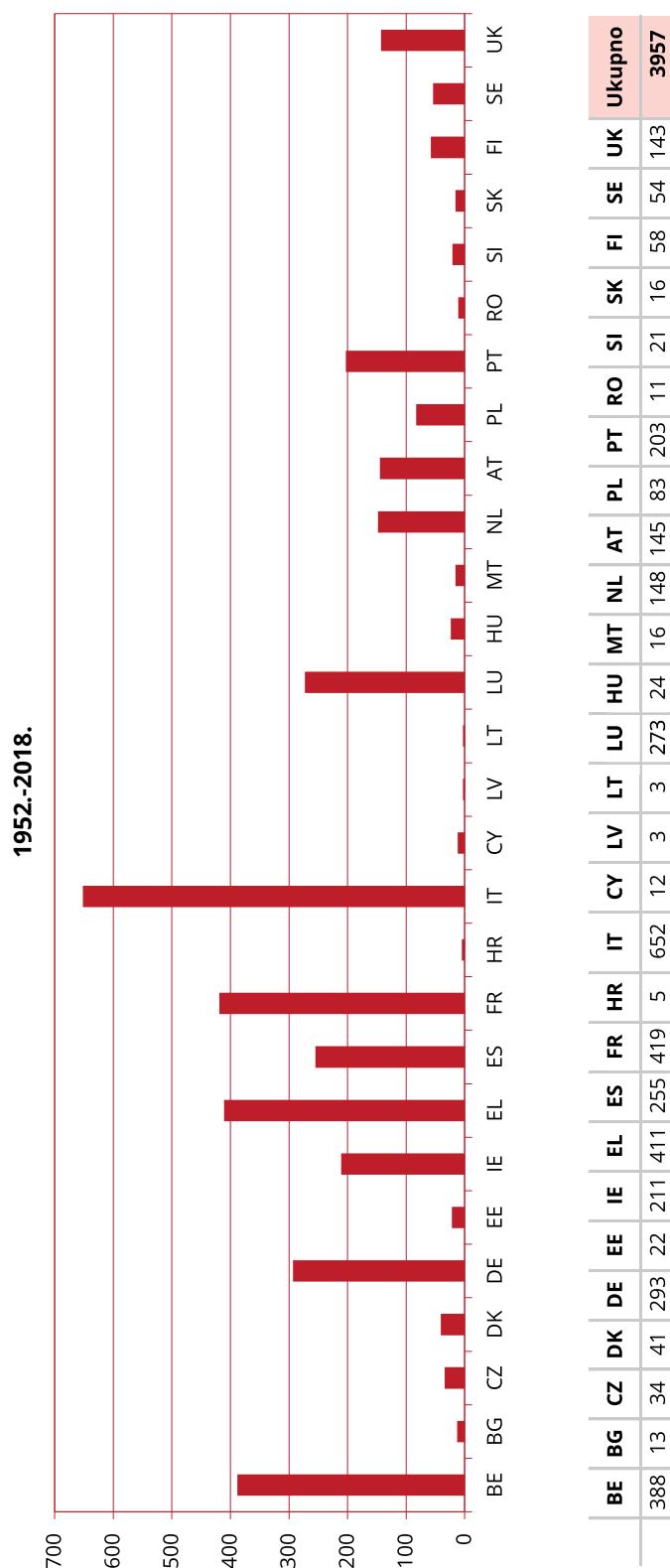
1| Predmet **Campina Melkunie**, C-265/00.

Predmet **Montis Design**, C-169/15

2| Predmet **Miles i drugi**, C-196/09

XXIII. Opći trend u radu Suda (1952.-2018.) –

Nove tužbe podnesene zbog povrede obveze protiv država članica

XXIV. Djelatnost tajništva Suda (2016.-2018.)

Vrsta intervencije	2015.	2016.	2017.	2018.
Pismena upisana u registar tajništva	89 328	93 215	99 266	108 247
Postupovni akti podneseni putem e-Curije (postotak)	69 %	75 %	73 %	75 %
Sazvane i organizirane rasprave	256	270	263	295
Sazvane i organizirane raprave za iznošenje mišljenja nezavisnih odvjetnika	239	319	301	305
Presude, mišljenja i rješenja kojima se okončava postupak dostavljeni strankama	570	645	654	684
Zapisnici (s rasprava, rasprava za iznošenje mišljenja i rasprava za objavu presuda)	894	1001	1033	1062
Priopćenja u SL-u u pogledu novih predmeta	639	660	679	695
Priopćenja u SL-u u pogledu zaključenih predmeta	546	522	637	661

E | SASTAV SUDA

(Protokolarni red na dan 31. prosinca 2018.)

Prvi red, slijeva nadesno:

Prvi nezavisni odvjetnik M. Szpunar, predsjednik vijeća M. Vilaras i predsjednik vijeća A. Arabadjiev, potpredsjednica Suda R. Silva de Lapuerta, predsjednik Suda K. Lenaerts, predsjednik vijeća J.-C. Bonichot, predsjednica vijeća A. Prechal, predsjednik vijeća E. Regan i predsjednik Vijeća T. von Danwitz

Drugi red, slijeva nadesno:

Sudac M. Ilešić, nezavisna odvjetnica J. Kokott, predsjednici vijeća C. Lycourgos i F. Biltgen, predsjednice vijeća C. Toader i K. Jürimäe, suci A. Rosas i E. Juhász

Treći red, slijeva nadesno:

Sutkinja M. Berger, sudac M. Safjan, nezavisna odvjetnica E. Sharpston, suci E. Levits, J. Malenovský i L. Bay Larsen, nazavisni odvjetnik Y. Bot, sudac D. Šváby

Četvrti red, slijeva nadesno:

Nezavisni odvjetnici E. Tanchev i H. Saugmandsgaard Øe, suci S. Rodin, C. Vajda i C. G. Fernlund, nezavisni odvjetnici N. Wahl, M. Campos Sánchez-Bordona i M. Bobek

Peti red, slijeva nadesno:

Sudac I. Jarukaitis, nezavisni odvjetnik G. Hogan, suci N. J. Piçarra i P. G. Xuereb, sutkinja L. S. Rossi, nezavisni odvjetnik G. Pitruzzella, tajnik A. Calot Escobar

1. PROMJENE U SASTAVU SUDA U 2018.

Svečana sjednica održana 8. listopada 2018.

Na Sudu je 8. listopada 2018. održana svečana sjednica u povodu, s jedne strane, produljenja mandata i, s druge strane, davanja prisege i stupanja na dužnost novih članova institucije.

Odlukama od 28. veljače 2018., 13. lipnja 2018., 25. srpnja 2018. i 5. rujna 2018. predstavnici vlada država članica Europske unije ponovno su izabrali, na razdoblje od 7. listopada 2018. do 6. listopada 2024., osmoricu sudaca Suda, i to: Alexandra Arabadjieva, Jean-Claudea Bonichota, Thomasa von Danwitzta, Carla Gustava Fernlunda, Egilsa Levitsa, Constantinosa Lycourgosa i Jiříja Malenovskog i Alexandru Prechal, kao i dvojicu nezavisnih odvjetnika, Yvesa Bota i Macieja Szpunara.

Zbog prestanka dužnosti Antonija Tizzana, Egidijusa Jarašiūnasa, Anthonyja Borga Bartheta i Joséa Luísa da Cruza Vilače, Lucia Serena Rossi, Irmantas Jarukaitis, Peter George Xuereb i Nuno José Cardoso da Silva Piçarra imenovani su sucima Suda na razdoblje od 7. listopada 2018. do 6. listopada 2024.

Giovanni Pitruzzella, u zamjenu za Paola Mengozzija, i Gerard Hogan¹ imenovani su nezavisnim odvjetnicima Suda na razdoblje od 7. listopada 2018. do 6. listopada 2024.

Nakon djelomične zamjene članova Suda, suci su ponovno izabrali Koen Lenaerta predsjednikom Suda Europske unije na razdoblje od 9. listopada 2018. do 6. listopada 2021.

Rosario Silva de Lapuerta izabrana je potpredsjednicom Suda na razdoblje od 9. listopada 2018. do 6. listopada 2021. Ona je na toj dužnosti naslijedila Antonija Tizzana.

Maciej Szpunar imenovan je prvim nezavisnim odvjetnikom Suda. On je na toj dužnosti naslijedio Melchiora Watheleta.

Osim toga, suci Suda izabrali su, na razdoblje od tri godine, predsjednike vijeća od pet sudaca, i to: Jeana-Claudea Bonichota, Alexandra Arabadjieva, Alexandru (Sachu) Prechal, Michaila Vilarasa i Eugenea Regana.

Suci Suda također su izabrali, na razdoblje od jedne godine, predsjednike vijeća od tri suca, i to: Thomasa von Danwitzta, Cameliju Toader, Françoisa Biltgena, Küllike Jürimäe i Constantinosa Lycourgosa.

1| U skladu s načelom rotacije, G. Hogan, irski državljanin, naslijedio je M. Watheleta, belgijskog državljanina, čiji je mandat prestao 8. listopada 2018.

2. PROTOKOLARNI RED

OD 1. SIJEČNJA 2018. DO 8. LISTOPADA 2018.

K. LENAERTS, predsjednik
A. TIZZANO, potpredsjednik
R. SILVA DE LAPUERTA, predsjednica 1. vijeća
M. ILEŠIĆ, predsjednik 2. vijeća
L. BAY LARSEN, predsjednik 3. vijeća
T. von DANWITZ, predsjednik 4. vijeća
J. L. da CRUZ VILAÇA, predsjednik 5. vijeća
M. WATHELET, prvi nezavisni odvjetnik
A. ROSAS, predsjednik 7. vijeća
J. MALENOVSKÝ, predsjednik 8. vijeća
E. LEVITS, predsjednik 10. vijeća
C. G. FERNLUND, predsjednik 6. vijeća
C. VAJDA, predsjednik 9. vijeća
J. KOKOTT, nezavisna odvjetnica
E. JUHÁSZ, sudac
A. BORG BARTHET, sudac
E. SHARPSTON, nezavisna odvjetnica
P. MENGÖZSI, nezavisni odvjetnik
Y. BOT, nezavisni odvjetnik
J.-C. BONICHOT, sudac
A. ARABADJIEV, sudac
C. TOADER, sutkinja
M. SAFJAN, sudac
D. ŠVÁBY, sudac
M. BERGER, sutkinja
A. PRECHAL, sutkinja
E. JARAŠIŪNAS, sudac
N. WAHL, nezavisni odvjetnik
S. RODIN, sudac
F. BILTGEN, sudac
K. JÜRIMÄE, sutkinja
M. SZPUNAR, nezavisni odvjetnik
C. LYCOURGOS, sudac
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, nezavisni odvjetnik
M. VILARAS, sudac
E. REGAN, sudac
H. Saugmandsgaard ØE, nezavisni odvjetnik
M. BOBEK, nezavisni odvjetnik
E. TANCHEV, nezavisni odvjetnik

A. CALOT ESCOBAR, tajnik

9. LISTOPADA 2018.

K. LENAERTS, predsjednik
R. SILVA DE LAPUERTA, potpredsjednica
J.-C. BONICHOT, predsjednik 1. vijeća
A. ARABADJIEV, predsjednik 2. vijeća
A. PRECHAL, predsjednica 3. vijeća
M. VILARAS, predsjednik 4. vijeća
E. REGAN, predsjednik 5. vijeća
A. ROSAS, sudac
J. KOKOTT, nezavisna odvjetnica
E. JUHÁSZ, sudac
M. ILEŠIČ, sudac
J. MALENOVSKÝ, sudac
E. LEVITS, sudac
L. BAY LARSEN, sudac
E. SHARPSTON, nezavisna odvjetnica
Y. BOT, nezavisni odvjetnik
T. von DANWITZ, sudac
C. TOADER, sutkinja
M. SAFJAN, sudac
D. ŠVÁBY, sudac
M. BERGER, sutkinja
C. G. FERNLUND, sudac
C. VAJDA, sudac
N. WAHL, nezavisni odvjetnik
S. RODIN, sudac
F. BILTGEN, sudac
K. JÜRIMÄE, sutkinja
M. SZPUNAR, nezavisni odvjetnik
C. LYCOURGOS, sudac
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, nezavisni odvjetnik
H. Saugmandsgaard ØE, nezavisni odvjetnik
M. BOBEK, nezavisni odvjetnik
E. TANCHEV, nezavisni odvjetnik
P. G. XUEREB, sudac
N. PIÇARRA, sudac
L. S. ROSSI, sutkinja
G. HOGAN, nezavisni odvjetnik
G. PITRUZZELLA, nezavisni odvjetnik
I. JARUKAITIS, sudac

A. CALOT ESCOBAR, tajnik

OD 10. LISTOPADA 2018. DO 31. PROSINCA 2018.

K. LENAERTS, predsjednik
R. SILVA DE LAPUERTA, potpredsjednica
J.-C. BONICHOT, predsjednik 1. vijeća
A. ARABADJIEV, predsjednik 2. vijeća
A. PRECHAL, predsjednica 3. vijeća
M. VILARAS, predsjednik 4. vijeća
E. REGAN, predsjednik 5. vijeća
M. SZPUNAR, prvi nezavisni odvjetnik
T. von DANWITZ, predsjednik 7. vijeća
C. TOADER, predsjednica 6. vijeća
F. BILTGEN, predsjednik 8. vijeća
K. JÜRIMÄE, predsjednica 9. vijeća
C. LYCOURGOS, predsjednik 10. vijeća
A. ROSAS, sudac
J. KOKOTT, nezavisna odvjetnica
E. JUHÁSZ, sudac
M. ILEŠIČ, sudac
J. MALENOVSKÝ, sudac
E. LEVITS, sudac
L. BAY LARSEN, sudac
E. SHARPSTON, nezavisna odvjetnica
Y. BOT, nezavisni odvjetnik
M. SAFJAN, sudac
D. ŠVÁBY, sudac
M. BERGER, sutkinja
C. G. FERNLUND, sudac
C. VAJDA, sudac
N. WAHL, nezavisni odvjetnik
S. RODIN, sudac
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, nezavisni odvjetnik
H. Saugmandsgaard ØE, nezavisni odvjetnik
M. BOBEK, nezavisni odvjetnik
E. TANCHEV, nezavisni odvjetnik
P. G. XUEREB, sudac
N. PIÇARRA, sudac
L. S. ROSSI, sutkinja
G. HOGAN, nezavisni odvjetnik
G. PITRUZZELLA, nezavisni odvjetnik
I. JARUKAITIS, sudac

A. CALOT ESCOBAR, tajnik

3. BIVŠI ČLANOVI SUDA

(prema redoslijedu stupanja na dužnost)

SUCI

Massimo PILOTTI, sudac (1952.-1958.), predsjednik od 1952. do 1958. (†)
Petrus SERRARENS, sudac (1952.-1958.) (†)
Otto RIESE, sudac (1952.-1963.) (†)
Louis DELVAUX, sudac (1952.-1967.) (†)
Jacques RUEFF, sudac (1952.-1959. i 1960.-1962.) (†)
Charles Léon HAMMES, sudac (1952.-1967.), predsjednik od 1964. do 1967. (†)
Adrianus VAN KLEFFENS, sudac (1952.-1958.) (†)
Maurice LAGRANGE, nezavisni odvjetnik (1952.-1964.) (†)
Karl ROEMER, nezavisni odvjetnik (1953.-1973.) (†)
Rino ROSSI, sudac (1958.-1964.) (†)
Nicola CATALANO, sudac (1958.-1961.) (†)
Andreas Matthias DONNER, sudac (1958.-1979.), predsjednik od 1958. do 1964. (†)
Alberto TRABUCCHI, sudac (1962.-1972.), zatim nezavisni odvjetnik (1973.-1976.) (†)
Robert LECOURT, sudac (1962.-1976.), predsjednik od 1967. do 1976. (†)
Walter STRAUSS, sudac (1963.-1970.) (†)
Riccardo MONACO, sudac (1964.-1976.) (†)
Joseph GAND, nezavisni odvjetnik (1964.-1970.) (†)
Josse J. MERTENS de WILMARS, sudac (1967.-1984.), predsjednik od 1980. do 1984. (†)
Pierre PESCATORE, sudac (1967.-1985.) (†)
Hans KUTSCHER, sudac (1970.-1980.), predsjednik od 1976. do 1980. (†)
Alain Louis DUTHEILLET DE LAMOTHE, nezavisni odvjetnik (1970.-1972.) (†)
Henri MAYRAS, nezavisni odvjetnik (1972.-1981.) (†)
Cearbhall O'DALAIIGH, sudac (1973.-1974.) (†)
Max SØRENSEN, sudac (1973.-1979.) (†)
JeanPierre WARNER, nezavisni odvjetnik (1973.-1981.) (†)
Alexander J. MACKENZIE STUART, sudac (1973.-1988.), predsjednik od 1984. do 1988. (†)
Gerhard REISCHL, nezavisni odvjetnik (1973.-1981.) (†)
Aindrias O'KEEFFE, sudac (1974.-1985.) (†)
Francesco CAPOTORTI, sudac (1976.), zatim nezavisni odvjetnik (1976.-1982.) (†)
Giacinto BOSCO, sudac (1976.-1988.) (†)
Adolphe TOUFFAIT, sudac (1976.-1982.) (†)
Thijmen KOOPMANS, sudac (1979.-1990.) (†)
Ole DUE, sudac (1979.-1994.), predsjednik od 1988. do 1994. (†)
Ulrich EVERLING, sudac (1980.-1988.) (†)
Alexandros CHLOROS, sudac (1981.-1982.) (†)
Sir Gordon SLYNN, nezavisni odvjetnik (1981.-1988.), zatim sudac (1988.-1992.) (†)
Simone ROZÈS, nezavisna odvjetnica (1981.-1984.)
Pieter VERLOREN van THEMAAT, nezavisni odvjetnik (1981.-1986.) (†)
Fernand GRÉVISSE, sudac (1981.-1982. i 1988.-1994.) (†)
Kai BAHLMANN, sudac (1982.-1988.) (†)
G. Federico MANCINI, nezavisni odvjetnik (1982.-1988.), zatim sudac (1988.-1999.) (†)
Yves GALMOT, sudac (1982.-1988.) (†)

Constantinos KAKOURIS, sudac (1983.-1997.) (†)
Carl Otto LENZ, nezavisni odvjetnik (1984.-1997.)
Marco DARMON, nezavisni odvjetnik (1984.-1994.) (†)
René JOLIET, sudac (1984.-1995.) (†)
Thomas Francis O'HIGGINS, sudac (1985.-1991.) (†)
Fernand SCHOCKWEILER, sudac (1985.-1996.) (†)
Jean MISCHO, nezavisni odvjetnik (1986.-1991. i 1997.-2003.) (†)
José Carlos de CARVALHO MOITINHO de ALMEIDA, sudac (1986.-2000.)
José Luís da CRUZ VILAÇA, nezavisni odvjetnik (1986.-1988.), sudac (2012.-2018.)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSIAS, sudac (1986.-2003.), predsjednik od 1994. do 2003. (†)
Manuel DIEZ de VELASCO, sudac (1988.-1994.) (†)
Manfred ZULEEG, sudac (1988.-1994.) (†)
Walter VAN GERVEN, nezavisni odvjetnik (1988.-1994.) (†)
Francis Geoffrey JACOBS, nezavisni odvjetnik (1988.-2006.)
Giuseppe TESAURO, nezavisni odvjetnik (1988.-1998.)
Paul Joan George KAPTEYN, sudac (1990.-2000.)
Claus Christian GULMANN, nezavisni odvjetnik (1991.-1994.), zatim sudac (1994.-2006.)
John L. MURRAY, sudac (1991.-1999.)
David Alexander Ogilvy EDWARD, sudac (1992.-2004.)
Antonio Mario LA PERGOLA, sudac (1994. i 1999.-2006.), nezavisni odvjetnik (1995.-1999.) (†)
Georges COSMAS, nezavisni odvjetnik (1994.-2000.)
Jean-Pierre PUISSOCHEZ, sudac (1994.-2006.)
Philippe LÉGER, nezavisni odvjetnik (1994.-2006.)
Günter HIRSCH, sudac (1994.-2000.)
Michael Bendik ELMER, nezavisni odvjetnik (1994.-1997.)
Peter JANN, sudac (1995.-2009.)
Hans RAGNEMALM, sudac (1995.-2000.) (†)
Leif SEVÓN, sudac (1995.-2002.)
Nial FENNELLY, nezavisni odvjetnik (1995.-2000.)
Melchior WATHELET, sudac (1995.-2003.), nezavisni odvjetnik (2012.-2018.)
Dámaso RUIZJARABO COLOMER, nezavisni odvjetnik (1995.-2009.) (†)
Romain SCHINTGEN, sudac (1996.-2008.)
Krateros IOANNOU, sudac (1997.-1999.) (†)
Siegbert ALBER, nezavisni odvjetnik (1997.-2003.)
Antonio SAGGIO, nezavisni odvjetnik (1998.-2000.) (†)
Vassilios SKOURIS, sudac (1999.-2015.), predsjednik od 2003. do 2015.
Fidelma O'KELLY MACKEN, sutkinja (1999.-2004.)
Ninon COLNERIC, sutkinja (2000.-2006.)
Stig von BAHR, sudac (2000.-2006.)
Antonio TIZZANO, nezavisni odvjetnik (2000.-2006.), zatim sudac (2006.-2018.), potpredsjednik od 2015. do 2018.
José Narciso da CUNHA RODRIGUES, sudac (2000.-2012.)
Christiaan Willem Anton TIMMERMANS, sudac (2000.-2010.)
Leendert A. GEELHOED, nezavisni odvjetnik (2000.-2006.) (†)
Christine STIXHACKL, nezavisna odvjetnica (2000.-2006.) (†)
Luís Miguel POIARES PESSOA MADURO, nezavisni odvjetnik (2003.-2009.)
Konrad Hermann Theodor SCHIEMANN, sudac (2004.-2012.)
Jerzy MAKARCZYK, sudac (2004.-2009.)
Pranas KŪRIS, sudac (2004.-2010.)
Georges ARESTIS, sudac (2004.-2014.)

Anthony BORG BARTHET, sudac (2004.-2018.)
Ján KLUČKA, sudac (2004.-2009.)
Uno LÖHMUS, sudac (2004.-2013.)
Aindrias Ó CAOIMH, sudac (2004.-2015.)
Paolo MENGozzi, nezavisni odvjetnik (2006.-2018.)
Pernilla LINDH, sutkinja (2006.-2011.)
Ján MAZÁK, nezavisni odvjetnik (2006.-2012.)
Verica TRSTENJAK, nezavisna odvjetnica (2006.-2012.)
Jean-Jacques KASEL, sudac (2008.-2013.)
Niilo JÄÄSKINEN, nezavisni odvjetnik (2009.-2015.)
Pedro CRUZ VILLALÓN, nezavisni odvjetnik (2009.-2015.)
Egidijus JARAŠIŪNAS, sudac (2010.-2018.)

PREDSJEDNICI

Massimo PILOTTI (1952.-1958.) (†)
Andreas Matthias DONNER (1958.-1964.) (†)
Charles Léon HAMMES (1964.-1967.) (†)
Robert LECOURT (1967.-1976.) (†)
Hans KUTSCHER (1976.-1980.) (†)
Josse J. MERTENS de WILMARS (1980.-1984.) (†)
Alexander John MACKENZIE STUART (1984.-1988.) (†)
Ole DUE (1988.-1994.) (†)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLESIAS (1994.-2003.) (†)
Vassilios SKOURIS (2003.-2015.)

TAJNICI

Albert VAN HOUTTE (1953.-1982.) (†)
Paul HEIM (1982.-1988.)
JeanGuy GIRAUD (1988.-1994.)
Roger GRASS (1994.-2010.)

POGLAVLJE II. OPĆI SUD

A | AKTIVNOST OPĆEG SUDA U 2018.

Marc Jaeger, predsjednik Općeg suda

Druga puna godina od početka reforme ustrojstva Suda Europske unije – 2018. – pružila je uvid u novu paradigmu djelovanja i funkcioniranja Općeg suda u okviru provedbe strateških ciljeva te reforme kojom se predviđa postupno udvostručenje broja sudaca, a čija će se treća i posljednja faza odvijati u rujnu 2019.

U pogledu sastava Općeg suda, bila je riječ o stabilnoj godini, ako se izuzme odlazak suca Xuereba, koji je 8. listopada 2018. imenovan sucem Suda. Od tog datuma – do imenovanja zamjenika suca Xuereba i suca obuhvaćenog prvom fazom reforme Općeg suda (u kojoj je trebalo, počevši od 25. prosinca 2015., imenovati dvanestoricu novih sudaca) – Opći sud broji 45 članova¹.

Nakon 2017., prve godine provedbe svojeg novog ustroja, Opći je sud, ojačan novim resursima kojima raspolaže, morao povećati svoju produktivnost. Taj je cilj postignut protekle godine rješavanjem 1009 predmeta². Riječ je o novom rekordu koji predstavlja povećanje od gotovo 13 % u odnosu na prethodnu godinu. Istodobno, broj novih predmeta blago je smanjen (834 predmeta). Međudjelovanje tih dvaju čimbenika omogućilo je znatno smanjenje broja neriješenih predmeta (175 predmeta manje, što je smanjenje od gotovo 12 %), koji je dosegnuo razinu iz 2010. Međutim, sadašnja se situacija razlikuje od one iz tog vremena jer je sposobnost Općeg suda da rješava predmete mnogo veća, čime je i vrijeme teoretski potrebno za iscrpljivanje broja neriješenih predmeta znatno kraće (482 dana u 2018. u odnosu na 900 dana u 2010.). Sud se na taj način nalazi u situaciji u kojoj je spremjan prihvatići nadležnosti eventualno prenesene sa Suda.

Ukupno trajanje postupaka (20,0 mjeseci za predmete u kojima je odlučeno presudom ili rješenjem) nešto se povećalo u odnosu na 2017. godinu. Uzrok tomu osobito je činjenica da je tijekom 2018. rješavan znatan broj predmeta o tržišnom natjecanju koji su takvog obujma i složenosti da su postupci koji su u njima vođeni prirodno trajali znatno dulje od prosjeka³. Unatoč tom kratkoročnom čimbeniku, valja napomenuti da su te vrijednosti znatno niže od onih zabilježenih prije provedbe reforme ustrojstva Suda Europske unije.

Od statističkih podataka za proteklu godinu također valja izdvojiti povećanje broja predmeta u kojima se odlučivalo u proširenom sastavu od pet sudaca, i to u interesu autoriteta, dosljednosti, jasnoće i – u konačnici – kvalitetu sudske prakse. Tako je u protekloj godini u 87 predmeta odluku donosio prošireni sastav, što čini 8,6 % svih riješenih predmeta, odnosno udio koji je četiri puta veći od prosječno zabilježenog počevši od 2009. Tijekom godina koje su prethodile reformi, uslijed povećanja zaostataka u rješavanju predmeta i manjka resursa, bilo je nužno u određenoj mjeri odustati od korištenja proširenim sastavom, koje se uvriježilo u razdoblju od 1995. do 2005. Novim je ustrojstvom Općem суду omogućeno da ciljano poveća broj predmeta u kojima odlučuje u proširenom sastavu kada to opravdava pravna složenost, važnost predmeta ili druge posebne okolnosti, osobito kada je riječ o pojedinim predmetima koji su riješeni ove godine ili su još neriješeni, a uključuju nedvojbeno značajne pravne, ekonomski, financijske i institucionalne posljedice.

Naposljetu, valja spomenuti dvije postupovne novine koje su stupile na snagu 1. prosinca 2018. Kao prvo, članak 3. stavak 3. i članak 28. stavak 2. Poslovnika Općeg suda izmijenjeni su s ciljem da se potpredsjedniku

1| Na dan 31. prosinca 2018.

2| U obzir nisu uzeti zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu, kojih je te godine bilo 44.

3| Ako isključimo ta 23 predmeta (koja pripadaju dvjema skupinama nazvanima „električni kabeli“ i „perindropil“), prosječno trajanje postupaka u 986 ostalih predmeta u kojima je odlučeno presudom ili rješenjem iznosi 19,2 mjeseca. Učinak ta 23 predmeta na ukupno trajanje postupaka može se stoga procijeniti na + 0,8 mjeseci, odnosno + 4 %.

daju ovlasti u pogledu izvršavanja dužnosti nezavisnog odvjetnika i podnošenja prijedloga plenarnoj konferenciji – kao što to mogu učiniti predsjednik Općeg suda i sastav suda kojemu je predmet najprije upućen – da predmet uputi proširenom vijeću od pet sudaca ili velikom vijeću. Tim se odredbama nastoje osnažiti mehanizmi kojima raspolaže potpredsjednik Općeg suda u ostvarivanju svoje zadaće koordiniranja neriješenih predmeta i jačanja dosljednosti sudske prakse. Kao drugo, e-Curia – računalna aplikacija koja omogućava podnošenje i dostavu postupovnih akata elektroničkim putem – postala je isključivo sredstvo razmjene sudske dokumenata između zastupnika stranaka i Općeg suda. Prelazak na obvezno korištenje e-Curijom⁴ uslijedio je nakon pozitivnih reakcija njezinih korisnika, a cilj mu je u najvećoj mogućoj mjeri iskoristiti prednosti koje nudi neposredna razmjena elektroničkim putem i veću učinkovitost koja proizlazi iz činjenice da se više ne upravlja dokumentima u više formata.

Na taj način, 2018. godina snažno je ukazala na nov način funkcioniranja Općeg suda proizišao iz reforme ustrojstva Suda Europske unije. Ona je pružila ranu naznaku o novim sposobnostima kojima Opći sud raspolaže prilikom donošenja odluka, što je vidljivo iz njegovog nastojanja da poveća broj upućivanja predmeta proširenim vijećima u slučajevima u kojima je to opravdano te iz njegova cilja da udovolji zahtjevima veće kvalitete i brzine, konstantnim osvremenjivanjem svojih metoda rada i trajnim nastojanjem da taj rad bude učinkovit.

U dijelu koji slijedi, u kojem riječ preuzima potpredsjednik van der Woude, pruža se uvid u raznolikost područja i važnost sporova o kojima Opći sud raspravlja u okviru svoje zadaće nadzora zakonitosti akata institucija, tijela, ureda i agencija Unije, koja se nalazi u samom temelju legitimnosti institucionalnog sustava ustanovljenog Ugovorima. Naposljetku, tajnik Coulon sažeto će prikazati glavnu djelatnost tajništva koja se sastoji od pružanja potpore Općem судu, nakon čega slijedi niz statističkih podataka koji brojkama upotpunjaju uvid u 2018. godinu.

4| Potreba da se pravno uredi to pitanje dovela je do toga da je Sud 11. srpnja 2018. donio izmjene svojeg poslovnika i novu odluku o podnošenju i dostavi postupovnih akata putem e-Curije. Navedene izmjene tiču se svih stranaka (tužitelja, tuženika i intervenijenata) i svih vrsta postupaka, uključujući i hitne postupke, uz primjenu određenih iznimaka u skladu s načelom pristupa суду (osobito kada se korištenje e-Curijom pokaže tehnički nemogućim odnosno kada je tužitelj kojeg ne zastupa odvjetnik zatražio besplatnu pravnu pomoć).

B | SUDSKA PRAKSA OPĆEG SUDA U 2018.

Trendovi u sudskoj praksi

Marc van der Woude, potpredsjednik

Godina 2018. bila je osobito produktivna s obzirom na rekordan broj odluka kojima se završava postupak. Bila je jednako važna u pogledu prirode sudskog nadzora koji je izvršio Opći sud. Naime, tijekom protekle godine Opći sud dobio je priliku ponovno imati koristi od reforme ustrojstva sudova, uspostavljene Uredbom 2015/2422¹, pri čemu je uputio znatan broj predmeta sastavima suda od pet sudaca, kao i jedan predmet velikom vijeću. Intervencija većeg broja sudaca u važne ili specifične predmete ili predmete u kojima postoje pravne poteškoće omogućuje da se prikupi više stajališta i stručnih mišljenja, pruži osobi više pozornosti i, prema tome, ojača autoritet presuda Općeg suda. Upućivanje proširenim sastavima također omogućuje Općem судu da oblikuje svoju sudsku praksu pridavanjem osobite važnosti određenim presudama.

Sudska aktivnost također je bila vrlo bogata zbog velike raznolikosti u područjima prava u kojima je zatražena intervencija Općeg suda. Naime, proširenje područja djelovanja Unije postupno se održava u sudskoj praksi. Tako je Opći sud imao priliku razviti svoju sudsku praksu u novim područjima, kao što je nadzor financijskog sektora (vidjeti na primjer presudu od 24. travnja 2018., *Caisse régionale de crédit agricole mutuel Alpes Provence i dr./ESB*, T-133/16 do T-136/16, [EU:T:2018:219](#)), ili pak u područjima od velike društvene važnosti, kao što je zaštita okoliša i zdravlja (vidjeti na primjer presudu od 17. svibnja 2018., *Bayer CropScience i dr./Komisija*, T-429/13 i T-451/13, [EU:T:2018:280](#) i presudu od 13. prosinca 2018., *Ville de Paris, Ville de Bruxelles i Ayuntamiento de Madrid/Komisija*, T-339/16, T-352/16 i T-391/16, [EU:T:2018:927](#)). Sudska zaštita koju pruža Opći sud ipak ne obuhvaća sve aktivnosti Unije. Iz članka 275. UFEU-a proizlazi da Sud Europske unije nije nadležan za odredbe koje se odnose na zajedničku vanjsku i sigurnosnu politiku (ZVSP) niti za akte donesene na temelju tih odredaba. U nastavku na sudsku praksu koju je Sud započeo u svojoj presudi *Rosneft*², Opći sud ipak je smatrao da treba usko tumačiti to odstupanje od načela djelotvorne sudske zaštite u smislu članka 47. Povelje i od pravila opće nadležnosti koja se člankom 19. UFEU-a dodjeljuje Sudu Europske unije da osigurava poštovanje prava pri tumačenju Ugovorâ. Opći sud stoga se smatra nadležnim za odlučivanje o sporovima između tijela obuhvaćenog ZVSP-om i članova njegova osoblja (presuda od 25. listopada 2018., *KF/SATCEN*, T-286/15, [EU:T:2018:718](#)).

U većini slučajeva, sudska zaštita koju pruža Opći sud provodi se u okviru nadzora zakonitosti predviđenog člankom 263. UFEU-a. Taj nadzor podrazumijeva da Opći sud provjerava, na zahtjev tužitelja, jesu li upravna ili regulatorna tijela poštivala pravo Unije pri donošenju pobijanog akta. Intenzitet tog nadzora nije jednolik. Može se razlikovati od jednog do drugog slučaja, osobito ovisno o opsegu margine prosudbe koju pravo Unije ostavlja predmetnim tijelima. Nadzor zakonitosti ipak nikada ne dopušta Općem судu da odluku uprave zamijeni vlastitom odlukom. Opći sud nadzire i poništava odluke kada je povrijeđeno pravno pravilo, ali ne može donijeti odluku umjesto uprave. Iako se taj nadzor uvek izvršava u konkretnim slučajevima te je teško utvrditi opće smjernice za niz pojedinačnih slučajeva, čini se da iz sudske prakse Općeg suda iz 2018. proizlaze dva trenda.

1| Uredba (EU, Euratom) 2015/2422 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Protokola br. 3 o Statutu Suda Europske unije (SL 2015., L 341, str. 14.)

2| Presuda od 28. ožujka 2017., *Rosneft*, C-72/15, [EU:C:2017:236](#), t. 74.

Prvi se odnosi na relativno velik broj poništenja koja se temelje na tome da uprava nije raspolagala svim relevantnim elementima u trenutku donošenja pobijanih akata. Prva odluka tog niza odnosi se na pravo koncentracija i, konkretnije, na Komisiju obvezu da prikupi sve relevantne elemente kada odlučuje o zahtjevu za reviziju obveza, u ovom slučaju obveza koje je preuzeo Deutsche Lufthansa kako bi dobio uvjetno odobrenje za svoje stjecanje društva Swiss International Air Lines (presuda od 16. svibnja 2018., **Deutsche Lufthansa/Komisija**, T-712/16, [EU:T:2018:269](#)). Kao drugo, u području državnih potpora, Opći sud podsjetio je na to da nedostatna ili nepotpuna priroda prethodne istrage provedene u okviru postupka predviđenog u članku 108. stavku 3. UFEU-a predstavlja pokazatelj ozbiljnih poteškoća s kojima se Komisija susrela prilikom te istrage i koje su je trebale navesti na pokretanje formalnog istražnog postupka na temelju članka 108. stavka 2. UFEU-a (presuda od 19. rujna 2018., **HH Ferries i dr./Komisija**, T-68/15, [EU:T:2018:563](#)). U presudi od 15. studenoga 2018., **Tempus Energy i Tempus Energy Technology/Komisija** (T-793/14, [EU:T:2018:790](#)), Opći sud dodatno je u tom pogledu pojasnio da Komisija treba savjesno i nepristrano prikupiti sve relevantne elemente na način da otkloni svaku sumnju u pogledu spojivosti prijavljene mjere s unutarnjim tržištem. Kao treće, Opći sud također je imao priliku pojasniti obvezu uprave da pravilno postupa po spisima u području pravâ žigova. Čak i ako tužitelj nije podnio elemente kojima potkrjepljuje ugled ranijeg žiga na kojem je temeljio svoj prigovor u određenim rokovima, žalbeno vijeće trebalo je, s obzirom na raniju praksu odlučivanja u pogledu tog ugleda, prikupiti sve elemente potrebne za provođenje svoje diskrecijske ovlasti. Kao četvrtto, kada Vijeće utvrđuje ili produljuje upise fizičkih ili pravnih osoba na popise osoba i subjekata obuhvaćenih mjerama ograničavanja, treba se uvjeriti da raspolaže pouzdanim informacijama i, po potrebi, provesti dodatne provjere. Također treba u dovoljnoj mjeri obrazložiti razloge iz kojih prikupljeni elementi opravdavaju donošenje mjera ograničavanja u pogledu dotične osobe.

Čini se da se druga tendencija, koja je započela u novijoj sudskej praksi, odnosi na dopuštenost tužbi podnesenih na temelju članka 263. UFEU-a i, osobito, tužbi kojima se dovode u pitanje regulatorni akti koji se izravno odnose na tužitelja, a ne podrazumijevaju provedbene mjere. U tom pogledu, najprije valja napomenuti da je Sud, u presudi od 6. studenoga 2018., **Scuola Elementare Maria Montessori/Komisija, Komisija/Scuola Elementare Maria Montessori i Komisija/Ferracci** (C-622/16 P do C-624/16 P, [EU:C:2018:873](#)), u pogledu dopuštenosti većinom potvrdio presude Općeg suda od 15. rujna 2016., **Ferracci/Komisija** (T-219/13, [EU:T:2016:485](#)) i **Scuola Elementare Maria Montessori** (T-220/13, neobjavljena, [EU:T:2016:484](#)), u kojima je Opći sud proglašio dopuštenima tužbe za poništenje koje su dva konkurenta korisnikâ triju nacionalnih programa potpora podnijela protiv Komisijine odluke o državnim potporama koja se odnosi na te programe. Sud je potvrdio analizu Općeg suda prema kojoj je pobijana odluka, u odnosu na tri programa, regulatorni akt u smislu posljednjeg dijela rečenice članka 263. četvrtog stavka UFEU-a, u pogledu kojeg nisu potrebne nikakve provedbene mjere u smislu te odredbe i koji izravno utječe na tužitelje zbog njihovih konkurentske odnosa s korisnicima spornih programa.

Opći sud također je na temelju posljednjeg dijela rečenice članka 263. četvrtog stavka UFEU-a u svojoj presudi od 13. rujna 2018., **Gazprom Neft/Vijeće** (T-735/14 i T-799/14, [EU:T:2018:548](#)) smatrao dopuštenom tužbu za poništenje koju je ruski poduzetnik Gazprom Neft podnio protiv više odredbi opće primjene, odnosno odredbi kojima se uređuje sustav prethodne dozvole za izvoze u Rusiju u pogledu traženja i proizvodnje nafte. Opći sud u tom je pogledu smatrao da te odredbe ne zahtijevaju provedbene mjere jer nacionalna tijela ne raspolažu nikakvom marginom prosudbe u primjeni tih odredbi i jer Gazprom Neft nije mogao sam tražiti dozvole za izvoz. Budući da je Gazprom Neft dokazao da je aktivan u području izvoza i proizvodnje na koje se odnose sporne zabrane izvoza, njegova je tužba dopuštena.

Dopuštenost tužbe protiv regulatornog akta također je okosnica tužbi za poništenje koje su tri europska glavna grada podnijela protiv Komisijine Uredbe o normama za emisije iz lakih osobnih i gospodarskih vozila, koje su, prema mišljenju tih gradova, bile preblage u odnosu na norme predviđene osnovnom uredbom (gore navedeni predmeti T-339/16, T-352/16 i T-391/16). Komisija je osporavala dopuštenost tih tužbi uz obrazloženje da predmetna uredba nije izravno utjecala na pravni položaj triju tužitelja. Opći sud odbio je taj argument, pri čemu je smatrao da pobijani akt ograničava mogućnost tijela javnih vlasti države članice da se bore protiv

onečišćenja zraka ograničavanjem prometovanja vozila zbog tehničkih pravila uređenih pobijanom uredbom. Prema tome, pobijani akt izravno je utjecao na njihovu regulatornu ovlast.

Naposljeku, tijekom 2018. Opći sud imao je priliku više puta odlučiti o neograničenoj nadležnosti u smislu članka 261. UFEU-a, koja postoji osobito u području prava tržišnog natjecanja na temelju članka 31. Uredbe br. 1/2003³, i o ovlasti preinake predviđenoj u članku 72. stavku 3. Uredbe 2017/1001 o žigu Europske unije⁴. Obje vrste ovlasti dopunjaju nadzor zakonitosti jer omogućuju sudu Unije da stajalište uprave zamijeni svojim stajalištem. Te se dvije vrste ovlasti ipak razlikuju, kao što proizlazi, na primjer, iz rješenja od 1. veljače 2018., **ExpressVPN/EUIPO (EXPRESSVPN)** (T-265/17, [EU:T:2018:79](#)). U tom je predmetu Opći sud podsjetio na to da je cjelokupno ili djelomično poništenje pobijanog akta prethodan uvjet za izvršavanje ovlasti preinake. Suprotno tomu, neograničena nadležnost, koja je ograničena na područje novčanih kazni, može se izvršiti bez takvog poništenja (presuda od 15. listopada 2002., **Limburgse Vinyl Maatschappij i dr./Komisija**, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P, [EU:C:2002:582](#), t. 692.). Opći sud također je imao priliku prvi put odlučiti o izvršavanju neograničene nadležnosti u pogledu sankcija predviđenih Uredbom br. 966/2012 o finansijskim pravilima koja se primjenjuju na opći proračun Unije⁵, pri čemu je podsjetio na načelo, koje je već razvijeno u području tržišnog natjecanja, prema kojem se ta nadležnost ne izvršava po službenoj dužnosti, nego samo kada se Općem судu podnese zahtjev u tom smislu u trenutku podnošenja tužbe (presuda od 8. studenoga 2018., „**Pro NGO!"/Komisija**, T-454/17, [EU:T:2018:755](#)).

I. Institucionalno pravo

U predmetu u kojem je donesena presuda od 23. travnja 2018., **One of Us i dr./Komisija** (T-561/14, u žalbenom postupku⁶, [EU:T:2018:210](#)), od Općeg suda tražilo se da odluči o zakonitosti Komunikacije COM(2014) 355 final⁷ donesene na temelju članka 10. stavka 1. točke (c) Uredbe (EU) br. 211/2011⁸. U toj komunikaciji, Europska komisija zauzela je stajalište da ne poduzme nikakve radnje povodom sporne europske građanske inicijative (EGI), čiji je cilj bio da Europska unija zabrani i prestane financirati aktivnosti koje podrazumijevaju uništavanje ljudskih embrija.

Opći sud najprije razmatra pitanje može li subjekt pod nazivom „European Citizens’ Initiative One of Us“ biti stranka u postupku pred sudom Unije kako bi na temelju članka 263. četvrtog stavka UFEU-a zahtijevao poništenje pobijane komunikacije. U tom pogledu, Opći sud napominje da iz spisa ne proizlazi da taj subjekt ima pravnu osobnost na temelju prava države članice ili treće zemlje, jednako kao što iz Uredbe br. 211/2011 ne proizlazi da ona daje pravnu osobnost određenom EGI-ju postupajući prema njemu kao prema posebnom subjektu. S obzirom na ta razmatranja i, usto, budući da ni iz jednog Komisijina akta ili postupanja ne proizlazi

3| Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101.] i [102. UFEU-a] (SL 2003., L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 8., svežak 1., str. 165. i ispravak SL 2016., L 173, str. 108.)

4| Uredba (EU) 2017/1001 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. lipnja 2017. o žigu Europske unije (SL 2017., L 154, str. 1.) Ta je ovlast preinake povjerena Sudu u skladu s člankom 263. petim stavkom UFEU-a.

5| Uredba (EU, Euratom) 2015/1929 Europskog parlamenta i Vijeća od 28. listopada 2015. o izmjeni Uredbe (EU, Euratom) br. 966/2012 o finansijskim pravilima koja se primjenjuju na opći proračun Unije (SL 2015., L 286, str. 1.)

6| Predmet C-418/18 P, **One of Us/Komisija**

7| Komunikacija Komisije COM(2014) 355 final od 28. svibnja 2014. o europskoj građanskoj inicijativi (EGI) „One of us“

8| Uredba (EU) br. 211/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. veljače 2011. o građanskoj inicijativi (SL 2011., L 65, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 20., svežak 1., str. 31.)

da se prema subjektu pod nazivom „European Citizens’ Initiative One of Us“ odnosila kao prema posebnom subjektu, Opći sud smatra da taj subjekt nema stranačku sposobnost pred sudom Unije. Prema mišljenju Općeg suda, stoga treba utvrditi da je tužba nedopuštena u dijelu u kojem ju je podnio subjekt pod nazivom „European Citizens’ Initiative One of Us“, što nema utjecaja na dopuštenost tužbe u dijelu u kojem ju je također podnijelo sedam fizičkih osoba koje predstavljaju građanski odbor spornog EGI-ja.

U pogledu merituma, iako tužitelji tvrde da je Komisija u okviru svoje obveze obrazlaganja morala dokazati postojanje dostačnih etičkih i pravnih jamstava koja bi pokazala da je sporni EGI suvišan, što ona nije učinila, Opći sud podsjeća da se obveza obrazlaganja mora primijeniti na svaki akt koji može biti predmet tužbe za poništenje i da iz toga slijedi da pobijana komunikacija, koja sadržava Komisiju odluku da zakonodavcu Unije ne podnese prijedlog pravnog akta nakon spornog EGI-ja, podliježe takvoj obvezi obrazlaganja. Ktomu, Komisijina obveza da u komunikaciji usvojenoj na temelju članka 10. stavka 1. točke (c) Uredbe br. 211/2011 iznese razloge poduzimanja ili nepoduzimanja radnji slijedom EGI-ja specifičan je izraz obveze obrazlaganja koja je zadana na temelju navedene odredbe. U predmetnom slučaju, iako je odbio Komisiju stav prema kojem je jedini cilj obrazloženja komunikacije propisanog člankom 10. stavkom 1. točkom (c) Uredbe br. 211/2011 omogućiti eventualnu javnu raspravu, Opći sud smatra da pojašnjenja sadržana u pobijanoj komunikaciji omogućuju tužiteljima da odrede je li Komisijino odbijanje podnošenja prijedloga izmjena određenih akata Unije, kao što je spornim EGI-jem bila pozvana to učiniti, osnovano ili sadržava nedostatke. Osim toga, ta pojašnjenja omogućuju sudu Unije da izvrši svoj nadzor zakonitosti pobijane komunikacije. Prema tome, Opći sud zaključuje da je ta komunikacija dovoljno pravno obrazložena.

U predmetima u kojima su donesene presude od 31. svibnja 2018., **Korwin-Mikke/Parlament** (T-352/17, [EU:T:2018:319](#)) i od 31. svibnja 2018., **Korwin-Mikke/Parlament** (T-770/16, [EU:T:2018:320](#)), od Općeg suda tražilo se da odluči o tužbama koje je tužitelj, zastupnik u Europskom parlamentu, podnio protiv odluka Europskog parlamenta kojima mu se izriču stegovne sankcije zbog govora koji je držao u pogledu migranata i žena na dvjema plenarnim sjednicama Parlamenta koje su se odnosile na useljavanje u Europu odnosno na problematiku razlike u plaćama između muškaraca i žena. Tužitelj je, među ostalim, prigovorio Parlamentu da je povrijedio njegovo pravo na slobodu izražavanja kako je zajamčeno člankom 11. Povelje Europske unije o temeljnim pravima i člankom 10. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenoga 1950. (u dalnjem tekstu: EKLJP) te da je zanemario područje primjene članka 166. svojeg poslovnika.

Opći sud najprije podsjeća da, iako sloboda izražavanja zauzima bitno mjesto u demokratskim društвима, ona nije apsolutno pravo i njezino se ostvarivanje može u određenim okolnostima podvrgnuti ograničenjima koja treba usko tumačiti. Naime, zadiranje u slobodu izražavanja dopušteno je samo ako udovoljava trima uvjetima. Kao prvo, dotično ograničenje mora biti „predviđeno zakonom“. Kao drugo, dotično ograničenje mora se odnositi na cilj u općem interesu koji Unija priznaje kao takav. Kao treće, dotično ograničenje ne smije biti prekomjerno, što, s jedne strane, znači da ono mora biti nužno i proporcionalno cilju koji se želi postići i, s druge strane, da bit predmetne slobode ne smije biti ugrožena. Ktomu, Opći sud napominje da se za zadiranje u slobodu izražavanja ili za njezino ograničenje može smatrati da je „predviđeno zakonom“ samo ako je norma navedena s dovoljnom preciznošću. Neovisno o tome što slobodi izražavanja parlamentarnih zastupnika treba dodijeliti širu zaštitu s obzirom na temeljnu važnost koju Parlament ima u demokratskom društvu, ostvarivanje slobode izražavanja unutar Parlamenta treba ponekad ustuknuti pred legitimnim interesom kao što su zaštita neometanog odvijanja parlamentarnih aktivnosti i zaštita prava drugih parlamentarnih zastupnika. U tom pogledu, Opći sud napominje da je Europski sud za ljudska prava, s jedne strane, vezao mogućnost parlamenta da sankcionira ponašanje jednog od svojih članova uz nužnost da se osigura red u parlamentarnom radu te je, s druge strane, priznao parlamentima široku autonomiju da uređuju način, trenutak i mjesto koje parlamentarni zastupnici odaberu za svoje intervencije, ali i vrlo mali manevarski prostor za ograničavanje sadržaja govora parlamentarnih zastupnika. Prema mišljenju Općeg suda, proizlazi da bi se mogućnost sankcioniranja govora parlamentarnih zastupnika mogla predvidjeti poslovnikom parlamenta samo u slučaju u kojemu bi oni ugrozili neometano funkcioniranje parlamenta ili predstavljali ozbiljnu

opasnost za društvo kao što su pozivi na nasilje ili rasnu mržnju. Iz toga također slijedi da bi ovlast koja je priznata parlamentima da izriču stegovne mjere radi osiguranja neometanog odvijanja svojih aktivnosti ili zaštite određenih temeljnih prava, sloboda ili načela trebalo uskladiti s nužnošću da se osigura poštovanje slobode izražavanja parlamentarnih zastupnika.

Zatim, u okviru ispitivanja je li izrekavši predmetnu stegovnu sankciju Parlament poštovao pretpostavke iz članka 166. stavka 1. svojeg poslovnika, Opći sud naglašava da se ta odredba odnosi na slučaj ugrožavanja neometanog funkcioniranja Parlamenta ili reda u parlamentarnom radu te se njome stoga nastoji sankcionirati ponašanje zastupnika koji sudjeluje u sjednici ili parlamentarnom radu, a koje može ozbiljno ometati njihovo odvijanje, odnosno u slučaju da to ponašanje ozbiljno „narušava red“ ili da ozbiljno „ometa rad“ Parlamenta, čime se krše načela utvrđena člankom 11. navedenog poslovnika, koji za zastupnike utvrđuje pravila ponašanja. Opći sud pojašnjava da povreda tih načela ne može biti sankcionirana kao takva, nego samo ako je popraćena narušavanjem reda ili ometanjem rada Parlamenta u smislu članka 166. stavka 1. prvog podstavka njegova poslovnika. U predmetnom slučaju, iz spisa ne proizlazi da je govor zastupnika na plenarnim sjednicama doveo do ikakvog narušavanja reda na navedenim sjednicama ili do ometanja rada Parlamenta. Usto, ometanje rada Parlamenta iz članka 166. stavka 1. prvog podstavka njegova poslovnika do kojeg bi došlo izvan vijećnice, zbog posljedica koje je govor tužitelja mogao imati izvan Parlamenta, ne bi se moglo shvatiti na način da povređuje ugled ili dostojanstvo Parlamenta kao institucije. U tim okolnostima te unatoč osobitoj sablažnjivosti riječi koje je tužitelj koristio prilikom svojih intervencija na dvjema plenarnim sjednicama, Parlament mu u okolnostima konkretnog slučaja nije mogao izreći stegovne sankcije na temelju članka 166. stavka 1. svojeg poslovnika.

U predmetu u kojem je donesena presuda od 25. listopada 2018., **KF/SATCEN** (T-286/15, EU:T:2018:718), u proširenom sastavu, Općem судu podnesena je tužba, s jedne strane, za poništenje više odluka donesenih protiv tužiteljice, među kojima je i odluka kojom ju je direktor Satelitskog centra Europske unije (SATCEN) udaljio s radnog mjesta zbog ponašanja koja mogu predstavljati uznemiravanje, i, s druge strane, za naknadu štete koju je tužiteljica navodno pretrpjela.

Iako je SATCEN tvrdio da je spor obuhvaćen zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom (ZVSP) i da Opći sud stoga nije nadležan, Opći sud podsjeća da okolnost da su pobijane odluke donesene u okviru funkcioniranja tijela koje djeluje u području ZVSP-a ne može sama po sebi značiti da sud Unije nije nadležan za odlučivanje. U biti, naglašava da su pobijane odluke isključivo akti upravljanja osobljem, kojima se, s obzirom na njihovo obrazloženje i ciljeve, kao i kontekst u kojem su doneseni, nije nastojalo pridonijeti donošenju, definiranju ili provođenju ZVSP-a u smislu članka 24. stavka 2. UFEU-a niti se njima, konkretnije, nastojalo izvršiti zadaće SATCEN-a obuhvaćene ZVSP-om. Opći sud iz toga zaključuje da je spor o kojem odlučuje sličan sporovima između institucije, tijela, ureda ili agencije Unije koji nisu obuhvaćeni ZVSP-om i jednog od njihovih dužnosnika ili drugih službenika, koji se mogu pokrenuti pred sudom Unije na temelju članka 270. UFEU-a, kojim se predviđa nadležnost Suda Europske unije za odlučivanje o svim sporovima između Unije i njezinih članova osoblja. Prema tome, smatra se nadležnim za odlučivanje o tom sporu, uzimajući u obzir da ta nadležnost proizlazi, kada je riječ o nadzoru zakonitosti pobijanih odluka, iz članka 263. UFEU-a, a kada je riječ o zahtjevima za utvrđivanje izvanugovorne odgovornosti Unije, iz članka 268. UFEU-a u vezi s člankom 340. drugim stavkom UFEU-a.

U pogledu merituma, budući da je pozvan ispitati prigovor nezakonitosti članka 28. stavka 6. Poslovnika o osoblju SATCEN-a⁹, koji je tužiteljica istaknula uz obrazloženje da je na temelju te odredbe povjerenstvo za žalbe SATCEN-a jedino tijelo koje izvršava nadzor zakonitosti odluka direktora SATCEN-a, Opći sud odlučuje da taj prigovor treba prihvati. Prema mišljenju Općeg suda, Vijeće Europske unije ne može, a da pritom

9| Odluka Vijeća 2009/747/ZVSP od 14. rujna 2009. o Pravilniku o osoblju Satelitskog centra Europske unije (SL 2009., L 276, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 18., svežak 10., str. 62.)

ne povrijedi odredbe članka 19. UEU-a i članka 256. UFEU-a, dati povjerenstvu za žalbe SATCEN-a obveznu i isključivu nadležnost za nadzor zakonitosti odluka direktora SATCEN-a i za odlučivanje o zahtjevima članova svojeg osoblja za naknadu štete u slučaju, kao što je ovaj, u kojem je Opći sud nadležan za odlučivanje u prvostupanjskom postupku o toj vrsti sporova. Prema tome, odluka povjerenstva za žalbe lišena je pravne osnove, tako da je valja poništiti. Isto vrijedi što se tiče odluke o privremenom udaljavanju s radnog mesta i odluke o udaljavanju s radnog mesta jer je SATCEN povrijedio načelo dobre uprave, obvezu dužne pažnje i zahtjev nepristranosti u provođenju upravne istrage time što je više svojih članova osoblja uputio „upitnik o uzneniranju“, koji je sadržavao pitanja s višestrukim izborom odgovora koja su u biti odgovarala općim kategorijama ponašanja koja mogu predstavljati „uzneniranje“. U pogledu zahtjeva za naknadu štete, Opći sud smatra, što se tiče naknade materijalne štete koja je tužiteljici prouzročena pobijanim odlukama i koja odgovara iznosu plaća koje je mogla primati da je ostala na dužnosti u SATCEN-u između datuma njezina udaljavanja i datuma na koji je raskinut njezin ugovor o radu, da takav zahtjev treba odbiti kao preuranjen. Suprotno tomu, presuđuje da je tužiteljica pretrpjela nematerijalnu štetu nastalu zbog nesigurnosti u pogledu činjenica za koje je se tereti i štetu njezinoj reputaciji i profesionalnom ugledu te da je naknada štete od 10 000 eura prikladna naknada za tu štetu.

II. Pravila o tržišnom natjecanju primjenjiva na poduzetnike

1. Doprinosi sudskoj praksi u području primjene članka 101. UFEU-a

U presudama od 12. srpnja 2018., *The Goldman Sachs Group/Komisija* (T-419/14, u žalbenom postupku¹⁰, [EU:T:2018:445](#)), *Prysmian i Prysmian Cavi e Sistemi/Komisija* (T-475/14, u žalbenom postupku¹¹, [EU:T:2018:448](#)), *Brugg Kabel i Kabelwerke Brugg/Komisija* (T-441/14, u žalbenom postupku¹², [EU:T:2018:453](#)) i *Nexans France i Nexans/Komisija* (T-449/14, u žalbenom postupku¹³, [EU:T:2018:456](#)), Opći sud odlučivao je o zakonitosti Komisijine odluke kojom se utvrđuje sudjelovanje tužiteljâ u zabranjenom sporazumu na europskom tržištu električnih kabela¹⁴. U tim je predmetima Opći sud imao priliku iznijeti korisna pojašnjenja u pogledu Komisijinih ovlasti provođenja pretrage, izvanteritorijalnih učinaka prava tržišnog natjecanja i odnosa između društava majki i društava kćeri.

Najprije, što se tiče Komisijinih ovlasti provođenja pretrage, u predmetima u kojima su donesene presude *Prysmian i Prysmian Cavi e Sistemi/Komisija* (T-475/14, u žalbenom postupku, [EU:T:2018:448](#)) i *Nexans France i Nexans/Komisija* (T-449/14, u žalbenom postupku, [EU:T:2018:456](#)), tužitelji prigovaraju Komisiji da je izradila

10| Predmet C-595/18 P, *The Goldman Sachs Group/Komisija*

11| Predmet C-601/18 P, *Prysmian i Prysmian Cavi e Sistemi/Komisija*

12| Predmet C-591/18 P, *Brugg Kabel i Kabelwerke Brugg/Komisija*

13| Predmet C-606/18 P, *Nexans France i Nexans/Komisija*

14| Odluka Komisije C(2014) 2139 final od 2. travnja 2014. u vezi s postupkom na temelju članka 101. [UFEU-a] i članka 53. Sporazuma o EGP-u (predmet AT.39610 – Električni kabeli)

forenzičke kopije tvrdih diskova računala njihovih određenih zaposlenika kako bi ih se kasnije u svrhu istrage upotrijebilo u Komisijinim uredima a da pritom nije prethodno provjerila jesu li dokumenti koje ti diskovi sadržavaju relevantni za predmet istrage. Prema njihovu mišljenju, ta praksa prekoračuje ovlasti koje su Komisiji povjerene člankom 20. stavcima 1. i 2. Uredbe br. 1/2003¹⁵. Prema mišljenju Općeg suda, s obzirom na to da je izrada forenzičke kopije tvrdog diska predmetnih računala dio Komisijina korištenja zakonitom tehnologijom za digitalnu forenziku (FIT), čiji je cilj bilo traženje informacija relevantnih za istragu, izrada tih kopija obuhvaćena je ovlastima predviđenim člankom 20. stavkom 2. točkama (b) i (c) Uredbe br. 1/2003. U pogledu činjenice da su te forenzičke kopije prevezene u Komisijine prostorije u Bruxellesu (Belgija) kako bi se tamo kasnije pretraživali materijali koji su relevantni za istragu, Opći sud napominje da se člankom 20. stavkom 2. točkom (b) Uredbe br. 1/2003 ne utvrđuje da se uvid u poslovne knjige ili poslovnu dokumentaciju poduzetnika koji se pretražuju izvršava isključivo u njihovim prostorijama ako, kao u ovom slučaju, navedena pretraga nije provedena u prvotno predviđenom razdoblju. Njime se Komisiju samo obvezuje na to da tijekom provjere dokumenata u svojim prostorijama poštuje jamstva s obzirom na poduzetnike koje se pretražuje, kao što su ona kojih se sama mora pridržavati tijekom provjere na licu mjesta. Budući da su ta jamstva poštovana u predmetnom slučaju, Opći sud presuđuje da Komisija tijekom pretrage nije prekoračila ovlasti koje joj se priznaju na temelju članka 20. stavka 2. Uredbe br. 1/2003.

Zatim, s obzirom na izvanteritorijalne učinke prava tržišnog natjecanja, tužitelji su u predmetu u kojem je dionesa presuda od 12. srpnja 2018., **Brugg Kabel i Kabelwerke Brugg/Komisija** (T-441/14, u žalbenom postupku, [EU:T:2018:453](#)), tvrdili da Komisija nije bila nadležna za primjenu članka 101. UFEU-a na djelovanja koja su se dogodila izvan Europskog gospodarskog prostora (EGP) i projekte koje treba provesti izvan EGP-a jer ta povreda nije utjecala na EGP. Smatrali su da ih, u nedostatku dokaza da su djelovanja koja se odnose na svaki od tih projekata imala neposredne, bitne i predvidljive učinke u EGP-u, Komisija nije mogla samo pripisati jedinstvenoj i trajnoj povredi utvrđenoj u pobijanoj odluci kako bi na tome temeljila svoju izvanteritorijalnu nadležnost, osim kad bi joj se dopustilo da učini tu nadležnost neograničenom. U tom pogledu, Opći sud naglašava da se članak 101. UFEU-a može primijeniti na djelovanja i sporazume koji imaju isti protutržišni cilj ako je predvidljivo da ta djelovanja i sporazumi, promatrani zajedno, imaju neposredne i bitne učinke na unutarnjem tržištu. Iz toga slijedi da je, suprotno onomu što tvrde tužitelji, valjalo s obzirom na učinke, promatrane zajedno, različitih djelovanja opisanih u pobijanoj odluci, uključujući one koje se odnose na projekte koje je trebalo provesti izvan EGP-a, ocijeniti je li u tom slučaju bio primjenjiv članak 101. UFEU-a. Prema mišljenju Općeg suda, Komisija nije počinila pogrešku time što je u navedenoj odluci utvrdila da su učinci djelovanja i sporazuma u kojima su sudjelovali članovi zabranjenog sporazuma na tržišno natjecanje u EGP-u, uključujući unutarnje tržište, bili predvidljivi, bitni i neposredni. U tom kontekstu, Opći sud pojašnjava da je dovoljno uzeti u obzir vjerojatne učinke ponasanja na tržišno natjecanje kako bi uvjet koji se odnosi na zahtjev predvidljivosti bio ispunjen. Što se tiče neposredne prirode učinaka predmetnih djelovanja na područje Unije, ti su učinci nužno imali izravan utjecaj na isporuku visokonaponskih i vrlo visokonaponskih električnih kabela koju je trebalo izvršiti na navedenom području jer je to bio predmet različitih sastanaka i kontakata između sudionika zabranjenog sporazuma. Što se tiče bitne prirode učinaka u Uniji, Opći sud ističe broj i veličinu proizvođača koji su sudjelovali u zabranjenom sporazumu i koji čine gotovo cijelo tržište, kao i širok raspon proizvoda na koje se odnose različiti sporazumi te težinu predmetnih djelovanja i dugo trajanje jedinstvene i trajne povrede, koja se odvijala tijekom deset godina. Prema mišljenju Općeg suda, svim se tim elementima, ocijenjenima zajedno, pridonosi dokazivanju bitne prirode učinaka predmetnih djelovanja na području Unije. Stoga Opći sud zaključuje da je jedinstvena i trajna povreda, kako je utvrđena u pobijanoj odluci, obuhvaćena područjem primjene članka 101. UFEU-a i da je Komisija bila nadležna za njezino kažnjavanje.

¹⁵| Uredba Vijeća (EZ) br. 1/2003 od 16. prosinca 2002. o provedbi pravila o tržišnom natjecanju koja su propisana člancima [101.] i [102. UFEU-a] (SL 2003., L 1, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 8., svezak 1., str. 165. i ispravak SL, 2016., L 173, str. 108.)

Naposljetu, što se tiče odnosa između društava majki i društava kćeri, u predmetu u kojem je donesena presuda od 12. srpnja 2018., ***The Goldman Sachs Group/Komisija*** (T-419/14, u žalbenom postupku, [EU:T:2018:445](#)), tužitelj je tvrdio, među ostalim, da je Komisija pogrešno primijenila prepostavku stvarnog izvršavanja odlučujućeg utjecaja kako bi ga smatrala solidarno odgovornim za plaćanje novčane kazne izrečene njegovim društvima kćerima. U tom pogledu, Opći sud ističe da se prepostavka stvarnog izvršavanja odlučujućeg utjecaja temelji na prepostavci prema kojoj, na temelju toga da je društvo majka vlasnik 100 % ili gotovo cijelog kapitala svojeg društva kćeri, Komisija može, bez dokaza u prilog tomu, zaključiti da navedeno društvo majka ima ovlast izvršavati odlučujući utjecaj na društvo kćer, a da interese drugih članova ne treba uzeti u obzir prilikom donošenja strateških odluka ili odluka o tekućem upravljanju tim društvom kćeri, koje svoje ponašanje na tržištu ne određuje samostalno, nego se ponaša u skladu sa željama tog društva majke. Ta su razmatranja u potpunosti primjenjiva na slučaj u kojem društvo majka može raspolagati svim glasačkim pravima povezanim s dionicama svojeg društva kćeri jer navedeno društvo majka može izvršavati potpuni nadzor nad ponašanjem navedenog društva kćeri a da mu se treće osobe, osobito drugi dioničari, načelno ne mogu suprotstaviti. Točno je da se ne može isključiti da bi u određenim slučajevima manjinski dioničari koji nemaju glasačka prava povezana s dionicama tog društva kćeri mogli u pogledu tog društva ostvarivati određena prava koja im, po potrebi, omogućavaju da i oni utječu na ponašanje istog društva kćeri. Međutim, u tim okolnostima, to društvo majka može oboriti prepostavku stvarnog izvršavanja odlučujućeg utjecaja podnošenjem dokaza koji mogu potvrditi da ono ne određuje poslovnu politiku predmetnog društva kćeri na tržištu. K tomu, Opći sud smatra da je Komisija pravilno uzela u obzir objektivne čimbenike kojima se može utvrditi tužiteljevo stvarno izvršavanje odlučujućeg utjecaja na svoje društvo kćer, odnosno ovlast društva majke da imenuje članove upravnog odbora društva kćeri, ovlast sazivanja skupština dioničara, ovlast predlaganja opoziva članova upravnog odbora, uloga koju članovi upravnog odbora društva majke imaju u strateškom odboru društva kćeri ili pak to da društvo majka prima redovito ažurirane informacije i mjesecna izvješća o aktivnosti društva kćeri. Naposljetu, pojašnjava da tužitelj nije iznio dovoljne argumente kako bi utvrdio da je svrha njegovih udjela u njegovu društvu kćeri bila samo ostvarivanje običnog finansijskog ulaganja, a ne upravljanje i nadzor nad tim društvom.

U predmetu u kojem je donesena presuda od 12. prosinca 2018., ***Servier i dr./Komisija*** (T-691/14, [EU:T:2018:922](#)), Općem судu podnesena je tužba protiv odluke u kojoj je Komisija smatrala da je Servier SAS sudjelovalo u zabranjenim sporazumima na tržištu perindoprila, lijeka namijenjenog liječenju povišenog krvnog tlaka i zatajenja srca. Bila je riječ o sporazumima o nagodbi kojima su okončani sporovi u pogledu određenih Servierovih patenata¹⁶. U presudi su iznesena pojašnjenja o usklađivanju, u takvom kontekstu, patentnog prava i prava tržišnog natjecanja.

Iako je istaknuo da je *a priori* legitimno da stranke u sporu o patentu sklope sporazum o nagodbi umjesto da pokrenu spor, Opći sud utvrđuje da je određivanje relevantnih elemenata na temelju kojih se može zaključiti da sporazum o nagodbi u pogledu patenata predstavlja ograničenje tržišnog natjecanja s obzirom na cilj osobito osjetljivo jer ni Komisija ni sud Unije nisu nadležni utvrditi doseg patenta ili odlučiti o njegovoj valjanosti. Ta ih okolnost sprečava da objektivno ocijene ta pitanja te ih, naprotiv, treba navesti na davanje prednosti subjektivnom pristupu temeljenom na tome da stranke spornih sporazuma priznaju valjanost patenta. Opći sud u tom kontekstu naglašava da je moguće da sporazum o nagodbi u sporu o patentima nema nikakav negativan utjecaj na tržišno natjecanje. Na primjer, to je slučaj ako stranke zajedno smatraju da sporni patent nije valjan i stoga predvide neposredni ulazak proizvođača generičkih lijekova na tržište. Naprotiv, u slučaju da stranke zajedno smatraju da je sporni patent valjan, teže je utvrditi razliku između nagodbi koje su u skladu s tržišnim natjecanjem i onih koje to nisu.

¹⁶| Odluka Komisije C(2014) 4955 *final* od 9. srpnja 2014. u vezi s postupkom u skladu s člancima 101. i 102. [UFEU-a] (predmet AT.39612 – Perindopril (Servier))

Što se tiče kriterijâ na temelju kojih se može zaključiti da sporazum o nagodbi u pogledu patenata predstavlja ograničenje tržišnog natjecanja s obzirom na cilj, Opći sud smatra da prvi kriterij podrazumijeva da u predmetnom sporazumu postoje klauzule o neosporavanju patenata i o zabrani komercijalizacije proizvodâ, koje same po sebi predstavljaju ograničenje tržišnog natjecanja. Ipak, uvođenje takvih klauzula može biti legitimno, ali samo ako se temelji na tome da stranke priznaju da je predmetni patent valjan. Drugi kriterij podrazumijeva postojanje poticajnog „plaćanja za odgodu ulaska na tržište”, odnosno plaćanja koje proizvođač izvornog lijeka provodi u korist proizvođača generičkih lijekova. Naime, kada se utvrđi postojanje poticanja, tada treba smatrati da je poticanje, a ne činjenica da stranke nagodbe priznaju valjanost patenta, stvaran uzrok ograničenja tržišnog natjecanja uvedena klauzulama o zabrani komercijalizacije i o neosporavanju patenta, koje su, s obzirom na to da su u tom slučaju u potpunosti nelegitimne, dovoljno štetne za dobro funkcioniranje normalnog tržišnog natjecanja kako bi se mogla utvrditi kvalifikacija ograničenja s obzirom na cilj. Od Općeg suda stoga se tražilo da pojasni pojmom poticanja. Opći sud uvodi, a da pritom ne prebacuje teret dokazivanja što bi bilo protivno sudskoj praksi prema kojoj je u pravilu na Komisiji da utvrđi povredu, prilagodbu tereta dokazivanja na temelju tipologije vrsta poticanja kako bi se poduzetnicima koji se žele nagoditi u sporovima zajamčila bolja predvidljivost primjene prava tržišnog natjecanja, koja je nedovoljno osigurana običnim ispitivanjem predmetnih situacija u svakom slučaju zasebno. U tom pogledu, razlikuje, s jedne strane, slučaj plaćanja koje proizvođač izvornog lijeka provodi u korist proizvođača generičkih lijekova bez protučinidbe (osim podvrgavanja ograničavajućim klauzulama) i, s druge strane, slučaj prijenosa vrijednosti koji se provodi u okviru trgovačkog sporazuma povezanog sa sporazumom o nagodbi (odnosno „dodatni sporazum“).

U toj je presudi Opći sud također imao priliku osvrnuti se na načela primjenjiva u pogledu kumuliranja novčanih kazni. Servier je tvrdio, s jedne strane, da je kumulirani iznos novčanih kazni koje su mu izrečene na temelju članka 101. UFEU-a neproporcionalan i, s druge strane, da su predmetni sporazumi o nagodbi dvostruko sankcionirani, s obzirom na to da su tom društву, zbog tih sporazuma, izrečene novčane kazne na temelju članka 101. UFEU-a, kao i članka 102. UFEU-a.

U pogledu prvog pitanja, Opći sud napominje da je Komisija u pobijanoj odluci uzela u obzir činjenicu da je Servier počinio više povreda, koje se, iako su zasebne, odnose na isti proizvod, perindopril, i, u velikom dijelu, na ista zemljopisna područja i ista razdoblja. U tom specifičnom kontekstu, Opći sud je odlučio, kako bi izbjegao potencijalno neproporcionalan ishod, za svaku povredu ograničiti udio vrijednosti prihoda od prodaje koje je ostvario Servier, koji se uzima u obzir pri utvrđivanju osnovnog iznosa novčane kazne. Stoga Opći sud u biti potvrđuje taj pristup, pri čemu utvrđuje da kumulirani iznos novčanih kazni izrečenih Servieru na temelju članka 101. UFEU-a nije neproporcionalan. Suprotno tomu, ne odlučuje o drugom pitanju jer je novčana kazna izrečena Servieru na temelju članka 102. UFEU-a, osim toga, poništена.

2. Doprinosi sudskoj praksi u području primjene članka 102. UFEU-a

U predmetu u kojem je donesena presuda od 12. prosinca 2018., *Servier i dr./Komisija* (T-691/14, EU:T:2018:922), od Općeg suda k tomu se tražilo da odluči o povredi koja se odnosi na zlouporabu vladajućeg položaja koja se stavlja na teret Servieru. Tužitelji su osobito tvrdili da je Komisija počinila pogrešku u ocjeni i pogrešku koja se tiče prava time što je tržište relevantnih gotovih proizvoda ograničila na samu molekulu perindopril-a te je isključila 15 drugih inhibitora konvertirajućeg enzima (ACE inhibitora) dostupnih na tržištu, samo kako bi mogla zaključiti da Servier na tom tržištu ima vladajući položaj.

U tom pogledu, Opći sud naglašava da je farmaceutski sektor „atipičan“ jer potražnja lijekova koji se izdaju na recept ovisi o osobi koja propisuje lijek, a ne o krajnjem potrošaču, odnosno pacijentu. Isto tako liječnik odabire lijek koji se izdaje na recept na temelju terapijskih učinaka lijekova. Prema mišljenju Općeg suda, sloboda odabira liječnika između izvornih lijekova dostupnih na tržištu ili između izvornih lijekova i generičkih

lijekova s drugim molekulama, i pozornost koju osoba koja izdaje lijek pridaju najprije terapijskim aspektima omogućuju, ovisno o slučaju, da se, osim uobičajenih mehanizama pritisaka cijenama izvršavaju znatni konkurenčki pritisci, koji su kvalitativni, a ne cjenovni. Stoga, u slučaju lijekova koji se priznaju ili se smatraju ekvivalentnim ili zamjenjivim lijekovima, pri analizi tržišta treba posebnu pozornost pridati elementima na temelju kojih se može utvrditi postojanje takvih konkurenčkih pritisaka.

U predmetnom slučaju, Opći sud presuđuje da je Komisija počinila niz pogrešaka u analizi utvrđivanja mjerodavnog tržišta, koje su iskrivile ishod njezine analize. Naime, Komisija je u pogledu terapijske uporabe pogrešno smatrala da su ACE inhibitori kategorija heterogenih lijekova i da je perindopril imao posebna obilježja unutar te kategorije lijekova. K tomu, podcijenila je sklonost pacijenata liječenih perindoprilom da mijenjaju liječenje te je zanemarila posebna obilježja tržišnog natjecanja u farmaceutskom sektoru, pri čemu je iz analize prirodnih događaja utemeljene uglavnom na promjenama cijene pogrešno zaključila da perindopril nije podlijegao znatnim konkurenčkim pritiscima drugih ACE inhibitora. Opći sud zaključuje da Komisija nije utvrdila da je mjerodavno tržište proizvoda bilo ograničeno samo na izvorni i generički perindopril.

U predmetima u kojima su donesene presude od 13. prosinca 2018., *Slovak Telekom/Komisija* (T-851/14, EU:T:2018:929) i od 13. prosinca 2018., *Deutsche Telekom/Komisija* (T-827/14, EU:T:2018:930), od Općeg suda tražilo se da ispita zakonitost odluke u kojoj je Komisija smatrala da je poduzeće koje čine Slovak Telekom, a.s. i Deutsche Telekom AG zloupotrijebilo svoj vladajući položaj na slovačkom tržištu telekomunikacija¹⁷. Tužitelji su, među ostalim, tvrdili da je Komisija propustila ispitati neophodnost pristupa mreži društva Slovak Telekom za obavljanje djelatnosti na maloprodajnom tržištu širokopojasnih usluga u Slovačkoj.

U tom pogledu, Opći sud napominje da se relevantnim regulatornim okvirom jasno priznaje nužnost pristupa lokalnoj petlji društva Slovak Telekom kako bi se omogućilo stvaranje i razvoj učinkovitog tržišnog natjecanja na slovačkom tržištu širokopojasnih internetskih usluga. Komisija stoga nije trebala dokazati da je takav pristup bio itekako neophodan.

Opći sud također je ispitao je li se članak 1. stavak 2. točka (d) pobijane odluke mogao djelomično poništiti u dijelu u kojem se njime utvrđuje da je Slovak Telekom, u razdoblju između 12. kolovoza i 31. prosinca 2005., primijenio praksu koja dovodi do istiskivanja marži. U tom pogledu, Opći sud utvrđuje da je analiza koju je provela Komisija u svim predviđenim scenarijima dovela do pozitivne marže za to razdoblje. U takvom slučaju, podsjeća da, ako poduzetnik u vladajućem položaju određuje visinu svojih cijena tako da njome pokriva većinu troškova u pogledu stavljanja proizvoda na tržište ili pružanja predmetnih usluga, konkurent koji je jednako učinkovit kao taj poduzetnik, načelno, ima mogućnost konkurirati tim cijenama a da pritom ne ostvara gubitke koji su dugoročno nepodnošljivi. Iz toga proizlazi da je, u razdoblju između 12. kolovoza i 31. prosinca 2005., konkurent koji je jednako učinkovit kao Slovak Telekom načelno imao mogućnost konkurirati tom operateru na maloprodajnom tržištu širokopojasnih usluga pod uvjetom da mu se odobrio izdvojeni pristup lokalnoj petlji, i to bez gubitaka koji su dugoročno nepodnošljivi. Iako je točno da, ako je marža pozitivna, Komisija u okviru ispitivanja isključujućeg učinka prakse određivanja cijena može dokazati da se primjenom navedene prakse predmetnim operaterima može barem dodatno otežati obavljanje djelatnosti na predmetnom tržištu, na primjer, zbog smanjene profitabilnosti, u ovom slučaju ipak valja utvrditi da Komisija u pobijanoj odluci nije dokazala da je praksa određivanja cijena društva Slovak Telekom, u razdoblju između 12. kolovoza i 31. prosinca 2005., dovela do takvih isključujućih učinaka.

Osim toga, budući da se u predmetu u kojem je donesena presuda od 13. prosinca 2018., *Deutsche Telekom/Komisija* (T-827/14, EU:T:2018:930), od Općeg suda tražilo da ispita tužiteljev argument prema kojem je Komisija povrijedila pojam „poduzetnik“ u smislu prava Unije i načelo individualizacije kazni i sankcija time što je izrekla

¹⁷| Odluka Komisije C(2014) 7465 final od 15. listopada 2014. u vezi s postupkom na temelju članka 102. UFEU-a i članka 54. Sporazuma o EGP-u (predmet AT.39523 – Slovak Telekom), kako je ispravljena Odlukom Komisije C(2014) 10119 final od 16. prosinca 2014. i Odlukom Komisije C(2015) 2484 final od 17. travnja 2015.

zasebnu novčanu kaznu, uz onu koja mu je izrečena solidarno s društvom Slovak Telekom, Opći sud navodi da otegotna okolnost ponavljanja povrede može biti čimbenik koji pojedinačno obilježava postupanje društva majke i kojim se opravdava to da opseg njegove odgovornosti premašuje opseg odgovornosti tog društva kćeri. Ipak, napomenuo je da, kad Komisija, kao u ovom slučaju, ocjenu težine povrede koju je počinio poduzetnik i izračun novčane kazne koju mu treba izreći temelji na prihodu društva kćeri, prihod društva majke, čak i ako je znatno veći od prihoda društva kćeri, nije element koji može obilježavati pojedinačno postupanje društva majke u počinjenju povrede koja se pripisuje poduzetniku, zato što odgovornost društva majke u tom pogledu isključivo proizlazi iz odgovornosti njegova društva kćeri. Prema tome, Komisija je u pobijanoj odluci povrijedila pojam „poduzetnik“ u smislu prava Unije time što je na tužitelja primijenila koeficijent množenja od 1,2 u svrhu odvraćanja. U okviru izvršavanja svoje neograničene nadležnosti, Opći sud ponovno izračunava iznos novčane kazne solidarno izrečene društвima Deutsche Telekom i Slovak Telekom zbog pogreške koju je Komisija počinila kad je utvrdila da je praksa društva Slovak Telekom koja dovodi do istiskivanja marži mogla započeti prije 1. siječnja 2006. Također ponovno izračunava iznos zasebne novčane kazne koja je tužitelju izrečena kako bi snosio posljedice ponavljanja povrede, odnosno 50 % iznosa solidarne novčane kazne, pri čemu nije primijenio odvraćajući koeficijent od 1,2. Nапослјетку, što se tiče Komisijina zahtjeva, u predmetu u kojem je donesena presuda od 13. prosinca 2018., **Slovak Telekom/Komisija** (T-851/14, [EU:T:2018:929](#)), koji se odnosio na povećanje iznosa solidarne novčane kazne, Opći sud smatra da s obzirom na okolnosti predmetnog slučaja ne treba izmijeniti taj iznos.

3. Doprinosi sudsкоj praksi u području koncentracija

U predmetu u kojem je donesena presuda od 16. svibnja 2018., **Deutsche Lufthansa/Komisija** (T-712/16, [EU:T:2018:269](#)), Općem суду podnesena je tužba za poništenje odluke kojom je Komisija odbila tužiteljev zahtjev koji se odnosi na izuzeće određenih obveza čije je ispunjenje postalo obvezujuće na temelju Komisijine odluke od 4. srpnja 2005. o odobrenju stjecanja kontrole nad društvom Swiss International Air Lines Ltd od strane društva Deutsche Lufthansa AG¹⁸. Zahtjev se odnosio na izuzeće cjenovnih obveza i, ako je moguće, obveza u odnosu na slotove i druge dodatne korektivne mjere u području pristupa, koje se primjenjuju na linije Zürich – Stockholm (u dalnjem tekstu: ZRH – STO) i Zürich – Varšava (u dalnjem tekstu: ZRH – WAW). Budući da je Komisija odbila taj zahtjev, tužitelj je Općem суду podnio tužbu protiv tog odbijanja, konkretnije, u dijelu u kojem se odnosilo na zahtjev za izuzeće cjenovnih obveza koje se primjenjuju na linije ZRH – STO i ZRH – WAW.

U tom pogledu, Opći sud najprije ističe da obveze koje su stranke preuzele kako bi uklonile ozbiljne sumnje koje su nastale koncentracijom i kako bi ju učinile spojivom s unutarnjim tržištem općenito sadržavaju klauzulu o reviziji u kojoj su predviđeni uvjeti u kojima Komisija može, na zahtjev, ukinuti, izmijeniti ili zamijeniti navedene obveze. Ukitanje ili izmjena takvih obveza od posebnog je interesa u slučaju obveza praćenja poslovanja, u odnosu na koje se određene okolnosti nisu mogle predvidjeti u trenutku donošenja odluke o koncentraciji. Naime, cilj obveza je riješiti istaknute probleme tržišnog natjecanja, tako da se njihov sadržaj može izmijeniti, ovisno o razvoju situacije na tržištu. U tom kontekstu, Komisija ima određenu diskrecijsku ovlast za ocjenu nužnosti preuzimanja obveza u svrhu otklanjanja ozbiljnih sumnji nastalih takvom koncentracijom. Konkretnije, što se tiče zahtjeva za izuzeće obveza, Opći sud ističe da taj zahtjev ne dovodi nužno do istih poteškoća analize usmjerene na budućnost kao ispitivanje koncentracije. U okviru ispitivanja takvog zahtjeva trebat će provjeriti jesu li ispunjeni uvjeti predviđeni u klauzuli o reviziji ili procijeniti jesu

¹⁸| Odluka Komisije C(2016) 4964 final od 25. srpnja 2016. o odbijanju zahtjeva Deutsche Lufthansa AG u odnosu na izuzeće određenih obveza koje su postale obvezujuće na temelju odluke Komisije od 4. srpnja 2005. o dopuštanju koncentracije u predmetu COMP/M.3770-Lufthansa/Swiss

li se predviđanja izdana u trenutku odobravanja koncentracije pokazala točnima ili su još aktualne ozbiljne sumnje koje su nastale koncentracijom. Ipak, ocjena zahtjeva za izuzeće obveza prepostavlja ekonomske procjene koje su ponekad složene, kako bi se provjerilo je li se situacija na tržištu znatno i trajno promjenila, tako da obveze nisu više potrebne. Valja stoga smatrati da Komisija ima također diskrecijsku ovlast za ocjenu zahtjeva za izuzeće obveza koja uključuje složene ekonomske procjene. Komisija svejedno mora provesti savjesnu i nepristranu analizu tog zahtjeva te utemeljiti svoje zaključke na svim relevantnim podacima. Osim toga, Opći sud napominje da odluka koja se odnosi na zahtjev za izuzeće obveza ne prepostavlja povlačenje odluke kojom se odobrava koncentracija na temelju koje su te obveze postale obvezujuće i ne sadržava takvo povlačenje. Njezin je smisao da se provjeri jesu li ispunjeni uvjeti predviđeni u klauzuli o reviziji koja je dio obveza ili, ako je to slučaj, postoje li još problemi tržišnog natjecanja koji su utvrđeni u odluci kojom se odobrava koncentracija pod uvjetom ispunjavanja obveza. K tomu, na strankama je koje su vezane obvezama da dostave dovoljne dokaze o tome da su ispunjeni uvjeti koji se zahtijevaju za ukidanje obveza. Međutim, kada navedene stranke dostave dokaze na temelju kojih se može utvrditi da su ispunjeni uvjeti predviđeni klauzulama o reviziji obveza, na Komisiji je da iznese zbog čega ti dokazi nisu dovoljni ili pouzdani i, ako je potrebno, provede istragu kako bi provjerila, upotpunila ili opovrgnula dokaze koje su te stranke dostavile.

S obzirom na ta razmatranja, Opći sud u predmetnom slučaju smatra da Komisija nije izvršila obveze koje je imala. Što se tiče linije ZRH – STO, ističe, među ostalim, da Komisija nije ispitala učinak koji je na tržišno natjecanje imao raskid sporazuma o zajedničkom pothvatu sklopljen između društava Deutsche Lufthansa i Scandinavian Airlines System, ni sam za sebe ni zajedno s prijedlogom društva Deutsche Lufthansa da se također raskine postojeći bilateralni sporazum o osnivanju saveza s društvom Scandinavian Airlines System. Prema mišljenju Općeg suda, Komisija nije niti u dovoljnoj mjeri odgovorila na argument društva Deutsche Lufthansa prema kojem je Komisija promijenila politiku time što više nije uzimala u obzir partnere saveza pri definiranju pogođenih tržišta niti je provela dovoljnu analizu učinka sporazuma o letovima sa zajedničkom oznakom na tržišno natjecanje između društava Swiss International Air Lines i Scandinavian Airlines System. Slijedom toga, zaključuje da je Komisija počinila očitu pogrešku u ocjeni time što nije uzela u obzir sve relevantne podatke i da elementi koji su utvrđeni u pobijanoj odluci ne mogu opravdati odbijanje zahtjeva za izuzeće koji se odnosi na liniju ZRH – STO. Suprotno tomu, što se tiče linije ZRH – WAW, Opći sud presuđuje da, u odsustvu bilo kakve izmjene ugovornih odnosa između društava Swiss International Air Lines i Polskie Linie Lotnicze LOT S. A., na osnovi kojih su cjenovne obveze postale obvezujuće, utvrđeni propusti nisu bili dovoljni za poništenje pobijane odluke u odnosu na tu liniju.

U predmetu u kojem je donesena presuda od 9. listopada 2018., **1&1 Telecom/Komisija** (T-43/16, EU:T:2018:660), od Općeg suda tražilo se da odluči o tužbi podnesenoj protiv navodne Komisijine odluke o provedbi konačnih obveza koje su postale obvezujuće u skladu s njezinom odlukom o proglašenju stjecanja društva E-Plus Mobilfunk GmbH & Co. KG od strane društva Telefónica Deutschland Holding AG spojivim s unutarnjim tržištem. U predmetu je prije svega bila riječ o dopuštenosti, to jest je li dopis u kojem Komisija, nakon pritužbe kao što je ona koju je podnio tužitelj, tumači doseg konačnih obveza i smatra da ih poduzetnik koji ih je dužan poštovati ne povrjeđuje, pri čemu stoga odbija poduzeti mjere protiv tog poduzetnika, akt koji se može pobijati u smislu članka 263. UFEU-a.

Kao prvo, Opći sud napominje da se, u ovom slučaju, spornim dopisom samo potvrđuju konačne obveze a da se tužiteljev pravni položaj ne mijenja. Iz toga slijedi da taj dopis u dijelu u kojem se njime tumači doseg konačnih obveza ne predstavlja odluku, već samo pravno neobvezujuću izjavu koju je Komisija ovlaštena dati u okviru *a posteriori* nadzora pravilne provedbe svojih odluka o kontroli koncentracija. Kao drugo, Opći sud naglašava da tužitelj nema pojedinačno pravo obvezati Komisiju da doneše odluku kojom utvrđuje da je Telefónica Deutschland Holding prekršila konačne obveze i da poduzme mjere radi ponovne uspostave

uvjeta učinkovitog tržišnog natjecanja na temelju članka 8. stavaka 4. ili 5. Uredbe (EZ) br. 139/2004¹⁹ i to čak i kad su ispunjeni uvjeti za opravdanje takve odluke. Čak i da je riječ o praznini u području kontrole koncentracija, tada je prema potrebi odgovornost njezina popunjavanja na zakonodavcu, a ne na sudu Unije. Naposljetu, kao treće, Opći sud smatra da se zaključak prema kojem sporni dopis ne predstavlja akt koji se može pobijati u smislu članka 263. UFEU-a ne može dovesti u pitanje tužiteljevom tvrdnjom prema kojoj takav zaključak može povrijediti njegovo pravo na djelotvornu sudsku zaštitu. U tom pogledu, napominje da, ne dovodeći u pitanje mogućnost da Komisija utvrđi povredu konačnih obveza i poduzme mjere koje smatra odgovarajućima donošenjem odluke na temelju članka 8. stavaka 4. i 5. Uredbe br. 139/2004, trećim osobama obuhvaćenim konačnim obvezama kojih tužitelj može biti dio svakako je dopušteno pozvati se na njih pred nadležnim nacionalnim sudovima. U tom kontekstu svako mišljenje koje je Komisija izrazila u odnosu na tumačenje koje treba dati u pogledu konačnih obveza predstavlja samo moguće tumačenje koje, za razliku od odluka donesenih na temelju članka 288. UFEU-a, ima samo značaj uvjerenja i koje ne obvezuje nadležne nacionalne sudove. Prema tome, Opći sud zaključuje da sporni dopis ne predstavlja odluku protiv koje se može podnijeti tužba za poništenje na temelju članka 263. UFEU-a.

4. Ovlaсти provođenja pretrage

U predmetu u kojem je donesena presuda od 20. lipnja 2018., **České dráhy/Komisija** (T-325/16, u žalbenom postupku²⁰, [EU:T:2018:368](#)), od Općeg suda tražilo se da odluci o tužbi koju je češki nacionalni željeznički prijevoznik podnio protiv odluke koju mu je Komisija uputila, kao i svim poduzetnicima pod njegovom izravnom ili neizravnom kontrolom, kojom im se nalaze da se podvrgnu pretrazi na temelju članka 20. stavka 4. Uredbe br. 1/2003²¹. Tužitelj je osporavao tu odluku jer u trenutku njezina donošenja Komisija nije mogla raspolagati ozbiljnim dokazima, čak ni neizravnima, koji omogućuju sumnju u povredu pravila tržišnog natjecanja. K tomu, nije bila dovoljno obrazložena i preširoko je određivala predmet i svrhu pretrage te je praktički obuhvaćala gotovo svako tužiteljevo postupanje u sektoru željezničkog prijevoza osoba u Češkoj.

Opći sud podsjeća da zahtjev za zaštitu od intervencija javne vlasti, proizvoljnih ili neproporcionalnih, u sferu privatnih aktivnosti osobe, bila ona fizička ili pravna, predstavlja opće načelo prava Unije. Prema tome, u svrhu poštovanja tog općeg načela, odluka o zahtjevu za pretragu mora imati za cilj prikupljanje dokumentacije potrebne za provjeru postojanja i opseg određenih činjeničnih i pravnih stanja o kojima Komisija već ima informacije, a koje čine dovoljno ozbiljne indicije za sumnju u povredu pravila tržišnog natjecanja. Iz toga slijedi da, u mjeri u kojoj obrazloženje odluke o pretrazi određuje opseg ovlasti povjerenih Komisijinim agentima, navedenom općem načelu protive se formulacije u odluci o pretrazi koje proširuju taj opseg preko onoga što proizlazi iz dovoljno ozbiljnih indicija kojima Komisija raspolaze na dan donošenja takve odluke.

U predmetnom slučaju, budući da se na temelju obrazloženja pobijane odluke samog po sebi nije moglo zaključiti da je na dan njezina donošenja Komisija doista raspolagala dovoljno ozbiljnim indicijama zbog kojih je mogla sumnjati na povredu članka 102. UFEU-a, Opći sud smatra da u odnosu na druge relevantne dokaze valja utvrditi je li Komisija u trenutku donošenja pobijane odluke raspolagala dovoljno ozbiljnim indicijama zbog kojih bi mogla sumnjati na povredu članka 102. UFEU-a. Stoga presuđuje, na temelju elemenata koji

19| Uredba Vijeća (EZ) br. 139/2004 od 20. siječnja 2004. o kontroli koncentracija između poduzetnika (Uredba EZ o koncentracijama) (SL 2004., L 24, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 8., svežak 5., str. 73.)

20| Predmet C-538/18 P, **České dráhy/Komisija**

21| Odluka Komisije C(2016) 2417 final od 18. travnja 2016. u vezi s postupkom primjene članka 20. stavka 4. Uredbe (EZ) br. 1/2003, upućena društvu České dráhy i svim poduzetnicima pod njegovom izravnom ili neizravnom kontrolom, kojom im se nalaze da se podvrgnu pretrazi (predmet AT.40156 – Falcon)

su već bili sadržani u spisu, osobito na temelju stručnog mišljenja češkog sveučilišta sastavljenog u okviru nacionalnog postupka, da je Komisija raspolagala dovoljno ozbiljnim indicijama koje omogućuju sumnju u tužiteljevu povredu članka 102. UFEU-a koja se sastoji od primjene predatorskih cijena na liniji Prag – Ostrava od 2011. Suprotno tomu, smatra, osobito na temelju dokumenata koje je podnijela Komisija, da Komisija nije raspolagala takvim indicijama u pogledu tužiteljeve povrede članka 102. UFEU-a koja je počinjena u oblicima koji se razlikuju od navodne primjene predatorskih cijena na linijama koje nisu linija Prag – Ostrava te je poništio pobijanu odluku u tom dijelu.

III. Državne potpore

1. Pojam državne potpore

a. Određivanje iznosa dodjele potpore – Pojam gospodarske djelatnosti

U predmetu u kojem je donesena presuda od 25. siječnja 2018., **BSCA/Komisija** (T-818/14, [EU:T:2018:33](#)), Općem suđu podnesena je tužba za poništenje određenih odredbi Odluke Komisije od 1. listopada 2014. o mjerama potpore koje je poduzela belgijska država u korist društva Brussels South Charleroi Airport (BSCA) i zračnog prijevoznika Ryanair Ltd²². Ta se odluka nastavlja na presudu *Ryanair/Komisija*²³, kojom je Opći sud poništio Odluku Komisije od 12. veljače 2004. o prednostima koje su Valonska regija i BSCA dali zračnom prijevozniku Ryanair u vezi s njegovom uspostavom poslovnog nastana u Charlerouiu²⁴. Iznio je pojašnjenja u pogledu potpora koje su određene regije dodijelile zračnim lukama u kojima posluju niskotarifni zračni prijevoznici (*low-costs*). Opći sud ovaj puta odbija tužbu.

Podsjetivši da je kriterij za određivanje trenutka dodjele potpore kriterij zakonski obvezujućeg akta na temelju kojeg se nadležno tijelo obvezuje dodijeliti potporu korisniku, Opći sud najprije utvrđuje da odluke od 20. srpnja i 8. studenoga 2000. na koje je upućivao tužitelj nisu sadržavale zakonski obvezujuće i precizne obveze koje valonska vlada ima prema tužitelju.

K tomu, budući da se od njega tražilo da odluci o pitanju treba li, kao što je tvrdio tužitelj, sustav kojim se zrakoplovima omogućuje prilaženje uzletno-sletnoj stazi pri smanjenoj vidljivosti kvalificirati kao ulaganje koje nije gospodarske naravi, Opći sud napominje da je gospodarska djelatnost svaka djelatnost koja se sastoji od ponude robe ili usluga na danom tržištu, uzimajući u obzir da se ta djelatnost protivi onima koje su obuhvaćene izvršavanjem ovlasti javne vlasti. Što se tiče instrumenta za prilaženje tlu koji upotrebljava radio signal kako bi se povećala preciznost pri slijetanju zrakoplova koji prilazi uzletno-sletnoj stazi, taj instrument, čak i da je obvezan i da pridonosi sigurnosti pri slijetanju, ne pridonosi kontroli ni nadzoru zračnog prostora, niti i jednoj drugoj ovlasti javnih vlasti koje se mogu izvršavati u zračnoj luci. Taj instrument pridonosi

22| Odluka Komisije C(2014) 6849 *final* od 1. listopada 2014. o mjerama SA. 14093 (C-76/2002) koju je poduzela Belgija u korist društava BSCA i Ryanair

23| Presuda od 17. prosinca 2008., **Ryanair/Komisija** (T-196/04, [EU:T:2008:585](#))

24| Odluka Komisije 2004/393/EZ od 12. veljače 2004. o prednostima koje su Valonska regija i BSCA dali zračnom prijevozniku Ryanair u vezi s njegovom uspostavom poslovnog nastana u Charlerouiu (SL 2004., L 137, str. 1.)

pružanju usluga koje u konkurentskom kontekstu komercijalna zračna luka nudi zračnim prijevoznicima u okviru svoje opće djelatnosti koja je gospodarska djelatnost. Jedini učinak nepostojanja takve opreme je da u određenim vremenskim uvjetima zračni prijevoznici koji se redovito služe zračnom lukom otkažu svoje letove ili ih preusmjere u druge zračne luke koje posjeduju takvu opremu. Slijedom toga, zračna luka koja nije opremljena tom opremom nalazi se u manje povoljnoj konkurentskoj situaciji u odnosu na zračne luke u kojima je postavljena takva oprema a da se na temelju tog utvrđenja ta oprema ne može kvalificirati kao gospodarska djelatnost.

b. Selektivnost u području poreza

U predmetu u kojem je donesena presuda od 15. studenoga 2018., **Banco Santander i Santusa/Komisija** (T-399/11 RENV, [EU:T:2018:787](#)), bila je riječ o sustavu kojim se poduzetnicima porezno rezidentnima u Španjolskoj dopušta amortizacija *goodwilla* koji proizlazi iz stjecanja udjela u poduzetnicima porezno rezidentnima u inozemstvu. U toj presudi i u pet drugih presuda donesenih istog dana (presude od 15. studenoga 2018., **Axa Mediterranean/Komisija**, T-405/11, neobjavljena, [EU:T:2018:780](#), od 15. studenoga 2018., **Sigma Alimentos Exterior/Komisija**, T-239/11, neobjavljena, [EU:T:2018:781](#), od 15. studenoga 2018., **World Duty Free Group/Komisija**, T-219/10 RENV, [EU:T:2018:784](#), od 15. studenoga 2018., **Banco Santander/Komisija**, T-227/10, neobjavljena, [EU:T:2018:785](#) i od 15. studenoga 2018., **Prosegur Compañía de Seguridad/Komisija**, T-406/11, neobjavljena, [EU:T:2018:793](#)), povodom zahtjevâ za poništenje određenih odredbi Odluke 2011/282/EU²⁵, Opći sud ponovno ispituje selektivnost predmetne porezne mjere, nakon što je Sud u žalbenom postupku²⁶ ukinuo presude u kojima je Opći sud smatrao da Komisija nije utvrdila selektivnost te mjere²⁷.

Primjenom metode u tri faze za utvrđivanje selektivnosti nacionalne porezne mjere koju ga je Sud u svojoj presudi u žalbenom postupku tražio da primjeni²⁸, Opći sud ističe da se u sudske praksi naglasak stavlja na pojam selektivnosti koja se temelji na razlikovanju između poduzetnika koji odluče provesti određene transakcije i drugih poduzetnika koji ih ne odluče provesti, a ne na razlikovanju između poduzetnika s obzirom na njihova posebna obilježja. Na temelju toga, Opći sud presuđuje da nacionalna porezna mjera kao što je sporna mjera, kojom se dodjeljuje pogodnost koja je uvjetovana provedbom gospodarske transakcije, može biti selektivna, uključujući kada, s obzirom na obilježja predmetne transakcije, svaki poduzetnik može slobodno odlučiti provesti tu transakciju. U predmetnom slučaju, Opći sud smatra da je Komisija u okviru prve faze gore navedene metode pravilno odlučila ne ograničiti ispitivanje kriterija selektivnosti samo na stjecanja udjela u nerezidentnim društвima te je tako na temelju uobičajenog sustava utvrdila porezni tretman *goodwilla*, a ne porezni tretman financijskog *goodwilla* uveden spornom mjerom. Prema njegovu mišljenju, Komisija je također pravilno smatrala da se spornom mjerom, time što se njome omogууje amortizacija *goodwilla* za stjecanja udjela u nerezidentnim društвima, na te transakcije primjenjuje različit tretman od

25| Odluka Komisije 2011/282/EU od 12. siječnja 2011. o poreznoj amortizaciji financijskog *goodwilla* za stjecanja inozemnih udjela C 45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07) koju provodi Španjolska (SL 2011., L 135, str. 1.)

26| Presuda od 21. prosinca 2016., **Komisija/World Duty Free Group i dr.** (C-20/15 P i C-21/15 P, [EU:C:2016:981](#))

27| Presude od 7. studenoga 2014., **Banco Santander i Santusa/Komisija** (T-399/11, [EU:T:2014:938](#)) i od 7. studenoga 2014., **Autogrill España/Komisija** (T-219/10, [EU:T:2014:939](#))

28| U skladu s tom metodom, potrebno je, kao prvo, utvrditi redovni ili „uobičajeni“ porezni sustav koji je na snazi u predmetnoj državi članici (prva faza) te, kao drugo, dokazati da odnosna porezna mjeru odstupa od tog redovnog sustava, u mjeri u kojoj se njome uvodi razlikovanje između subjekata koji se, s obzirom na cilj tog zajedničkog sustava, nalaze u činjenično i pravno usporedivim situacijama (druga faza). Međutim, pojam „državne potpore“ ne obuhvaća mjeru koje uvode razlikovanje između poduzetnika koji se, s obzirom na cilj predmetnog pravnog sustava, nalaze u činjenično i pravno usporedivoj situaciji i koje su stoga *a priori* selektivne, kada dotična država članica uspije dokazati da je to razlikovanje opravdano jer proizlazi iz naravi ili strukture sustava kojeg su te mjeru dio (treća faza).

onog koji se primjenjuje na stjecanja udjela u rezidentnim društvima, iako se te dvije vrste transakcija nalaze, s obzirom na cilj koji se želi postići uobičajenim sustavom, u pravno i činjenično usporedivim situacijama. Budući da primjena sporne mjere stoga dovodi do različitog postupanja prema poduzetnicima koji se ipak nalaze u usporedivim situacijama, posljedica učinaka koje proizvodi u svakom je slučaju ta da je se ne može smatrati opravdanom s obzirom na načelo porezne neutralnosti.

c. Pripisivost – Načelo razumnog privatnog ulagača

U predmetu u kojem je donesena presuda od 13. prosinca 2018., **Comune di Milano/Komisija** (T-167/13, EU:T:2018:940), Općem судu podnesena je tužba za poništenje odluke kojom je Komisija proglašila nespojivom s unutarnjim tržištem potporu koju je provelo društvo koje upravlja zračnim lukama Milano – Linate i Milano – Malpensa (Italija), SEA Spa, u obliku injekcija kapitala od strane tog subjekta u novo društvo, Sea Handling SpA, koje je u potpunosti u njegovoj kontroli²⁹. U prilog svojoj tužbi, tužitelj se, među ostalim, pozvao na povredu članka 107. stavka 1. UFEU-a u dijelu u kojem je Komisija, s jedne strane, pogrešno utvrdila da je postojao prijenos državnih sredstava i da se predmetne mjere mogu pripisati talijanskoj državi te, s druge strane, nije poštovala kriterij privatnog ulagača. U presudi su iznesena pojašnjaja o kriterijima pripisivosti mjera potpore državi, kao i teretu dokazivanja u pogledu načela razumnog privatnog ulagača.

U pogledu pripisivosti predmetnih mjera državi, od Općeg suda tražilo se da odluči o pitanju treba li Komisija zasebno za svaku godinu dokazati pripisivost predmetnih mjera potpora državi, koje su poduzimane za svaku godinu pojedinačno u razdoblju između 2002. i 2010. U tom pogledu, Opći sud napominje da se, s obzirom na to da državne intervencije mogu imati različite oblike i da ih se treba analizirati s obzirom na njihove učinke, ne može isključiti da nekoliko uzastopnih intervencija države treba, s ciljem primjene članka 107. stavka 1., smatrati jedinstvenom intervencijom. To osobito vrijedi kada su uzastopne intervencije u pogledu svoje kronologije, svojeg cilja i položaja poduzetnika u trenutku tih intervencija toliko međusobno usko povezane da ih je nemoguće razdvojiti, što je, prema mišljenju Općeg suda, ovdje bio slučaj.

Što se tiče tereta dokazivanja u pogledu načela privatnog ulagača, Opći sud najprije podsjeća da je, u skladu s načelima koja se odnose na teret dokazivanja u području državnih potpora, na Komisiji da podnese dokaz o postojanju potpore. U tom je pogledu Komisija dužna savjesno i nepristrano provesti postupak ispitivanja predmetnih mjera na način da u trenutku donošenja konačne odluke o postojanju i, ako je to slučaj, o nespojivosti ili nezakonitosti potpore raspolaže najpotpunijim i najpouzdanim mogućima elementima. Konkretnije, Opći sud napominje da Komisijino ispitivanje pitanja mogu li se određene mjere kvalificirati kao državna potpora, s obzirom na to da tijela javne vlasti nisu postupala na isti način kao privatni ulagač, zahtjeva složenu gospodarsku ocjenu. U okviru nadzora koji sud Unije provodi u tom kontekstu, nije na tom суду da vlastitom gospodarskom ocjenom zamijeni Komisijinu, nego da samo provjeri poštovanje postupovnih pravila i obveze obrazlaganja, sadržajnu točnost utvrđenih činjenica, nepostojanje očite pogreške u ocjeni tih činjenica ili zlouporabe ovlasti. Kako bi se utvrdilo da je Komisija počinila očitu pogrešku u ocjeni činjenica što bi moglo opravdati poništenje pobijane odluke, dokazi tužitelja moraju biti dostatni da ocjenu činjenica u toj odluci liše vjerodostojnosti. Opći sud također podsjeća da je, prilikom primjene kriterija privatnog vjerovnika, na Komisiji da izvrši opću ocjenu vodeći računa o svim relevantnim dokazima u predmetnom slučaju. U tom okviru, s jedne strane, relevantnom treba smatrati svaku informaciju koja bi mogla osjetno utjecati na odlučivanje uobičajeno razboritog i pažljivog privatnog vjerovnika koji se nalazi u situaciji što je moguće bližoj onoj javnog vjerovnika koji nastoji namiriti iznose koje potražuje od dužnika u financijskim problemima. S druge strane, u svrhu primjene kriterija privatnog vjerovnika relevantni su samo raspoloživi

29| Odluka Komisije (EU) 2015/1225 od 19. prosinca 2012. o injekcijama kapitala od strane trgovackog društva SEA SpA u trgovacko društvo SEA Handling SpA (SA.21420 (C 14/10) (ex NN 25/10) (ex CP 175/06)) (SL 2015., L 201, str. 1.)

elementi i okolnosti koje su se mogle predvidjeti u trenutku kad je ta odluka donesena. Naime, Komisija nije obvezna ispitati informaciju ako su podneseni dokazi utvrđeni nakon donošenja odluke o predmetnom ulaganju te oni ne oslobađaju predmetnu državu članicu obveze provođenja prikladne prethodne analize isplativosti svojeg ulaganja, prije nego provede to ulaganje. Budući da je u predmetnom slučaju smatrao da takva prethodna analiza isplativosti ulaganja nije provedena, Opći sud zaključuje da tužitelj nije dokazao da je Komisija počinila očitu pogrešku u ocjeni time što je odbila argument prema kojem je kriterij privatnog ulagača bio poštovan.

2. Spojivost

U predmetu u kojem je donesena presuda od 12. srpnja 2018., **Austrija/Komisija** (T-356/15, u žalbenom postupku³⁰, [EU:T:2018:439](#)), od Općeg suda tražilo se da ispita zakonitost odluke kojom je Komisija utvrdila da je mjera potpore koju je Ujedinjena Kraljevina planirala provesti za potporu nuklearne elektrane Hinkley Point spojiva s unutarnjim tržištem te je odobrila provedbu te mjere³¹. U tom predmetu je Opći sud, među ostalim, imao priliku pojasniti međuodnos između članka 107. UFEU-a i Ugovora o Euratomu u pogledu mjera u području nuklearne energije.

U tom pogledu, Opći sud ističe da, s obzirom na to da se Ugovorom o Euratomu ne predviđaju iscrpna pravila o državnim potporama, članak 107. UFEU-a primjenjuje se na predmetne mjere, iako se njima nastoji postići cilj koji proizlazi iz Ugovora o Euratomu. Međutim, u okviru primjene te odredbe na mjere koje se odnose na područje nuklearne energije, valja uzeti u obzir odredbe i ciljeve Ugovora o Euratomu.

Osim toga, u okviru ispitivanja uvjeta primjene članka 107. stavka 3. točke (c) UFEU-a na takve mjere, kao prvo, Opći sud podsjeća da, na temelju te odredbe, cilj od javnog interesa koji se nastoji postići predmetnom mjerom ne mora nužno biti zajednički cilj svih država članica ili većine njih. S obzirom na odredbe Ugovora o Euratomu i na pravo država članica da biraju između različitih izvora energije, država članica ima pravo odrediti da je promicanje nuklearne energije i, konkretnije, poticanje stvaranja novih kapaciteta za proizvodnju nuklearne energije, cilj od javnog interesa u smislu članka 107. stavka 3. točke (c) UFEU-a. Kao drugo, što se tiče pitanja može li se potpora smatrati prikladnom, nužnom i proporcionalnom, Opći sud navodi da je relevantno pitanje bi li se cilj od javnog interesa koji nastoji postići država članica ostvario bez njezine intervencije. Državna intervencija može se smatrati potrebnom ako tržišne sile ne mogu same pravodobno ostvariti cilj od javnog interesa koji želi postići država članica, čak i ako se ne može smatrati da to tržište kao takvo ima nedostatke. K tomu, Opći sud pojašnjava da se člankom 107. stavkom 3. točkom (c) UFEU-a ne zahtijeva izričito da Komisija kvantificira točan iznos novčane protuvrijednosti koja proizlazi iz mjere potpore. Stoga, ako Komisija može zaključiti da je mjera potpore prikladna, nužna i proporcionalna, a da se pritom taj točan iznos ne navede izričito, ne može joj se prigovoriti to što ga nije kvantificirala. Naposlijetu, Opći sud napominje da se operativne potpore namijenjene održavanju *statusa quo* ili oslobođanju poduzetnika troškova koje bi u pravilu snosio u okviru svojeg redovnog upravljanja ili svojih normalnih aktivnosti ne mogu smatrati spojivima s unutarnjim tržištem s obzirom na to da takve potpore ne mogu ispuniti zahtjeve iz članka 107. stavka 3. točke (c) UFEU-a. Suprotno tomu, ništa se ne protivi tomu da se mjera potpore kojom se nastoji postići cilj od javnog interesa, koja je prikladna i nužna za postizanje tog cilja, koja ne utječe negativno na trgovinske uvjete u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu i koja stoga ispunjava zahtjeve iz članka 107. stavka 3. točke (c) UFEU-a, proglaši spojivom s unutarnjim tržištem na temelju te odredbe, neovisno o pitanju treba li je kvalificirati kao potporu za ulaganje ili operativnu potporu.

30| Predmet C-594/18 P, **Austrija/Komisija**

31| Odluka Komisije (EU) 2015/658 od 8. listopada 2014. o mjeri potpore SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N) koju Ujedinjena Kraljevina planira provesti za potporu jedinici C nuklearne elektrane Hinkley Point (SL 2015., L 109, str. 44.)

3. Prethodna faza ispitivanja – Dužnost izvođenja dokaza

U predmetu u kojem je donesena presuda od 19. rujna 2018., **HH Ferries i dr./Komisija** (T-68/15, [EU:T:2018:563](#)), od Općeg suda tražilo se da odluči o tužbi protiv Komisijine odluke, s jedne strane, da određene mjere ne kvalificira kao potpore i, s druge strane, da ne osporava državna jamstva i fiskalne potpore dodijeljene konzorciju zaduženom za izgradnju i korištenje infrastrukturnog projekta stalne veze željezničko-cestovnog pravca preko Oresundskog tjesnaca između Kastrupa (Danska) i Limhamna (Švedska), nakon prethodne faze ispitivanja predviđene u članku 108. stavku 3. UFEU-a³². Tužitelji se pozivaju, među ostalim, na to da je Komisija povrijedila obvezu pokretanja formalnog istražnog postupka koji je predviđen člankom 108. stavkom 2. UFEU-a. Prema njihovu mišljenju, Komisija je tijekom prethodnog ispitivanja naišla na ozbiljne poteškoće zbog kojih je trebala pokrenuti formalni istražni postupak.

Opći sud podsjeća da, kada Komisija, nakon prvog ispitivanja provedenog u okviru postupka iz članka 108. stavka 3. UFEU-a, ne može doći do uvjerenja da određena mјera državne potpore ne predstavlja državnu potporu u smislu članka 107. stavka 1. UFEU-a, odnosno spojiva je s UFEU-om iako se kvalificira kao potpora, ili kada joj taj postupak ne omogućuje da nadije sve poteškoće koje stvara ocjena spojivosti razmatrane mјere, ta institucija mora pokrenuti postupak predviđen člankom 108. stavkom 2. UFEU-a, ne raspolažući u tom pogledu marginom prosudbe. Ako nedostatnost ili nepotpunost istrage koju je Komisija vodila tijekom postupka prethodne istrage predstavlja pokazatelj ozbiljnih poteškoća, na tužitelju je da dokaže postojanje ozbiljnih poteškoća, dokazom koji može pružiti, pozivajući se na usuglašene indicije.

U tom pogledu, Opći sud utvrđuje da pobijana odluka ne daje objašnjenja o razlozima zbog kojih državna jamstva utvrđena u predmetnom slučaju treba shvaćati kao programe potpora, što je jedan od elemenata koji odražavaju postojanje nedostatnog i nepotpunog ispitivanja. Konkretno, nije izložila po čemu potpore sadržane u državnim jamstvima ispunjavaju pretpostavku prema kojoj potpora ne treba biti povezana s određenim projektom, kako proizlazi iz članka 1. točke (d) Uredbe (EZ) br. 659/1999³³.

Osim toga, Opći sud napominje da je ispitivanje spojivosti spornih državnih potpora bilo nedostatno i nepotpuno jer Komisija, kao prvo, nije provjerila postoje li uvjeti za mobilizaciju državnih jamstava, kao drugo, nije mogla po završetku prethodne istrage odrediti element potpore sadržan u državnim jamstvima, kao treće, nije provjerila mogućnost da operativna potpora pokriva troškove korištenja, kao četvrtu, nije znala granicu iznosa, a ni točan rok trajanja predmetnih potpora, kao peto, nije imala dovoljno dokaza da su potpora povezana s državnim jamstvima i potpora povezana s danskim fiskalnim potporama bile ograničene na minimum nužan za realizaciju spornog projekta i, kao šesto, nije ispitala učinke predmetnih potpora na tržišno natjecanje i trgovinu između država članica, a nije provela ni odvagivanje između njihovih negativnih i pozitivnih učinaka. Iz toga zaključuje da je Komisija naišla na ozbiljne poteškoće kada je riječ o utvrđivanju spojivosti predmetnih državnih potpora s unutarnjim tržištem, zbog čega je bila obvezna pokrenuti formalni istražni postupak, te je na temelju toga ponijedio pobijanu odluku.

U predmetu u kojem je donesena presuda od 15. studenoga 2018., **Energy i Tempus Energy Technology/Komisija** (T-793/14, [EU:T:2018:790](#)), od Općeg suda tražilo se da odluči o zakonitosti Komisijine odluke o neospornosti programa potpora koji se odnosi na tržište kapaciteta u Ujedinjenoj Kraljevini jer je navedeni program spojiv

³²| Odluka Komisije C(2014) 7358 *final* od 15. listopada 2014. da određene mјere ne kvalificira kao potpore ili da ne osporava nakon prethodnog istražnog postupka predviđenog člankom 108. stavkom 3. UFEU-a državne potpore SA.36558 (2014/NN) i SA.38371 (2014/NN) – Danska, kao i SA.36662 (2014/NN) – Švedska, koje se odnose na javno financiranje infrastrukturnog projekta stalne veze željezničko-cestovnog pravca preko Oresundskog tjesnaca (SL 2014., C 418, str. 1. i SL 2014., C 437, str. 1.)

³³| Uredba Vijeća (EZ)br. 659/1999 od 22. ožujka 1999. o utvrđivanju detaljnih pravila primjene članka [108. UFEU-a] (SL 1999., L 83, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 8., svežak 4., str. 16.)

s unutarnjim tržištem, na temelju članka 107. stavka 3. točke (c) UFEU-a³⁴. Tužitelji su tvrdili da Komisija nije mogla smatrati, nakon prethodnog ispitivanja i s obzirom na informacije koje su bile dostupne u trenutku donošenja pobijane odluke, da predviđeno tržište kapaciteta ne izaziva sumnje u pogledu svoje spojivosti s unutarnjim tržištem.

U okviru ispitivanja tog pitanja osobito s obzirom na Smjernice o državnim potporama za zaštitu okoliša i energiju za razdoblje 2014. – 2020.³⁵, Opći sud naglašava da je pojam sumnji iz članka 4. stavaka 3. i 4. Uredbe br. 659/1999 objektivne prirode. Postojanje takvih sumnji treba ispitati kako u pogledu okolnosti donošenja pobijanog akta tako i u pogledu sadržaja, i to na objektivan način povezivanjem obrazloženja odluke s podacima kojima je Komisija mogla raspolagati kad je odlučivala o spojivosti spornih potpora s unutarnjim tržištem. Također navodi da, kako bi mogla dovoljno temeljito ispitati pravila koja se primjenjuju na državne potpore, Komisija nije dužna ograničiti svoju analizu na elemente iz prijave predmetne mjere. Komisija može i, po potrebi, treba ispitati relevantne informacije kako bi tijekom donošenja odluke raspolagala elementima ocjene koji se razumno mogu smatrati dovoljnima i jasnima za potrebe njezina ocjenjivanja. Stoga, kako bi u predmetnom slučaju dokazali postojanje sumnji u smislu članka 4. stavka 4. Uredbe br. 659/1999, tužitelji su trebali dokazati da Komisija nije savjesno i nepristrano istražila ni ispitala sve relevantne elemente u svrhu te analize ili da ih nije propisno uzela u obzir na način da otkloni svaku sumnju u pogledu spojivosti prijavljene mjere s unutarnjim tržištem.

Prema mišljenju Općeg suda, činjenica da je prethodno ispitivanje trajalo samo mjesec dana ipak ne omogućuje da se smatra da je riječ o naznaci na temelju koje se može zaključiti da ne postoje sumnje nakon prvog ispitivanja predmetne mjere. Naime, u fazi koja prethodi prijavi, Komisija je Ujedinjenoj Kraljevini proslijedila više nizova pitanja, koja svjedoče o poteškoćama na koje je naišla pri provedbi cjelovite ocjene mjere koju je trebalo prijaviti. Stoga je Komisija, jedan tjedan prije prijave navedene mjere, Ujedinjenoj Kraljevini proslijedila niz pitanja koja se osobito odnose na učinak poticaja predviđene mjere, njezinu proporcionalnost i eventualnu diskriminaciju među pružateljima kapaciteta, pri čemu su ta tri pitanja bila okosnica ocjene koju je Komisija trebala provesti na temelju smjernica. Istodobno, Komisiji su se također obratile tri različite vrste operatera koji su izrazili svoju zabrinutost u pogledu određenih aspekata predviđenih za tržište kapaciteta. K tomu, ne čini se da je Komisija tijekom prethodnog ispitivanja provela posebno ispitivanje spisa ili da je autonomno ocijenila informacije koje joj je proslijedila Ujedinjena Kraljevina u pogledu uloge upravljanja potražnjom na tržištu kapaciteta. Osim toga, Opći sud smatra da Komisija nije točno ocijenila tu ulogu. K tomu, Opći sud utvrđuje da je Komisija znala za poteškoće koje je navela skupina tehničkih stručnjaka u pogledu uzimanja u obzir potencijala upravljanja potražnjom na tržištu kapaciteta. Međutim, iz pobijane odluke proizlazi da je Komisija smatrala da je za ocjenu stvarnog uzimanja u obzir upravljanja potražnjom, i kako se više ne bi našla u situaciji u kojoj bi u tom pogledu sumnjala u spojivost programa potpore s unutarnjim tržištem, bilo dovoljno prihvatići pravila koja je Ujedinjena Kraljevina predvidjela u tom pogledu. Na temelju svoje analize, Opći sud zaključuje da je ocjena spojivosti prijavljene mjere s unutarnjim tržištem izazvala sumnje u smislu članka 4. Uredbe br. 659/1999 koje su trebale navesti Komisiju da pokrene postupak iz članka 108. stavka 2. UFEU-a.

34| Odluka Komisije C(2014) 5083/*final* od 23. srpnja 2014. o neospornosti programa potpora koji se odnosi na tržište kapaciteta u Ujedinjenoj Kraljevini jer je navedeni program spojiv s unutarnjim tržištem, na temelju članka 107. stavka 3. točke (c) UFEU-a (državna potpora 2014/N-2) (SL 2014., C 348, str. 5.)

35| Smjernice o državnim potporama za zaštitu okoliša i energiju za razdoblje 2014. – 2020. (SL 2014., C 200., str. 1.)

4. Povrat

Nadalje, u predmetu u kojem je donesena presuda od 15. studenoga 2018., **Banco Santander i Santusa/Komisija** (T-399/11 RENV, [EU:T:2018:787](#)), Opći sud imao je priliku pojasniti uvjete u kojima je moguće da potpora koja je proglašena nezakonitom i nespojivom ne bude predmet povrata u skladu s načelom zaštite legitimnih očekivanja. U predmetnom slučaju, Komisija je smatrala da korisnici predmetnog sustava mogu imati takva očekivanja do trenutka objave odluke o pokretanju formalnog istražnog postupku u *Službenom listu Europske unije*. U svojoj tužbi, tužitelji su tvrdili, među ostalim, da je Komisija trebala priznati takva očekivanja do datuma objave pobijane odluke.

U tom pogledu, Opći sud najprije podsjeća da pravo pozivanja na načelo zaštite legitimnih očekivanja prepostavlja ispunjenje triju kumulativnih uvjeta. Kao prvo, uprava mora zainteresiranoj osobi pružiti precizna, bezuvjetna i podudarajuća jamstva koja dolaze od ovlaštenih i pouzdanih izvora. Kao drugo, ta jamstva moraju biti takve naravi da stvaraju legitimno očekivanje kod onih kojima su upućena. Kao treće, jamstva moraju biti u skladu s primjenjivim propisima. Prema mišljenju Općeg suda, kad bi postojalo pravilo ili načelo prema kojem je Komisija dužna naložiti povrat svake nezakonite potpore koja je nespojiva s unutarnjim tržištem, jamstva koja su dana u slučaju neizvršenja povrata takve potpore, koja mogu proizlaziti iz jamstava danih u pogledu nepostojanja kvalifikacije predmetne mjere kao potpore, nužno bi bila protivna tom načelu ili tom pravilu. Stoga treći kumulativni uvjet za primjenu načela zaštite legitimnih očekivanja nikad ne bi mogao biti ispunjen. Ipak, Opći sud smatra da su poduzetnici na koje se sporni sustav primjenjivao ili se mogao primjenjivati mogli odmah od datuma objave odluke o pokretanju postupka prilagoditi svoje postupanje na način da ne preuzmu obvezu u pogledu stjecanja udjela u inozemnom društvu ako su smatrali da takva obveza, s obzirom na rizik da možda neće do kraja moći ostvariti koristi od porezne pogodnosti predviđene spornim sustavom, ne predstavlja dovoljan gospodarski interes.

U presudi od 15. studenoga 2018., **Deutsche Telekom/Komisija** (T-207/10, [EU:T:2018:786](#)), Opći sud također je odlučio o Komisijinoj odluci koja je predmet presude od 15. studenoga 2018., **Banco Santander i Santusa/Komisija** (T-399/11 RENV, [EU:T:2018:787](#)), u okviru tužbe koju je, ovaj put, podnio poduzetnik koji je konkurent jednog od korisnika sustava. Prema mišljenju tužitelja, Komisija je trebala naložiti povrat potpora dodijeljenih na temelju toga sustava i ne odobriti, na temelju načela zaštite legitimnih očekivanja, nastavak provedbe toga sustava na stjecanje tih udjela prije objave odluke o pokretanju formalnog istražnog postupka.

U pogledu te argumentacije, Opći sud ističe da, ako je potpora primijenjena bez prethodne prijave Komisiji, tako da je nezakonita na temelju članka 108. stavka 3. UFEU-a, korisnik potpore u tom trenutku ne može imati legitimna očekivanja o pravilnosti njezine dodjele, osim u iznimnim okolnostima. Prihvaćanje toga izuzeće osobito je opravdano različitim statusom država članica i korisnika s obzirom na obvezu obavještavanja. Prihvaćeno izuzeće u korist korisnika potpore je povrh toga opravdano činjenicom da, bez njegova prihvaćanja, opće načelo zaštite legitimnih očekivanja ne bi imalo smisla u području državnih potpora s obzirom na to da se obveza povrata koju to načelo teži postići primjenjuje samo na neprijavljene potpore koje su provedene bez dopuštenja Komisije.

Također, osobito, u okviru ispitivanja vremenskog opsega utvrđenog legitimnog očekivanja, Opći sud navodi da je u tom kontekstu potrebno razlikovati datum stjecanja legitimnog očekivanja koji odgovara datumu saznanja o preciznim jamstvima, i cilj na koji se odnosi stečeno legitimno očekivanje, koji se može proširiti na transakcije provedene prije toga datuma, sukladno pruženim preciznim jamstvima. Naime, legitimno očekivanje najčešće se odnosi, a osobito u ovom predmetu, na održavanje postojeće situacije koja je po definiciji nastala prije akta koji je njezinim održanjem generirao očekivanje. Slijedi da, u predmetnom slučaju, Komisija nije pogrešno smatrala da se legitimno očekivanje proširuje na potpore dodijeljene na temelju spornog sustava od njegova stupanja na snagu.

IV. Intelektualno vlasništvo – Žig Europske unije

1. Ovlast preinačavanja

U predmetu u kojem je doneseno rješenje od 1. veljače 2018., **ExpressVPN/EUIPO (EXPRESSVPN)** (T-265/17, EU:T:2018:79), Opći sud imao je priliku odlučiti o pitanju može li se smatrati dopuštenom tužba koja se sastoji od samo jednog tužbenog zahtjeva za preinaku odluke žalbenog vijeća Ureda Europske unije za intelektualno vlasništvo (EUIPO). U predmetnom slučaju, u svojim očitovanjima o prigovoru nedopuštenosti protiv tužbe, koji je istaknuo EUIPO, tužitelj je pojasnio da zahtjeva samo preinaku pobijane odluke.

Prema mišljenju Općeg suda, jedini tužbeni zahtjev tužbe koja mu je podnesena je zahtjev za preinaku, u smislu članka 65. stavka 3. Uredbe br. 207/2009³⁶ (koji je postao članak 72. stavak 3. Uredbe (EU) 2017/1001), koji određuje, što se tiče tužbi podnesenih protiv odluka žalbenih vijeća, da je „Opći sud nadležan [...] za poništavanje ili izmjenu osporene odluke“. Naime, budući da je tužitelj u svojim očitovanjima na prigovor nedopuštenosti istaknuo da zahtjeva samo „preinaku“ pobijane odluke, Opći sud u ovom slučaju ne može tumačiti taj jedini tužbeni zahtjev na način da se njime istodobno traži i poništenje i preinaka te odluke. Stoga se ne može udovoljiti takvom zahtjevu ako ne postoji zahtjev za poništenje pobijane odluke, zbog toga što je cjelokupno ili djelomično poništenje odluke nužna prepostavka da bi se moglo udovoljiti zahtjevu za preinaku u smislu članka 65. stavka 3. Uredbe br. 207/2009. U svakom slučaju, budući da tužitelj zahtjeva da „EUIPO registrira žig u registru žigova Europske unije“ i da žalbeno vijeće nije nadležno za odlučivanje o takvom zahtjevu, ni Opći sud nije nadležan za odlučivanje o zahtjevu za preinaku, kojim se zahtjeva da se u tom smislu izmijeni odluka žalbenog vijeća, tako da takvu tužbu valja odbaciti kao nedopuštenu.

2. Apsolutni razlozi za odbijanje

U predmetu u kojem je donesena presuda od 15. ožujka 2018., **La Mafia Franchises/EUIPO – Italija** (La Mafia SE SIENTA A LA MESA) (T-1/17, EU:T:2018:146), bila je riječ o zahtjevu koji je podnijela Talijanska Republika za proglašavanje ništavim, zbog njegove protivnosti javnom poretku, figurativnog žiga koji je složeni znak koji se sastoji od crne podlage u obliku četverokuta, u unutrašnjosti kojega se nalaze verbalni elementi „la mafia“ i „se sienta a la mesa“ u bijeloj boji, uz prikaz crvene ruže u pozadini. Odjel za poništaje, a zatim i žalbeno vijeće EUIPO-a smatrali su da je sporni žig protivan javnom poretku te da ga stoga u cijelosti treba proglašiti ništavim, u skladu s člankom 7. stavkom 1. točkom (f) Uredbe br. 207/2009 (koji je postao članak 7. stavak 1. točka (f) Uredbe 2017/1001).

Povodom tužbe koju mu je tužitelj podnio protiv odluke žalbenog vijeća, Opći sud najprije podsjeća na to da za primjenu apsolutnog razloga za odbijanje, predviđenog člankom 7. stavkom 1. točkom (f) Uredbe br. 207/2009, treba uzeti u obzir kako okolnosti koje su zajedničke svim državama članicama tako i posebne okolnosti u pojedinačnim državama članicama koje bi mogle utjecati na percepciju relevantne javnosti smještene na području tih država. Stoga, nakon što je iz dominantnosti verbalnog elementa „mafia“ zaključio da sporni žig ima konotaciju upućivanja na zločinačko udruženje poznato pod tim imenom, Opći sud smatra da kažnjive djelatnosti kojima se bavi ta organizacija narušavaju same vrijednosti na kojima se Unija temelji, osobito

36| Uredba Vijeća (EZ) br. 207/2009 od 26. veljače 2009. o žigu [Europske unije] (SL 2009., L 78, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 17., svežak 1., str. 226.), kako je izmijenjena (zamijenjena Uredbom (EU) 2017/1001 Europskog parlamenta i Vijeća od 14. lipnja 2017. o žigu Europske unije

vrijednosti poštovanja ljudskog dostojanstva i slobode, koje su predviđene člankom 2. UEU-a i člancima 2., 3. i 6. Povelje o temeljnim pravima. Ističući da su te vrijednosti nedjeljive i čine duhovnu i moralnu baštinu Unije, Opći sud pojašnjava k tomu da mafija provodi ozbiljna kaznena djela koja imaju prekograničnu dimenziju i za koja je u članku 83. UFEU-a predviđena intervencija zakonodavca Unije. Osim toga, napominje da verbalni element „la mafia“ ima duboko negativnu konotaciju u Italiji zbog teških povreda sigurnosti te države članice koje je počinilo to zločinačko udruženje. Stoga Opći sud presuđuje da je žalbeno vijeće pravilno smatralo da verbalni element „la mafia“ spornog žiga relevantnu javnost na očit način asocira na ime zločinačkog udruženja koje je odgovorno za posebno teške povrede javnog poretku.

U predmetu u kojem je donešena presuda od 24. listopada 2018., **Pirelli Tyre/EUIPO – Yokohama Rubber (Prikaz utora u obliku slova „L“)** (T-447/16, u žalbenom postupku³⁷, [EU:T:2018:709](#)), od Općeg suda tražilo se da odluci o tužbi podnesenoj protiv odluke kojom je peto žalbeno vijeće EUIPO-a potvrdilo odluku Odjela za poništaje prema kojoj se tužiteljev žig, figurativan znak koji prikazuje utor u obliku slova „L“ i koji je registriran, među ostalim, za gume, sastojao isključivo od oblika proizvoda potrebnog za postizanje nekog tehničkog rezultata u smislu članka 7. stavka 1. točke (e) podtočke ii. Uredbe (EZ) br. 40/94³⁸. U prilog svojoj tužbi, tužitelj je osobito prigovarao žalbenom vijeću da je svoju odluku temeljilo na verziji članka 7. stavka 1. točke (e) podtočke ii. koja nije bila primjenjiva *ratione temporis*.

U tom pogledu, Opći sud naglašava da je Uredbom (EU) 2015/2424³⁹ izmijenjen tekst članka 7. stavka 1. točke (e) podtočke ii. Uredbe br. 207/2009 (koji je postao članak 7. stavak 1. točka (e) podtočka ii. Uredbe 2017/1001), koji se odnosi na materijalno pravilo. Prema mišljenju Općeg suda, iz teksta, ciljeva i opće strukture Uredbe 2015/2424 ne proizlazi da se članak 7. stavak 1. točka (e) podtočka ii. Uredbe br. 207/2009, u verziji koja proizlazi iz Uredbe 2015/2424, trebao primijeniti na situacije koje su postojale prije stupanja na snagu potonje uredbe 23. ožujka 2016. Iz toga slijedi da se članak 7. stavak 1. točka (e) podtočka ii. Uredbe br. 207/2009, u verziji koja je proizišla iz Uredbe 2015/2424, očito nije mogla primijeniti u predmetnom slučaju, s obzirom na to da je osporavani žig registriran 18. listopada 2002. na temelju prijave za registraciju podnesene 23. srpnja 2001. Stoga je žalbeno vijeće bilo dužno ocijeniti treba li se osporavani žig proglašiti ništavim s obzirom na članak 7. stavak 1. točku (e) podtočku ii. Uredbe br. 40/94.

U pogledu merituma, Opći sud najprije utvrđuje da osporavani znak, onako kako je registriran, ne predstavlja ni oblik gume ni oblik njezina gaznog sloja. Točno je da navodi da, za potrebe utvrđivanja bitnih obilježja dvodimenzionalnog znaka, žalbeno vijeće može uzeti u obzir, osim grafičkog prikaza i mogućih opisa dostavljenih prilikom podnošenja prijave za registraciju, relevantne kriterije koji omogućuju da se ocijeni što konkretno prikazuje predmetni znak. Međutim, EUIPO nije ovlašten, kako bi kvalificirao oblik koji prikazuje osporavani znak, dodavati tom obliku elemente koji nisu dio tog znaka i koji su mu stoga vanjski ili strani. Naime, opći interes na kojem se temelji članak 7. stavak 1. točka (e) podtočka ii. Uredbe br. 40/94 ne dopušta žalbenom vijeću da u okviru primjene te posebne odredbe odstupi od oblika koji prikazuje znak. Napominjući, osim toga, da područje primjene apsolutnog razloga za odbijanje iz članka 7. stavka 1. točke (e) podtočke ii. Uredbe br. 40/94 nije ograničeno samo na znakove koji se sastoje isključivo od oblika „proizvoda“ kao takvog, Opći sud ipak ističe da se, u predmetnom slučaju, osporavani znak ne sastoji isključivo od oblika proizvoda o kojima je riječ ni od oblika koji sam po sebi u kvantitativnom i kvalitativnom smislu predstavlja znatan dio tih proizvoda. Stoga je žalbeno vijeće pogrešno smatralo da osporavani znak prikazuje gazni sloj gume i da se sastoji od „oblika proizvoda“ u smislu članka 7. stavka 1. točke (e) podtočke ii. Uredbe br. 40/94.

37| Predmet C-818/18 P, **Yokohama Rubber – Pirelli Tyre/EUIPO** i predmet C-6/19 P, **Pirelli Tyre**

38| Uredba Vijeća (EZ) br. 40/94 od 20. prosinca 1993. o žigu Zajednice (SL 1994., L 11, str. 1.), kako je izmijenjena (zamijenjena Uredbom br. 207/2009, kako je izmijenjena i sâma zamijenjena Uredbom 2017/1001)

39| Uredba (EU) 2015/2424 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Uredbe Vijeća (EZ) br. 207/2009 o žigu Zajednice i Uredbe Komisije (EZ) br. 2868/95, o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 40/94 o žigu Zajednice te o stavljanju izvan snage Uredbe Komisije (EZ) br. 2869/95 o pristojbama koje se plaćaju Uredu za usklađivanje na unutarnjem tržištu (žigovi i dizajni) (SL 2015., L 341, str. 21.)

U predmetu u kojem je donesena presuda od 25. listopada 2018., ***Devin/EUIPO – Haskovo (DEVIN)*** (T-122/17, u žalbenom postupku⁴⁰, [EU:T:2018:719](#)), od Općeg suda tražilo se da ispita ravnotežu između javnog interesa očuvanja dostupnosti zemljopisnih naziva i posebnog interesa nositelja žiga. U predmetnom slučaju, drugo žalbeno vijeće EUIPO-a potvrdilo je odluku Odjela za poništaje kojom je proglašen ništavim osporavani žig koji je registriran za bezalkoholna pića jer je, s obzirom na to da je grad Devin (Bugarska) poznat široj javnosti po toplicama, taj žig opisan za zemljopisno podrijetlo obuhvaćenih proizvoda.

U okviru ispitivanja percepcije pojma „devin“ koju o Bugarskoj ima prosječni potrošač susjednih zemalja, konkretno Grčke i Rumunjske, Opći sud utvrđuje da sama činjenica da će internetske tražilice otkriti grad Devin nije dovoljna za utvrđivanje da je riječ o mjestu koje je poznato značajnom dijelu relevantne javnosti u tim zemljama. Usto, postojanje „nezanemarivog turističkog profila na internetu“ samo po sebi ne može biti dovoljno da bi se utvrdilo da relevantna javnost u inozemstvu poznaje taj mali grad. U ovom slučaju, Opći sud ističe da žalbeno vijeće, koje se pogrešno usredotočilo na strane turiste, posebno grčke ili rumunjske, koji posjećuju Bugarsku ili Devin, nije uzelo u obzir svu relevantnu javnost koju čini prosječni potrošač Unije, posebno u Grčkoj i Rumunjskoj, nego se pogrešno ograničilo na neznatan ili minimalan dio relevantne javnosti koji je u svakom slučaju zanemariv i za koji ne može smatrati da je dovoljno predstavlja. Stoga je žalbeno vijeće provelo neprilagođenu provjeru koja je neizostavno dovела do pogrešne činjenične ocjene percepcije pojma „devin“ kod relevantne javnosti.

Budući da je zaključio da iz spisa ne proizlazi da prosječni potrošač iz država članica osim Bugarske pojmu „devin“ poznaje kao oznaku zemljopisnog podrijetla, Opći sud zatim analizira posljedice tog utvrđenja na dostupnost zemljopisnog naziva Devin. Napominje da, iako članak 12. stavak 1. točka (b) Uredbe br. 207/2009 (koji je postao, neznatno izmijenjen, članak 14. stavak 1. točka (b) Uredbe 2017/1001), ne dodjeljuje trećim osobama pravo uporabe zemljopisnog naziva kao žiga, ipak osigurava to da ga mogu rabiti na opisni način, odnosno kao oznaku zemljopisnog podrijetla, pod uvjetom da se rabi u skladu s dobrim običajima u industrijskim i trgovackim stvarima. Dopuštena je uporaba, među ostalim, opisnog naziva Devin u svrhu promicanja grada kao turističkog odredišta. Opći sud pojašnjava, k tomu, da ime grada Devin ostaje dostupno trećim osobama ne samo za opisnu uporabu, kao što je promicanje turizma u tom gradu, nego i kao razlikovni znak u slučaju „opravdanog razloga“ i nepostojanja vjerojatnosti dovođenja u zabluđu koja isključuje primjenu članaka 8. i 9. Uredbe br. 207/2009. Javni interes očuvanja dostupnosti zemljopisnog naziva kao što je onaj termalnog grada Devina može se zaštитiti uz dopuštenje opisne upotrebe takvih naziva i uz zaštitne mjere kojima se ograničava isključivo pravo nositelja osporavanog žiga a da se ne zahtijeva poništenje tog žiga. Iz toga proizlazi da je žalbeno vijeće počinilo pogrešku u ocjeni i da stoga treba poništiti pobijanu odluku.

3. Relativni razlozi za odbijanje

U predmetu u kojem je donesena presuda od 1. veljače 2018., ***Philip Morris Brands/EUIPO – Explosal (Superior Quality Cigarettes FILTER CIGARETTES Raquel)*** (T-105/16, [EU:T:2018:51](#)), Opći sud imao je priliku razmotriti pitanje je li, u okviru postupka za proglašavanje žiga ništavim, žalbeno vijeće EUIPO-a utemeljeno odbilo uzeti u obzir nepravodobno podnesene dokaze o ugledu žiga Europske unije. U prilog svojem zahtjevu za proglašenje ništavosti pred EUIPO-om, tužitelj se pozvao na ugled žiga Marlboro a da u tom pogledu ipak nije podnio nikakav dokaz. Budući da su dokazi koji su naknadno podneseni žalbenom vijeću odbijeni kao nepravodobni, tužitelj je tom vijeću prigovorio da je pogrešno primijenilo članak 76. stavak 2. Uredbe br. 207/2009 (koji je postao članak 95. stavak 2. Uredbe 2017/1001), u vezi s pravilom 50. stavkom 1. Uredbe

(EZ) br. 2868/95⁴¹, pri čemu je smatrao da je, s obzirom na to da su predmetni dokazi koji su nepravodobno podneseni stvarno bili relevantni za ishod postupka, odbijanje njihova uzimanja u obzir bilo protivno načelu dobre uprave. K tomu, pozvao se na raniju odluku istog žalbenog vijeća, u kojoj se priznalo da je žig Marlboro stekao „velik ugled“ u cijeloj Uniji.

Najprije, Opći sud smatra da, s obzirom na to da se dokazi podneseni žalbenom vijeću ne mogu smatrati „dopunskim“ ili „dodatnim“ dokazima koji su dodani dokazima koje je tužitelj već podnio, žalbeno ih vijeće načelno nije smjelo uzeti u obzir, u skladu s pravilom 50. stavkom 1. Uredbe br. 2868/95 i člankom 76. stavkom 2. Uredbe br. 207/2009. Zatim naglašava da je obveza svake stranke koja se poziva na ugled ranijeg žiga da dokaže, u strogo ograničenom okviru svakog postupka kojeg je dio te na temelju činjeničnih elemenata koje smatra najprikladnjima, da je navedeni žig stekao takav ugled, a da pritom ne može nastojati taj dokaz nadomjestiti priznanjem takvog ugleda, uključujući za taj isti žig, u okviru različitog upravnog postupka. Iz toga slijedi da EUIPO ni u kojem slučaju nije bio dužan automatski priznati ugled ranijeg žiga samo na temelju utvrđenja u okviru drugog postupka u kojem je donesena ranija odluka.

Ipak, Opći sud smatra da, s obzirom na sudsку praksu koja od EUIPO-a traži da uzme u obzir već donesene odluke te da s posebnom pažnjom ispita treba li odlučiti na jednak način, ranija odluka očito je bila indicija toga da je raniji žig mogao uživati ugled u smislu članka 8. stavka 5. Uredbe br. 207/2009. U tim okolnostima, za dokaze koje je tužitelj podnio žalbenom vijeću bilo je jasno da mogu biti stvarno relevantni za ishod postupka. Posljedično, time što je odbilo ispitati dokaz zbog toga što nije bio pravodobno podnesen, žalbeno je vijeće propustilo ispitati čimbenik koji je potencijalno relevantan za primjenu te odredbe. Široka diskrečijska ovlast kojom EUIPO raspolaže u izvršavanju svojih funkcija ne može ga oslobiti njegove obveze da prikupi sve činjenične i pravne elemente nužne za izvršavanje njegove diskrečijske ovlasti, pod pretpostavkom da bi ga odbijanje uzimanja u obzir određenih elemenata podnesenih sa zakašnjenjem dovelo do povrede načela dobre uprave. Stoga je, time što je smatralo da se dokazi koje je tužitelj prvi put podnio pred žalbenim vijećem nisu trebali uzeti u obzir zbog toga što su podneseni nepravodobno, žalbeno vijeće povrijedilo načelo dobre uprave.

U predmetu u kojem je donesena presuda od 15. listopada 2018., **John Mills/EUIPO – Jerome Alexander Consulting (MINERAL MAGIC)** (T-7/17, u žalbenom postupku⁴², [EU:T:2018:679](#)), Opći sud imao je priliku tumačiti članak 8. stavak 3. Uredbe br. 207/2009, prema kojem se, na temelju prigovora nositelja žiga, žig neće registrirati kad trgovачki zastupnik ili predstavnik nositelja žiga podnese prijavu za njegovu registraciju u svoje ime bez dopuštenja nositelja žiga.

Prema mišljenju Općeg suda, ta odredba zahtijeva da postoji izravan odnos između žiga nositelja i žiga za koji je prijavu za registraciju podnio trgovачki zastupnik ili predstavnik u svoje ime. Takav odnos može postojati samo ako se predmetni žigovi podudaraju. U tom okviru, u pripremnim aktima Uredbe o žigu Europske unije navode se korisna pojašnjenja zakonodavčevih namjera koja idu u prilog tumačenju prema kojem raniji žig i žig za koji je podnesena prijava moraju biti istovjetni – a ne samo slični – da bi se članak 8. stavak 3. Uredbe br. 207/2009 mogao primjenjivati. Naime, mogućnost koju je prvotno predvidio zakonodavac Unije, u preliminarnom nacrtu uredbe o žigu Europske unije, da bi se predmetna odredba mogla primjenjivati i u slučaju sličnog znaka nije preuzeta u konačnoj verziji. Osim toga, iz pripremnih akata proizlazi da predmetnu odredbu treba tumačiti kao da se primjenjuje međunarodno u smislu članka 6.f Pariške konvencije⁴³. Budući

41| Uredba Komisije (EZ) br. 2868/95 od 13. prosinca 1995. o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 40/94 o žigu Zajednice (SL 1995, L 303, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 17., svezak 1., str. 84.).

42| Predmet C-809/18 P, **EUIPO/John Mills**

43| Pariška konvencija za zaštitu industrijskog vlasništva od 20. ožujka 1883., kako je revidirana i izmijenjena

da je Unija stranka Sporazuma o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva (TRIPS)⁴⁴, u čijem se članku 2. upućuje na više materijalnih odredbi Pariške konvencije, uključujući na njezin članak 6.f, dužna je članak 8. stavak 3. Uredbe br. 207/2009 u najvećoj mogućoj mjeri tumačiti s obzirom na tekst i svrhu tog sporazuma i stoga navedene odredbe. S obzirom na to da se članak 8. stavak 3. Uredbe br. 207/2009, kako je sročen, može tumačiti samo na način da su nositeljev žig i onaj za koji su prijavu podnijeli zastupnik ili predstavnik istovjetni, Opći sud presuđuje da EUIPO ne može svoj argument temeljiti na pripremnim aktima te konvencije u svrhu tvrdnje da bi se taj članak također trebalo tumačiti kao da se odnosi na slučajeve u kojima su znakovi samo slični.

4. Postupak opoziva

a. Stvarna uporaba

U presudi od 7. lipnja 2018., *Schmid/EUIPO – Landeskammer für Land- und Forstwirtschaft in Steiermark (Steirisches Kürbiskernöl)* (T-72/17, u žalbenom postupku⁴⁵, [EU:T:2018:335](#)), Opći sud imao je priliku odlučiti o pitanju je li se naziv, koji je zaštićen kao zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla (ZOZP), na temelju Uredbe (EU) br. 1151/2012⁴⁶, mogao stvarno rabiti u smislu članka 15. stavka 1. Uredbe br. 207/2009. Opći sud prvi je put primijenio sudska praksu Suda iz presude *W. F. Gözze Frottierweberei i Gözze*⁴⁷.

Opći sud najprije podsjeća da je ustaljena sudska praksa da je žig u „stvarnoj uporabi“ u smislu te odredbe ako se rabi sukladno svojoj glavnoj funkciji koja se sastoji u jamčenju identiteta podrijetla proizvoda ili usluga za koje je registriran. Glede pojedinačnih žigova, ta glavna funkcija jamstvo je, potrošaču ili krajnjem korisniku, identiteta podrijetla proizvoda ili usluge koje označava žig, što mu omogućuje razlikovanje tog proizvoda od proizvoda ili usluga drugoga porijekla a da on pritom ne dođe u moguću zabludu. Žig mora jamčiti da su svi proizvodi ili usluge označeni tim žigom proizvedeni ili isporučeni pod nadzorom jedinstvenog poduzetnika koji je odgovoran za njihovu kakvoću.

Prema mišljenju Općeg suda, važno je ne zamijeniti glavnu funkciju žiga s drugim funkcijama koje žig može po potrebi ispunjavati, kao što je jamstvo kakvoće odnosnih proizvoda ili označavanje zemljopisnog podrijetla. Naime, pojedinačni žig ostvaruje svoju funkciju oznake podrijetla ako njegova uporaba jamči potrošačima da proizvodi koje on označava potječu od jedinstvenog poduzetnika pod čijim su nadzorom proizvedeni i koji je odgovoran za njihovu kakvoću. U ovom slučaju, uporaba osporavanog žiga nije bila u skladu s takvom funkcijom oznake podrijetla. Iz toga slijedi da je žalbeno vijeće EUIPO-a, time što je smatralo da je dokazana stvarna uporaba žiga, počinilo pogrešku koja se tiče prava.

44| Sporazum o trgovinskim aspektima prava intelektualnog vlasništva od 15. travnja 1994. (SL 1994., L 336, str. 214.) koji čini Prilog 1 C Sporazu o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (WTO) (SL 1994., L 336, str. 3.)

45| Predmet C-514/18 P, *Landeskammer für Land- und Forstwirtschaft in Steiermark/Schmid*

46| Uredba (EU) br. 1151/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 21. studenoga 2012. o sustavima kvalitete za poljoprivredne i prehrambene proizvode (SL 2012., L 343, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 15., svezak 25., str. 31. i ispravak SL 2015., L 191, str. 9.)

47| Presuda od 8. lipnja 2017., *W. F. Gözze Frottierweberei i Gözze* (C-689/15, [EU:C:2017:434](#))

b. Žig koji je postao uobičajeni naziv u trgovini

U predmetu u kojem je donesena presuda od 18. svibnja 2018., **Mendes/EUIPO – Actial Farmaceutica (VSL#3)** (T-419/17, [EUT:2018:282](#)), Općem sudu podnesena je tužba za poništenje odluke kojom je drugo žalbeno vijeće EUIPO-a odbilo zahtjev za opoziv koji je tužitelj podnio protiv verbalnog žiga u sektoru farmaceutskih proizvoda. Prema mišljenju žalbenog vijeća, s jedne strane, dokazi koje je podnio tužitelj ne omogućuju da se utvrdi da je sporni žig postao uobičajeni naziv u trgovini za proizvode za koje je registriran i, s druge strane, tužitelj nije propisno dokazao uporabu spornog žiga koja dovodi u zabluđu. U tom je predmetu Opći sud imao priliku prvi put primijeniti članak 51. stavak 1. točku (b) Uredbe br. 207/2009 (koji je postao članak 58. stavak 1. točke (b) i (c) Uredbe 2017/1001).

Opći sud najprije naglašava da se, iako ne postoji sudska praksa o primjeni te odredbe, od Suda ipak već tražilo da tumači članak 12. stavak 2. točku (a) Prve direktive 89/104/EEZ⁴⁸, kao i članak 12. stavak 2. točku (a) Direktive 2008/95/EZ⁴⁹ čiji je sadržaj u bitnome istovjetan onome članka 51. stavka 1. točke (b) Uredbe br. 207/2009. Iz te sudske prakse, koja je po analogiji primjenjiva na članak 51. stavak 1. točku (b) Uredbe br. 207/2009, proizlazi da se taj članak odnosi na situaciju u kojoj je uporaba žiga postala općenita u tolikoj mjeri da znak koji ga čini više ne označava posebne proizvode ili usluge koji potječu od određenog poduzetnika, nego označava kategoriju, vrstu ili narav proizvoda ili usluga na koje se odnosi registracija. Prava koja su nositelju žiga povjerena člankom 9. Uredbe br. 207/2009 mogu se dakle opozvati, kao prvo, pod uvjetom da je taj žig postao uobičajeni naziv u trgovini za proizvod ili uslugu za koje je registriran i, kao drugo, pod uvjetom da se ta preobrazba temelji na djelovanju ili nedjelovanju navedenog nositelja.

K tomu, Opći sud navodi da, iako zainteresirana javnost prije svega obuhvaća potrošače i krajnje korisnike, također treba uzeti u obzir posrednike koji igraju ulogu u ocjeni uobičajenog karaktera žiga. Stoga, zainteresiranu javnost, čije se mišljenje mora uzeti u obzir za ocjenu toga je li sporni žig postao uobičajeni naziv u trgovini za proizvod koji se pod njim prodaje, mora definirati s obzirom na karakteristike tržišta navedenog proizvoda. U predmetnom slučaju, s obzirom na to da se proizvod koji se prodaje pod spornim žigom može kupiti bez lijecničkog recepta, zainteresirana javnost, kao prvo, obuhvaća krajnje potrošače tog proizvoda. Kao drugo, u pogledu stručnjakâ, zainteresirana javnost uključuje, prije svega, ljekarnike, ali i lijekarke opće prakse ili specijaliste.

48| Prva direktiva Vijeća 89/104/EEZ od 21. prosinca 1988. o usklađivanju zakonodavstava država članica o žigovima (SL 1989., L 40, str. 1.)

49| Direktiva 2008/95/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2008. o usklađivanju zakonodavstava država članica o žigovima (SL 2008., L 299, str. 25.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 17., svezak 2., str. 149.)

V. Zajednička vanjska i sigurnosna politika – Mjere ograničavanja

Kao i prethodnih godina, i 2018. obilovala je postupcima koji se odnose na mjere ograničavanja u području zajedničke vanjske i sigurnosne politike (ZVSP). Više odluka zaslužuje osobitu pozornost.

1. Ukrayina

U presudi od 21. veljače 2018., **Klyuyev/Vijeće** (T-731/15, [EU:T:2018:90](#)), Opći sud odlučivao je o zahtjevu za poništenje akata kojima je Vijeće odlučilo zadržati tužiteljevo ime na popisu osoba na koje se primjenjuju mjere ograničavanja poduzete s obzirom na stanje u Ukrajini⁵⁰. U potporu svojem zahtjevu za poništenje, tužitelj je, među ostalim, tvrdio da je Vijeće počinilo očitu pogrešku u ocjeni time što je smatralo da je ispunjen relevantan kriterij za opravdanje određivanja mjera ograničavanja u odnosu na njega.

Nakon što je podsjetio na ključna načela koja proizlaze iz sudske prakse⁵¹ u pogledu obveza koje se odnose, među ostalim, na potrebu provođenja dodatnih provjera koje Vijeće ima pri donošenju mera ograničavanja, Opći sud najprije ističe da Vijeće nije dovoljno precizno i konkretno potkrijepilo drugi razlog za zadržavanje tužiteljeva imena na popisu, to jest onaj razlog prema kojemu je on osoba „povezana“ s osobom koja podliježe kaznenom postupku zbog zloupotrebe javnih sredstava. Što se tiče prvog razloga na kojem se temelji zadržavanje tužiteljeva imena na popisu, to jest onog koji se tiče činjenice da je on osoba koja podliježe kaznenom postupku koji provode ukrajinske vlasti zbog sudjelovanja u zloupotrebi javnih sredstava ili imovine, Opći sud konkretnije naglašava da, kada dotična osoba podnese očitovanja u vezi s obrazloženjem, Vijeće mora pažljivo i nepristrano ispitati osnovanost navedenih razloga s obzirom na ta očitovanja i moguće oslobođajuće dokaze koji su im priloženi jer je takva obveza povezana s obvezom poštovanja načela dobre uprave utvrđenog u članku 41. Povelje o temeljnim pravima. U tom kontekstu, ono što je važno za Vijeće da provjeri jest, s jedne strane, u kojoj se mjeri na temelju dokaza, na kojima je ono utemeljilo odluku, može utvrditi da tužiteljev položaj odgovara razlogu za zadržavanje njegova imena na popisu i, s druge strane, može li se na temelju tih dokaza tužiteljeva djela kvalificirati u skladu s relevantnim kriterijem. To će biti slučaj samo ako te provjere ne dovedu do toga da Vijeće mora obaviti dodatne provjere. Ne radi se o pitanju je li Vijeće, s obzirom na elemente s kojima je bilo upoznato, bilo dužno okončati uvrštenje tužiteljeva imena na popis, nego samo o tome je li ono bilo dužno uzeti u obzir te elemente i, po potrebi, izvršiti dodatne provjere ili zatražiti pojašnjenja od ukrajinskih vlasti. U tom je pogledu dovoljno da navedeni elementi mogu pobuditi legitimne sumnje, s jedne strane, u pogledu ishoda istrage i, s druge strane, pouzdanosti i ažuriranosti dostavljenih informacija.

U predmetnom slučaju, Opći sud napominje da je Vijeće, s obzirom na to da je obaviješteno o činjenici da državno odvjetništvo države članice izražava ozbiljne sumnje u odnosu na dostačnu potkrijepljenost elemenata koji podupiru istragu ukrajinskih vlasti na kojoj se temelji odluka Vijeća o zadržavanju tužiteljeva imena na

⁵⁰ Vidjeti među ostalim Odluku Vijeća (ZVSP) 2015/1781 od 5. listopada 2015. o izmjeni Odluke Vijeća 2014/119/ZVSP o mjerama ograničavanja usmjerenima protiv određenih osoba, subjekata i tijela s obzirom na stanje u Ukrajini (SL 2015., L 259, str. 23.), Odluku Vijeća (ZVSP) 2016/318 od 4. ožujka 2016. o izmjeni Odluke 2014/119/ZVSP o mjerama ograničavanja usmjerenima protiv određenih osoba, subjekata i tijela s obzirom na stanje u Ukrajini (SL 2016., L 60, str. 76.) i Odluku Vijeća (ZVSP) 2017/381 od 3. ožujka 2017. o izmjeni Odluke 2014/119/ZVSP o mjerama ograničavanja usmjerenima protiv određenih osoba, subjekata i tijela s obzirom na stanje u Ukrajini (SL 2017., L 58, str. 34.).

⁵¹ Presuda od 30. lipnja 2016., **Al Matri/Vijeće** (T-545/13, neobjavljena, [EU:T:2016:376](#))

popisu, bilo dužno izvršiti dodatne provjere kod navedenih vlasti ili barem od njih zatražiti pojašnjenja. Iz toga slijedi da je Vijeće počinilo očitu pogrešku u ocjeni kada je smatralo da nije bilo dužno uzeti u obzir elemente koje je tužitelj podnio i argumente koje je iznio, niti izvršiti dodatne provjere kod ukrajinskih vlasti, iako su navedeni elementi i argumenti mogli pobuditi legitimne sumnje u pogledu pouzdanosti pruženih informacija.

Slična problematika okosnica je predmeta u kojem je donesena presuda od 6. lipnja 2018., **Arbuzov/Vijeće** (T-258/17, [EU:T:2018:331](#)). Općem sudu još jednom je podnesena tužba za poništenje Odluke Vijeća kojom je tužiteljevo ime zadržano na popisu osoba, subjekata ili tijela na koje se primjenjuju mjere ograničavanja poduzete s obzirom na situaciju u Ukrajini jer on podliježe kaznenom postupku koji provode ukrajinske vlasti zbog zloupotrebe javnih sredstava ili imovine⁵². Tužitelj se, među ostalim, pozvao na očitu pogrešku u ocjeni koju je Vijeće počinilo time što je pobijanu odluku donijelo samo na temelju kratke sinteze situacije koju je utvrdio Ured glavnog državnog odvjetnika Ukrajine a da nije zatražilo dodatne informacije i s dužnom pažnjom ispitalo oslobađajuće dokaze koje mu je podnio tužitelj.

Nakon što je ponovno ispitalo načela uspostavljena u sudskoj praksi⁵³ u pogledu kriterijâ koje Vijeće treba uzeti u obzir pri donošenju mjera ograničavanja, Opći sud zatim je, s obzirom na ta razmatranja, ispitalo tužiteljeve konkretne argumente koji su se odnosili na predmet i stanje napretka postupka koji se na njega odnosi. Kao prvo, što se tiče predmeta postupka, Opći sud smatra da Vijeće nije počinilo očitu pogrešku u ocjeni kada je donijelo pobijanu odluku u dijelu u kojem se odnosi na tužitelja što se tiče predmeta kaznenog postupka koji su pokrenula ukrajinska pravosudna tijela u odnosu na tužitelja u vezi s djelom zloupotrebe državnih sredstava, kao i njegove relevantnosti u pogledu relevantnog kriterija. Kao drugo, što se tiče stanja napretka postupka, Opći sud osobito ističe da je nesporno da je, odlukom od 15. veljače 2016., ukrajinski sud odobrio ukrajinskom državnom odvjetništvu da postupa u odsutnosti okriviljenika u okviru kaznenog postupka čijim su postojanjem, prema mišljenju Vijeća, opravdane mjere ograničavanja koje se odnose na tužitelja. Stoga Opći sud zaključuje da je Vijeće trebalo od ukrajinskih tijela zatražiti pojašnjenja o razlozima koji bi mogli opravdati izostanak napretka u postupku, unatoč odluci koja je donesena 15. veljače 2016. Stoga je Vijeće počinilo očitu pogrešku koja je dovoljna kako bi se poništila pobijana odluka u dijelu u kojem se odnosi na tužitelja.

U predmetu u kojem je donesena presuda od 13. rujna 2018., **DenizBank/Vijeće** (T-798/14, [EU:T:2018:546](#)), od Općeg suda tražilo se da odluci o tužbi koju je tužitelj podnio protiv akata kojima je njegovo ime uvršteno u Prilog III. Uredbi (EU) br. 833/2014⁵⁴. U prilog svojoj tužbi, tužitelj je naveo, među ostalim, povedu članka 19. Sporazuma iz Ankare⁵⁵, članka 41. stavka 1., članka 50. stavka 3. i članka 58. njegova Dodatnog protokola te članka 6. njegova Financijskog protokola. Te odredbe imaju izravan učinak utoliko što sadržavaju dovoljno jasne i precizne obveze čija provedba odnosno učinci ne ovise o poduzimanju nikakve naknadne mjere.

Opći sud navodi da iz članka 216. stavka 2. UFEU-a proizlazi da su sporazumi koje sklapa Unija, kao što su Sporazum iz Ankare i njegovi dodatni protokoli, obvezujući za institucije Unije i države članice. Stoga ti sporazumi imaju prednost pred aktima sekundarnog prava Unije. Prema tome, valjanost pobijanih akata

52| Odluka Vijeća (ZVSP) 2017/381 od 3. ožujka 2017. o izmjeni Odluke 2014/119/ZVSP o mjerama ograničavanja usmjerena protiv određenih osoba, subjekata i tijela s obzirom na stanje u Ukrajini (SL 2017., L 58, str. 34.)

53| Presuda od 7. srpnja 2017., **Arbuzov/Vijeće** (T-221/15, neobjavljena, [EU:T:2017:478](#))

54| Odluka Vijeća 2014/512/ZVSP od 31. srpnja 2014. o mjerama ograničavanja s obzirom na djelovanja Rusije kojima se destabilizira stanje u Ukrajini (SL 2014., L 229, str. 13.), kako je izmijenjena Odlukom Vijeća 2014/659/ZVSP od 8. rujna 2014. (SL 2014., L 271, str. 54.), Odlukom Vijeća 2014/872/ZVSP od 4. prosinca 2014. (SL 2014., L 349, str. 58.), Odlukom Vijeća (ZVSP) 2015/2431 od 21. prosinca 2015. (SL 2015., L 334, str. 22.), Odlukom Vijeća (ZVSP) 2016/1071 od 1. srpnja 2016. (SL 2016., L 178, str. 21.) i Odlukom Vijeća (ZVSP) 2016/2315 od 19. prosinca 2016. (SL 2016., L 345, str. 65.) i Uredba Vijeća (EU) br. 833/2014 od 31. srpnja 2014. o mjerama ograničavanja s obzirom na djelovanja Rusije kojima se destabilizira stanje u Ukrajini (SL 2014., L 229, str. 1.), kako je izmijenjena Uredbom Vijeća (EU) br. 960/2014 od 8. rujna 2014. (SL 2014., L 271, str. 3.) i Uredbom Vijeća br. 1290/2014 od 4. prosinca 2014. (SL 2014., L 349, str. 20.)

55| Sporazum o pridruživanju između Europske ekonomске zajednice i Turske, potpisana 12. rujna 1963.

u ovom se slučaju može ocijeniti s obzirom na Sporazum iz Ankare i njegove dodatne protokole, pod uvjetom, s jedne strane, da to nije protivno naravi i strukturi tog sporazuma i, s druge strane, da su te odredbe sadržajno bezuvjetne i dovoljno precizne. Međutim, Opći sud napominje da su međunarodni sporazumi koje je sklopila Unija u skladu s odredbama Ugovorâ, što se nje tiče, jednaki aktima koje su donijele njezine institucije. U skladu s time, takvi su sporazumi od svojeg stupanja na snagu sastavni dio pravnog poretka Unije. Posljedično, njihove odredbe moraju biti u potpunosti uskladene s odredbama Ugovora i s ustavnim načelima koja iz njih proizlaze. Dakle, nadređenost međunarodnih sporazuma koje je sklopila Unija nad aktima sekundarnog prava Unije ne proširuje se na primarno pravo Unije. Stoga, čak i u nedostatku izričite odredbe u sporazumima iz Ankare koja omogućuje jednoj strani da poduzme mjere koje smatra potrebnima za zaštitu osnovnih interesa svoje sigurnosti, Vijeće ima pravo ograničiti prava koja proizlaze iz sporazumâ iz Ankare zbog ovlasti koje su mu dodijeljene člankom 29. UEU-a i člankom 215. UFEU-a, pod uvjetom da su takva ograničenja nediskriminirajuća i proporcionalna.

U tom se pogledu ne može prihvati argument prema kojem su predmetne mjere bile diskriminirajuće. Naime, situacija tužitelja, s obzirom na ciljeve koji se predmetnim mjerama nastoje ostvariti, nije usporediva sa situacijom drugih banaka koje posluju u Turskoj, a koje nisu u vlasništvu ruskog subjekta na koje se odnose dotične mjere ograničavanja. Usto, tužiteljeva situacija ne može se usporediti s onom drugih finansijskih subjekata s poslovnim nastanom na području Unije. Isto vrijedi za tužiteljeve argumente koji se odnose na ograničenje slobode poslovnog nastana, slobode pružanja usluga i slobode kretanja kapitala jer se ta ograničenja, pod pretpostavkom da su utvrđena, opravdavaju ciljevima navedenima u pobijanim aktima, donešenima na temelju članka 29. UEU-a i članka 215. UFEU-a, to jest povećanjem troškova djelovanja Ruske Federacije usmijerenog na podrivanje teritorijalne cjelovitosti, suvereniteta i neovisnosti Ukrajine te promicanjem mirnog rješenja krize. Takav okvirni cilj poklapa se s ciljem očuvanja mira i međunarodne sigurnosti, u skladu s ciljevima vanjskog djelovanja Unije iz članka 21. UEU-a. Budući da su takve mjere ciljane i vremenski ograničene, tužitelj ne može tvrditi da se negativne posljedice koje iz njih proizlaze trebaju smatrati neproporcionalnima. Slijedom toga, prema mišljenju Općeg suda, Unijine povrede relevantnih odredaba sporazumâ iz Ankare navedene u ovom predmetu, pod pretpostavkom da su utvrđene, opravdane su s obzirom na ciljeve koji se predmetnim mjerama nastoje ostvariti te su proporcionalne tim ciljevima.

Mjere ograničavanja poduzete s obzirom na djelovanja Ruske Federacije kojima se destabilizira stanje u Ukrajini također su okosnica predmeta u kojem je donesena presuda od 13. rujna 2018., **Gazprom Neft/Vijeće** (T-735/14 i T-799/14, [EU:T:2018:548](#)). Taj je predmet ponajviše zanimljiv zbog ispitivanja koje je Opći sud proveo u pogledu tužiteljeve aktivne procesne legitimacije protiv odredbi pobijane uredbe o ograničenjima izvoza s obzirom na odredbe članka 263. četvrtog stavka UFEU-a⁵⁶.

Prema mišljenju Općeg suda, iako te odredbe predstavljaju odredbe općeg dosega, one se izravno odnose na tužitelja. Premda je istina da odredbe uvode sustav prethodne dozvole na temelju kojeg nacionalna tijela moraju provesti predviđene zabrane, ona u stvari u tom pogledu ne raspolaže nikakvom marginom prosudbe. Što se tiče pitanja predviđaju li sporne odredbe provedbene mjere, Opći sud ističe da nije očito da tužitelj može sam tražiti od nadležnih tijela da mu se izda dozvola i da može pred nacionalnim sudovima pobijati akt koji daje takvu dozvolu ili je odbija. Stoga se ne može smatrati da te odredbe sadržavaju provedbene mjere u odnosu na tužitelja samo zbog činjenice da bi on mogao eventualno od svojih suugovaratelja s poslovnim nastanom u Uniji tražiti da podnesu zahtjeve za dozvolu nadležnim nacionalnim tijelima, kako bi odluke tih tijela mogao osporavati pred nacionalnim sudovima. K tomu, bilo bi neprirodno ili pretjerano tražiti od gospodarskog subjekta da zahtijeva provedbeni akt samo da bi ga mogao pobijati pred nacionalnim sudovima,

⁵⁶ Uredba Vijeća (EU) br. 833/2014 od 31. srpnja 2014. o mjerama ograničavanja s obzirom na djelovanja Rusije kojima se destabilizira stanje u Ukrajini (SL 2014., L 229, str. 1.), kako je izmijenjena Uredbom Vijeća (EU) br. 960/2014 od 8. rujna 2014. (SL 2014., L 271, str. 3.) i Uredbom Vijeća (EU) br. 1290/2014 od 4. prosinca 2014. (SL 2014., L 349, str. 20.)

kada je očito da će takav zahtjev rezultirati odbijanjem, zbog čega ne bi bio podnesen u normalnom tijeku stvari. Opći sud zaključuje da odredbe pobijane uredbe o ograničenju izvoza ne sadržavaju provedbene mjere u smislu trećeg slučaja predviđenog člankom 263. četvrtim stavkom UFEU-a. Tužitelj je stoga trebao samo dokazati da se te odredbe na njega izravno odnose, što je u ovom slučaju i učinio. Stoga njegovu tužbu treba proglašiti dopuštenom, uključujući u odnosu na odredbe pobijane uredbe o ograničenju izvoza.

2. Egipat

U presudi od 27. rujna 2018., **Ezz i dr./Vijeće** (T-288/15, EU:T:2018:619), Opći sud odlučio je o tužbi za poništenje zadržavanja tužiteljâ, egipatskog industrijalca i političara i njegovih supruga, na popisu priloženom Odluci 2011/172/ZVSP⁵⁷ za godine 2015., 2016. i 2017. Tužitelji su, među ostalim, istaknuli prigovor nezakonitosti članka 1. stavka 1. Odluke 2011/172, kako je izmijenjena Odlukom (ZVSP) 2015/486, Odlukom (ZVSP) 2016/411 i Odlukom (ZVSP) 2017/496⁵⁸, i članka 2. stavka 1. Uredbe (EU) br. 270/2011⁵⁹, koji se u biti temelji na nepostojanju pravne osnove i na povredi načela proporcionalnosti, kao i na tome da je Vijeće povrijedilo članak 6. UEU-a, razmatran zajedno s člankom 2. i člankom 3. stavkom 5. UEU-a, te članke 47. i 48. Povelje o temeljnim pravima jer je ono propustilo osigurati da se u sudskim postupcima u Egiptu u vezi s tužiteljima poštuju temeljna prava.

Opći sud podsjeća da članak 2. i članak 3. stavak 5. UEU-a nameću institucijama Unije obvezu da, među ostalim u okviru međunarodnih odnosa, promiču vrijednosti i načela na kojima se ona temelji, to jest osobito poštovanje ljudskog dostojanstva, vladavine prava i temeljnih prava. Poštovanje tih načela i načela na kojima se Unija temelji obvezno je za svako djelovanje Unije, što uključuje područje ZVSP-a. U tom kontekstu, pravo na pošteno suđenje zauzima važno mjesto u demokratskom društvu. U ovom slučaju, obilježja sustava iz Odluke 2011/172 ne opravdavaju iznimku od opće obveze Vijeća da prilikom donošenja mjera ograničavanja poštuje temeljna prava koja su sastavni dio pravnog poretka Unije, a koja bi imala za posljedicu to da ga se izuzme iz bilo kakve provjere zaštite temeljnih prava zajamčenih u Egiptu. Naime, s jedne strane, ne može se u potpunosti isključiti pretpostavka da je ta odluka očito neprikladna glede tog cilja zbog postojanja teških i sustavnih povreda temeljnih prava. Osim toga, svrha te odluke, koja je olakšati egipatskim vlastima utvrđenje počinjenog nezakonitog prisvajanja državnih sredstava i sačuvati mogućnost da te vlasti povrate imovinsku korist ostvarenu tim prisvajanjem, nije relevantna ako je utvrđenje egipatskih vlasti o počinjenom nezakonitom prisvajanju državnih sredstava dovelo do uskraćivanja sudske zaštite ili ako je proizvoljno. S druge strane, ako postojanje sudskih postupaka koji su u tijeku u Egiptu predstavlja načelno dovoljno čvrstu činjeničnu osnovu za uvrštenje osoba na popis u Prilogu Odluci 2011/172 kao i za njegovo produljenje, to nije slučaj kada Vijeće treba razumno prepostaviti da odluka donesena nakon okončanja tih postupaka neće biti pouzdana. Argumentacija Vijeća kojom se nastoji pokazati da nije na njemu da provjeri jesu li jamstva jednaka onima koja se pružaju na temelju prava Unije u vezi s temeljnim pravima osigurana u okviru egipatskih sudskih postupaka, odnosi se na doseg obveze ocjene poštuju li se temeljna prava u egipatskom političkom i sudskom kontekstu, ali ne dovodi u pitanje postojanje te obveze.

57| Odluka 2011/172/ZVSP od 21. ožujka 2011. o mjerama ograničavanja protiv određenih osoba, subjekata i tijela s obzirom na stanje u Egiptu (SL 2011., L 76, str. 63.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 18., svežak 8., str. 260.); što se tiče zadržavanja, Odluka Vijeća (ZVSP) 2015/486 od 20. ožujka 2015. o izmjeni Odluke 2011/172 (SL 2015., L 77, str. 16.), Odluka Vijeća (ZVSP) 2016/411 od 18. ožujka 2016. o izmjeni Odluke 2011/172 (SL 2016., L 74, str. 40.), Odluka Vijeća (ZVSP) 2017/496 od 21. ožujka 2017. o izmjeni Odluke 2011/172 (SL 2017., L 76, str. 22.).

58| Odluka Vijeća (ZVSP) 2015/486 od 20. ožujka 2015. o izmjeni Odluke 2011/172 (SL 2015., L 77, str. 16.), Odluka Vijeća (ZVSP) 2016/411 od 18. ožujka 2016. o izmjeni Odluke 2011/172 (SL 2016., L 74, str. 40.), Odluka Vijeća (ZVSP) 2017/496 od 21. ožujka 2017. o izmjeni Odluke 2011/172 (SL 2017., L 76, str. 22.).

59| Uredba Vijeća (EU) br. 270/2011 od 21. ožujka 2011. o mjerama ograničavanja usmjerenima protiv određenih osoba, subjekata i tijela s obzirom na stanje u Egiptu (SL 2011., L 76, str. 4.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 18., svežak 6., str. 204.).

Konkretno, što se tiče prigovora nezakonitosti istaknutog protiv odluka 2015/486, 2016/411 i 2017/496, u dijelu u kojem produljuju važenje sustava mjera ograničavanja uspostavljenog člankom 1. stavkom 1. Odluke 2011/172, Opći sud ističe da, čak i pod pretpostavkom da se stanje u Egiptu, s obzirom na koje je Vijeće donijelo Odluku 2011/172, promijenilo, također u smislu koji je suprotan postupku demokratizacije koji se namjerava poduprijeti politikom, u čiji okvir ta odluka pripada, ta okolnost u svakom slučaju ne može utjecati na nadležnost te institucije da produljuje važenje te odluke. Naime, unatoč toj okolnosti, ciljevi koji se nastoje postići odlukama 2015/486, 2016/411 i 2017/496 te pravila kojima se produljuje njihovo važenje ipak su obuhvaćeni ZVSP-om, što je dovoljno da se u ovom slučaju odbiju prigovori tužiteljâ. Isto vrijedi i za prigovor koji se temelji na povredi načela proporcionalnosti jer na temelju samih elemenata koje su tužitelji dostavili ne može se zaključiti da bi sposobnost egipatskih sudske tijela da zajamči poštovanje vladavine prava i temeljnih prava u okviru sudske postupaka na kojima se Odluka 2011/172 temelji bila sigurno ugrožena i da Vijeće nije počinilo očitu pogrešku u ocjeni kada je zaključilo da je nastavak pružanja pomoći egipatskim tijelima u okviru borbe protiv nezakonitog prisvajanja državnih sredstava i dalje prikladan, i u slučaju navedenih političkih i pravosudnih promjena. Naposljeku, Opći sud smatra da, s obzirom na informacije koje su dale egipatske vlasti u vezi sa statusom kaznenih postupaka koji su se vodili protiv prvog na popisu tužiteljâ, Vijeće je moglo razumno zaključiti da će nadležni egipatski sud biti u mogućnosti ponovno odlučiti o meritumu i to u uvjetima lišenima povreda prava na pošteno suđenje kako bi se mogla otkloniti opasnost da njegove odluke neće biti pouzdane. Budući da smatra da presude egipatskog Kasacijskog suda u predmetnim kaznenim postupcima i kasnija mogućnost prve osobe na popisu tužiteljâ da podnese drugu žalbu tom sudu potvrđuju da postoji djelotvorna sudska zaštita, Opći sud zaključuje da Vijeće nije bilo dužno niti obustaviti produljenje uvrštenja tužiteljâ niti čak izvršiti dopunske provjere.

3. Borba protiv terorizma

U predmetu u kojem je donesena presuda od 15. studenoga 2018., **PKK/Vijeće** (T-316/14, EU:T:2018:788), Općem sudu podnesen je zahtjev za poništenje akata kojima je Kurdistanska radnička stranka (Kurdistan Workers' Party, PKK) zadržana na popisu skupina i subjekata uključenih u teroristička djela u smislu Zajedničkog stajališta 2001/931/ZVSP⁶⁰. Bila je riječ o dvije provedbene uredbe iz 2014. i nizu akata koji su uslijedili. Tužitelj je, među ostalim, navodio da je Vijeće povrijedilo svoju obvezu obrazlaganja jer nije iznijelo stvarne i podrobne razloge zbog kojih je nakon preispitivanja odlučilo zadržati ime PKK-a na spornim popisima.

Opći sud ističe da, iako je odluka Vijeća da zadrži PKK na navedenom popisu bila utemeljena, osobito, u pogledu određivanja PKK-a kao „strane terorističke organizacije“ (*foreign terrorist organisation*, FTO) i toga da ga je vlada Sjedinjenih Američkih Država uvrstila na „poseban popis globalnih terorista“ (*specially designated global terrorist*, SDGT), u pobijanim aktima ne navodi se ništa na temelju čega se može zaključiti da je Vijeće stvarno provjerilo jesu li u donošenju odluka o određivanju kao FTO-a i SDGT-a bila poštovana prava obrane i pravo na djelotvornu sudsку zaštitu. K tomu, napominje da je između donošenja odluka koje su bile temelj za prvotno uvrštanje tužiteljeva imena na sporne popise i donošenja pobijanih akata proteklo više od deset godina, kao i između prvotnog uvrštanja tužiteljeva imena na sporne popise i donošenja tih akata. Takav protek vremena sam je po sebi element koji opravdava zaključak da ocjene iz rješenja ministra unutarnjih poslova Ujedinjene Kraljevine i određivanja kao FTO-a i SDGT-a više nisu bile dostačne za ocjenu daljnog postojanja rizika uključenosti tužitelja u terorističke aktivnosti na dan donošenja tih akata.

Iako je točno da ništa nije sprečavalo Vijeće da se pozove na informacije koje se ne odnose na odluke nadležnog tijela, u smislu članka 1. stavka 4. Zajedničkog stajališta 2001/931, da bi tužitelju pripisalo događaje i kvalificiralo

⁶⁰ | Zajedničko stajalište Vijeća 2001/931/ZVSP od 27. prosinca 2001. o primjeni posebnih mjera u borbi protiv terorizma (SL 2001., L 344, str. 93.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 18., svežak 1., str. 11.)

ih kao teroristička djela radi opravdavanja zadržavanja njegova imena na spornim popisima, Opći sud ipak smatra, što se tiče dviju provedbenih uredbi iz 2014., da mu šturost informacija sadržanih u obrazloženju ne omogućava da izvrši svoj sudske nadzor u odnosu na događaje koje osporava tužitelj. Zaključuje da Vijeće nije dostačno obrazložilo, u obrazloženju uz te akte, svoju ocjenu da postoji jedna ili više odluka nadležnih tijela u smislu članka 1. stavka 4. Zajedničkog stajališta 2001/931 te da nije dostačno navelo posebne i konkretnе razloge zadržavanja tužiteljeva imena na spornim popisima. U pogledu akata koji su uslijedili, Opći sud naglašava da se Vijeće ne može ograničiti na, kao u ovom slučaju, ponavljanje obrazloženja odluke nadležnog tijela a da sâmo ne ispita njegovu osnovanost. Obrazloženje tih akata doista sadržava izjavu prema kojoj je Vijeće ispitalo je li raspolagalo informacijama koje bi išle u prilog uklanjanju imena PKK-a sa spornih popisa i nije utvrdilo nijedan takav element. Iako takva općenita formulacija može načelno biti dostačna kada osobe, skupine ili subjekti obuhvaćeni mjerama zamrzavanja finansijskih sredstava nisu podnjeli nikakva očitovanja, tomu nije tako kada, kao u ovom slučaju, tužitelj podnese elemente koji su, prema njegovu mišljenju, takvi da opravdavaju uklanjanje njegova imena sa spornih popisa, neovisno o osnovanosti tih elemenata. Stoga treba utvrditi da su ti akti također nedostačno obrazloženi.

VI. Ekonomski, socijalni i teritorijalni kohezija

U predmetu u kojem je donesena presuda od 1. veljače 2018., *Francuska/Komisija* (T-518/15, [EU:T:2018:54](#)), Općem sudu podnesena je tužba za djelomično poništenje Provedbene odluke (EU) 2015/1119 o isključenju iz financiranja Unije određenih izdataka nastalih za Francusku Republiku u okviru Europskog fonda za jamstva u poljoprivredi (EFJP) i Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR)⁶¹ za 2011. do 2013. Ti izdaci odgovaraju „naknadi štete za prirodna ograničenja“ (NŠPO) i poljoprivredno-okolišnoj premiji za pašnjake (POPP). Francuska Republika istaknula je da je Komisija povrijedila pravila utvrđena u dvama dokumentima kojima se utvrđuju smjernice u području poravnjanja računa Komponente za jamstva Europskog fonda za smjernice i jamstva u poljoprivredi (EFSJP), odnosno u dokumentima VI/5330/97⁶² i AGRI/60637/2006⁶³, time što je primjenila paušalni ispravak uvećan za 10 % zbog ponavljanja nepravilnosti koja se stavlja na teret francuskim tijelima u vezi s brojenjem životinja jer se odnosila na ključnu kontrolu koja je već ispravljena tijekom dvije prethodne istrage i koja nije poboljšana.

Prema mišljenju Općeg suda, iz teksta dokumenta VI/5330/97 proizlazi da poboljšanje čije propuštanje može predstavljati otegotnu okolnost treba uslijediti nakon obavijesti o potrebnim poboljšanjima ili čak, kao što je to konkretizirano u dokumentu AGRI/60637/2006, nakon odluke o finansijskim ispravcima donesene u okviru poravnjanja računa. Osim toga, smatratu, kao što to čini Komisija, da se nepravilnosti stavljenе na teret ponavljaju a da se ne ispita je li ih država članica imala mogućnosti otkloniti nakon prvog prigovora dovodi u konačnici do zamisli o ponavljanju zasnovanom jedino na jednostavnom ponavljanju spornih nepravilnosti, i to neovisno o donošenju odluke, kao što se to zahtijeva dokumentom AGRI/60637/2006. Pobjiju odluku stoga je trebalo poništiti u dijelu u kojem se njome primjenjuje paušalni ispravak uvećan za 10 % jer se ponavljala nepravilnost koja se stavlja na teret francuskim tijelima u vezi s brojenjem životinja i u pogledu koje ona nisu izvršila poboljšanja.

61| Provedbena odluka Komisije (EU) 2015/1119 od 22. lipnja 2015. o isključenju iz financiranja Europske unije određenih izdataka nastalih za države članice u okviru EFJP-a i EPFRR-a (SL 2015., L 182, str. 39.)

62| Dokument Komisije br. VI/5330/97 od 23. prosinca 1997. naslovjen „Smjernice o izračunu finansijskih posljedica prilikom pripreme odluke o poravnanju računa Komponente za jamstva EFSJP-a“

63| Obavijest Komisije – O postupanju Komisije u slučajevima ponavljanja nedostatka sustava kontrole u okviru poravnjanja računa Komponente za jamstva EFSJP-a

U presudi od 1. ožujka 2018., **Poljska/Komisija** (T-402/15, [EU:T:2018:107](#)), Opći sud odlučio je o posljedicama Komisijina prekoračenja tromjesečnog roka predviđenog člankom 41. stavkom 2. Uredbe (EZ) br. 1083/2006⁶⁴ kada državi članici odbije iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFFR) finansijski doprinijeti velikom projektu.

Opći sud najprije utvrđuje da je, kao što proizlazi iz teksta i strukture navedene odredbe, predmetni rok prekluzivan i da ga je, u predmetnom slučaju, Komisija prekoračila. Ipak, pojašnjava da, s obzirom na to da članak 41. Uredbe br. 1083/2006 ne sadržava nikakve naznake kad je riječ o posljedicama Komisijina prekoračenja roka od tri mjeseca koji propisuje, sukladno sudske praksi Suda, potrebitno je ispitati cilj i strukturu te uredbe kako bi se utvrdile posljedice tog prekoračenja. U tom pogledu, kao prvo, Opći sud podsjeća da je rok predviđen člankom 41. stavkom 2. Uredbe br. 1083/2006 propisan Komisiji radi odgovora na zahtjev koji joj je podnijela treća osoba, u ovom slučaju država članica. Samo ako izostanak odgovora u zadanom roku povlači prihvatanje zahtjeva ili gubitak Komisijine ovlasti da o njemu odlučuje, negativan odgovor donesen izvan roka može biti automatski poništen samo zbog činjenice da je takav rok prekoračen. Budući da izostanak odgovora na zahtjev za potvrdu u roku predviđenom u članku 41. stavku 2. te uredbe ne povlači odobrenje zahtjeva za potvrdu ni gubitak Komisijine ovlasti da odlučuje o tom zahtjevu, Uredba br. 1083/2006 ne može se tumačiti na način da svako prekoračenje roka predviđenog njezinim člankom 41. stavkom 2. automatski povlači, samo zbog te činjenice, poništenje odluke o odbijanju koja je donesena izvan roka.

Kao drugo, u okviru ispitivanja treba li prekoračenje tromjesečnog roka koje je utvrđeno u predmetnom slučaju prouzročiti poništenje pobijane odluke, Opći sud navodi da Republika Poljska nije konkretno dokazala, a čak ni tvrdila, da nije isključeno da bi upravni postupak – da je bio dovršen u roku od tri mjeseca, koji je predviđen člankom 41. stavkom 2. Uredbe br. 1083/2006 – doveo do drukčijeg ishoda. Stoga, u ovom slučaju to prekoračenje ne može dovesti do poništenja pobijane odluke. Međutim, Opći sud napominje da, s obzirom na to da je Komisija povrijedila članak 41. stavak 2. Uredbe br. 1083/2006 odlučivši izvan roka od tri mjeseca, naknada eventualne štete koju je prouzročilo nepoštovanje roka iz članka 41. stavka 2. Uredbe br. 1083/2006 za odlučivanje o zahtjevu za potvrdu može se zahtijevati pred Općim sudom podnošenjem tužbe za naknadu štete, ako su ispunjeni svi uvjeti za uspostavu izvanugovorne odgovornosti Unije i za ostvarenje prava na naknadu pretrpljene štete na temelju članka 340. drugog stavka UFEU-a.

VII. Zaštita zdravlja

U predmetu u kojem je donesena presuda od 14. ožujka 2018., **TestBioTech/Komisija** (T-33/16, [EU:T:2018:135](#)), Općem судu podnesena je tužba, koju je podnijela nevladina organizacija, za poništenje dopisa kojim je povjerenik Komisije za zdravljie i sigurnost hrane odbio zahtjev za interno preispitivanje, na temelju članka 10. Uredbe (EZ) br. 1367/2006⁶⁵, Komisijinih provedbenih odluka o odobravanju stavljanja na tržište genetski modificirane soje. Odbijanje se temeljilo na argumentu da prigovori istaknuti u okviru navedenog zahtjeva ne ulaze u područje primjene članka 10. Uredbe br. 1367/2006 zbog toga što se pitanja povezana sa zdravstvenom procjenom genetski modificirane hrane ili hrane za životinje nisu odnosila na procjenu rizika za okoliš.

64| Uredba Vijeća (EZ) br. 1083/2006 od 11. srpnja 2006. o utvrđivanju općih odredaba o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu i Kohezijskom fondu i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 1260/1999 (SL 2006., L 210, str. 25.) (SL, posebno izdanie na hrvatskom jeziku, poglavje 14., svezak 2., str. 120.)

65| Uredba (EZ) br. 1367/2006 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. rujna 2006. o primjeni odredaba Aarhuške konvencije o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša na institucije i tijela Zajednice (SL 2006., L 264, str. 13.) (SL, posebno izdanie na hrvatskom jeziku, poglavje 15., svezak 20., str. 29.)

Prema mišljenju Općeg suda, pojam „pravo zaštite okoliša“ u smislu Uredbe br. 1367/2006 načelno treba tumačiti vrlo široko. Iz toga slijedi da doseg obveze internog preispitivanja u skladu s člankom 10. Uredbe br. 1367/2006 valja protumačiti na način da je Komisija obvezna ispitati zahtjev za interno preispitivanje samo u mjeri u kojoj je podnositelj zahtjeva istaknuo da je dotični upravni akt u suprotnosti s odredbama prava zaštite okoliša u smislu Uredbe br. 1367/2006. Što se tiče, konkretno, preispitivanja odobrenja za stavljanje na tržište (OST) na temelju Uredbe (EZ) br. 1829/2003⁶⁶, Opći sud napominje da pravo zaštite okoliša, u smislu Uredbe br. 1367/2006, obuhvaća svaku zakonsku odredbu Unije o uređenju genetski modificiranih organizama čiji je cilj upravljanje rizikom za zdravlje ljudi ili životinja, koja proizlazi iz tih genetski modificiranih organizama ili okolišnih čimbenika koji bi mogli utjecati na te organizme pri njihovu uzgoju ili uzgoju stoke u prirodnom okolišu. To se utvrđenje bez razlike primjenjuje na situacije u kojima genetski modificirani organizmi nisu uzgojeni u Uniji. Stoga je Komisija u pobijanoj odluci pogrešno zaključila da se prigovori koje je istaknuo tužitelj nisu mogli ispitati u okviru članka 10. Uredbe br. 1367/2006.

U predmetu u kojem je donesena presuda od 17. svibnja 2018., **Bayer CropScience i dr./Komisija** (T-429/13 i T-451/13, u žalbenom postupku⁶⁷, [EU:T:2018:280](#)), od Općeg suda tražilo se da odluči o zakonitosti Provedbene uredbe (EU) br. 485/2013⁶⁸, u dijelu u kojem se njome mijenjaju uvjeti za odobravanje više aktivnih tvari nakon ponovne ocjene rizika za kukce oprašivače.

Nakon što je naglasio da iz teksta i strukture relevantnih odredbi Uredbe (EZ) br. 1107/2009⁶⁹ proizlazi da je načelno na autoru zahtjeva za odobrenje teret dokazivanja da je ispunio uvjete za odobrenje iz članka 4. te uredbe, Opći sud najprije ističe da je, u okviru preispitivanja prije završetka roka važenja odobrenja, na Komisiju da dokaže da uvjeti za odobrenje više nisu ispunjeni. Prema mišljenju Općeg suda, dovoljno je, kako bi Komisija mogla provesti preispitivanje odobrenja aktivne tvari, na temelju članka 21. stavka 1. Uredbe br. 1107/2009, da postoje nove studije čiji rezultati, u odnosu na spoznaje dostupne tijekom prethodne procjene, dovode do zabrinutosti u pogledu pitanja jesu li i dalje ispunjeni uvjeti za odobrenje iz članka 4. navedene uredbe. U tom kontekstu, također valja uzeti u obzir činjenicu da se regulatorni kontekst izmijenio od prvotnog odobrenja predmetnih tvari i to, konkretno, donošenjem Uredbe br. 1107/2009 te povezanih provedbenih uredbi, kojima se sada predviđa da se posebna pažnja treba posvetiti rizicima koje za pčele predstavljaju aktivne tvari i, osobito, pesticidi.

Osim toga, Opći sud presuđuje da se činjenica da se u nedostatku znanstvene sigurnosti poduzimaju preventivne mjere, koje se mogu pokazati previše oprezne jednom kad se dosegne ta sigurnost, ne može sama po sebi smatrati povredom načela predostrožnosti, nego je naprotiv svojstvena tom načelu. Stoga je Komisija mogla smatrati, a da ne počini očitu pogrešku u ocjeni, da dodatni rok za produljenje procjene rizika kako bi se omogućilo uzimanje u obzir naknadnih znanstvenih spoznaja u svakom slučaju nije bio usklađen s ciljem održavanja visoke razine zaštite okoliša i da je na njoj da u skladu s načelom predostrožnosti poduzme mjere zaštite a da ne mora čekati. Naposljetu, Opći sud napominje da se točkom 6.3.4. Komunikacije o načelu

66| Uredba (EZ) br. 1829/2003 Europskog parlamenta i Vijeća od 22. rujna 2003. o genetski modificiranoj hrani i hrani za životinje (SL 2003., L 268, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 13., svezak 30., str. 167.)

67| Predmet C-499/18 P, **Bayer CropScience i Bayer/Komisija**

68| Provedbena uredba Komisije (EU) br. 485/2013 od 24. svibnja 2013. o izmjeni Provedbene uredbe (EU) br. 540/2011 u pogledu uvjeta za odobravanje aktivnih tvari klotianidina, tiacetoksama i imidakloprida i o zabrani uporabe i prodaje sjemena tretiranog sredstvima za zaštitu bilja koja sadrže te aktivne tvari (SL 2013., L 139, str. 12.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 3., svezak 71., str. 238.)

69| Uredba (EZ) br. 1107/2009 Europskog parlamenta i Vijeća od 21. listopada 2009. o stavljanju na tržište sredstava za zaštitu bilja i stavljanju izvan snage direktiva Vijeća 79/117/EEZ i 91/414/EEZ (SL 2009., L 309, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 3., svezak 61., str. 52.)

predostrožnosti⁷⁰ predviđa provedba ispitivanja koristi i troškova djelovanja odnosno nedjelovanja. Taj je zahtjev ispunjen ako je predmetno tijelo, u ovom slučaju Komisija, stvarno imalo saznanja o pozitivnim i negativnim, ekonomskim i drugim učincima uzrokovanima predviđenim djelovanjem i nedjelovanjem, te ako ih je uzelo u obzir pri donošenju svoje odluke.

Prema mišljenju Općeg suda, Komisija je mogla pravilno smatrati da se, s obzirom na vrijednosti kvocijenata opasnosti koje je za predmetne tvari utvrdila Europska agencija za sigurnost hrane (EFSA) u zaključcima, nije mogao isključiti rizik za kolonije te da je stoga na njoj da na temelju načela predostrožnosti poduzme mjere zaštite a da ne mora čekati da se u potpunosti utvrdi u kojim uvjetima i prema kojoj stopi smrtnosti gubitak pojedinačnih pčela može dovesti u opasnost preživljavanje ili razvoj kolonija.

Ta je problematika bila također okosnica predmeta u kojem je donesena presuda od 17. svibnja 2018., **BASF Agro i dr./Komisija** (T-584/13, [EU:T:2018:279](#)). Povodom tužbe za poništenje Provedbene uredbe (EU) br. 781/2013⁷¹, Opći sud poništio je pobijani akt jer je smatrao da Komisija nije predočila nijedan element kojim se dokazuje da je procjena učinka u primjeni načela predostrožnosti stvarno provedena.

Prema mišljenju Općeg suda, točno je da, u okviru primjene Uredbe br. 1107/2009, zaštita okoliša ima prednost u odnosu na ekomska razmatranja, tako da može opravdati čak i znatne negativne ekomske posljedice za određene gospodarske subjekte. Međutim, opće isticanje takvog načela ne može se shvatiti kao uranjeno izvršavanje diskrecijske ovlasti zakonodavca, kojim se Komisiju može oslobođi obveze da provede analize koristi i troškova konkretne mjere.

K tomu, Opći sud napominje da je obveza, navedena u točki 6.3.4. Komunikacije o načelu predostrožnosti, koja se odnosi na provedbu procjene učinka *in fine* samo poseban izraz načela predostrožnosti. Tvrđnja da Komisija, u području u kojem ima široku marginu prosudbe, može poduzimati mjere bez procjene prednosti i mana nije u skladu s načelom predostrožnosti. Naime, nužna i neophodna posljedica priznavanja upravi diskrecijske ovlasti jest obveza izvršavanja te ovlasti i uzimanje u obzir svih informacija relevantnih u tu svrhu. To tim više vrijedi u okviru primjene načela predostrožnosti, u kojem uprava poduzima mjere kojima se ograničavaju prava pojedinaca, ne na temelju znanstvene sigurnosti, nego na temelju nesigurnosti.

U predmetu u kojem je donesena presuda od 27. rujna 2018., **Mellifera/Komisija** (T-12/17, u žalbenom postupku⁷², [EU:T:2018:616](#)), Općem судu podnesena je tužba za poništenje Komisijine odluke kojom je odbijen zahtjev za interno preispitivanje Provedbene uredbe (EU) 2016/1056⁷³ kojom je Komisija drugi put produljila rok valjanosti odobrenja za glifosat, u skladu s člankom 10. Uredbe (EZ) br. 1367/2006. Komisija je odbacila taj zahtjev za interno preispitivanje kao nedopušten zbog toga što akt obuhvaćen tim zahtjevom ne predstavlja upravni akt u smislu članka 2. stavka 1. točke (g) Uredbe br. 1367/2006, odnosno pojedinačnu mjeru.

70| Komunikacija Komisije COM(2000) 1 *final* od 2. veljače 2000. o načelu predostrožnosti

71| Provedbena uredba Komisije (EU) br. 781/2013 od 14. kolovoza 2013. o izmjeni Provedbene uredbe (EU) br. 540/2011 u vezi s uvjetima za odobrenje aktivne tvari fipronila i o zabrani uporabe i prodaje sjemena tretiranog sredstvima za zaštitu bilja koja sadržavaju tu aktivnu tvar (SL 2013., L 219, str. 22.)

72| Predmet C-784/18 P, **Mellifera/Komisija**

73| Provedbena uredba Komisije (EU) 2016/1056 od 29. lipnja 2016. o izmjeni Provedbene uredbe (EU) br. 540/2011 u pogledu produljenja roka valjanosti odobrenja aktivne tvari glifosat (SL 2016., L 173, str. 52.)

Budući da je, svojom Provedbenom uredbom (EU) 2017/2324 od 12. prosinca 2017.⁷⁴, donesenom nakon završetka pisanog dijela postupka u tom predmetu, Komisija produljila odobrenje glifosata na razdoblje od pet godina, Opći sud najprije je ispitao tužiteljev pravni interes. Opći sud podsjeća da tužitelj zadržava pravni interes za zahtijevanje poništenja akta institucije Unije kako bi izbjegao da se njegova navodna nezakonitost ponovno pojavi u budućnosti. To je bio slučaj u ovom predmetu, s obzirom na to da se nezakonitost na koju se pozivao tužitelj temeljila na tumačenju članka 10. stavka 1. Uredbe br. 1367/2006 u vezi s člankom 2. stavkom 1. točkom (g) navedene uredbe, koju bi Komisija vrlo vjerojatno mogla ponoviti u slučaju novog zahtjeva za interno preispitivanje upravnog akta na temelju prava zaštite okoliša.

U pogledu merituma, Opći sud ističe da provedbena uredba usvojena na temelju članka 17. prvog stavka Uredbe br. 1107/2009 produljuje odobrenje aktivne tvari na određeni rok. Ta mjera stoga ima iste posljedice kao i provedbena uredba koja se odnosi na prвотно одобренje takve tvari na temelju članka 13. stavka 2. navedene uredbe ili uredbe koja se odnosi na produljenje odobrenja na temelju članka 20. te uredbe. Prema mišljenju Općeg suda, iz članka 28. stavka 1. Uredbe br. 1107/2009 proizlazi da se, načelno, sredstvo za zaštitu bilja ne smije staviti na tržiste ili upotrebljavati ako nije odobreno u dotičnoj državi članici u skladu s navedenom uredbom. Iz članka 29. stavka 1. točke (a) te uredbe osim toga proizlazi da se sredstvo za zaštitu bilja odobrava samo kad je aktivna tvar koju sadržava odobrena. Posljedično, odobrenje aktivne tvari na temelju Uredbe br. 1107/2009 ne proizvodi pravne učinke samo u pogledu osobe koja ga je zatražila, nego i u pogledu svakog subjekta čije aktivnosti zahtijevaju to odobrenje, posebice proizvođača sredstava za zaštitu bilja koja sadržavaju tu tvar i svakog drugog nadležnog tijela, osobito nadležnih tijela država članica koja su zadužena za odobravanje tih proizvoda. Prema tome, treba zaključiti da Provedbena uredba 2016/1056 ima opću primjenu jer se primjenjuje na objektivno određene situacije i proizvodi pravne učinke u odnosu na kategorije osoba koje su utvrđene na općenit i apstraktan način.

Opći sud pojašnjava da, iako članak 9. stavak 3. Arhuške konvencije⁷⁵ ne propisuje da se mogućnost sudjelovanja u upravnim postupcima koju on predviđa odnosi samo na slučajeve u kojima se radi o pojedinačnim aktima, ta odredba nije izravno primjenjiva u pravnom poretku Unije i na nju se ne može pozivati ni kao na kriterij zakonitosti pravnih akata Unije. Budući da na temelju članka 10. stavka 1. Uredbe br. 1367/2006 samo „upravni akti“ koji su definirani člankom 2. stavkom 1. točkom (g) iste uredbe kao „pojedinačne mjere“ mogu biti predmet zahtjeva za interno preispitivanje, te odredbe se ne može tumačiti na način da upravni akti obuhvaćeni tim odredbama uključuju opće akte, s obzirom na to da bi takvo tumačenje bilo *contra legem*.

U presudi od 13. prosinca 2018., **Ville de Paris, Ville de Bruxelles i Ayuntamiento de Madrid/Komisija** (T-339/16, T-352/16 i T-391/16, [EU:T:2018:927](#)), Opći sud odlučio je o tužbama za poništenje Uredbe (EU) 2016/646⁷⁶ koje su podnijeli gradovi Pariz, Bruxelles i Madrid, kao i o zahtjevu za naknadu štete koju je Grad Pariz pretrpio zbog donošenja iste uredbe. U okviru tužbi za poništenje, tužitelji su tvrdili da Komisija granične vrijednosti koje se ne smiju prekoračiti (NTE) za emisije dušikovih oksida pri ispitivanju stvarnih emisija tijekom vožnje nije smjela utvrditi većima u odnosu na ograničenja tih emisija utvrđenih za normu Euro 6 u Prilogu I. Uredbi (EZ) br. 715/2007⁷⁷.

⁷⁴| Provedbena uredba Komisije (EU) 2017/2324 od 12. prosinca 2017. o produljenju odobrenja aktivne tvari glifosat u skladu s Uredbom br. 1107/2009 i o izmjeni Priloga Provedbenoj uredbi Komisije (EU) br. 540/2011 (SL 2017., L 333, str. 10.)

⁷⁵| Konvencija o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša, potpisana u Aarhusu 25. lipnja 1998.

⁷⁶| Uredba Komisije (EU) 2016/646 od 20. travnja 2016. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 692/2008 u pogledu emisija iz lakih osobnih i gospodarskih vozila (Euro 6) (SL 2016., L 109, str. 1.)

⁷⁷| Uredba (EZ) br. 715/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. lipnja 2007. o homologaciji tipa motornih vozila u odnosu na emisije iz lakih osobnih i gospodarskih vozila (Euro 5 i Euro 6) i pristupu podacima za popravke i održavanje vozila (SL 2007., L 171, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 13., svežak 30., str. 284.)

Iako je Komisija osporavala dopuštenost tužbi, pri čemu je, među ostalim, tvrdila da na nadležnost tužiteljâ da uređuju promet vozilâ kako bi se smanjilo onečišćenje zraka nikako nije utjecala pobijana uredba koja stoga nije imala utjecaj na njihov pravni položaj, Opći sud nije se složio s tim mišljenjem. Nakon što je podsjetio da, ako pobijani akt izravno proizvodi učinke na pravni položaj tužitelja i osobama kojima je upućen i koje su zadužene za njegovu provedbu ne ostavlja nikakvu diskrečiju ovlast, taj se akt odnosi izravno na tužitelja, u smislu članka 263. četvrtoog stavka UFEU-a, Opći sud ističe da je to slučaj kada predmetni akt utječe na normativne ovlasti poddržavnog subjekta. Prema mišljenju Općeg suda, doslovno, teleološko i kontekstualno tumačenje Direktive 2007/46/EZ⁷⁸, u okviru koje je donesena pobijana uredba, idu u istom smjeru, odnosno da potonja direktiva zaista sprečava javna tijela države članice da zabranjuju, ograničavaju ili ometaju vožnju cestama vozila zbog načina njihove izradbe i funkciranja obuhvaćenih tom direktivom, ako ispunjavaju njene zahtjeve. Iz toga proizlazi da tužitelji nisu smjeli, zbog donošenja pobijane uredbe, ograničiti promet vozila koja ne poštuju granične vrijednosti emisija dušikovih oksida utvrđene u normi Euro 6, ali koja ipak u tom slučaju poštuju vrijednosti NTE emisija dušikovih oksida utvrđenih u toj uredbi, koje su veće od prvonavedenih emisija. K tomu, Opći sud uvjerio se da ograničenje ovlasti tužiteljâ nije hipotetsko te je smatrao da su na temelju nacionalnog prava tužitelji nadležni za zaštitu okoliša i zdravlja, konkretno za borbu protiv onečišćenja zraka, uključujući za ograničavanje prometa automobila u tu svrhu, da su stvarno provodili takve radnje i da su bili suočeni s onečišćenjem zraka.

U pogledu merituma, Opći sud presuđuje da, s obzirom na to da je izmjena ograničenja emisija dušikovih oksida koje su utvrđene za normu Euro 6 u Prilogu I. Uredbi br. 715/2007 činila izmjenu ključnog elementa te uredbe, Komisija nije bila nadležna izvršiti takvu izmjenu na temelju svojih provedbenih ovlasti. Što se tiče opsega poništenja, Opći sud napominje da su odredbe pobijane uredbe, osim onih koje se odnose na ograničenja emisije dušikovih oksida, odvojive od potonjih. Iz toga slijedi da samo treba poništiti točku 2. Priloga II. pobijanoj uredbi, u dijelu u kojem se njome utvrđuju vrijednost konačnog faktora sukladnosti CF onečišćujuće tvari i vrijednost privremenog faktora sukladnosti CF onečišćujuće tvari za masu dušikovih oksida. Ipak, Opći sud naglašava da, kako bi postupila u skladu s poništavajućom presudom i u potpunosti je provela, institucija koja je donijela poništenu odredbu treba ukloniti kasnije akte čiji je autor, u kojima je ta odredba preuzeta, te je isključiti iz svojih budućih akata uzimajući u obzir ne samo izreku presude, nego i obrazloženje koje je do nje dovelo i koje predstavlja njezinu nužnu potporu. K tomu, odlučuje da se učinci poništene odredbe održavaju na snazi u budućnosti tijekom razumnog razdoblja koje omogućuje izmjenu propisa u tom području, to jest razdoblja koje ne smije biti dulje od 12 mjeseci od datuma stupanja na snagu presude, kako bi se izbjegla mogućnost da poništenje naruši legitimne gospodarske interese automobilskog sektora koji je u skladu s primjenjivim propisima, a ovisno o slučaju i interesu potrošača koji su kupili vozila koja ispunjavaju te propise i politike Unije za zaštitu okoliša i zdravlja.

Naposljetu, što se tiče zahtjeva za naknadu štete, Opći sud smatra da sama šteta „imidžu i zakonitosti“ za koju Grad Pariz traži simboličnu naknadu štete od jednog eura nije dokazana. U svakom slučaju, ta se šteta itekako simbolično i dovoljno nadoknađuje samim poništenjem odredbe pobijane uredbe koju je taj grad doveo u pitanje.

78| Direktiva 2007/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. rujna 2007. o uspostavi okvira za homologaciju motornih vozila i njihovih prikolica te sustava, sastavnih dijelova i zasebnih tehničkih jedinica namijenjenih za takva vozila (Okvirna direktiva) (SL 2007., L 263, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 13., svežak 35., str. 103.)

VIII. Damping

U predmetu u kojem je donesena presuda od 3. svibnja 2018., **Distillerie Bonollo i dr./Vijeće** (T-431/12, EU:T:2018:251, u žalbenom postupku⁷⁹), Općem суду podnesena je tužba za poništenje Provedbene uredbe (EZ) br. 626/2012⁸⁰, u okviru spora o antidampinškim pristojbama na uvoze vinske kiseline podrijetlom iz Kine. Pobijanom uredbom, Vijeće nije odobrilo tretman tržišnog gospodarstva (MET) dvama kineskim proizvođačima izvoznicima vinske kiseline te je, nakon izračuna uobičajene vrijednosti na temelju informacija koje je dostavio proizvođač koji je surađivao u analognoj zemlji, Argentini, povećalo antidampinšku pristojbu primjenjivu na proizvode koje proizvode ta dva proizvođača izvoznika. U tom je predmetu Opći sud imao priliku prvi put provesti ispitivanje dopuštenosti tužbe koju su proizvođači Unije podnijeli protiv uredbe kojom se uvode antidampinške pristojbe povodom zahtjeva za djelomičnu privremenu reviziju koji su podnijeli ti proizvođači.

U tom pogledu, Opći sud najprije ističe, što se tiče pitanja odnosi li se pobijani akt izravno na tužitelje, da se u sudskoj praksi dopuštaju tužbe pojedinaca protiv pravnih akata Unije, čiji učinci na predmetne tužitelje nisu pravne nego prije svega stvarne prirode, osobito, zato što se izravno odnose na njih kao sudionike na tržištu koji su u tržišnom natjecanju s drugim sudionicima na tržištu. Stoga, budući da je zbog tužiteljâ pokrenut postupak djelomične privremene revizije i da su mjere donesene na kraju tog postupka bile namijenjene uravnoteženju dampinga koji im je prouzročio štetu kao konkurentnim proizvođačima koji djeluju na istom tržištu, pobijana uredba se na njih izravno odnosi. Što se tiče pitanja odnosi li se pobijani akt također osobno na tužitelje, Opći sud napominje da se, što su konkurenčki odnosi između tužitelja i predmetnog konkurenta izravniji, bilo zato što je broj aktivnih subjekata na tržištu smanjen ili zato što je predmetni poduzetnik glavni tužiteljev konkurent, i što su veće negativne posljedice za njega, tim više može zaključiti da se pobijani akt na njega osobno odnosi. U predmetnom slučaju, tužitelji su aktivno sudjelovali u upravnom postupku i znatno pridonijeli njegovu odvijanju i njegovu ishodu. K tomu, budući da se bitno utjecalo na njihov položaj na tržištu, Opći sud zaključuje da tužitelji imaju posebna svojstva kao konkurenti dvaju kineskih proizvođača izvoznika i nalaze se u činjeničnoj situaciji koja ih obilježava i izdvaja pojedinačno, poput osoba kojima je pobijana uredba upućena.

U pogledu merituma, iako se tužitelji pozivaju na promjenu metodologije koja je zabranjena člankom 11. Uredbe (EZ) br. 1225/2009⁸¹, Opći sud ističe činjenicu da, iako je logično da je, kada se MET primjenjuje na više proizvođača izvoznika, uobičajena vrijednost drukčija za svakoga jer je izračunana na temelju podataka koji se na njih odnose, nema razloga za to da uobičajena vrijednost bude drukčija u slučaju više proizvođača izvoznika kojima je odbijen status MET. Naime, u toj situaciji izračun uobičajene vrijednosti temelji se na informacijama analogne zemlje i, dakle, ne ovisi o informacijama koje se na njih odnose. Pobijanu uredbu stoga je trebalo poništiti.

79| Predmet C-461/18 P, **Changmao Biochemical Engineering/Distillerie Bonollo i dr. i Vijeće**

80| Provedbena uredba Vijeće (EU) br. 626/2012 od 26. lipnja 2012. o izmjeni Provedbene uredbe (EU) br. 349/2012 o uvođenju konačne antidampinške pristojbe na uvoz vinske kiseline podrijetlom iz Narodne Republike Kine (SL 2012., L 182, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 11., svežak 127., str. 170.)

81| Uredba Vijeće (EZ) br. 1225/2009 od 30. studenoga 2009. o zaštiti od dampinškog uvoza iz zemalja koje nisu članice Europske zajednice (SL 2009., L 343, str. 51.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 11., svežak 30., str. 202.) (zamijenjena Uredbom (EU) 2016/1036 Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2016. o zaštiti od dampinškog uvoza iz zemalja koje nisu članice Europske unije (SL 2016., L 176, str. 21.)

Opći sud također je razmotrio pitanje dopuštenosti u predmetu u kojem je donesena presuda od 18. listopada 2018., ***ArcelorMittal Tubular Products Ostrava i dr./Komisija*** (T-364/16, [EU:T:2018:696](#)). Taj se predmet nadovezuje na presudu Hubei Xinyegang Steel/Vijeće⁸², kojom je Opći sud poništo Uredbu (EZ) br. 926/2009⁸³ u dijelu u kojem su njome uvedene antidampinške pristojbe na izvoz proizvoda društva Hubei Xinyegang Steel Co. Ltd i naplaćene privremene pristojbe na te izvoze. Tu je presudu Sud potvrđio u žalbenom postupku⁸⁴.

Prije objave presude u žalbenom postupku, Komisija je donijela Provedbenu uredbu (EU) 2015/2272 koja se odnosi na reviziju i kojom se uvode antidampinške pristojbe za novo razdoblje⁸⁵. Budući da je zatim upozorenja da se antidampinške pristojbe i dalje naplaćuju na uvoz društva Hubei Xinyegang Steel, Komisija u pobijanoj odluci nije naplatila te pristojbe na taj uvoz. Konkretno, Komisija je izbrisala društvo Hubei Xinyegang Steel s popisa trgovачkih društava upisanih pod dodatnom oznakom A 950 integrirane tarife Europske unije (TARIC) te ga je upisala pod novom dodatnom oznakom TARIC C 129 za sve oznake kombinirane nomenklature navedene u članku 1. stavku 1. Provedbene uredbe 2015/2272. U bilješci iz oznake TARIC upućivalo se na presudu Suda.

Što se tiče dopuštenosti tužbe, Opći sud najprije ističe da države članice načelno moraju primjenjivati mjere koje su obuhvaćene oznakama i dodatnim oznakama TARIC u svrhu ujednačene provedbe Zajedničke carinske tarife. Zatim, nakon što je istaknuo da je Komisija pobijanom odlukom uspostavila dodatnu oznaku TARIC C 129 koja ranije nije postojala, pojašnjava da je uspostavljanje navedene oznake barem omogućilo da se nacionalna carinska tijela obavijesti da uvoz dotičnog proizvoda društva Hubei Xinyegang Steel ne bi trebao dovesti do naplate antidampinških pristojbi i to unatoč postojanju Provedbene uredbe 2015/2272 kojom se takva naplata predviđala. Osim toga, Opći sud navodi da u objema prethodnim presudama u pitanju nije bila zakonitost Provedbene uredbe 2015/2272 u dijelu u kojem se odnosi na društvo Hubei Xinyegang Steel te da se uspostavljanje dodatne oznake TARIC C 129 posebno odnosi na neprimjenu antidampinških pristojbi predviđenih tom uredbom kada je riječ o društву Hubei Xinyegang Steel. Nakon što je podsjetio da akti institucija načelno uživaju presumpciju zakonitosti, Opći sud k tomu napominje da se pobijana odluka može također smatrati mjerom izvršenja navedenih presuda, u smislu članka 266. UFEU-a. Budući da se sudski nadzor nad tim poštuju li institucije obvezu koja proizlazi iz članka 266. UFEU-a osigurava, između ostalog, pravnim sredstvom predviđenim u članku 263. UFEU-a, valja smatrati da je pobijana odluka akt koji se može pobijati u smislu potonje odredbe. Opći sud također utvrđuje aktivnu procesnu legitimaciju tužiteljâ s obzirom na okolnosti slučaja i, osobito, na činjenicu da su dio udruge koja je podnijela pritužbu u predmetnim antidampinškim postupcima i da su aktivno sudjelovali u navedenim postupcima.

U pogledu merituma, Opći sud napominje, s obzirom na to da Provedbena uredba 2015/2272 načelno uživa presumpciju zakonitosti, da ju je Komisija morala izmijeniti ili staviti izvan snage uredbom. Naime, u skladu s pravilom usporednosti oblika, koje je opće načelo prava, oblik koji je nametnut za obavlještanje trećih o aktu također mora biti zadržan za sve naknadne izmjene navedenog akta. U predmetnom slučaju Opći sud utvrđuje, osobito, da se, na temelju članka 14. stavka 1. Uredbe br. 1225/2009, antidampinške pristojbe uvode „putem uredbe, a ubiru ih države članice u obliku, prema navedenoj stopi i drugim uvjetima utvrđenim u uredbi o uvođenju pristojba“. Iz toga proizlazi da nenaplatu društvu antidampinških pristojbi koje su utvrđene uredbom koju sud Unije nije poništo ni proglašio nevaljanom treba obično također provesti uredbom. Stoga je Komisija konačno

82| Presuda od 29. siječnja 2014., ***Hubei Xinyegang Steel/Vijeće*** (T-528/09, [EU:T:2014:35](#))

83| Uredba Vijeća (EZ) br. 926/2009 od 24. rujna 2009. o uvođenju konačne antidampinške pristojbe i konačnoj naplati privremene pristojbe uvedene na uvoz određenih bešavnih cijevi od željeza ili čelika podrijetlom iz Narodne Republike Kine (SL 2009., L 262, str. 19.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 11., svežak 54., str. 286.)

84| Presuda od 7. travnja 2016., ***ArcelorMittal Tubular Products Ostrava i dr./Hubei Xinyegang Steel*** (C-186/14 P i C-193/14 P, [EU:C:2016:209](#))

85| Provedbena uredba Komisije (EU) 2015/2272 od 7. prosinca 2015. o uvođenju konačne antidampinške pristojbe na uvoz određenog željeznog ili čeličnog pribora za cijevi podrijetlom iz Narodne Republike Kine nakon revizije zbog predstojećeg isteka mjera u skladu s člankom 11. stavkom 2. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1225/2009 (SL 2015., L 322, str. 21.)

predvidjevši nenaplatu antidampinških pristojbi na proizvode društva Hubei Xinyegang Steel – u slučaju kada naplata proizlazi iz Provedbene uredbe 2015/2272 – putem uspostavljanja dodatne oznake TARIC prekršila pravilo usporednosti oblika. K tomu, poštovanje pravila usporednosti oblika trebalo je dovesti ne samo do sazivanja kolegija povjerenika Komisije nego i do prikupljanja mišljenja Odbora osnovanog na temelju članka 15. stavka 1. Uredbe br. 1225/2009. Naposljetu, ističući pravnu nesigurnost koja proizlazi iz pobijane odluke i činjenicu da bi poštovanje pravila usporednosti oblika omogućilo da Komisijino obrazloženje bude jasnije, Opći sud zaključuje da Komisijina povreda pravila usporednosti oblika predstavlja nepravilnost koja zahtijeva poništenje pobijane odluke.

IX. Nadzor finansijskog sektora

U presudi od 24. travnja 2018., *Caisse régionale de crédit agricole mutuel Alpes Provence i dr./ESB* (T-133/16 do T-136/16, [EU:T:2018:219](#)), od Općeg suda tražilo se da odluci o zakonitosti odluka kojima je Europska središnja banka (ESB) imenovati predsjednike upravnih odbora tužiteljâ za njihove stvarne rukovoditelje osobito u smislu članka 13. stavka 1. Direktive 2013/36/EU⁸⁶. Prema mišljenju ESB-a, funkcije koje pojedinoj osobi omogućuju da je se kvalificira kao stvarnog rukovoditelja moraju biti izvršne funkcije, kao što su funkcije glavnog izvršnog direktora, koje se razlikuju od funkcija povjerenih predsjedniku upravnog odbora, kako bi se zajamčilo razgraničenje izvršnih i neizvršnih funkcija. To tumačenje osporavaju tužitelji, koji su tvrdili da pojam stvarnog rukovoditelja nije ograničen na članove rukovodstva koji imaju izvršne funkcije.

U tom pogledu, Opći sud najprije ističe da je, u skladu s člankom 4. stavkom 3. Uredbe (EU) br. 1024/2013⁸⁷, ESB bio obvezan primijeniti ne samo članak 13. stavak 1. Direktive 2013/36 nego i odredbu nacionalnog prava kojom je on prenesen. To nužno podrazumijeva da Opći sud ocjenjuje zakonitost pobijanih odluka kako u pogledu članka 13. stavka 1. Direktive 2013/36 tako i u pogledu nacionalnog prava, u ovom slučaju francuskog prava. U okviru te ocjene, Opći sud smatra da iz doslovног, povjesног, teleoloшког i kontekstualног tumačenja članka 13. stavka 1. Direktive 2013/36 proizlazi da se pojam stvarnog rukovoditelja odnosi na članove upravljačkog tijela koji se također nalaze u višem rukovodstvu kreditne institucije. Opći sud osobito naglašava da je u strukturi Direktive 2013/36 svrha koja se odnosi na dobro upravljanje kreditnim institucijama potraga za učinkovitim nadzorom nad višim rukovodstvom koji provode neizvršni članovi upravljačkog tijela, što podrazumijeva ravnotežu moći unutar upravljačkog tijela. Učinkovitost takvog nadzora može biti ugrožena u slučaju da predsjednik upravljačkog tijela u nadzornoj funkciji, iako formalno ne obnaša funkciju glavnog izvršnog direktora, bude nadležan i za stvarno vođenje poslovanja kreditne institucije.

K tomu, s obzirom na to da je riječ o tumačenju odredbe nacionalnog prava, doseg nacionalnih zakonskih, regulatornih ili upravnih odredbi treba procijeniti s obzirom na tumačenje koje daju nacionalni sudovi. U tom kontekstu, Opći sud napominje da je u presudi od 30. lipnja 2016. Conseil d'État (Državno vijeće, Francuska) procijenio da se predsjednik upravnog odbora kreditne institucije može imenovati „stvarnim rukovoditeljem“ kreditne institucije samo u slučaju da je dobio izričito odobrenje za to da mu se povjeri više rukovodstvo navedene institucije. Prema mišljenju Općeg suda, iz toga proizlazi da ESB nije počinio pogrešku koja se tiče prava time što je smatrao da pojam „stvarni rukovoditelj“ kreditne institucije treba shvatiti u smislu da označava rukovoditelje koji obnašaju izvršne funkcije, kao što su glavni izvršni direktor, zamjenik glavnog izvršnog direktora, članovi izvršnog odbora ili jedini glavni izvršni direktor.

86| Direktiva 2013/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima, izmjeni Direktive 2002/87/EZ te stavljanju izvan snage direktiva 2006/48/EZ i 2006/49/EZ (SL 2013., L 176, str. 338.) (SL, posebno izdanie na hrvatskom jeziku, poglavlje 6., svezak 14., str. 105. i ispravak SL 2017., L 20, str. 1.)

87| Uredba Vijeća (EU) br. 1024/2013 od 15. listopada 2013. o dodjeli određenih zadaća Europskoj središnjoj banci u vezi s politikama bonitetnog nadzora kreditnih institucija (SL 2013., L 287, str. 63.)

X. Javna nabava koju provode Unijine institucije

U predmetu u kojem je donesena presuda od 8. studenoga 2018., „*Pro NGO!“/Komisija* (T-454/17, [EU:T:2018:755](#)), od Općeg suda tražilo se da prvi put odluci o dosegu članka 108. stavka 11. Uredbe (EU, Euratom) br. 966/2012⁸⁸, u verziji uvedenoj Uredbom (EU, Euratom) 2015/1929⁸⁹. Tom se odredbom predviđa da sud Unije ima neograničenu nadležnost za preispitivanje odluke kojom javni naručitelj isključuje gospodarski subjekt ili mu izriče finansijsku sankciju, uključujući smanjenje ili produljenje trajanja isključenja ili ukidanje, smanjenje ili povećanje izrečene finansijske sankcije. Bila je riječ o odluci kojom je Komisija zbog teške povrede dužnosti na razdoblje od šest mjeseci isključila tužitelja iz postupaka javne nabave i dodjele bespovratnih sredstava financiranih iz općeg proračuna Unije. U središtu predmeta je pitanje treba li izvršiti neograničenu nadležnost Općeg suda, iako je tužitelj samo u fazi replike istaknuo da je kazna koju je izrekla Komisija neproporcionalna.

U tom pogledu Opći sud podsjeća da izvršavanje neograničene nadležnosti ne znači da se nadzor provodi po službenoj dužnosti, a da je postupak pred sudom Unije kontradiktoran. Uz iznimku tužbenih razloga koji se tiču javnog poretka koje sud mora istaknuti po službenoj dužnosti, kao što je nepostojanje obrazloženja pobijane odluke, na tužitelju je da protiv potonjeg istakne tužbene razloge i da pruži dokaze u prilog tim tužbenim razlozima. Opći sud utvrđuje da je, u predmetnom slučaju, tužitelj u tužbi zahtjevao poništenje pobijane odluke a da međutim nije osporio zakonitost kazne koja mu je bila izrečena, a još manje njezinu proporcionalnost. Prigovor koji se temelji na povredi načela proporcionalnosti, koji je prvi put istaknut u replici, stoga ne predstavlja dopunu tužbenog razloga iznesenog, izravno ili neizravno, ranije u tužbi i koji je usko s njim povezan. Osim toga, prigovor koji se temelji na povredi načela proporcionalnosti temelji se na elementima koji su bili poznati tužitelju u trenutku podnošenja tužbe. Stoga, budući da iz članka 84. stavka 1. Poslovnika proizlazi da je zabranjeno iznošenje novih razloga tijekom postupka, osim ako se oni ne temelje na pravnim ili činjeničnim pitanjima za koja se saznao tijekom postupka, navedeni prigovor koji je istaknut u fazi replike je nedopušten.

XI. Pristup dokumentima institucija

1. Dokumenti u EMA-inu posjedu u okviru zahtjeva za izdavanje odobrenja za stavljanje lijeka u promet

U predmetu u kojem je donesena presuda od 5. veljače 2018., *Pari Pharma/EMA* (T-235/15, [EU:T:2018:65](#)), Opći sud imao je priliku odlučiti o primjeni opće prepostavke povjerljivosti koja se temelji na izuzeću od prava na pristup koje je povezano sa zaštitom komercijalnih interesa predviđenom u Uredbi (EZ) br. 1049/2001⁹⁰, na sve dokumente podnesene u okviru postupka povodom zahtjeva za izdavanje odobrenja za stavljanje lijeka

⁸⁸| Uredba (EU, Euratom) br. 966/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o finansijskim pravilima koja se primjenjuju na opći proračun Unije i o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ, Euratom) br. 1605/2002 (SL 2012., L 298, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 1., svežak 7., str. 248.)

⁸⁹| Uredba (EU, Euratom) 2015/1929 Europskog parlamenta i Vijeća od 28. listopada 2015. o izmjeni Uredbe br. 966/2012 (SL 2015., L 286, str. 1.)

⁹⁰| Uredba (EZ) br. 1049/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2001. o javnom pristupu dokumentima Europskog parlamenta, Vijeća i Komisije (SL 2001., L 145, str. 43.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 1., svežak 16., str. 70.)

u promet (OSP). Predmet se odnosi na zahtjev koji je tužitelj podnio za poništenje odluke kojom je Europska agencija za lijekove (EMA) trećoj osobi odobrila pristup određenim dokumentima koji sadržavaju podatke podnesene u okviru takvog postupka, u skladu s Uredbom (EZ) br. 141/2000⁹¹ i Uredbom (EZ) br. 726/2004⁹². Tužitelj je osporavao tu odluku koja je protivna općoj prepostavci povjerljivosti koju treba primjenjivati na spis u postupku zahtjeva za izdavanje OSP-a i kojom su ugroženi njegovi komercijalni interesi.

U tom pogledu, Opći sud ističe da, za razliku od situacija u kojima su Sud i Opći sud priznali da se primjenjuju opće prepostavke povjerljivosti koje opravdavaju odbijanje pristupa dokumentima, uredbe br. 141/2000 i 726/2004 ne uređuju na restriktivan način uporabu dokumenata iz spisa koji se odnosi na postupak za izdavanje OSP-a za određeni lijek i za razliku od uredaba br. 1/2003 i (EZ) br. 773/2004⁹³ ne predviđaju ograničenje pristupa spisu na „stranke“ ili na „podnositelje prigovora“. Nijednu odredbu navedenih uredbi br. 141/2000 i 726/2004 nije moguće tumačiti na način da iz nje proizlazi namjera zakonodavca Unije da uspostavi sustav pravila o ograničenom pristupu dokumentima u skladu s općom prepostavkom o njihovoj povjerljivosti. Iz toga slijedi da se za te sporne dokumente ne može smatrati da se na njih primjenjuje opća prepostavka povjerljivosti iz implicitnog razloga da su načelno i očito obuhvaćeni izuzećem u vezi sa zaštitom komercijalnih interesa podnositelja zahtjeva za OSP.

Budući da se od njega tražilo i da odluči o pitanju može li otkrivanje podataka iz navedenih dokumenata ugroziti zaštitu tužiteljevih komercijalnih interesa, Opći sud k tomu je naveo da sama činjenica da su u tim dokumentima objavljeni podaci objedinjeni s drugima ne može kao takva biti dovoljna da se dokaže da se iz svih tih podataka vidi sadržaj tužiteljeva strateškog znanja i iskustva i da su stoga povjerljivi. Da bi se moglo prihvati da to znanje i iskustvo spadaju pod komercijalni interes iz članka 4. stavka 2. Uredbe br. 1049/2001, tužitelj mora dokazati da su komplikacija tih podataka dostupnih javnosti i njegova ocjena tih podataka dodatna vrijednost, to jest da se oni sastoje, primjerice, od novih znanstvenih zaključaka ili razmatranja o inventivnoj strategiji koja poduzetniku može donijeti komercijalnu prednost pred konkurentima. U ovom slučaju, prema mišljenju Općeg suda, tužitelj nije uspio dokazati da su svi predmetni podaci rezultat inventivne strategije koja je donijela dodatnu znanstvenu vrijednost pojedinačno razmatranim elementima nepovjerljive naravi, niti, *a fortiori*, da se tu strategiju kao ni sve dokumente koji je opisuju može smatrati povjerljivima u smislu članka 4. stavka 2. Uredbe br. 1049/2001.

2. Dokumenti pravne službe institucije

U predmetima u kojima su donesene presude od 7. veljače 2018., **Access Info Europe/Komisija** (T-851/16, EU:T:2018:69) i od 7. veljače 2018., **Access Info Europe/Komisija** (T-852/16, EU:T:2018:71), Općem суду podnesene su dvije tužbe za poništenje odluke kojom je Komisija tužitelju odbila pristup dokumentima pravne službe te institucije koji se odnose na mjere za provedbu izjave EU-a i Turske od 8. ožujka 2016. koja se odnosi na migracijsku krizu. Odbijanje se, među ostalim, temeljilo na izuzećima od prava na pristup utemeljenima na zaštiti međunarodnih odnosa i zaštiti pravnog savjetovanja.

91| Uredba (EZ) br. 141/2000 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 1999. o lijekovima za rijetke bolesti (SL 2000., L 18, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 15., svežak 8., str. 3.)

92| Uredba (EZ) br. 726/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. ožujka 2004. o utvrđivanju postupaka odobravanja primjene i postupaka nadzora nad primjenom lijekova koji se rabe u humanoj i veterinarskoj medicini, te uspostavi Europske agencije za lijekove (SL 2004., L 136, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 13., svežak 31., str. 18.)

93| Uredba Komisije (EZ) br. 773/2004 od 7. travnja 2004. o postupcima koje Komisija vodi na temelju članaka [101.] i [102. UFEU-a] (SL 2004., L 123, str. 18.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 8., svežak 1., str. 298.)

Budući da se od njega tražilo da najprije ispita osnovanost primjene izuzeća u vezi sa zaštitom međunarodnih odnosa, Opći sud podsjeća da bi otkrivanje elemenata koji imaju poveznicu s ciljevima koje su Unija i njezine države članice zadale u odlukama, osobito kada obrađuju poseban sadržaj predviđenog sporazuma ili strateške ciljeve koje je Unija zadala u pregovorima, štetilo ozračju povjerenja u pregovorima koji su u tijeku u trenutku donošenja odluke o odbijanju pristupa dokumentima koji sadržavaju te elemente. Stoga je Komisija bez počinjenja očite pogreške u ocjeni mogla opravdati odbijanje pristupa dokumentima koji sadržavaju stajališta Unije u pogledu Republike Turske i, općenitije, o međunarodnim odnosima Unije. Naime, otkrivanje takvih dokumenata predstavljaljalo bi konkretan rizik od otežavanja položaja Unije u dijalogu s Republikom Turskom te, posljedično, utjecalo na odnose Unije. Osim toga, Komisija je imala pravo ograničiti se na sažeto iznošenje takvog razloga kada bi davanje širih objašnjenja značilo to da se zanemarivanjem dosega obvezne zaštite koju je zakonodavac predvidio u tekstu članka 4. stavka 1. Uredbe br. 1049/2001 otkrije sam sadržaj dokumenata obuhvaćenih zaštitom koja je predviđena tom odredbom.

Što se tiče izuzeća koje se temelji na zaštiti pravnog savjetovanja institucija, Opći sud ističe da bi otkrivanje takvih pravnih savjeta, pripremnih i unutarnjih, izrađenih u svrhu političkog dijaloga između institucije i predstavnika države članice i treće države, ustvari ugrozilo, na predvidljiv način, interes Komisije da traži i zaprima otvorene, objektivne i cjelovite pravne savjete od svojih raznih službi kako bi pripremila svoje konačno stajalište kao institucija. To je posebno tako na politički donekle osjetljivom području i u izvanrednim okolnostima radi rješavanja osjetljive migracijske situacije.

3. Dokumenti koji se odnose na odobrenje zajma Euratoma

U predmetu u kojem je donesena presuda od 27. veljače 2018., *CEE Bankwatch Network/Komisija* (T-307/16, EU:T:2018:97), Općem судu podnesena je tužba za poništenje odluke kojom je Komisija tužitelju, nevladinoj organizaciji u području okoliša, odbila pristup nizu dokumenata koji se odnose na odobrenje zajma Euratoma za program poboljšanja sigurnosti ukrajinskih nuklearnih reaktora, koji se odobrava na temelju odredbi Ugovora o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju (EZAE). Tužitelj je prigovarao pobijanoj odluci s obzirom na to da se njome u obzir nisu uzela sva pravila primjenjiva u predmetnom slučaju. U ovom slučaju, odluka je donesena na temelju Uredbe br. 1049/2001, a da Komisija nije uzela u obzir Uredbu br. 1367/2006 o Aarhuškoj konvenciji koja je ipak bitna jer institucijama Unije ograničava mogućnost da odbiju pristup dokumentima kada se zahtijevane informacije odnose na emisije u okoliš.

Opći sud odbija tu argumentaciju. Stoga najprije utvrđuje da u skladu sa svojim naslovom, uvodnim izjavama i odredbama Uredba br. 1367/2006 u području informacija provodi obveze preuzete međunarodnom konvencijom čija stranka nije Europska zajednica za atomsku energiju (EZAE), to jest Aarhuškom konvencijom. Budući da nije stranka te konvencije, EZAE ne može, u nedostatku suprotnih naznaka, biti podložan obvezama sadržanim u uredbi koja ju provodi. Kao drugo, akti doneseni na temelju Ugovora o EZAE-u nisu nužno podložni obvezama primjenjivim u okviru Unije. Stoga su pravila koja se primjenjuju u okviru EZAE-a predviđena Ugovorom o EZAE-u. Među tim pravilima nalazi se i članak 106.a stavak 1. AE-a koji određene odredbe UEU-a i UFEU-a čini primjenjivim na funkcioniranje EZAE-e, osobito članak 15. UFEU-a, ranije članak 255. UEZ-a, koji predstavlja temelj Uredbe br. 1049/2001. Ta uredba utemeljena na odredbi primjenjivoj u EZAE-u kojom se uspostavlja opći sustav pristupa dokumentima institucija namijenjena je primjeni na dokumente koje čuvaju institucije i tijela koja djeluju u tom okviru. Drugo vrijedi za Uredbu br. 1367/2006 koja je, kao što je to navedeno u njezinoj preambuli, donesena na temelju članka 175. UEZ-a, sadašnjeg članka 192. UFEU-a. Budući da ovaj potonji nije naveden u članku 106.a stavku 1. AE-a, akti doneseni na njegovu temelju, uključujući tu uredbu, ne mogu se primjenjivati u okviru Euratoma. Kao treće i posljednje, u svojem tekstu Uredba br. 1367/2006 posebno upućuje na institucije i tijela Europske zajednice a da se pritom ne propisuje njezina primjena na druge subjekte, primjerice institucije ili tijela EZAE-a.

4. Dokumenti koji se odnose na zakonodavni postupak u tijeku

U predmetu u kojem je donesena presuda od 22. ožujka 2018., **De Capitani/Parlament** (T-540/15, [EU:T:2018:167](#)), od Općeg suda tražilo se da ispita uvjete pristupa dokumentima koje je Parlament sastavio ili su mu na raspolaganju i koji sadržavaju informacije o stajališta institucija o postupcima suodlučivanja u tijeku. Konkretno, Opći sud ispitao je zakonitost odluke Parlamenta kojom se tužitelju odbija odobriti potpuni pristup tablicama sastavljenima u okviru trijaloga koji su tada bili u tijeku. Predmetne tablice sadržavale su četiri stupca, od kojih su prva tri redom odražavala Komisijino stajalište, stajalište Vijeća i stajalište Parlamenta, dok je četvrti stupac sadržavao, ovisno o slučaju, tekst privremenog dogovora ili preliminarno stajalište predsjedništva Vijeća u odnosu na izmjene koje predlaže Parlament. U četvrtom stupcu tablica Parlament je tužitelju odbio pristup jer bi njihovo otkrivanje stvarno, specifično i ozbiljno ugrozilo proces odlučivanja institucije kao i međuinstitucijski proces odlučivanja u kontekstu zakonodavnog postupka u tijeku.

Nakon što je smatrao da je tužitelj zadržao pravni interes, unatoč tomu što je u međuvremenu zaključen zakonodavni postupak na koji su se odnosili sporni dokumenti, Opći sud napominje da su trijalozi dio zakonodavnog postupka i da se u tom području nije mogla primijeniti opća pretpostavka neotkrivanja četvrtog stupca tablica koje se odnose na trijaloge u tijeku. Prema mišljenju Općeg suda, takav se zaključak može izvesti iz načela javnosti i transparentnosti koja su svojstvena zakonodavnim postupcima Unije, kao i iz činjenice da je u sudskoj praksi Suda postojanje općenite pretpostavke neotkrivanja bilo priznato samo u pogledu dokumenata koji su bili jasno označeni time što su zajednički bili dio spisa u upravnom ili sudskom postupku u tijeku, ali nikad u području zakonodavnog postupka.

Na Općem судu ostalo je da provjeri je li Parlament postupio u skladu sa svojom obvezom da tužitelju pruži utemeljena objašnjenja u pogledu pitanja na koji bi način potpuni pristup predmetnim dokumentima mogao konkretno i stvarno ugroziti interes zaštićen izuzećem koje se odnosi na zaštitu procesa odlučivanja, pri čemu opasnost od takvog ugrožavanja mora biti razumno predvidiva, a ne samo hipotetska. U tom pogledu, što se tiče, kao prvo, posebnih razmatranja u pogledu predmetnog zakonodavnog postupaka koja su navedena u pobijanoj odluci, Opći sud ističe da okolnost, koja se u njoj navodi, da se predmetni dokumenti odnose na područje policijske suradnje, kao takva ne može biti dostatna da se dokaže njihova vrlo osjetljiva narav. Naime, posljedica suprotnog rješenja bila bi da se na cijelo područje prava Unije ne primjenjuju zahtjevi u pogledu transparentnosti zakonodavnog postupka koji se odnosi na to područje. Što se tiče, kao drugo, općenitih razmatranja navedenih u pobijanoj odluci, Opći sud, iako je priznao da je u okviru sudske prakse prepoznato da se opasnost od vanjskog pritiska može smatrati legitimnim razlogom za ograničavanje pristupa dokumentima koji se odnose na proces odlučivanja, naglašava da je ipak potrebno da je vanjski pritisak sa sigurnošću utvrđen i da se dostave dokazi o postojanju razumno predvidivog rizika da vanjski pritisak znatno utječe na odluku koja se treba donijeti. U predmetnom slučaju, na temelju nijednog konkretnog elementa spisa nije bilo moguće utvrditi da bi u slučaju otkrivanja četvrtog stupca predmetnih dokumenata postojao takav vanjski pritisak. Osim toga, Opći sud pojašnjava da se privremenom naravi informacija navedenih u spornim dokumentima ne može kao takvom opravdati primjena izuzeća koje se odnosi na zaštitu procesa odlučivanja jer se u toj odredbi ne pravi razlika s obzirom na stanje napretka rasprava. U tom kontekstu, uostalom nije relevantno jesu li predmetni dokumenti bili sastavljeni ili zaprimljeni u početnoj, kasnijoj ili konačnoj fazi procesa odlučivanja ili u formalnom odnosno neformalnom kontekstu. Tim više što se prijedlog po svojoj naravi podnosi da bi se o njemu raspravljalo i da ne bi trebao ostati nepromijenjen nakon te rasprave te što je javnost sasvim sposobna razumjeti da bi autor prijedloga kasnije mogao izmijeniti njegov sadržaj.

5. Dokumenti koji potječu iz države članice razmijenjeni u okviru pravila zajedničke ribarstvene politike

U predmetu u kojem je donesena presuda od 3. svibnja 2018., *Malta/Komisija* (T-653/16, [EU:T:2018:241](#)), Opći sud odlučio je o tužbi za poništenje Komisijine odluke kojom se odobrava pristup dokumentima koji potječu iz države članice razmijenjenima u okviru pravila zajedničke ribarstvene politike. U potporu svojoj tužbi, Republika Malta u biti je tvrdila da Komisija nije obradila njezin zahtjev u rokovima utvrđenima člancima 7. i 8. Uredbe br. 1049/2001 i da time nije poštovala obvezu lojalne suradnje s malteškim tijelima.

Opći sud najprije ističe da povreda pravila o ispitivanju zahtjeva za pristup dokumentima predviđenih u člancima 6. do 8. Uredbe br. 1049/2001, iako u određenim okolnostima može utjecati na zakonitost odluke kojom se odbija pristup dokumentima, ne može utjecati na zakonitost odluke kojom se odobrava pristup dokumentima. Iz toga slijedi da se država članica ne može protiv odluke institucije kojom se dodjeljuje pristup dokumentima s uspjehom pozivati na tužbene razloge koji se temelje na povredi tih odredbi. Suprotno od odredaba članaka 6. do 8. Uredbe br. 1049/2001, odredbe njezina članka 4. stavaka 4. i 5. uređuju odnose između institucije i trećih strana, posebice država članica, glede dokumenata koji potječu iz potonjih, a njihova je svrha zaštita interesa navedenih trećih strana i država članica u protivljenju objavljivanju navedenih dokumenata. Iz toga proizlazi da u takvim okolnostima povreda odredaba članka 4. stavaka 4. i 5. Uredbe br. 1049/2001 i obveze lojalne suradnje institucije s državom članicom može utjecati na zakonitost odluke kojom se odobrava pristup dokumentima koji potječu iz te države članice.

K tomu, u tom je predmetu Opći sud imao priliku ispitati odnos između Uredbe br. 1049/2001 i Uredbe (EZ) br. 1224/2009⁹⁴. Nakon što je istaknuo da treba osigurati da se svaka od tih dviju uredaba primjenjuje na način usklađen s onom drugom, Opći sud navodi da, kad se zahtjevom na temelju Uredbe br. 1049/2001 traži pristup dokumentima koji sadržavaju podatke u smislu Uredbe br. 1224/2009, odredbe članka 113. stavaka 2. i 3. potonje uredbe postaju u cijelosti primjenjive, pri čemu se svaki prijenos ili korištenje koji nisu predviđeni u navedenoj uredbi uvjetuju izričitim odobrenjem te države članice. Naime, članak 113. stavci 2. i 3. Uredbe br. 1224/2009 ne predviđa samo, kao članak 4. stavak 5. Uredbe br. 1049/2001, da se, kada je država članica prethodno podnijela konkretan zahtjev u tom smislu, dokument koji potječe iz nje ne može potom više objaviti bez njezina prethodnog odobrenja, nego, kao i članak 9. stavak 3. Uredbe br. 1049/2001, utvrđuje izričitu prethodnu suglasnost države članice kao absolutni uvjet za određene oblike prijenosa ili korištenja podataka koje je dostavila država članica. Stoga, proizlazi da je, glede takvih podataka, zakonodavac Unije želio u određenom obliku zadržati pravilo o autoru, iako je ono načelno ukinuto Uredbom br. 1049/2001 u odnosu na javni pristup dokumentima. Opći sud zaključuje da odredbe članka 113. stavaka 2. i 3. Uredbe br. 1224/2009 načelno zabranjuju otkrivanje javnosti, među ostalim, i nevladinim organizacijama, na temelju Uredbe br. 1049/2001, dokumenata iz kojih nisu uklonjeni osobni podaci, a koje je država članica dostavila Komisiji u okviru Uredbe br. 1224/2009, kada ta država članica to nije izričito odobrila i, *a fortiori*, kada se, kao što je to u ovom predmetu, navedena država članica tomu izričito usprotivila.

94| Uredba Vijeća (EZ) br. 1224/2009 od 20. studenoga 2009. o uspostavi sustava kontrole Zajednice za osiguranje sukladnosti s pravilima zajedničke ribarstvene politike, o izmjeni uredbi (EZ) br. 847/96, (EZ) br. 2371/2002, (EZ) br. 811/2004, (EZ) br. 768/2005, (EZ) br. 2115/2005, (EZ) br. 2166/2005, (EZ) br. 388/2006, (EZ) br. 509/2007, (EZ) br. 676/2007, (EZ) br. 1098/2007, (EZ) br. 1300/2008, (EZ) br. 1342/2008 i o stavljanju izvan snage uredbi (EEZ) br. 2847/93, (EZ) br. 1627/94 i (EZ) br. 1966/2006 (SL 2009., L 343, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 4., svežak 1., str. 113. i ispravak SL 2015., L 149, str. 23.)

6. Dokumenti koji se odnose na naknade članovima Parlamenta

U predmetima u kojima je donesena presuda od 25. rujna 2018., **Psara i dr./Parlament** (T-639/15 do T-666/15 i T-94/16, [EU:T:2018:602](#)), Općem sudu podnesena je tužba za poništenje niza odluka Parlamenta kojima se odbijaju zahtjevi tužitelja za pristup dokumentima Parlamenta koji sadržavaju informacije koje se odnose na naknade njegovim članovima. U pobijanim odlukama, Parlament je među ostalim naveo, s jedne strane, da ne raspolaže podacima koji se odnose na stvarne troškove koje su članovi Parlamenta napravili na ime naknada općih troškova i da, prema tome, nije mogao po toj osnovi otkriti zahtijevane dokumente i, s druge strane, da nije bio u posjedu izvoda iz bankovnih računa članova Parlamenta kojih se konkretno tiče način trošenja naknade općih troškova. K tomu, pozvao se na izuzeće od prava na pristup koje se temelji na zaštiti privatnosti predviđenoj u članku 4. stavku 1. točki (b) Uredbe br. 1049/2001 u vezi s člankom 8. točkom (b) Uredbe (EZ) br. 45/2001⁹⁵.

Opći sud najprije podsjeća na to da se pravo na javni pristup utvrđeno Uredbom br. 1049/2001 odnosi samo na dokumente institucija kojima one stvarno raspolažu jer se to pravo ne može proširiti na dokumente koji nisu u posjedu institucija ili ne postoje. Što se tiče dokumenata u kojima se podrobno navodi kako su i u kojem trenutku članovi Parlamenta iz svake države članice tijekom različitih razdoblja trošili svoje naknade za opće troškove, nesporno je da članovi Parlamenta primaju mjesечно paušalnu naknadu u iznosu u cijelosti poznatom javnosti, slijedom jedinstvenog zahtjeva podnesenog na početku njihova mandata. Iz toga proizlazi da, u pogledu paušalne naravi naknada općih troškova, Parlament ne raspolaže podrobnim aktima o tome kako se navedenim naknadama materijalno ili vremenski koriste njegovi članovi. Slijedom toga, Parlament je s pravom naveo da ne raspolaže podacima koji se odnose na stvarne troškove koje su članovi Parlamenta napravili u tom pogledu. Što se tiče izvoda iz bankovnih računa članova Parlamenta kojih se konkretno tiče način trošenja naknade općih troškova, Opći sud naglašava da, sukladno prepostavci zakonitosti koja vrijedi za akte Unije, kada dotična institucija tvrdi u tom smislu, prepostavlja se da ne postoji dokument pristup kojemu se zahtijeva. Radi se, međutim, o oborivoj prepostavci koju podnositelj zahtjeva za pristup može oboriti bilo kojim sredstvom, na temelju relevantnih i usklađenih indicija. Budući da, u predmetnom slučaju, tužitelji nisu iznijeli dokaze koji bi mogli dovesti u pitanje nepostojanje predmetnih dokumenata, Opći sud smatra da je Parlament pravilno odbio njihove zahtjeve u pogledu tih dokumenata.

U pogledu izuzeća koje se odnosi na zaštitu privatnosti, iako su tužitelji tvrdili da su pobijane odluke nezakonite jer se Uredba br. 45/2001 u ovom slučaju nije mogla primjeniti jer predmetni podaci ne pripadaju u privatnu sferu članova Parlamenta, nego u njihovu javnu sferu, s obzirom na to da se zahtijevani dokumenti odnose na izvršavanje dužnosti na koje su izabrani, Opći sud smatra da ta razlika očito proizlazi iz zabune između onoga što pripada u osobne podatke i onoga što pripada u privatni život. K tomu, činjenica da su podaci vezani uz predmetne osobe usko povezani s javnim podacima o tim osobama ni na koji način ne implicira da su ti podaci izgubili svoju narav osobnih podataka u smislu članka 2. točke (a) Uredbe br. 45/2001. Drugim riječima, kvalifikacija predmetnih podataka kao osobnih podataka ne može se isključiti samo zbog činjenice da su ti podaci povezani s drugim podacima koji su javni. U tom kontekstu, Opći sud ističe, osim toga, kao što proizlazi iz članka 8. točke (b) Uredbe br. 45/2001, da je otkrivanje osobnih podataka podređeno postojanju dvaju kumulativnih uvjeta. Dužnost utvrđivanja nužnosti na onomu je tko traži takav prijenos. Ako se utvrdi ta nužnost, tada je na dotičnoj instituciji provjera da ne postoji nijedan drugi razlog za prepostavku da bi se predmetnim prijenosom mogli narušiti zakoniti interesi subjekta podataka. U predmetnom slučaju, s obzirom na to da su tužitelji u svojim zahtjevima isticali samo opće razloge omogućavanja javnosti da

95| Uredba (EZ) br. 45/2001 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. prosinca 2000. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka u institucijama i tijelima Zajednice i o slobodnom kretanju takvih podataka (SL 2001., L 8, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 13., svežak 34., str. 6.)

provjeri primjerenost izdataka članova Parlamenta u okviru provedbe njihova mandata i osiguravanja prava javnosti na informacije i transparentnost, Opći sud presuđuje da se Parlamentu ne može prigovoriti da iz tih ciljeva, koji su izraženi vrlo širokim i općim razlozima, nije izveo implicitnu demonstraciju nužnosti prijenosa tih osobnih podataka.

XII. Javna služba

1. Uznemiravanje

U predmetu u kojem je donesena presuda od 29. lipnja 2018., **HF/Parlament** (T-218/17, u žalbenom postupku⁹⁶, EU:T:2018:393), Općem суду podnesen je zahtjev, s jedne strane, za poništenje odluke o odbijanju zahtjeva za pomoć koji je podnijela tužiteljica i, s druge strane, za naknadu štete koju je navodno pretrpjela zbog nezakonitosti koje je tijelo nadležno za sklapanje ugovora o radu Europskog parlamenta (u dalnjem tekstu: tijelo nadležno za sklapanje ugovora) počinilo pri ispitivanju navedenog zahtjeva.

U tom pogledu, Opći sud podsjeća da je točno da je postupak upravne istrage pokrenut nakon što je dužnosnik ili službenik podnio zahtjev za pomoć u smislu članka 24. Pravilnika o osoblju za dužnosnike Europske unije (u dalnjem tekstu: Pravilnik o osoblju) zato što je treća osoba, dužnosnik ili službenik navodno počinio uznemiravanje u smislu članka 12.a Pravilnika o osoblju otvoren na njegov zahtjev, ali se ne može smatrati istražnim postupkom otvorenim protiv navedenog dužnosnika ili službenika. Iz toga slijedi da, u okviru postupka koji tijelo za imenovanje određene institucije ili tijelo nadležno za sklapanje ugovora provodi u svrhu odlučivanja o zahtjevu za pomoć koji se temelji na povredi članka 12.a Pravilnika o osoblju, podnositelj tog zahtjeva ne može se pozvati na poštovanje prava obrane iz članka 48. Povelje o temeljnim pravima kao takvih, ni, u tom okviru, u obliku povrede načela kontradiktornosti. Isto uostalom vrijedi i za navodnog uznemiravatelja.

Stoga, kako bi se poštovalo pravo na dobru upravu, podnositelja zahtjeva za pomoć nužno se mora, u skladu s člankom 41. stavkom 2. točkom (a) Povelje o temeljnim pravima, primjерено saslušati prije nego što tu odluku o odbijanju zahtjeva za pomoć doneše tijelo za imenovanje ili tijelo nadležno za sklapanje ugovora. U tom kontekstu, ako uprava odluči prihvati mišljenje Savjetodavnog odbora kojem je povjerilo provedbu upravne istrage i ako, u odluci donesenoj povodom zahtjeva za pomoć, uzme u obzir mišljenje koje je tako izradio taj savjetodavni odbor, navedeno mišljenje mora se, u skladu s pravom na saslušanje podnositelja zahtjeva za pomoć, načelno priopćiti tom podnositelju. Međutim, kako bi se osigurala učinkovita provedba zabrane svakog oblika uznemiravanja ili spolnog uznemiravanja na radnom mjestu, uprava načelno može predvidjeti mogućnost da svjedocima, koji pristanu na davanje izjava o spornim činjenicama u navodnom slučaju uznemiravanja, zajamči da će njihova svjedočenja ostati povjerljiva, u odnosu na navodnog uznemiravatelja, kao i na navodnu žrtvu. Stoga Opći sud utvrđuje da tijelo nadležno za sklapanje ugovora nije povrijedilo pravo na saslušanje, kako je predviđeno u članku 41. Povelje o temeljnim pravima, time što je u ovom slučaju odbilo tužiteljici prosljediti zapisnike o saslušanju svjedoka u predsudskoj fazi.

K tomu, što se tiče definicije uznemiravanja, Opći sud presuđuje da valja odustati od definicije koja je u sudskoj praksi utvrđena prije stupanja na snagu Pravilnika o osoblju donesenog 2004., prema kojoj predmetno ponašanje objektivno mora biti namjerno. Drugim riječima, uznemiravanje može postojati iako nije dokazano da je uznemiravatelj namjeravao svojim postupanjem diskreditirati žrtvu ili namjerno pogoršati njezine uvjete

96| Predmet C-570/18 P, **HF/Parlament**

rada. Dovoljno je da su ta postupanja, kad su počinjena namjerno, objektivno dovela do takvih posljedica. Stoga definicija uznemiravanja iz članka 12.a Pravilnika o osoblju predstavlja objektivni pojam koji, iako se temelji na kontekstualnoj kvalifikaciji postupaka i ponašanja trećih osoba koju nije uvijek lako provesti, ipak ne obuhvaća provedbu složenih ocjena, kao što su one koje mogu proizaći iz pojmove ekonomske, znanstvene ili pak tehničke prirode, u pogledu kojih je opravданo upravi dodijeliti marginu prosudbe u primjeni predmetnog pojma.

U predmetu u kojem je donesena presuda od 13. srpnja 2018., ***Curto/Parlament*** (T-275/17, [EU:T:2018:479](#)), Općem sudu podnesen je zahtjev istog sadržaja koji se, među ostalim, temeljio na predugom trajanju postupka. Budući da se predmetni zahtjev za pomoć odnosio na zastupnicu u Parlamentu, postavljalo se pitanje je li bila primjenjiva zabrana uznemiravanja predviđena člankom 12.a Pravilnika o osoblju.

U tom pogledu, Opći sud ističe da, iako je točno da članovi institucija ne podliježu izravno obvezama predviđenima u Pravilniku o osoblju, ni, među ostalim, zabrani svakog uznemiravanja iz članka 12.a tog pravilnika, ipak se odredbama Poslovnika Parlamenta članovima te institucije nalaže da poštuju i zabranu uznemiravanja iz članka 12.a Pravilnika o osoblju, pri čemu je zabrana takvog ponašanja, uspostavljena na razini Pravilnika o osoblju, zapravo utemeljena na vrijednostima i načelima utvrđenima u temeljnim tekstovima i proizlazi iz članka 31. Povelje o temeljnim pravima, u skladu s kojima „[s]vaki radnik ima pravo na radne uvjete kojima se čuvaju njegovo zdravlje, sigurnost i dostojanstvo“. U pogledu kvalifikacije spornog ponašanja, Opći sud utvrđuje da sadržaj izjava koje je predmetna zastupnica u Parlamentu uputila tužiteljici, među ostalim putem telefona, osobito zbog njihove neuobičajene vulgarnosti predstavlja ocrnjivanje same osobnosti tužiteljice i njezina rada. Budući da je navedena zastupnica u Parlamentu ocrnjivala rad tužiteljice na njezinu radnom mjestu ili ju je čak vrijeđala, uključujući u prisutnosti osoba izvan institucije, to je ponašanje neprimjereni i ne može se nikako smatrati ponašanjem dostoјnjim člana institucije Unije. Prema mišljenju Općeg suda, neprimjerenost spornih ponašanja nije se mogla ublažiti bliskim odnosom između zastupnice u Parlamentu i tužiteljice jer je tužiteljica bila prijateljica kćeri zastupnice u Parlamentu ili pak napetim ozračjem koje je vladalo u timu parlamentarnih asistentica potonje zastupnice. Naposljetu, što se tiče naknade neimovinske štete koju je tužiteljica navodno pretrpjela zbog predmetnog ponašanja, Opći sud navodi da je, u skladu s člankom 24. Pravilnika o osoblju, tužiteljica morala najprije zahtijevati naknadu takve štete u okviru tužbe za naknadu štete pred nacionalnim sudom jer, u skladu s tom odredbom Pravilnika o osoblju, samo ako se takva šteta ne može nadoknaditi, tijelo nadležno za sklapanje ugovora može biti dužno solidarno nadoknaditi štetu koju je tužiteljica pretrpjela zbog takvih ponašanja „trećih osoba“ u smislu te odredbe. Ipak, na temelju dužnosti pružanja pomoći, tijelo nadležno za sklapanje ugovora može i prije biti dužno pomoći tužiteljici, osobito finansijski, u traženju naknade, u ovom slučaju kako bi, putem „potpomognutog“ sudskog postupka, dobila priznanje da su ponašanja koja su bila usmjerena prema njoj, zbog njezina položaja ili dužnosti te koja su bila predmet zahtjeva za pomoći, bila nezakonita i da nacionalni sud za njih utvrdi naknadu štete.

U presudi od 13. srpnja 2018., ***SQ/EIB*** (T-377/17, [EU:T:2018:478](#)), Opći sud odlučio je o tužbi za djelomično poništenje odluke predsjednika Europske investicijske banke (EIB) od 20. ožujka 2017. kojom je tužiteljica obaviještена o zatvaranju istražnog postupka pokrenutog na temelju njezine pritužbe zbog uznemiravanja i o djelomičnom prihvaćanju njezina zahtjeva za naknadu štete i, s druge strane, za naknadu imovinske i neimovinske štete koju je tužiteljica navodno pretrpjela zbog uznemiravanja od strane svojeg nadređenog i zbog ponašanja EIB-a.

Opći sud ističe da se upućivanje u sudskoj praksi koja se odnosi na članak 12.a Pravilnika o osoblju na „[proces] koji se nužno odvija u nekom razdoblju i pretpostavlja postojanje ponovljenih ili neprekinutih postupanja“ također može, po analogiji, primijeniti u svrhu primjene pojma „uznemiravanje“ primjenjivog na članove osoblja. Prema mišljenju Općeg suda, iako utvrđenje uznemiravanja proizlazi iz utvrđenja svih ponašanja te načelno ne može postojati na temelju utvrđenja jednog pojedinačnog ponašanja, ipak, zahtijevati da kvalifikacija „uznemiravanja“ ovisi o ponavljanju istih ponašanja ili ponašanja iste vrste u nekom razdoblju, bilo bi protivno tom pojmu procesa koji se odvija u nekom razdoblju. Naime, budući da proizlazi iz takvog

procesa, uznemiravanje po definiciji može biti posljedica niza različitih ponašanja jednog člana osoblja EIB-a prema drugom članu, koji zasebno ne bi nužno predstavljali uznemiravanje, ali za koje se, ocijenjene zajedno i u danom kontekstu, uključujući njihovu brojnost u nekom razdoblju, može smatrati da predstavljaju takvo uznemiravanje. Iz toga slijedi da se poricanje ponašanja koje navodno predstavlja „uznemiravanje“ ne može temeljiti na samoj okolnosti da se to ponašanje dogodilo samo jednom.

U okviru ispitivanja, k tomu, mjera koje institucija treba donijeti protiv uznemiravatelja, Opći sud ističe da je uprava samo zatražila da tužiteljici uputi pismo isprike i da prođe profesionalnu obuku. Nije smatrala potrebnim uputiti pisani ukor ili pokrenuti postupak pred zajedničkim stegovnim povjerenstvom. Samo je navela da će se disciplinske mjere poduzeti u slučaju ponovljenog uznemiravanja u roku od tri godine. Opći sud napominje da, iako uprava pod nadzorom suda Unije raspolaže širokom diskrečijskom ovlašću prilikom izbora mјera i sredstava za primjenu članka 24. Pravilnika o osoblju, s obzirom na ciljeve EIB-ova Kodeksa ponašanja i Politike dostojanstva na radnom mjestu i, osobito, ozbiljnost svih ponašanja uznemiravanja utvrđenih u tim tekstovima koje je donio EIB, mјera koju ju donio EIB, primjenjiva samo u slučaju da dotična osoba ponovi uznemiravanje, nedovoljna je i, stoga, neprikladna u odnosu na ozbiljnost predmetnog slučaja.

Osim toga, presuđuje da EIB ne može, izvan razdoblja upravne istrage, obvezati člana osoblja koji je žrtva uznemiravanja da zadrži povjerljivima svoj slučaj i dokumente povezane s istražnim postupkom unutar i izvan EIB-a. Naime, ako se članu osoblja EIB-a koji je žrtva uznemiravanja naloži da ne govori o postojanju takvog uznemiravanja, to bi imalo za posljedicu, osim činjenice da više nužno ne bi mogla opravdati eventualna bolovanja povezana s uznemiravanjem, da se dotična osoba ne bi mogla pozvati na ta utvrđenja tijekom istrage osobito u okviru eventualne tužbe podnesene nacionalnom sudu protiv osobe koja ju je uznemiravala.

2. Profesionalna bolest

U predmetu u kojem je donesena presuda od 23. listopada 2018., *McCoy/Odbor regija* (T-567/16, EU:T:2018:708), Opći sud imao je priliku iznijeti pojašnjjenja u pogledu nadzora koji sud Unije izvršava nad odlukom koju je donio Odbor za utvrđivanje invalidnosti ili tijelo za imenovanje i koja se sama temelji na takvoj odluci, kao i nad posljedicama koje treba utvrditi za pogreške koje je institucija počinila u predsudskoj fazi, iako te pogreške ne utječu na zakonitost pobijane odluke. Budući da je riječ o odluci u kojoj je Odbor regija potvrdio zaključke Odbora za utvrđivanje invalidnosti kojima je odbijen tužiteljev zahtjev za priznavanje profesionalnog uzroka bolesti od koje boluje. Tužitelj se pozvao, među ostalim, na povredu obvezu obrazlaganja jer pobijana odluka i odluka o odbijanju žalbe kojima se potvrđuju zaključci drugog Odbora za utvrđivanje invalidnosti nisu omogućili shvatiti zašto je taj odbor većinom glasova odbio ranija liječnička izvješća, niti na kojim je elementima temeljio svoju tvrdnju da njegova invalidnost nije imala profesionalni uzrok.

U tom pogledu, Opći sud navodi da se Odboru za utvrđivanje invalidnosti, čak i ako je vezan obvezom podrobnog obrazlaganja zašto se odlučio odstupiti od prethodnih liječničkih izvješća, ne može nametnuti da u svakom izvješću iznese potkrijepljeno i jedinstveno obrazloženje. Međutim, on mora na jasan i razumljiv način iznijeti razloge zbog kojih odstupa od tih mišljenja. U predmetnom slučaju, Opći sud naglašava da drugi Odbor za utvrđivanje invalidnosti, s jedne strane, nije u dovoljnoj mjeri objasnio razloge koji su ga naveli na to da odstupi od prethodnih liječničkih izvješća koja su jasno potvrđivala profesionalni uzrok tužiteljeve bolesti i, s druge strane, također nije dovoljno objasnio zašto invaliditet tužitelja nije mogao imati profesionalni uzrok. Odbor za utvrđivanje invalidnosti posebice nije dao dovoljno objašnjenje činjenice da nije ispitao eventualni učinak činjenica koje proizlaze iz upravnog spisa na tužiteljevo zdravstveno stanje, iako navedeni spis jasno navodi teški profesionalni konflikt i „uznemiravanje“ tužitelja.

Budući da se od njega tražilo da ispita tužiteljeve argumente koji se temelje na očitoj pogrešci u ocjeni i na povredi pojma profesionalne bolesti, Opći sud napominje da ograničeni sudski nadzor, koji izvršava sud

Unije, što se tiče liječničke ocjene u pravom smislu riječi ne može sprječiti da sud Unije provjeri je li Odbor za utvrđivanje invalidnosti uzeo u obzir sve elemente koji su očito relevantni u pogledu zadaće koja mu je povjerena. Opći sud ističe da iz spisa proizlazi da je tijekom razdoblja u kojem je obavljao svoje dužnosti u Odboru regija tužitelj u tom okviru pretrpio uz nemiravanje i pritisak te je u tom razdoblju i ubrzo nakon toga imao zdravstvenih problema. Međutim, čini se da je drugi Odbor za utvrđivanje invalidnosti propustio ispitati te činjenice, koje su bile od velike važnosti u ovom slučaju. Stoga, budući da je cilj rada drugog Odbora za utvrđivanje invalidnosti bio utvrditi ili isključiti vezu između tužiteljeve profesionalne situacije i njegove invalidnosti, Opći sud presuđuje da se taj odbor nije mogao, bez povrede pojma profesionalne bolesti i bez toga da sveobuhvatno liječničko izvješće zahvati očitom pogreškom u ocjeni, temeljiti samo na njegovoj psihološkoj i neprofesionalnoj anamnezi, kao i na njegovu zdravstvenom stanju u 2014. To osobito vrijedi jer je u upravnom spisu utvrđeno da je tužitelj bio žrtva uz nemiravanja i pritiska u okviru svojih dužnosti. Naime, Opći sud podsjeća da je u složenim situacijama u kojima dužnosnikova bolest proizlazi iz više uzroka, profesionalnih i neprofesionalnih, fizičkih ili psihičkih, koji su doprinijeli njegovoj pojavi, na liječničkom povjerenstvu da utvrdi je li izvršavanje dužnosti u službi institucija Unije neposredno povezano s dužnosnikovom bolesti, npr. kao okidač te bolesti. U takvim slučajevima, za priznanje profesionalnog uzroka bolesti ne zahtjeva se da je njezin jedini, ključni, glavni ili prevladavajući uzrok u izvršavanju dužnosti.

3. Ukidanje imuniteta od sudske postupaka

U presudi od 24. listopada 2018., **RQ/Komisija** (T-29/17, [EU:T:2018:717](#), u žalbenom postupku⁹⁷), Opći sud odlučio je o zahtjevu za poništenje odluke kojom je Komisija djelomično ukinula imunitet od sudske postupaka tužitelja, bivšeg glavnog direktora Europskog ureda za borbu protiv prijevara (OLAF), u skladu s člankom 17. drugim stavkom Protokola br. 7 o povlasticama i imunitetima Europske unije⁹⁸, kako bi ga belgijska tijela saslušala u pogledu navoda o neovlaštenom prisluškivanju telefonskog razgovora koji je obavljen u okviru istrage koju je OLAF vodio o uključenosti bivšeg člana Komisije u pokušaje podmićivanja. Tužitelj je prigovorio Komisiji da ga nije saslušala prije donošenja pobijane odluke, iako se radilo o aktu koji na njega negativno utječe.

Nakon što je presudio, primjenom pristupa Službeničkog suda Europske unije iz presude *A i G/Komisija*⁹⁹, prema kojem odluka o ukidanju imuniteta od sudske postupaka predstavlja akt koji može negativno utjecati na predmetnog dužnosanika, Opći sud ističe da je u državama članicama u kojima je ona predviđena tajnost istrage načelo javnog poretka. Stoga se, s obzirom na načelo lojalne suradnje, kako je utvrđeno u članku 4. stavku 3. prvom podstavku UEU-a, Komisiji ne može prigovoriti da je vodila računa o tom načelu. Prema tome, izostanak prethodnog saslušanja dotične osobe može se načelno objektivno opravdati tajnošću istrage. Komisija ipak mora provesti mjere čija je svrha uskladiti, s jedne strane, legitimne razloge glede tajnosti istrage i, s druge strane, nužnost da se osobi u dovoljnoj mjeri zajamči poštovanje njezinih temeljnih prava poput prava na saslušanje. Naime, budući da je Komisija prilikom donošenja akta koji negativno utječe dužna poštovati pravo na saslušanje, ona se uz najveću moguću pažnju mora rasipati o načinu na koji može pomiriti poštovanje navedenog prava zainteresirane osobe i legitimne razloge na koje su se nacionalna tijela pozvala. U predmetnom slučaju, Opći sud smatra da Komisija nije pravilno provela to odvagivanje jer nije nacionalna tijela pitala zbog čega bi tužiteljevo prethodno saslušanje ugrozilo poštovanje tajnosti istrage i, *in fine*, nesmetano odvijanje kaznenog postupka. Stoga Opći sud zaključuje da je Komisija povrijedila tužiteljevo pravo na saslušanje te da, prema tome, treba poništiti pobijanu odluku.

97| Predmet C-831/18 P, **Komisija/RQ**

98| Protokol br. 7 o povlasticama i imunitetima Europske unije (SL 2010., C 83, str. 266.)

99| Presuda od 13. siječnja 2010, **A i G/Komisija** (F-124/05 i F-96/06, [EU:F:2010:2](#))

4. Postupak zapošljavanja

U predmetu u kojem je donesena presuda od 21. studenoga 2018., **HM/Komisija** (T-587/16, [EU:T:2018:818](#)), Općem суду поднесена је тужба за поништење, с једне стране, одлуке Европског ureda za odabir osoblja (EPSO) да неће узети у обзир захтјев за преиспитивање одлуке оdbora za odabir o tome da kandidat nema право sudjelovanja u sljedećoj fazi otvorenog natječaja i, s druge стране, „implicitne odluke“ odbora za odabir da ne udovolji tom захтјеву. U središtu je rasprave pitanje je li EPSO nadležan odbiti navedeni zahtjev za preispitivanje, podnesen na temelju Općih pravila primjenjivih na otvorene natječaje¹⁰⁰, iako je bio podnesen protiv odluke koju je donio odbor za odabir na predmetnom otvorenom natječaju.

Opći sud najprije utvrđuje da odbor za odabir nije znao za postojanje tužiteljičina zahtjeva za preispitivanje. Stoga se ne može smatrati da je donio „implicitnu odluku“ o odbijanju u odnosu na njega. Tužiteljičin tužbeni zahtjev koji se odnosi na implicitnu odluku odbora za odabir da ne prihvati njezin zahtjev za preispitivanje prema tome je bespredmetan te ga stoga treba odbaciti kao nedopušten. Opći sud zatim ističe da je tijelo koje je donijelo odluku o odbijanju prijave bio odbor za odabir, a ne EPSO. Stoga je u skladu s točkom 3.4.3. Općih pravila primjenjivih na otvorene natječaje bilo na odboru za odabir, a ne na EPSO-u, da odluči o tužiteljičinu zahtjevu za preispitivanje. Stoga Opći sud zaključuje da je EPSO bez pravne osnove odbio zahtjev za preispitivanje koji je podnijela tužiteljica, pri čemu okolnost da je taj zahtjev za preispitivanje odbijen isključivo zbog formalnih razloga nema utjecaja u tom pogledu. Naposljeku, Opći sud naglašava da Komisija svojim argumentima taj zaključak ne dovodi u pitanje, osobito argumentom koji se temelji na općoj ulozi EPSO-a u organiziranju otvorenih natječaja. Konkretno, nijedna od zadaća dodijeljenih EPSO-u njemu ne omogućuje da preuzme nadležnost za odlučivanje o zahtjevu za preispitivanje odluke odbora za odabir. To je tim više slučaj jer je pitanje je li zahtjev za preispitivanje nepravodoban postupovna odluka koja se može pokazati složenom jer može ovisiti o ocjeni tehničkih elemenata kao što su oni usmjereni na dokazivanje točnog datuma dostave odluke odbora za odabir dotičnom kandidatu.

XIII. Sporovi o naknadi štete

U predmetu u kojem je donesena presuda od 28. veljače 2018., **Vakakis kai Synergates/Komisija** (T-292/15, [EU:T:2018:103](#)), Opći sud imao je priliku iznijeti pojašnjenja u pogledu odnosa između тужбе за поништење i тужбе за naknadu štete. U tom predmetu, Općem суду поднесен је захтјев којим се заhtijeva naknada štete коју је tužitelj navodno pretrpio zbog nepravilnosti које је Komisija починила у оквиру javne nabave i, међу осталим, штете која се састоји од губитка прлике да му се додijeli уговор. Te navodne nepravilnosti односиле су се на околнost да је jedan од стручњака у društву којем је додijeljen уговор судjelовао у припреми поступка. Komisija се pozvala на недопuštenost тужбе jer tužitelj nije osporavao поступак javne nabave у тужби за поништење.

Prema mišljenju Općeg suda, водећи računa о posebnosti sporova у вези с јавном набавом Уније, тужба за naknadu štete којом се заhtijeva naknada štete коју је navodno pretrpio neuspješni ponuditelj, zbog nepravilnosti које је institucija која је djelovala у својству јавног нaručitelja починила у оквиру поступка јавне nabave, nema ni isti predmet ni iste pravne i ekonomski učinke као тужба за поништење odluke o odbijanju ponude navedenog ponuditelja i posljedica тога не може бити поништење učinaka navedene odluke. Stoga је presuđeno да је тужба допuštena.

100| Opća pravila primjenjiva na otvorene natječaje (SL 2014., C 60 A, str. 1.)

Budući da se od njega k tomu tražilo, u pogledu merituma, da odluči o obvezama javnog naručitelja u slučaju navoda o sukobu interesa tijekom postupka javne nabave, Opći sud konkretno naglašava da, kada je suočen s rizikom od sukoba interesa na području javne nabave, javni naručitelj mora pripremiti i donijeti svoju odluku o ishodu predmetnog postupka za sklapanje ugovora o javnoj nabavi sa svom potrebnom dužnom pažnjom i na temelju svih relevantnih podataka. Takva obveza proizlazi osobito iz načela dobre uprave i jednakog postupanja stoga što je on dužan u svakoj fazi postupka javne nabave brinuti o poštovanju jednakog postupanja i, slijedom toga, o poštovanju jednakih mogućnosti svih ponuditelja. Budući da sukob negativno utječe na jednakost među ponuditeljima, odluka da se natjecatelj u pogledu kojeg je iznesen navod o sukobu interesa ne isključi može se donijeti samo pod uvjetom da je javni naručitelj mogao biti siguran da se navedeni natjecatelj ne nalazi u takvoj situaciji. U predmetnom slučaju, Opći sud smatra da su odjel za evaluaciju i javni naručitelj propustili s pažnjom i oprezom ispitati sve bitne elemente koji bi im omogućili da otklone sumnje koje su postojale i pojednostavljajući društva kojem je dodijeljen ugovor. Iz toga slijedi da je tužitelj stoga osobito dokazao da postoji dovoljno ozbiljna povreda obveze dužne pažnje i time načela dobre uprave i članka 41. Povelje o temeljnim pravima.

Na temelju toga, Opći sud djelomično prihvata tužiteljev odštetni zahtjev u dijelu u kojem se odnosi na naknadu za gubitak prilike da mu se dodijeli predmetni ugovor kao i naknadu troškova u vezi sa sudjelovanjem u postupku javne nabave, uvećanu za kompenzaciju kamate. Okolnost da javni naručitelj nikada nije dužan dodijeliti ugovor o javnoj nabavi ne može ugroziti svaku mogućnost da će dobiti navedeni ugovor i time prouzročiti gubitak prilike. S obzirom na činjenicu da su, u ovom slučaju, nezakonitosti koje je Komisija počinila u vođenju postupka javne nabave suštinski iskrivile navedeni postupak i utjecale na priliku tužitelja, čija je ponuda razvrstana kao druga, da mu se ugovor dodijeli, štetu na koju se poziva na osnovi gubitka prilike trebalo je u ovom slučaju smatrati izvjesnom i stvarnom.

U presudama od 13. srpnja 2018., *K. Chrysostomides & Co. i dr./Vijeće i dr.* (T-680/13, u žalbenom postupku¹⁰¹, EU:T:2018:486) i od 13. srpnja 2018., *Bourdouvali i dr./Vijeće i dr.* (T-786/14, neobjavljena, u žalbenom postupku¹⁰², EU:T:2018:487), Opći sud odlučio je o dvama zahtjevima za naknadu štete koju su tužitelji navodno pretrpjeli zbog niza akata i postupanja Komisije, Vijeća, Europske središnje banke (ESB) i Euroskupine povezanih s dodjelom instrumenta financijske pomoći Republiци Cipru. Oba predmeta temelje se na financijskim poteškoćama s kojima su se Republika Cipar i dvije od glavnih ciparskih banaka, Cyprus Popular Bank Public Co Ltd i Trapeza Kyprou Dimosia Etaireia LTD, suočile između 2012. i 2013. i u čijem je kontekstu Europski stabilizacijski mehanizam (ESM) dodijelio instrument financijske pomoći toj državi članici na temelju Memoranduma o razumijevanju od 26. travnja 2013.¹⁰³.

Dok je Vijeće tvrdilo, oslanjajući se na presudu *Mallis i dr./Komisija i ESB*¹⁰⁴, da se Euroskupinu ne može niti izjednačiti sa sastavom Vijeća niti smatrati tijelom, uredom ili agencijom Unije i da ona stoga ne može dovesti do izvanugovorne odgovornosti Unije, Opći sud nije se složio s tom tvrdnjom. Utvrdivši da se Sud u toj presudi pobrinuo naglasiti da se Euroskupinu ne može smatrati tijelom, uredom ili agencijom Unije „u smislu članka 263. UFEU-a“, Opći sud smatra da se, s obzirom na različite i dopunske ciljeve tužbe za poništenje i tužbe za naknadu štete, ne može zaključiti da je sadržaj pojma „institucije“ u smislu članka 340. drugog stavka UFEU-a nužno ograničen na institucije, tijela, urede i agencije Unije iz članka 263. prvog stavka UFEU-a. Naprotiv, subjekte Unije koji se mogu smatrati „institucijama“ u smislu članka 340. drugog stavka UFEU-a treba utvrditi na

101| Predmeti C-597/18 P, *Vijeće/K. Chrysostomides & Co. i dr. i C-603/18 P, K. Chrysostomides & Co. i dr./Vijeće*

102| Predmeti C-598/18 P, *Vijeće/ Bourdouvali i dr. i C-604/18 P, Bourdouvali i dr. /Vijeće*

103| Memorandum o razumijevanju od 26. travnja 2013. o specifičnim uvjetima gospodarske politike zaključen između Republike Cipra i Europskog stabilizacijskog mehanizma (ESM)

104| Presuda od 20. rujna 2016., *Mallis i dr./Komisija i ESB* (C-105/15 P do C-109/15 P, EU:C:2016:702)

temelju kriterija koji su svojstveni toj odredbi. U tu svrhu, važno je utvrditi je li subjekt Unije kojem se akt ili sporno postupanje može pripisati osnovan Ugovorima i namijenjen doprinositi ostvarivanju ciljeva Unije. Stoga, budući da je Euroskupina subjekt Unije koji je formalno osnovan Ugovorima i namijenjen doprinositi ostvarivanju ciljeva Unije, akti i postupanja tog subjekta u okviru izvršavanja nadležnosti, koje su joj dodijeljene pravom Unije, mogu se pripisati Uniji. K tomu, Opći sud pojašnjava da se iz presude *Ledra Advertising i dr./Komisija i ESB*¹⁰⁵ ne može izvesti zaključak da su nezakonita postupanja vezana uz donošenje Memoranduma o razumijevanju jedina nezakonita postupanja institucije Unije u okviru Ugovora o uspostavljanju Europskog stabilizacijskog mehanizma između Kraljevine Belgije, Savezne Republike Njemačke, Republike Estonije, Irske, Helenske Republike, Kraljevine Španjolske, Francuske Republike, Talijanske Republike, Republike Cipra, Velikog Vojvodstva Luksemburga, Republike Malte, Kraljevine Nizozemske, Republike Austrije, Portugalske Republike, Republike Slovenije, Slovačke Republike i Republike Finske, koja mogu dovesti do izvanugovorne odgovornosti Unije. Proizlazi da se u okviru tužbe za naknadu štete ESB-u može prigovoriti zbog nezakonitih postupanja povezanih s njegovim nadzorom nad primjenom štetnih mjera.

Budući da se od njega tražilo i da ispita proporcionalnost mjera koje ograničavaju pravo predmetnih tužiteljâ na vlasništvo, Opći sud naglašava da se mora uzeti u obzir nužnost brzog djelovanja ciparskih vlasti prilikom donošenja štetnih mjera. Naime, radilo se o sprječavanju neposrednog rizika od urušavanja dotičnih banaka kako bi se očuvala stabilnost ciparskog financijskog sustava i tako izbjeglo širenje na druge države članice europodručja. Osim toga, Opći sud napominje da mjere, kojima se dodjela finansijske pomoći koju pruža Europski stabilizacijski mehanizam može uvjetovati radi rješavanja finansijskih poteškoća na koje je naišla država suočena s potrebom za dokapitalizacijom svojeg bankovnog sustava, mogu stubokom varirati od jednog do drugog slučaja ovisno o stečenom iskustvu i o nizu posebnih okolnosti. Među njima se može osobito nalaziti gospodarsko stanje države korisnice, veličina pomoći s obzirom na cijelo njezino gospodarstvo, mogućnosti da odnosne banke ponovno postanu gospodarski održive i razlozi koji su doveli do poteškoća na koje su one naišle, uključujući, ovisno o okolnostima, prekomjernu veličinu bankovnog sektora države korisnice u odnosu na njezino nacionalno gospodarstvo, razvoj međunarodnih gospodarskih prilika ili povećanu mogućnost budućih intervencija Europskog stabilizacijskog mehanizma u potporu drugim državama u poteškoći koja može zahtijevati preventivno ograničenje iznosa namijenjenih svakoj intervenciji.

U predmetima u kojima su donesene presude od 13. prosinca 2018., *Iran Insurance/Vijeće* (T-558/15, [EU:T:2018:945](#)) i od 13. prosinca 2018., *Post Bank Iran/Vijeće* (T-559/15, [EU:T:2018:948](#)), Opći sud imao je priliku odlučiti o zahtjevima na temelju članka 268. UFEU-a kojima se zahtijeva naknada štete koju su tužitelji navodno pretrpjeli uslijed akata kojima su njihova imena upisana ili zadržana na popisima osoba ili subjekata na koje se primjenjuju mjere ograničavanja uvedene u svrhu izvršavanja pritiska na Islamsku Republiku Iran kako bi okončala aktivnosti koje predstavljaju rizik širenja nuklearnog oružja¹⁰⁶. Tužitelji su tvrdili da donošenje spornih akata predstavlja dovoljno ozbiljnu povredu koju je Vijeće počinilo u pogledu pravnog pravila čiji je cilj dodjeljivanje prava pojedincima te su na temelju toga zahtijevali naknadu imovinske i neimovinske štete koju su pretrpjeli zbog upisa njihova imena na sporne popise.

105| Presuda od 20. rujna 2016., *Ledra Advertising i dr./Komisija i ESB* (C-8/15 P do C-10/15 P, [EU:C:2016:701](#))

106| Odluka Vijeća 2010/644/ZVSP od 25. listopada 2010. o izmjeni Odluke 2010/413/ZVSP o mjerama ograničavanja protiv Irana i stavljanju izvan snage Zajedničkog stajališta 2007/140/ZVSP (SL 2010., L 281, str. 81.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 18., svežak 3., str. 255.), Uredba Vijeća (EU) br. 961/2010 o mjerama ograničavanja protiv Irana i stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 423/2007 (SL 2010., L 281, str. 1.), Odluka Vijeća 2011/783/ZVSP od 1. prosinca 2011. o izmjeni Odluke 2010/413/ZVSP o mjerama ograničavanja protiv Irana (SL 2011., L 319, str. 71.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 18., svežak 11., str. 104.), Provedbena uredba Vijeća (EU) br. 1245/2011 od 1. prosinca 2011. o provedbi Uredbe br. 961/2010 (SL 2011., L 319, str. 11.) i Uredba Vijeća (EU) br. 267/2012 od 23. ožujka 2012. o mjerama ograničavanja protiv Irana i stavljanju izvan snage Uredbe br. 961/2010 (SL 2012., L 88, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavljje 18., svežak 4., str. 194.)

Opći sud ističe da je, u trenutku kada je Vijeće donijelo sporne akte, iz sudske prakse već jasno i precizno proizlazilo da, u slučaju osporavanja, Vijeće treba podnijeti informacije i dokaze kojima se utvrđuje da su ispunjeni uvjeti za primjenu kriterija „potpore” širenju nuklearnog oružja. K tomu, budući da poštovanje temeljnih prava osobe ili subjekta na koji se odnose donesene mjere ograničavanja, a posebno njegova prava na djelotvornu sudsку zaštitu, obvezuje Vijeće da provjeri i utvrdi osnovanost tih mera, Vijeće ne raspolaze marginom prosudbe u tom pogledu. Stoga, u predmetnom slučaju, Vijeće nije raspolagalo nikakvom marginom prosudbe u okviru provedbe navedene obveze. Prema tome, time što nije poštovalo svoju obvezu da pokrijepi sporne akte, Vijeće je u ovom slučaju počinilo dovoljno ozbiljnu povredu pravnog pravila kojim se dodjeljuju prava pojedincu.

Što se tiče neimovinske štete koju su navodno pretrpjeli tužitelji, Opći sud podsjeća da iz sudske prakse donesene na temelju članka 268. UFEU-a, u vezi s člankom 340. drugim stavkom UFEU-a, proizlazi da se neimovinska šteta načelno može nadoknaditi pravnoj osobi i da takva šteta može imati oblik povrede imidža ili ugleda navedene osobe. Osim toga, naglašava da se sudsakom praksom Europskog suda za ljudska prava ne isključuje da može postojati, čak i za trgovačko društvo, šteta koja nije imovinska i koja zahtijeva novčanu naknadu, pri čemu takva naknada ovisi o okolnostima pojedinog slučaja. Ta šteta može, za takvo društvo, obuhvaćati manje ili više „objektivne” i „subjektivne” elemente, među kojima je ugled poduzetnika, čije se posljedice ne mogu točno izračunati. U predmetnom slučaju, na temelju samih dopuštenih dokaza koje su podnijeli tužitelji, međutim, ne može se utvrditi da priznavanje nezakonitosti postupanja koje se stavlja na teret Vijeću i poništenje spornih akata nisu bili dovoljni, sami po sebi, za naknadu neimovinske štete koju su navodno pretrpjeli zbog povrede koja je spornim aktima nanesena njihovu ugledu.

XIV. Zahtjevi za privremenu pravnu zaštitu

Općem sudu 2018. podnesen je 41 zahtjev za privremenu pravnu zaštitu, što u biti odgovara brojkama od prethodne godine¹⁰⁷. U 2018. donesena su 42 rješenja¹⁰⁸ kojima su zaključena 44 predmeta privremene pravne zaštite¹⁰⁹. U četiri predmeta Opći sud donio je rješenje o prekidu postupka na temelju članka 157. stavka 2. Poslovnika.

Donesena rješenja obuhvaćaju širok raspon područja, među kojima su predmeti koji se odnose na javno zdravlje (pet predmeta), državne potpore (četiri predmeta), javnu nabavu (sedam predmeta), pitanja o povjerljivosti (četiri predmeta) i javnu službu (osam predmeta).

Predsjednik Općeg suda prihvatio je dva zahtjeva za privremenu pravnu zaštitu rješenjima od 18. siječnja 2018., **Strabag Belgium/Parlament** (T-784/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2018:17](#))¹¹⁰ i od 15. svibnja 2018., **Elche Club de Fútbol/Komisija** (T-901/16 R, neobjavljeno, [EU:T:2018:268](#)).

107| Općem sudu 2017. podneseno je 47 zahtjeva za privremenu pravnu zaštitu.

108| Ta brojka obuhvaća sva rješenja koja je donio sudac privremene pravne zaštite, što ne uključuje rješenja o obustavi postupka ili brisanju, ali uključuje rješenja na temelju članka 157. stavka 2. Poslovnika.

109| Valja napomenuti da, isključivo sa statističkog gledišta, rješenja o privremenoj pravnoj zaštiti nisu uključena u ukupan broj predmeta riješenih u 2018., koji se navodi u dijelu D „Sudska statistika Općeg suda“ ovog izvješća i obuhvaća 1009 rješenih predmeta.

110| Žalba odbijena rješenjem od 19. rujna 2018., **Parlament/Strabag Belgium** (C-229/18 P(R), neobjavljeno, [EU:C:2018:740](#)).

Prvi predmet u kojem je predsjednik Općeg suda prihvatio zahtjev za privremenu pravnu zaštitu jest predmet u pogledu javne nabave. Predsjednik Općeg suda naložio je, rješenjem od 18. siječnja 2018., ***Strabag Belgium/Parlament*** (T-784/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2018:17](#)), suspenziju primjene odluke Parlamenta o odbijanju tužiteljeve ponude i o odabiru pетero ponuditelja u okviru postupka javne nabave koja se odnosi na okvirni ugovor koji uključuje radove za glavnog izvoditelja za zgrade Parlamenta u Bruxellesu.

U okviru ispitivanja uvjeta hitnosti, predsjednik Općeg suda primijenio je sudsku praksu, koja je sada ustaljena u području javne nabave¹¹¹, prema kojoj je taj uvjet ublažen ako stranka koja zahtijeva privremene mjere uspije dokazati postojanje osobito ozbiljnog *fumus boni iuris* i ako je pred Općim sudom pokrenula postupak u razdoblju mirovanja od deset kalendarskih dana.

U predmetnom slučaju, budući da je zahtjev za privremenu pravnu zaštitu podnesen u razdoblju mirovanja, predsjednik Općeg suda proveo je ispitivanje *fumus boni iuris*. U tom pogledu, predsjednik Općeg suda smatra da je, na prvi pogled, Parlament povrijedio članak 151. Delegirane uredbe (EU) br. 1268/2012¹¹² time što nije utvrdio da se prvorangirana ponuda činila izuzetno niskom i nije proveo provjeru predviđenu navedenim člankom. Budući da je *fumus boni iuris* utvrđen na temelju pravne ocjene nespornih činjenica koja se odnosi na jasno određeno pitanje, predsjednik Općeg suda zaključuje da postoji osobito ozbiljan *fumus boni iuris*.

K tomu, valja napomenuti da je, u području sporova u vezi s javnom nabavom, većina zahtjeva za privremenu pravnu zaštitu podnesena u razdoblju mirovanja te je uz njih podnesen zahtjev na temelju članka 157. stavka 2. Poslovnika. U trima od tih predmeta, u kojima su donesena rješenja od 23. siječnja 2018., ***Seco Belgium i Vinçotte/Parlament*** (T-812/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2018:25](#)), od 3. listopada 2018., ***Euronet Consulting/Komisija*** (T-350/18 R, neobjavljeno, [EU:T:2018:653](#)) i od 21. prosinca 2018., ***Phrenos i dr./Komisija*** (T-715/18 R, neobjavljeno, [EU:T:2018:1015](#)), javni naručitelj povukao je ili izmjenio, tijekom postupka privremene pravne zaštite i nakon intervencije predsjednika Općeg suda, odluku o dodjeli ugovora o javnoj nabavi u korist tužitelja, čiji je učinak bio da su postupci postali bespredmetni.

Drugi predmet u kojem je predsjednik Općeg suda prihvatio zahtjev za privremenu pravnu zaštitu odnosio se na odluku Komisije kojom je naložen povrat navodne državne potpore od njezina korisnika, španjolskog nogometnog kluba Elche, te je u njemu doneseno rješenje od 15. svibnja 2018., ***Elche Club i Fútbol/Komisija*** (T-901/16 R, neobjavljeno, [EU:T:2018:268](#)). Taj je predmet bio dio niza predmeta koji su se odnosili na navodne državne potpore dodijeljene španjolskim nogometnim klubovima.

Što se tiče uvjeta *fumus boni iuris*, predsjednik Općeg suda smatra da, na prvi pogled, obrazloženje pobijane odluke nije dovoljno jer mu ne omogućuje da ocijeni postojanje i, ovisno o slučaju, iznos potpore. Što se tiče ispitivanja hitnosti, predsjednik Općeg suda utvrđuje da povrat iznosa potpore može dovesti do likvidacije nogometnog kluba, nad kojim se već vodi stečajni postupak. U tom pogledu, predsjednik Općeg suda osporava, među ostalim, Komisijinu tvrdnju prema kojoj klub može pribaviti potrebnu likvidnost „ustupanjem“ članova svojeg nogometnog tima. Naime, prema mišljenju predsjednika Općeg suda, tim igrača tužiteljevi su ključni „resursi“. U tim okolnostima, uzimajući u obzir činjenicu da tužitelj ne može ustupiti velik dio svojeg tima a da ne ugrozi svoje sportske kapacitete i, stoga, svoj ekonomski opstanak, ne može se tvrditi da se može suočiti s trenutnim plaćanjem iznosa koji se zahtijeva u okviru povrata državne potpore „prodajom“ velikog dijela svojeg tima a da ne ugrozi svoju financijsku održivost. K tomu, predsjednik Općeg suda odbija Komisijinu tvrdnju prema kojoj tužitelj još nije iskoristio nacionalna pravna sredstva jer se tom tvrdnjom, u predmetnom slučaju, kategorički i mehanički tužitelju nalaže da iskoristi nacionalna pravna sredstva, čime se neproporcionalno ograničava pristup sudu Unije.

111| Sudska praksa iz rješenja od 23. travnja 2015., ***Komisija/Vanbreda Risk & Benefits*** (C-35/15 P(R), [EU:C:2015:275](#))

112| Delegirana uredba Komisije (EU) br. 1268/2012 od 29. listopada 2012. o pravilima za primjenu Uredbe br. 966/2012 (SL 2012., L 362, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavje 1., svežak 9., str. 183.)

Što se tiče odvagivanja interesa, predsjednik Općeg suda podsjeća da, iako je točno da se suspenzijom primjene odluke o povratu potpore nespojive s unutarnjim tržištem mogu produljiti negativni učinci na tržišno natjecanje koje proizvodi ta potpora, obrnuto, ipak je točno da bi neposredna primjena takve odluke uobičajeno dovela do nepovratnih učinaka za poduzetnika korisnika, pri čemu se *a priori* ne može isključiti da bi se zadržavanje potpore konačno smatralo legitimnim zbog eventualnih nedostataka koji bi mogli utjecati na navedenu odluku. Stoga treba osigurati, s jedne strane, da se ne smanji prekomjerno privremena pravna zaštita i, s druge strane, da se ne ograniči diskrecijska ovlast kojom sudac privremene pravne zaštite mora raspolagati pri izvršavanju nadležnosti koje su mu povjerene. U predmetnom slučaju, predsjednik Općeg suda naglašava da, s jedne strane, postoji opasnost od tužiteljeve likvidacije zbog odluke koja je na prvi pogled nezakonita i da su, s druge strane, nacionalna tijela poduzela mjere kako bi osigurala dobru provedbu pobjjane odluke. U tim okolnostima, predsjednik Općeg suda zaključuje da, u duhu lojalne suradnje, može računati na volju i sposobnost nacionalnih tijela da osiguraju, kao što su to činila dosad, zaštitu interesa Unije omogućavanjem učinkovitog povrata državne potpore na način da suspenzija primjene ne uzrokuje prepreke eventualnom budućem stvarnom povratu.

Suprotno tomu, rješenjima od 22. ožujka 2018., **Hércules Club de Fútbol/Komisija** (T-766/16 R, neobjavljeno, [EU:T:2018:170](#))¹¹³, i od 22. ožujka 2018., **Valencia Club de Fútbol/Komisija** (T-732/16 R, neobjavljeno, [EU:T:2018:171](#))¹¹⁴, predsjednik Općeg suda odbio je zahtjeve za privremenu pravnu zaštitu jer se pokazalo da nijedan od predmetnih nogometnih klubova nije dokazao da nije sposoban vratiti potporu bez ugrožavanja svoje finansijske održivosti.

Osim toga, uz gore navedena rješenja, valja navesti neke druge razvoje sudske prakse u području zaštite povjerljivosti, mjera ograničavanja, institucionalnog prava i javnog zdravlja.

Što se tiče zaštite povjerljivosti, valja istaknuti da je sudac privremene pravne zaštite detaljno ispitao argumente u pogledu postojanja *fumus boni juris* prije nego što je odbio zahtjeve za suspenziju primjene u predmetima u kojima su donesena rješenja od 25. listopada 2018., **JPMorgan Chase i dr./Komisija** (T-420/18 R, neobjavljeno, u žalbenom postupku¹¹⁵, [EU:T:2018:724](#)) i od 25. listopada 2018., **Crédit agricole i Crédit agricole Corporate and Investment Bank/Komisija** (T-419/18 R, neobjavljeno, u žalbenom postupku¹¹⁶, [EU:T:2018:726](#)), koja se odnose na objavu Komisijine odluke kojom se utvrđuje povreda članka 101. UFEU-a od 12. srpnja 2018., **RATP/Komisija** (T-250/18 R, neobjavljeno, [EU:T:2018:458](#)), koje se odnosi na dokumente o postupku EU Pilot i od 12. listopada 2018., **Taminco/EFSA** (T-621/17 R, [EU:T:2018:763](#)), koje se odnosi na ocjenjivanje sredstava za zaštitu bilja.

Konkretno, u rješenjima od 25. listopada 2018., **JPMorgan Chase i dr./Komisija** (T-420/18 R, neobjavljeno, u žalbenom postupku, [EU:T:2018:724](#)) i od 25. listopada 2018., **Crédit agricole i Crédit agricole Corporate and Investment Bank/Komisija** (T-419/18 R, neobjavljeno, u žalbenom postupku, [EU:T:2018:726](#)), predsjednik Općeg suda podsjeća da, u području privremene zaštite povjerljivih informacija, nije dovoljno proglašiti da su informacije povjerljive prirode. Valja utvrditi da, na prvi pogled, informacije stvarno jesu povjerljive prirode.

Predsjednik Općeg suda zatim utvrđuje da interes poduzetnika kojemu je Komisija izrekla novčanu kaznu za povredu prava tržišnog natjecanja da se detalji o protupravnom ponašanju koje mu se stavlja na teret ne otkriju javnosti ne zaslužuje nikakvu posebnu zaštitu, uvezvi u obzir javni interes za što je moguće temeljitijim saznanjima o razlozima svakog djelovanja Komisije.

113| Rješenje ukinuto rješenjem od 22. studenoga 2018., **Hércules Club de Fútbol/Komisija** (C-334/18 P(R), [EU:C:2018:952](#))

114| Žalba odbijena rješenjem od 22. studenoga 2018., **Valencia Club de Fútbol/Komisija** (C-315/18 P(R), [EU:C:2018:951](#))

115| Predmet C-1/19 P (R), **JPMorgan Chase i dr./Komisija**

116| Predmet C-4/19 P (R), **Crédit agricole i Crédit agricole Corporate and Investment Bank**

Predsjednik Općeg suda naglašava da se, na prvi pogled, ne može prihvati argument tužiteljâ prema kojem se načelu pretpostavke nedužnosti protivi svaka objava odluke kojom se utvrđuje povreda ili to načelo zahtijeva prikrivanje svakog opisa protupravnog ponašanja. Naime, podsjeća da se na akte institucija Unije primjenjuje pretpostavka zakonitosti i da ti akti proizvode pravne učinke dok ih se ne povuče, poništi ili proglaši nevaljanima. Stoga se objava odluke kojom se utvrđuje povreda članka 101. UFEU-a načelno ne može uvjetovati time da sud Unije prethodno odluči o tužbi koja se odnosi na tu odluku.

U području mjera ograničavanja, u predmetu u kojem je doneseno rješenje od 28. studenoga 2018., **Klyuyev/Vijeće** (T-305/18 R, neobjavljen, [EU:T:2018:849](#)), predsjednik Općeg suda odbio je zahtjev za suspenziju primjene akata Vijeća kojima se obnavljaju mjere ograničavanja protiv tužitelja.

Stoga Opći sud, također utvrđivanjem *fumus boni iuris*, odbija zahtjev zbog nepostojanja hitnosti. U tom pogledu, predsjednik Općeg suda ispituje, među ostalim, tužiteljev argument koji se temelji na povredi njegova prava na djelotvoran pravni lijek koja proizlazi iz neprestanih produljenja upisa njegova imena na popis unatoč postojanju presuda kojima je Opći sud zaključio da su nezakoniti određeni akti koji se odnose na poduzimanje mjera ograničavanja protiv njega.

U tom kontekstu, predsjednik Općeg suda utvrđuje da se uvjet hitnosti može prilagoditi u slučaju kada se iz sustavnih razloga može dovesti u pitanje djelotvorna sudska zaštita. Predsjednik Općeg suda tako naglašava da posebnosti sporova u pogledu mjera ograničavanja ne smiju onemogućiti pravo na djelotvornu sudsку zaštitu. Međutim, u predmetnom slučaju ne postoji sustavni razlozi koji lišavaju učinka presude Općeg suda kojima su poništene mjere ograničavanja.

U području institucionalnog prava, valja spomenuti predmet u kojem je doneseno rješenje od 4. svibnja 2018., **Czarnecki/Parlament** (T-230/18 R, neobjavljen, [EU:T:2018:262](#)). Predsjednik Općeg suda odbacio je kao nedopušten zahtjev za određivanje privremenih mjera u pogledu odluke Parlamenta da se okonča tužiteljev mandat potpredsjednika Parlamenta, pri čemu je to okončanje obrazloženo navodno teškom povredom dužnosti.

Što se tiče zahtjeva za suspenziju primjene odluke Parlamenta čiji je cilj prijevremeni prestanak dužnosti potpredsjednika Parlamenta koju je obavljao tužitelj, predsjednik Općeg suda utvrđuje da je ta odluka svojim donošenjem iscrpila vlastite učinke te je se stoga ne može suspendirati. Što se tiče drugog tužbenog zahtjeva za „zadržavanje“ tužiteljeva mandata potpredsjednika Parlamenta, predsjednik Općeg suda ističe da je tužiteljev mandat potpredsjednika okončan u trenutku donošenja pobijane odluke. K tomu, radno mjesto potpredsjednika koje se oslobođilo okončanjem tužiteljeva mandata potpredsjednika popunilo se 1. ožujka 2018. U tim okolnostima, tužitelja se ne može „zadržati“ na dužnosti potpredsjednika Parlamenta privremenom mjerom koja je zatražena gotovo dva mjeseca nakon okončanja njegova mandata i gotovo jedan mjesec nakon što je popunjeno radno mjesto potpredsjednika na kojem je on prije bio zaposlen.

Naposljeku, u području javnog zdravlja, valja spomenuti niz predmeta koji se odnose na uređena tržišta koja predstavljaju izazove za javno zdravlje (sektori sredstava za zaštitu bilja, lijekova koji se rabe u humanoj medicini i biocidnih proizvoda) i u kojima su donesena rješenja od 22. lipnja 2018., **Arysta LifeScience Netherlands/Komisija** (T-476/17 R, [EU:T:2018:407](#)), od 22. lipnja 2018., **FMC/Komisija** (T-719/17 R, [EU:T:2018:408](#)), od 11. srpnja 2018., **GE Healthcare/Komisija** (T-783/17 R, [EU:T:2018:503](#)), od 24. kolovoza 2018., **Laboratoire Pareva i Biotech3D/Komisija** (T-337/18 R i T-347/18 R, neobjavljen, [EU:T:2018:587](#)), od 25. listopada 2018., **Laboratoire Pareva/Komisija** (T-337/18 R II, neobjavljen, [EU:T:2018:729](#)), od 25. listopada 2018., **Laboratoire Pareva/Komisija** (T-347/18 R II, neobjavljen, [EU:T:2018:730](#)) i od 23. studenoga 2018., **GMPO/Komisija** (T-733/17 R, neobjavljen, [EU:T:2018:839](#)).

Konkretno, u predmetima u kojima je doneseno, s jedne strane, rješenje od 22. lipnja 2018., **FMC/Komisija** (T-719/17 R, [EU:T:2018:408](#)), koje se odnosi na zahtjev za suspenziju primjene Komisijine uredbe kojom se povlači OSP za tvar upotrijebljenu u herbicidima i, s druge strane, rješenje od 23. studenoga 2018.,

GMPO/Komisija (T-733/17 R, neobjavljeno, [EU:T:2018:839](#)), koje se odnosi na zahtjev za suspenziju primjene Komisijine uredbe kojom se odobrava stavljanje lijeka u promet a da međutim nije uvršten u skupinu lijekova za rijetke bolesti, predsjednik Općeg suda naglašava da, iako se ne može isključiti da se objektivno znatna finansijska šteta koja je navodno nastala kao posljedica obveze donošenja važne komercijalne odluke u kratkom roku može smatrati „ozbilnjom”, s obzirom na to da se ozbiljnost takve štete može smatrati očitom čak i u slučaju nepostojanja podataka u vezi s veličinom predmetnog poduzetnika, tu sudsku praksu treba ocjenjivati u odnosu na područje u kojem tužitelj obavlja svoju djelatnost. Stoga su, u okviru stroga uređenog tržišta u kojem nadležna tijela mogu brzo intervenirati kada se pojave rizici za javno zdravlje zbog razloga koji se ne mogu uvijek predvidjeti, predmetni poduzetnici dužni, osim što sami moraju snositi štetu koja proizlazi iz te intervencije, primjerom se politikom osigurati od njezinih posljedica.

K tomu, u predmetu u kojem je doneseno rješenje od 22. lipnja 2018., **FMC/Komisija** (T-719/17 R, [EU:T:2018:408](#)), kao i u predmetima koji se odnose na zahtjeve za suspenziju primjene Komisijinih odluka kojima se određuju ograničenja uporabe aktivne tvari u sredstvima za zaštitu bilja (rješenje od 22. lipnja 2018., **Arysta LifeScience Netherlands/Komisija**, T-476/17 R, [EU:T:2018:407](#)) ili kojima se odbija odobrenje za tvari namijenjene uporabi u određenim biocidnim proizvodima (rješenje od 24. kolovoza 2018., **Laboratoire Pareva i Biotech3D/Komisija**, T-337/18 R i T-347/18 R, neobjavljeno, [EU:T:2018:587](#)), predsjednik Općeg suda provodi odvagivanje interesa prije nego što odbija navedene zahtjeve. U tom okviru, predsjednik Općeg suda podsjeća na to da znanstveni napreci nisu rijetki i njima se daje prilika da se tvari iznova procijene s aspekta novih saznanja i znanstvenih otkrića, osobito s obzirom na rizik za javno zdravlje. To je temelj postupaka za produljenje i smisao postojanja vremenskih ograničenja primijenjenih na odobrenja za stavljanje na tržište. Predsjednik Općeg suda smatra da stoga nije dovoljno tvrditi da se predmetni proizvod u prošlosti mogao upotrebljavati bez ograničenja kako bi se isključili rizici za javno zdravlje utvrđeni u spisu. Naime, predsjednik Općeg suda navodi da je dužan uzeti u obzir te rizike i da nije na njemu da ponovno tehnički ocijeni znanstvene podatke čime bi prekoračio svoje ovlasti.

C | AKTIVNOST TAJNIŠTVA OPĆEG SUDA U 2018.

Emmanuel Coulon, tajnik Općeg suda

U kontekstu intenzivne aktivnosti¹, tajništvo je u punoj mjeri mobiliziralo svoje resurse kako bi pružilo potporu Općem sudu i pridonijelo – u okviru zadaća sudske i upravne podrške koje su mu povjerene – vrlo dobrim rezultatima tog suda. Tajništvo se prilagodilo zahtjevima koji su svojstveni funkcioniranju suda kojemu se povećao broj članova² i uložilo napore da preduhitri neke od očekivanih učinaka sljedećeg i posljednjeg povećanja broja sudaca koje je predviđeno za rujan 2019. u kontekstu reforme ustrojstva Suda Europske unije³. Ono se organiziralo na takav način da se uskladi s novim standardima. U svakom slučaju, tajništvo se trajno brine o dodanoj vrijednosti svoje službe, vrijednosti koja se može samo djelomično brojčano iskazati.

Sa 72 radna mjesta predviđena u proračunu (55 asistenata i 17 administratora), tajništvo je bilo izloženo razmještanju osoblja i upražnjenju, tijekom protekle godine, položaja zamjenika tajnika Općeg suda.

Ono je i protekle godine Općem судu pružalo sudsку podršku:

- skrbeći se za nesmetano odvijanje postupaka i uredno vođenje spisa;
- osiguravajući komunikaciju sudaca sa zastupnicima stranaka;
- aktivno pomažući sucima i njihovim suradnicima.

Tajništvo je također pridonijelo upravljanju poslovima tog suda, pod nadzorom njegova predsjednika i uz podršku službi institucije.

Zadaće povjerene tajništvu – čija je stalnost, u najmanju ruku prema njihovoj definiciji, u kontrastu s potrebom djelovanja na prikladan i raznovrstan način kako bi se one postigle – izvršavali su marljivi i vrijedni službenici svjesni postavljenih izazova i voljni pridonijeti javnoj pravosudnoj službi Unije.

I. Doprinos pravosudnoj aktivnosti

Tijekom 2018. tajništvo je upisalo 55 395 postupovnih akata u upisnik, na 23 jezika postupka⁴ (od 24 predviđena Poslovnikom Općeg suda), obradilo 4562 podneska (osim tužbi) u neriješenim predmetima, izvršavalo odluke sudske vijeća u obliku mjera upravljanja postupkom odnosno mjera izvođenja dokazâ te pripremilo 1371 sudska obavijest u *Službenom listu Europske unije*.

1| Taj kontekst, koji je detaljno opisao predsjednik Općeg suda u svojoj uvodnoj riječi o aktivnosti Općeg suda u 2018., obilježili su broj riješenih predmeta bez presedana u povijesti institucije (1009) i određeno smanjenje broja novih predmeta (834 u odnosu na 917 u 2017.), što je dovelo do smanjenja od 12 % broja neriješenih predmeta na dan 31. prosinca 2018. (1333 u odnosu na 1508 u 2017.).

2| Na dan 1. siječnja 2018., Opći sud brojio je 46 sudaca. Nakon odlaska jednog suca – koji je bio pozvan preuzeti dužnost na Sudu i kojemu nije imenovan zamjenik – Opći sud od 8. listopada 2018. čini 45 sudaca.

3| Uredba (EU, Euratom) 2015/2422 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2015. o izmjeni Protokola br. 3 o Statutu Suda Europske unije i Uredba (EU, Euratom) 2016/1192 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o prijenosu na Opći sud nadležnosti za odlučivanje u prvom stupnju o sporovima između Europske unije i njezinih službenika (SL 2016., L 200, str. 137.)

4| Od čega jedna tužba na malteškom jeziku.

Iako, naravno, nije moguće iznijeti sve podatke koji daju uvid u količinu posla što ga je obavilo tajništvo, navođenje jednog njihova dijela, osobito statističkih podataka, dovoljno je da posvjedoči o obujmu njegove aktivnosti:

- 9746 podnesenih postupovnih akata uključuje 318 zahtjeva za intervenciju i 197 zahtjeva za povjerljivo postupanje u odnosu na stranke ili u odnosu na javnost;
- vođenje postupaka u skupinama ili nizovima predmeta istodobno je zahtijevalo suradnju unutar sâmog tajništva, s obzirom na višejezičnost postupka, te suradnju sa sudskim vijećima prilikom postupanja po zahtjevima za produljenje rokova, spajanje, intervenciju i eventualno za povjerljivo postupanje u svakom od tih predmeta;
- 12 436 predajnih obrazaca (odnosno više od 1000 mjesечно) koje je pripremilo tajništvo dostavljeno je (u digitaliziranom obliku) kabinetima sudaca za potrebe vođenja predmeta;
- određene su ili naložene stotine mjera upravljanja postupkom i deseci mjera izvođenja dokazâ, među ostalim, u pogledu dostave dokumenata za koje su stranke zatražile povjerljivo postupanje.

Osim toga, 11 administratora zaduženih za upravljanje spisima osiguravalo je službu tajništva prigodom 381 konferencije vijeća i tijekom rasprava koje su održane u 387 predmeta pri čemu su se – nakon svake konferencije odnosno rasprave – uz pripremu spisa, sastavljalici zapisnici koje su potvrđivali suci.

Dva podatka ilustriraju prosječnu količinu spisa koje vodi tajništvo. S jedne strane, 85 % postupovnih akata podnesenih tajništvu putem aplikacije e-Curia imalo je ukupno 823 076 stranica. S druge strane, količina spisa koje tajništvo vodi u 1333 predmeta u kojima je postupak u tijeku na kraju 2018. iznosi 530 dužnih metara.

Nadalje, postupovna pravila koja su stupila na snagu 1. srpnja 2015. i dalje proizvode pozitivne učinke. Dok su neki od tih učinaka bili vidljivi neposredno nakon tog datuma, osobito u području intelektualnog vlasništva (promjena jezičnog režima i ukidanje druge razmjene podnesaka), drugi su učinci – imajući u vidu prirodu uvedenih izmjena – došli na vidjelo tek prilikom daljnje provedbe pravila o kojima je riječ. Tako se Opći sud doista koristio mogućnošću da u predmetima odlučuje presudom, a da ne održi raspravu, osobito ako stranke nisu zatražile njezino održavanje (u 29 % svih postupaka odnosno u 42 % postupaka u području intelektualnog vlasništva). Osim što je prestala potreba za sastavljanjem sažetog izvješća za raspravu, spomenuto njezino neodržavanje omogućilo je i brže rješavanje predmeta (prosječno 16,6 mjeseci bez rasprave u usporedbi s prosječno 25,7 mjeseci s raspravom).

Osim toga, udio izravnih tužbi povodom kojih je odlučeno presudom bez druge razmjene podnesaka pokazuje trend rasta (13 % u odnosu na 10 % u 2017.⁵), pri čemu valja pojasniti da su postupci u pitanjima javne službe oni u kojima se najčešće odustaje od te druge razmjene (32 % u odnosu na 20 % u 2017.).

Naposljeku, raduje smanjenje postotka izravnih tužbi koje treba dopuniti jer ne udovoljavaju formalnim zahtjevima – iako je on i dalje previšok (28 %) – pri čemu se ne uzimaju u obzir tužbe u području intelektualnog vlasništva. U tom području, naime, i dalje postoji problem potrebe za dopunjavanjem svake druge tužbe.

Bez obzira na te općenito pozitivne rezultate pravosudne aktivnosti u 2018. godini, još uvijek je moguće i potrebno istraživati mogućnosti u radu tajništva kojima bi se pridonijelo brzom i učinkovitom vođenju spisa te optimizirali trajanje svih faza postupka i obrada postupovnih akata. Povećanje broja sudaca u sastavu Općeg suda, koje je predviđeno za rujan 2019. i vjerojatno povećanje broja predmeta koje će uslijediti, a na čemu se temeljila reforma ustrojstva institucije, u tom će smislu predstavljati potpuno nov izazov za tajništvo.

5| Postupci koji se odnose na prava intelektualnog vlasništva isključeni su iz tog izračuna jer Poslovnik ne predviđa drugu razmjenu podnesaka u toj vrsti predmeta.

II. Briga za usklađenost

Organizacija i funkcioniranje suda uvelike određuju način na koji tajništvo pristupa unutarnjoj podjeli zadataka i koristi se svojim resursima kako bi što bolje izvršilo svoju misiju podrške.

Konkretno, Opći sud organiziran je u devet vijeća od pet sudaca. Ta vijeća uključuju dva podsastava od tri suca na čijem je čelu predsjednik vijeća od pet sudaca. Kada tajništvo pruža podršku bilo kojem od tih vijeća, mora osigurati istovjetnu obradu svih postupovnih akata (osobito u pogledu vremena potrebnog za takvu obradu). Ono također mora pridonijeti dosljednosti odluka koje o postupovnim pitanjima donose vijeća odnosno predsjednici vijeća, osobito davanjem stručnih savjeta u različitim oblicima i stavljanjem suda na raspolaganje ciljane dokumentacije (*online* objava informacija o postupovnim pitanjima i rješenjima, sastavljanje mjesecnih izvješća o postupovnoj sudske praksi).

Te su zadaće u savršenom suglasju s ciljevima kojima teži Opći sud, a koji se već ostvaruju, među ostalim, češćim upućivanjem predmeta vijećima od pet sudaca i velikom vijeću te upotpunjavaju, u određenoj mjeri, općenitiju zadaću potpredsjednika Općeg suda, a to je razvijanje centra za transverzalnu pravnu analizu s ciljem povećavanja dosljednosti i kvalitete sudske prakse.

U tom pogledu Opći sud želio je proširiti ovlasti svojeg potpredsjednika i predložio je da on može, s jedne strane, izvršavati dužnosti nezavisnog odvjetnika i, s druge strane, predložiti plenarnoj konferenciji upućivanje predmeta vijećima sastavljenima od više od tri suca. U tom smislu predložene su izmjene članka 3. stavka 3. i članka 28. stavka 2. Poslovnika. Izmjene su prihvaćene nakon što je zaprimljeno pozitivno mišljenje Suda i odobrenje Vijeća Europske unije, u skladu s postupkom predviđenim u članku 254. petom stavku UFEU-a⁶.

III. Opsežna reforma: obvezatnost korištenja e-Curijom u postupcima pred Općim sudom

Računalna aplikacija e-Curia, koja je zajednička dvjema sastavnicama Suda Europske unije, omogućava – od studenoga 2011. – podnošenje i dostavu postupovnih akata isključivo elektroničkim putem.

Ambiciozna reforma, čiji je cilj bio e-Curiu učiniti obvezatnom u postupcima pred Općim sudom, započela je 2016. Povećanje broja imatelja korisničkog računa za tu aplikaciju, već dosegnut vrlo visok postotak slučajeva u kojima se postupovni akti Općem судu podnose tim putem, izraženo zadovoljstvo korisnika tim besplatnim i ekološki prihvatljivim sustavom, dovršen ili gotovo dovršen sveobuhvatni proces digitalizacije svih stadija sudskega postupka u većini država članica kao i prednosti povezane s isključivim načinom podnošenja i dostave postupovnih akata neki su od čimbenika zbog kojih je Opći sud predložio prelazak na potpuno digitaliziranu razmjenu između tajništva i zastupnika stranaka.

Države članice i odvjetnici zastupljeni u Vijeću odvjetničkih komora Europe (CCBE) vrlo su pozitivno primili vijest o toj reformi.

Ona je dovršena 1. prosinca 2018., kada je e-Curia postala isključivi način razmjene sudskega dokumenata između zastupnika stranaka i Općeg suda. Navedene izmjene tiču se svih stranaka (tužitelja, tuženika

6| Izmjene Poslovnika Općeg suda (SL 2018., L 240, str. 67.)

i intervenijenata) i svih vrsta postupaka. Predviđene su, međutim, određene iznimke u skladu s načelom pristupa sudu (osobito kada se korištenje e-Curijom pokaže tehnički nemogućim odnosno kada je tužitelj kojeg ne zastupa odvjetnik zatražio besplatnu pravnu pomoć⁷).

Provedba reforme koja se tiče obvezatnosti korištenja e-Curijom uključivala je tri dijela.

Kao prvo, pravni dio reforme zahtijevao je da Vijeće Europske unije odobri izmjene Poslovnika⁷ te da Opći sud doneše novu odluku o podnošenju i dostavi postupovnih akata putem aplikacije e-Curia⁸, nove uvjete korištenja tom aplikacijom, izmjene Praktičnih pravila za provedbu Poslovnika⁹ i novi obrazac zahtjeva za besplatnu pravnu pomoć¹⁰.

Kao drugo, tehnički i organizacijski dio reforme sastojao se od niza intervencija namijenjenih tomu da se informatički sustavi prilagode novim potrebama.

Kao treće, dio reforme koji se odnosio na komunikaciju, a za koji je Opći sud nastojao da bude snažan i održiv, obilovalo je radnjama upućenima raznovrsnoj ciljanoj publici (šira javnost, zastupnici stranaka, uključujući odvjetnike i agente aktivne u postupcima koji su u tijeku pred Općim sudom te osoblje institucije).

Od početka je tu reformu – koja omogućava racionalniju obradu dokumenata – provodilo tajništvo Suda kako bi preduhitrilo očekivane učinke povećanja broja sudaca predviđenog za rujan, u kontekstu treće faze reforme ustroja institucije. Nakon prelaska na obvezatno korištenje e-Curijom, više nema upravljanja većim brojem formata, digitalizacije dokumenata podnesenih u papirnatom obliku te dvostrukog unošenja u bazu podataka i provjere sukladnosti akta podnesenog u papirnatom obliku u slučaju u kojem je on prethodno podnesen telefaksom. Pojednostavljenje pravila o podnošenju postupovnih dokumenata (osobito napuštanje obveze podnošenja ovjerenih preslika izvornika) također bi trebalo pridonijeti smanjenju broja tužbi koje treba dopuniti.

Uspješna provedba tog ambicioznog projekta ne bi bila moguća bez pune uključenosti osoblja tajništva, kao ni bez potpore suda, osobito njegovog Odbora za poslovnik, tajništva Suda, Glavne uprave za višejezičnost, Uprave za informacijske tehnologije, Uprave za komunikaciju i Odjela za stručno ospozobljavanje.

IV. Ostali oblici podrške sudu

Tajništvo je surađivalo s predsjednikom i potpredsjednikom Općeg suda, sa svim sudskim vijećima i s osobljem kabineta sudaca, u njihovu svakodnevnom radu. Potonji su tako i ove godine mogli računati na stalnu raspoloživost službenika tajništva i iskoristiti njihovo iskustvo u pogledu tehnike odvijanja postupka. U tom pogledu, povećanje broja sudaca i njihovih suradnika, do kojeg je došlo provedbom reforme ustroja institucije, ponovno je imalo za učinak znatno povećanje broja internih zahtjeva upućenih tajništvu.

Dokazujući svoju fleksibilnost, tajništvo je istodobno nastavilo težiti sinergiji i učinkovitosti, prilagođavati se ograničenjima svojstvenima radu suda kojemu se povećao broj članova i usavršavati svoje metode rada. U međuinstitucijskom kontekstu, razvijena suradnja između tajništva žalbenih vijeća Ureda Europske unije za intelektualno vlasništvo (EUIPO) i tajništva Općeg suda omogućila je, s jedne strane, uvođenje tehničkih

7| Izmjene Poslovnika Općeg suda (SL 2018., L 240, str. 68.)

8| Odluka Općeg suda od 11. srpnja 2018. o podnošenju i dostavi postupovnih akata putem aplikacije e-Curia (SL 2018., L 240, str. 72.)

9| Izmjene Praktičnih pravila za provedbu Poslovnika Općeg suda (SL 2018., L 294, str. 23. i ispravak SL 2018., L 296, str. 40.)

10| Obrazac zahtjeva za besplatnu pravnu pomoć (SL 2018., L 306, str. 61.)

sredstava potrebnih za cijelovito prenošenje suda upravnog spisa žalbenih vijeća isključivo u digitaliziranom obliku i, s druge strane, automatizirano prenošenje određenih informacija tim vijećima čim postanu dostupne na internetskoj stranici Curia¹¹.

Naposljeku, posredstvom tajnika Općeg suda i svojih predstavnika, tajništvo nastavlja pružati podršku različitim tijelima suda (osobito plenarnoj konferenciji, konferenciji predsjednika vijeća i Odboru za poslovnik) kao i drugim odborima i radnim skupinama, prema potrebi ili naravi teme o kojoj se raspravlja.

V. Upravni poslovi

Zbog različitih čimbenika povećao se udio resursa koje tajništvo posvećuje upravnim poslovima.

Kao prvo, porasli su troškovi upravljanja sudom kojemu se povećao broj članova, što uključuje pripremu sastanaka odbora i radnih skupina (dnevni red, proučavanje spisa, sastavljanje zapisnika) i sve veću različitost tema koje se obrađuju.

Kao drugo, još uvjek su znatni troškovi upravljanja službom i službenicima, praćenja informatičkih projekata, koordinacije, komunikacije i kruženja informacija.

Naposljeku, tajništvo je, kao administrativna služba, odgovaralo na mnoge druge zahtjeve koji su mu upućeni. Tako su poduzete mjere s ciljem:

- usklađivanja s normativnim zahtjevima namijenjenima očuvanju okoliša (sustav „EMAS“ – Eco-Management and Audit Scheme) putem aktivnosti promicanja svijesti, u koordinaciji s ostalim administrativnim tijelima institucije i s kabinetima sudaca;
- davanja punog učinka mehanizmu zaštite krajnje osjetljivih podataka u predmetima koje odredi predsjednik Općeg suda;
- provedbe pravila proizišlih iz nove Financijske uredbe¹²;
- brige da institucije, tijela, uredi i agencije Unije poštuju uredbu koja se odnosi na obradu osobnih podataka¹³. Kako bi se uzela u obzir postojeća situacija proizišla iz razvoja uloga i odgovornosti, tajništvo je imenovalo osobu odgovornu za zaštitu osobnih podataka (uz osobe odgovorne za IT i EMAS), koja je član mreže osoba odgovornih za zaštitu osobnih podataka na razini institucije.

Valja istaknuti opći trend povećanja vanjskih troškova koji proizlazi iz činjenice da valja uskladiti dokumentaciju i postupke unutar službi, a da su sredstva koja su na raspolaganju nepromijenjena. Riječ je o novoj situaciji s kojom se tajništvo suočava prilikom obavljanja svojih zadaća u okviru suda kojemu se povećao broj članova.

11| EUIPO je bio tužnik u 42,5 % novih predmeta u 2018. (bez posebnih postupaka).

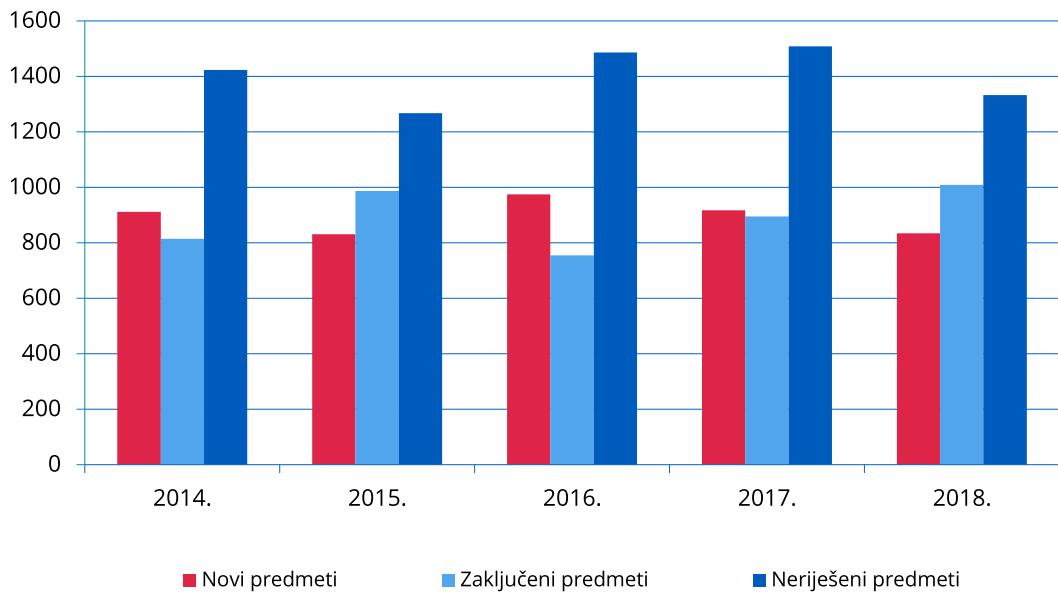
12| Uredba (EU, Euratom) 2018/1046 Europskog parlamenta i Vijeća od 18. srpnja 2018. o finansijskim pravilima koja se primjenjuju na opći proračun Unije, o izmjeni uredaba (EU) br. 1296/2013, (EU) br. 1301/2013, (EU) br. 1303/2013, (EU) br. 1304/2013, (EU) br. 1309/2013, (EU) br. 1316/2013, (EU) br. 223/2014, (EU) br. 283/2014 i Odluke br. 541/2014/EU te o stavljanju izvan snage Uredbe (EU, Euratom) br. 966/2012 (SL 2018., L 193., str. 1.)

13| Uredba (EU) 2018/1725 Europskog parlamenta i Vijeća od 23. listopada 2018. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka u institucijama, tijelima, uredima i agencijama Unije i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Uredbe (EZ) br. 45/2001 i Odluke br. 1247/2002/EZ (SL 2018., L 295, str. 39.)

D | SUDSKA STATISTIKA OPĆEG SUDA

I. Opća aktivnost Općeg suda – Novi, zaključeni i neriješeni predmeti (2014.-2018.)	217
II. Novi predmeti – Vrste postupaka (2014.-2018.)	218
III. Novi predmeti – Vrste pravnog sredstva (2014.-2018.)	219
IV. Novi predmeti – Predmet pravnog sredstva (2014.-2018.)	220
V. Zaključeni predmeti – Vrste postupaka (2014.-2018.)	221
VI. Zaključeni predmeti – Predmet pravnog sredstva (2018.)	222
VII. Zaključeni predmeti – Predmet pravnog sredstva (2014.-2018.)	223
VIII. Zaključeni predmeti – Sastav suda (2014.-2018.)	224
IX. Zaključeni predmeti – Trajanje postupaka u mjesecima (2014.-2018.)	225
X. Trajanje postupaka u mjesecima (2014.-2018.)	226
XI. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Vrste postupaka (2014.-2018.)	227
XII. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Predmet pravnog sredstva (2014.-2018.)	228
XIII. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Sastav suda (2014.-2018.)	229
XIV. Razno – Postupci privremene pravne zaštite (2014.-2018.)	230
XV. Razno – Ubrzani postupci (2014.-2018.)	231
XVI. Razno – Odluke Općeg suda protiv kojih je Sudu podnesena žalba (1990.-2018.)	232
XVII. Razno – Podjela žalbi podnesenih Sudu prema vrsti postupka (2014.-2018.)	233
XVIII. Razno – Ishodi žalbenih postupaka pred Sudom (2018.)	234
XIX. Razno – Ishodi žalbenih postupaka pred Sudom (2014.-2018.)	235
XX. Razno – Opći trend (1989.-2018.)	236
XXI. Djelatnost tajništva Općeg suda (2015.-2018.)	237
XXII. Načini predaje postupovnih akata pred Općim sudom	238
XXIII. Stranice podnesene putem e-Curije (2014.-2018.)	239
XXIV. Obavijesti u <i>Službenom listu Europske unije</i> (2014.-2018.)	240
XXV. Raspravljeni predmeti (2014.-2018.)	241

I. Opća aktivnost Općeg suda – Novi, zaključeni i neriješeni predmeti (2014.-2018.)^{1 2}

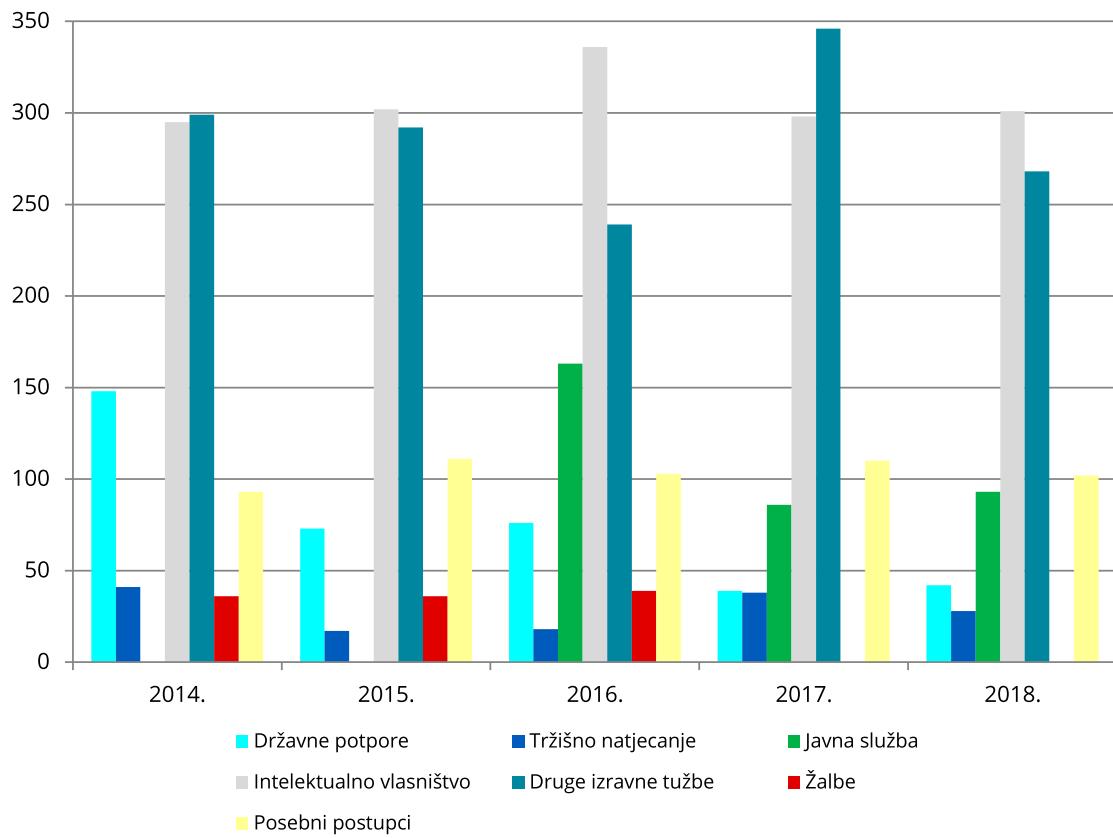
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Novi predmeti	912	831	974	917	834
Zaključeni predmeti	814	987	755	895	1009
Neriješeni predmeti	1423	1267	1486	1508	1333

1| Ako nije drugačije naznačeno, ova tablica i tablice na sljedećim stranicama uzimaju u obzir posebne postupke.

„Posebnim postupcima“ smatraju se: prigovor protiv presude zbog ogluhe (članak 41. Statuta Suda; članak 166. Poslovnika Općeg suda); prigovor trećeg (članak 42. Statuta Suda; članak 167. Poslovnika Općeg suda); tumačenje presuda i rješenja (članak 43. Statuta Suda; članak 168. Poslovnika Općeg suda); ponavljanje postupka (članak 44. Statuta Suda; članak 169. Poslovnika Općeg suda); zahtjev za besplatnu pravnu pomoć (članak 148. Poslovnika Općeg suda); ispravci presuda i rješenja (članak 164. Poslovnika Općeg suda); propust Općeg suda da odluči (članak 165. Poslovnika Općeg suda) i spor o troškovima čiju je naknadu moguće tražiti (članak 170. Poslovnika Općeg suda).

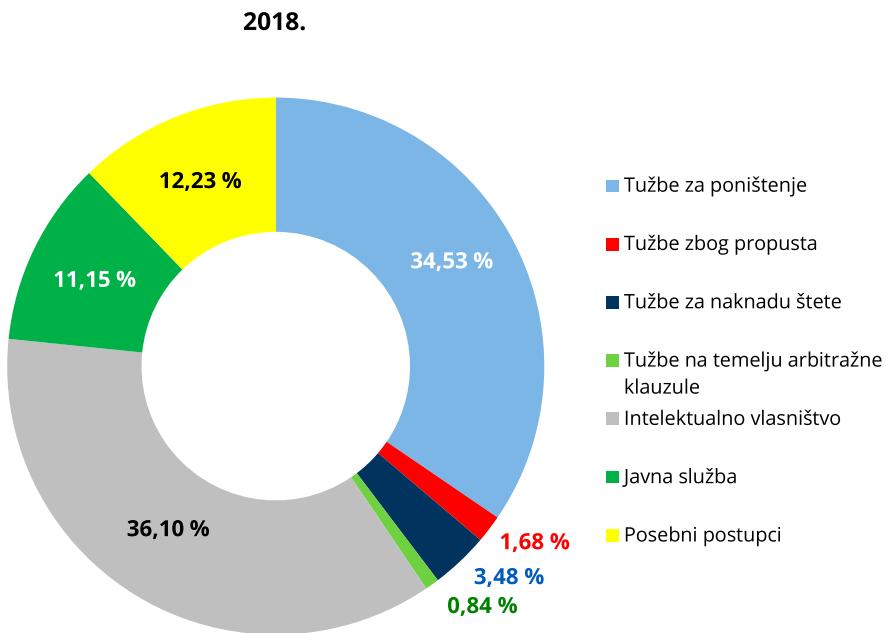
2| Osim ako nije drukčije naznačeno, ova tablica i tablice na sljedećim stranicama ne uzimaju u obzir postupke privremene pravne zaštite.

II. Novi predmeti – Vrste postupaka (2014.-2018.)

^{1|} 1. rujna 2016. 123 službenička predmeta i 16 posebnih postupaka iz tog područja premješteno je na Opći sud.

III. Novi predmeti – Vrste pravnog sredstva (2014.-2018.)

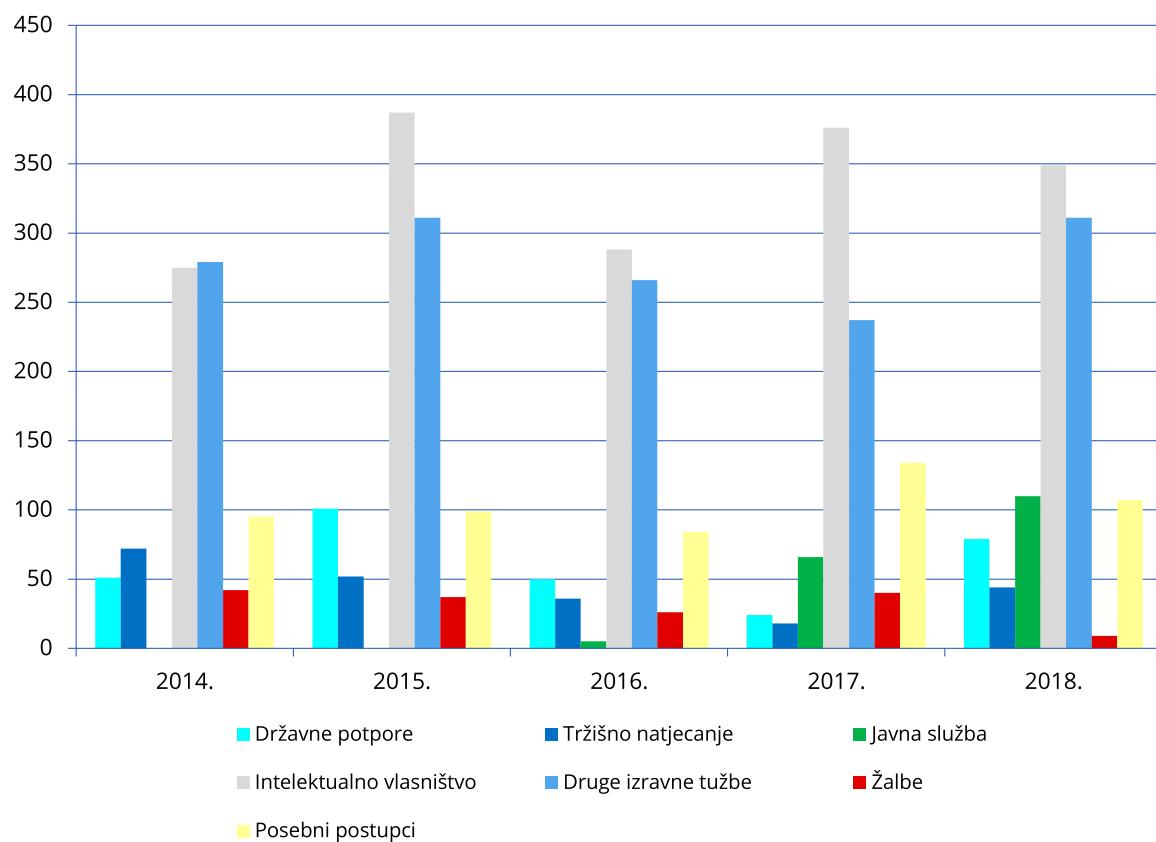

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Tužbe za poništenje	423	332	297	371	288
Tužbe zbog propusta	12	5	7	8	14
Tužbe za naknadu štete	39	30	19	23	29
Tužbe na temelju arbitražne klauzule	14	15	10	21	7
Intelektualno vlasništvo	295	302	336	298	301
Javna služba			163	86	93
Žalbe	36	36	39		
Posebni postupci	93	111	103	110	102
Ukupno	912	831	974	917	834

IV. Novi predmeti – Predmet pravnog sredstva (2014.-2018.)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Arbitražna klauzula	14	15	10	21	7
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	8		3	1	
Državljanstvo Unije	1				
Državne potpore	148	73	76	39	42
Ekonomski i monetarna politika	4	3	23	98	27
Ekonomski, socijalna i teritorijalna kohezija	3	5	2	3	
Energija	3	3	4	8	1
Finansijske odredbe (proračun, finansijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)	4	7	4	5	4
Industrijska politika	2				
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	295	303	336	298	301
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	2	10	8	2	1
Javna nabava	16	23	9	19	15
Javno zdravlje	11	2	6	5	9
Kultura			1		
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	69	55	28	27	40
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport		3	1		1
Okoliš	10	5	6	8	7
Oporezivanje	1	1	2	1	2
Područje slobode, sigurnosti i pravde	1		7		2
Poljoprivreda	15	37	20	22	25
Pravo društava	1	1			
Pravo institucija	67	53	52	65	71
Približavanje zakonodavstava		1	1	5	3
Pristup dokumentima	17	48	19	25	21
Promet	1				1
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	3	5	6	10	4
Sloboda poslovnog nastana	1				1
Slobodno kretanje kapitala		2	1		1
Slobodno kretanje osoba		1	1	1	1
Slobodno kretanje robe		2	1		
Slobodno pružanje usluga	1		1		
Socijalna politika	1		1		1
Transeuropske mreže				2	1
Trgovinska politika	31	6	17	14	15
Tržišno natjecanje	41	17	18	38	28
Vanjsko djelovanje Europske unije	2	1	2	2	2
Zajednička ribarstvena politika	3		1	2	3
Zajednička vanjska i sigurnosna politika			1		
Zaštita potrošača	1	2	1		1
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	777	684	669	721	638
Posebni postupci	93	111	103	110	102
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	42	36	202	86	94
SVEUKUPNO	912	831	974	917	834

V. Zaključeni predmeti – Vrste postupaka (2014.-2018.)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Državne potpore	51	101	50	24	79
Tržišno natjecanje	72	52	36	18	44
Javna služba			5	66	110
Intelektualno vlasništvo	275	387	288	376	349
Druge izravne tužbe	279	311	266	237	311
Žalbe	42	37	26	40	9
Posebni postupci	95	99	84	134	107
Ukupno	814	987	755	895	1009

VI. Zaključeni predmeti – Predmet pravnog sredstva (2018.)

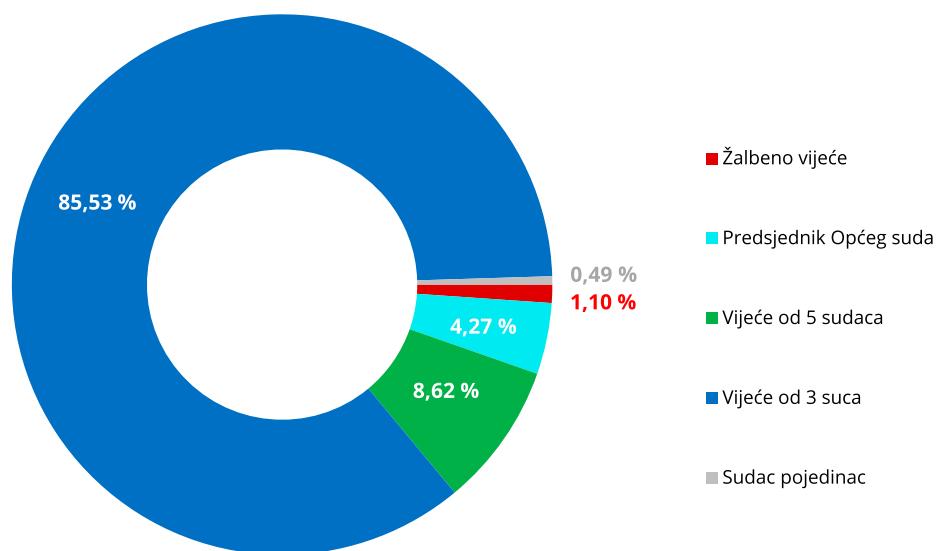
	Presude	Rješenja	Ukupno
Arbitražna klauzula	5	2	7
Carinska unija i zajednička carinska tarifa		1	1
Državne potpore	45	34	79
Ekonomski i monetarna politika	10	6	16
Ekonomski, socijalna i teritorijalna kohezija	4		4
Energija	4	2	6
Financijske odredbe (proračun, finansijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)		5	5
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	267	82	349
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	5	2	7
Javna nabava	9	11	20
Javno zdravlje	3	2	5
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	30	12	42
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport	3		3
Okoliš	6	5	11
Područje slobode, sigurnosti i pravde		3	3
Poljoprivreda	25		25
Pravo institucija	29	35	64
Približavanje zakonodavstava		1	1
Pristup dokumentima	58	9	67
Promet		1	1
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	4		4
Slobodno kretanje osoba		1	1
Socijalna politika	1		1
Transeuropske mreže		1	1
Trgovinska politika	8	2	10
Tržišno natjecanje	39	5	44
Vanjsko djelovanje Europske unije		2	2
Zajednička ribarstvena politika		2	2
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	1		1
Zaštita potrošača	1		1
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	557	226	783
Posebni postupci		107	107
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	87	32	119
SVEUKUPNO	644	365	1009

VII. Zaključeni predmeti – Predmet pravnog sredstva (2014.-2018.) (presude i rješenja)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Arbitražna klauzula	10	2	17	17	7
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	6	4	3	5	1
Državljanstvo Unije	1				
Državne potpore	51	101	50	24	79
Ekonomski i monetarna politika	13	9	2	6	16
Ekonomski, socijalna i teritorijalna kohezija	1	6	1	12	4
Energija	3	1	3	3	6
Finansijske odredbe (proračun, finansijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)		5	1	5	5
Industrijska politika		2			
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	275	388	288	376	349
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	1	2	6	12	7
Javna nabava	18	22	20	16	20
Javno zdravlje	10	15	3	3	5
Kultura			1	1	
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	68	60	70	26	42
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport	2		1		3
Okoliš	10	18	4	3	11
Oporezivanje	2	1		3	
Područje slobode, sigurnosti i pravde	1			5	3
Poljoprivreda	15	32	34	21	25
Pravo društava		1			
Pravo institucija	33	58	46	54	64
Približavanje zakonodavstava	13		1	2	1
Pridruživanje prekomorskih zemalja i područja	1				
Pristup dokumentima	23	21	13	14	67
Pristupanje novih država		1			
Promet	3	3			1
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	3	9	8	4	4
Sloboda poslovnog nastana		1			
Slobodno kretanje kapitala		2	1		
Slobodno kretanje osoba		1		2	1
Slobodno kretanje robe		2	1		
Slobodno pružanje usluga	1		1		
Socijalna politika			1		1
Transeuropske mreže	1		2		1
Trgovinska politika	18	24	21	15	10
Tržišno natjecanje	72	52	36	18	44
Turizam	1				
Vanjsko djelovanje Europske unije		2		4	2
Zajednička ribarstvena politika	15	3	2	2	2
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	2	1			1
Zaštita potrošača		2	1	1	1
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	673	851	638	654	783
Posebni postupci	95	99	84	134	107
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	46	37	33	107	119
SVEUKUPNO	814	987	755	895	1009

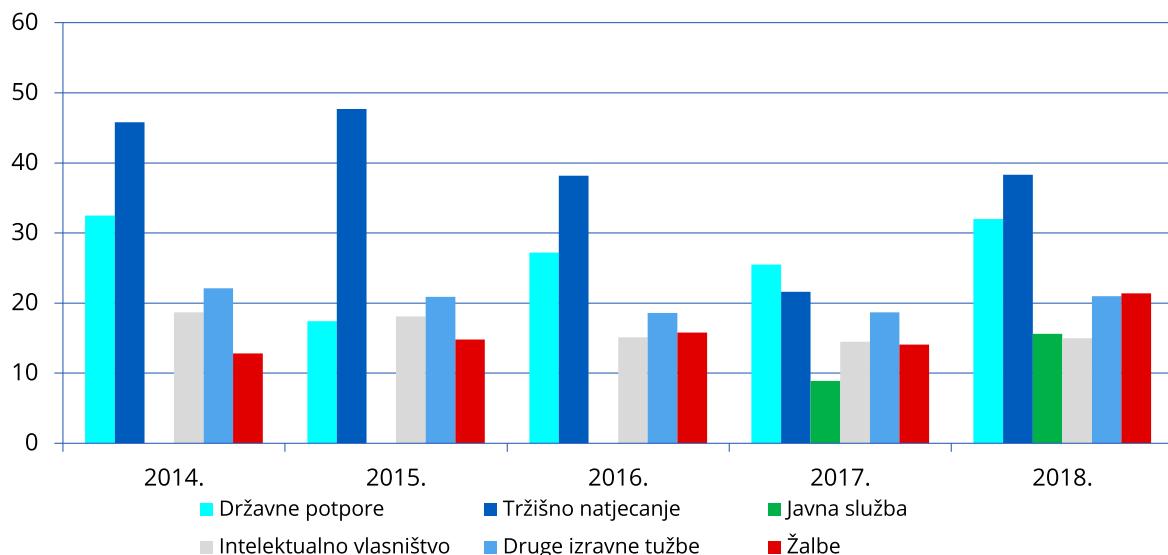
VIII. Zaključeni predmeti – Sastav suda (2014.-2018.)

2018.

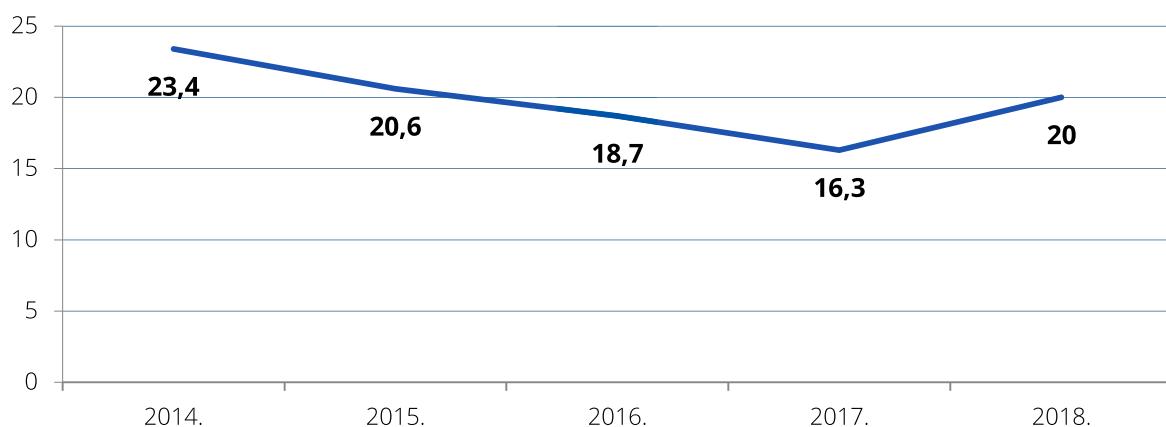

	2014.			2015.			2016.			2017.			2018.		
	Presude	Rješenja	Ukupno												
Žalbeno vijeće	21	32	53	23	14	37	25	13	38	29	17	46	9	2	11
Predsjednik Općeg suda		46	46		44	44		46	46		80	80		43	43
Vijeće od 5 sudaca	9	7	16	8	3	11	10	2	12	13	5	18	84	3	87
Vijeće od 3 suca	398	301	699	538	348	886	408	246	654	450	301	751	546	317	863
Sudac pojedinac				1	8	9	5		5			5			5
Ukupno	428	386	814	570	417	987	448	307	755	492	403	895	644	365	1009

IX. Zaključeni predmeti – Trajanje postupaka u mjesecima (2014.-2018.)¹ (presude i rješenja)

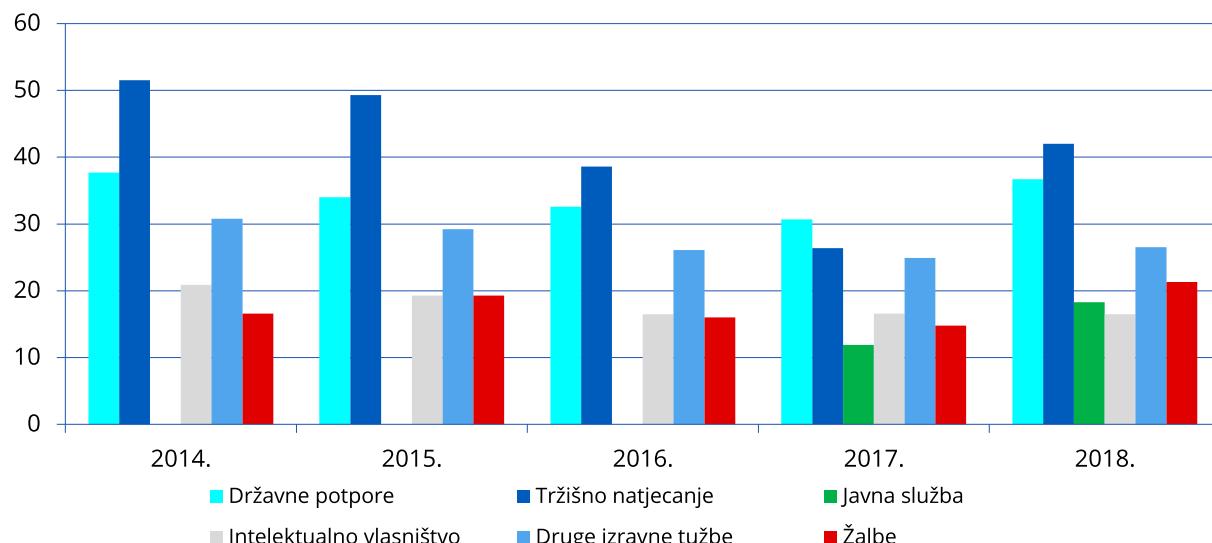

Trajanje postupaka (u mjesecima) Svi predmeti riješeni presudom ili rješenjem

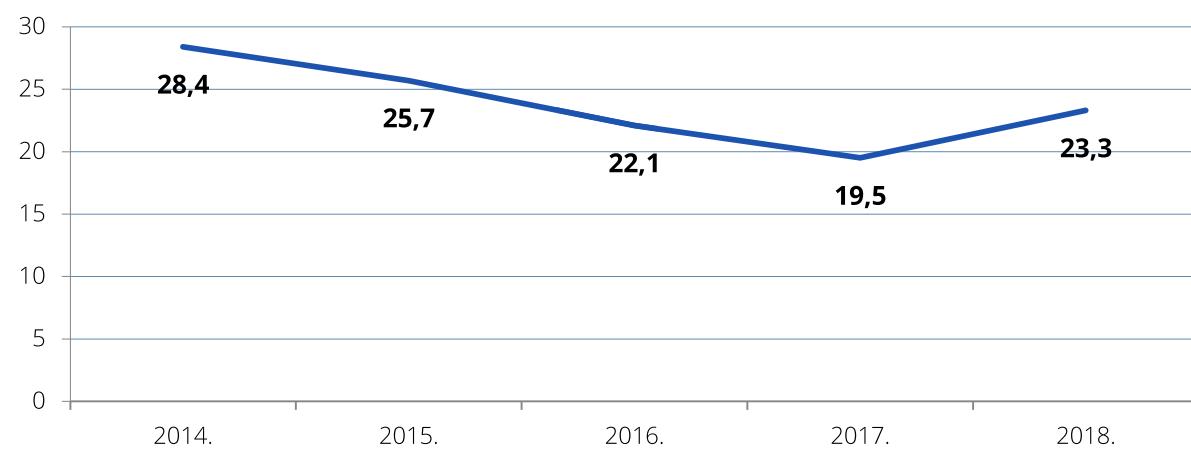

1| Trajanje se izražava u mjesecima i desetinama mjeseca. Izračun prosječnog trajanja postupaka ne uzima u obzir: predmete u kojima je donesena međupresuda; posebne postupke, žalbe na odluke o privremenoj pravnoj zaštiti i o zahtjevima za intervenciju; službeničke predmete prebačene na Opći sud 1. rujna 2016.
Prosječno trajanje postupka u službeničkim predmetima prebačenima na Opći sud 1. rujna 2016., i u kojima je Opći sud odlučio presudom ili rješenjem, iznosi 20,3 mjeseca (uzimajući u obzir razdoblje pred Službeničkim sudom i pred Općim sudom).

X. Trajanje postupaka u mjesecima (2014.-2018.)¹ (presude)

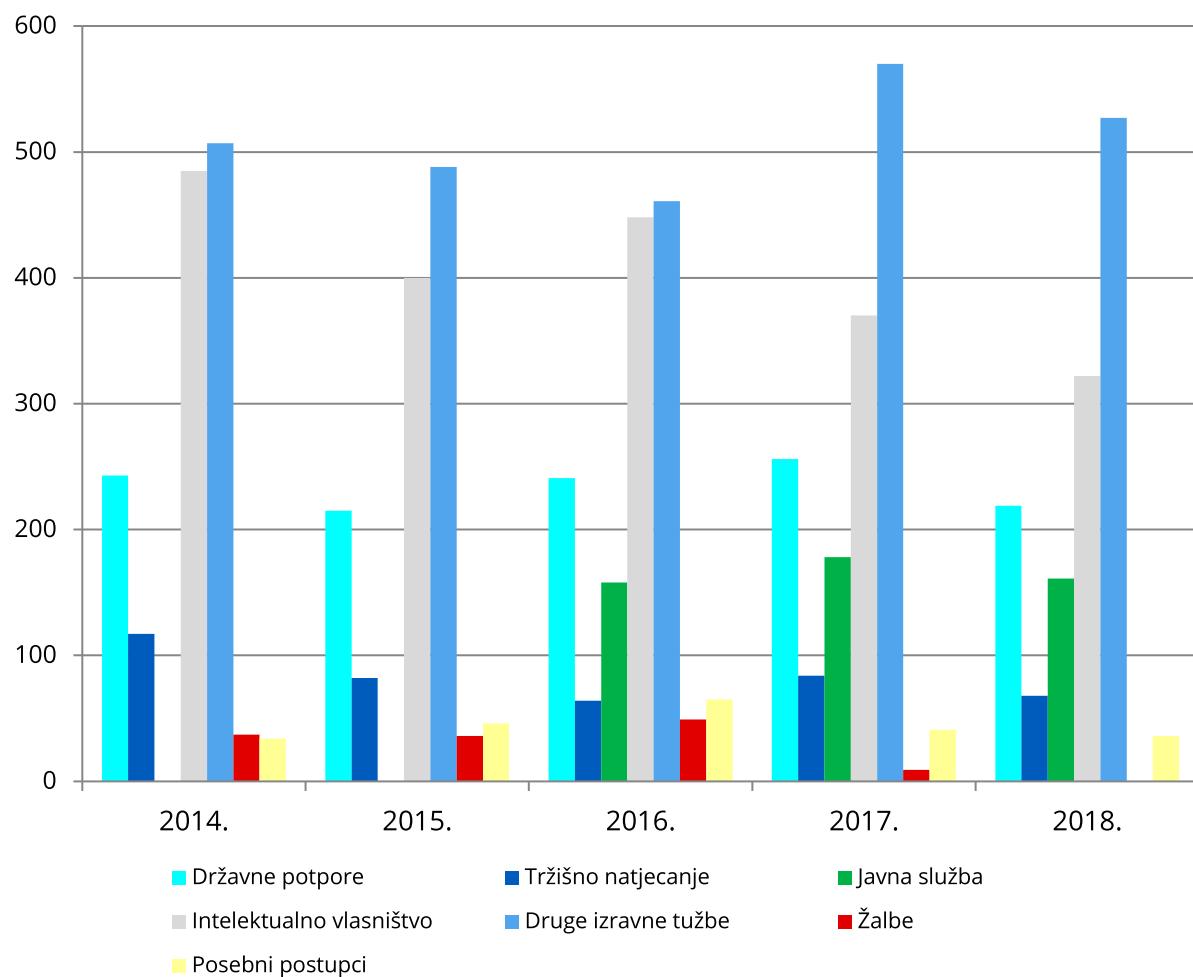

Trajanje postupaka (u mjesecima) Svi predmeti riješeni presudom

1| Trajanje se izražava u mjesecima i desetinama mjeseca. Izračun prosječnog trajanja postupaka ne uzima u obzir: predmete u kojima je donesena međupresuda; posebne postupke, žalbe na odluke o privremenoj pravnoj zaštiti i o zahtjevima za intervenciju; službeničke predmete prebačene na Opći sud 1. rujna 2016.
Prosječno trajanje postupka u službeničkim predmetima prebačenima na Opći sud 1. rujna 2016., i u kojima je Opći sud odlučio presudom, iznosi 23,2 mjeseca (uzimajući u obzir razdoblje pred Službeničkim sudom i pred Općim sudom).

XI. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Vrste postupaka (2014.-2018.)

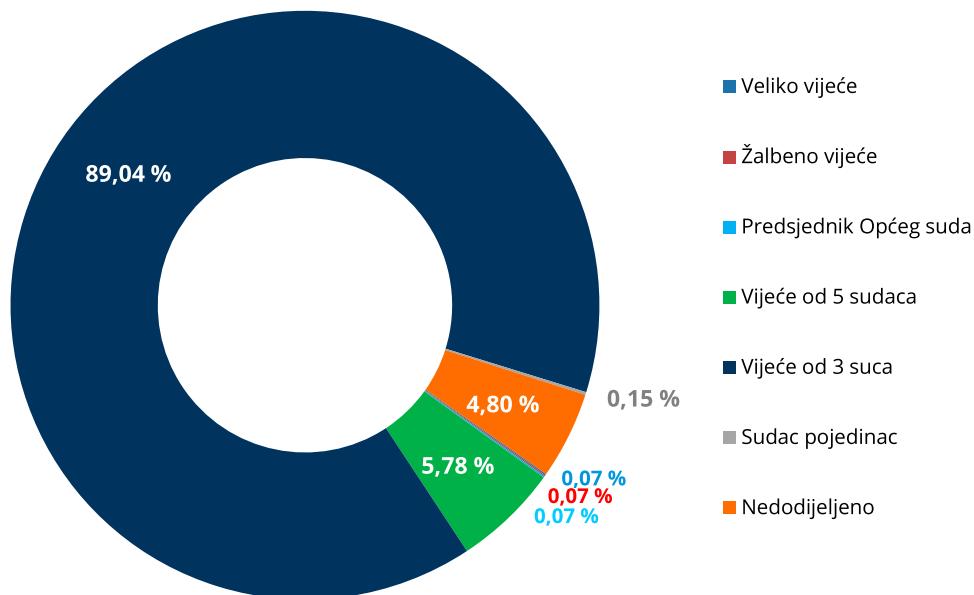
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Državne potpore	243	215	241	256	219
Tržišno natjecanje	117	82	64	84	68
Javna služba			158	178	161
Intelektualno vlasništvo	485	400	448	370	322
Druge izravne tužbe	507	488	461	570	527
Žalbe	37	36	49	9	
Posebni postupci	34	46	65	41	36
Ukupno	1423	1267	1486	1508	1333

XII. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Predmet pravnog sredstva (2014.-2018.)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Arbitražna klauzula	17	30	23	27	27
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	9	5	5	1	
Državne potpore	243	215	241	256	219
Ekonomski i monetarni politika	9	3	24	116	127
Ekonomski, socijalni i teritorijalni kohezija	15	14	15	6	2
Energija	1	3	4	9	4
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)	5	7	10	10	9
Industrijska politika	2				
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	485	400	448	370	322
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	9	17	19	9	3
Javna nabava	34	35	24	27	22
Javno zdravlje	17	4	7	9	13
Kultura	1	1	1		
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	108	103	61	62	60
Obrazovanje, strukovno osposobljavanje, mladež i sport		3	3	3	1
Okoliš	18	5	7	12	8
Oporezivanje			2		2
Područje slobode, sigurnosti i pravde			7	2	1
Poljoprivreda	51	56	42	43	43
Pravo društava	1	1	1	1	1
Pravo institucija	84	79	85	96	103
Približavanje zakonodavstava		1	1	4	6
Pristup dokumentima	32	59	65	76	30
Pristupanje novih država	1				
Promet	3				
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)	14	10	8	14	14
Sloboda poslovnog nastana	1				1
Slobodno kretanje kapitala					1
Slobodno kretanje osoba			1		
Socijalna politika	1	1	1	1	1
Transeuropske mreže	2	2		2	2
Trgovinska politika	58	40	36	35	40
Tržišno natjecanje	117	82	64	84	68
Vanjsko djelovanje Europske unije	3	2	4	2	2
Zajednička ribarstvena politika	5	2	1	1	2
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	1		1	1	
Zaštita potrošača	2	2	2	1	1
Ukupno Ugovor o EZ-u/FEU-u	1349	1182	1213	1280	1135
Posebni postupci	34	46	65	41	36
Pravilnik o osobljtu za dužnosnike	40	39	208	187	162
SVEUKUPNO	1423	1267	1486	1508	1333

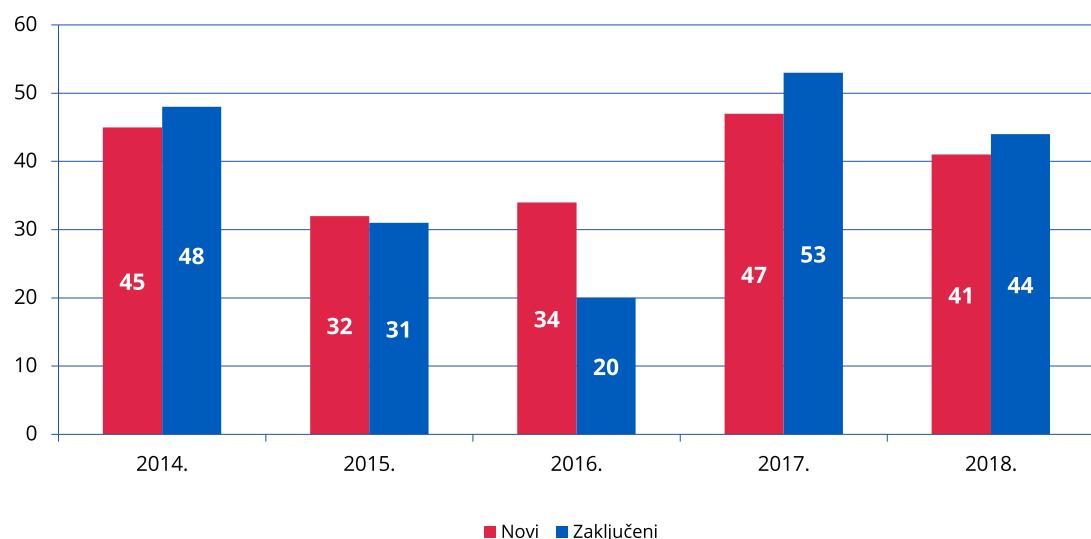
XIII. Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca – Sastav suda (2014.-2018.)

2018.

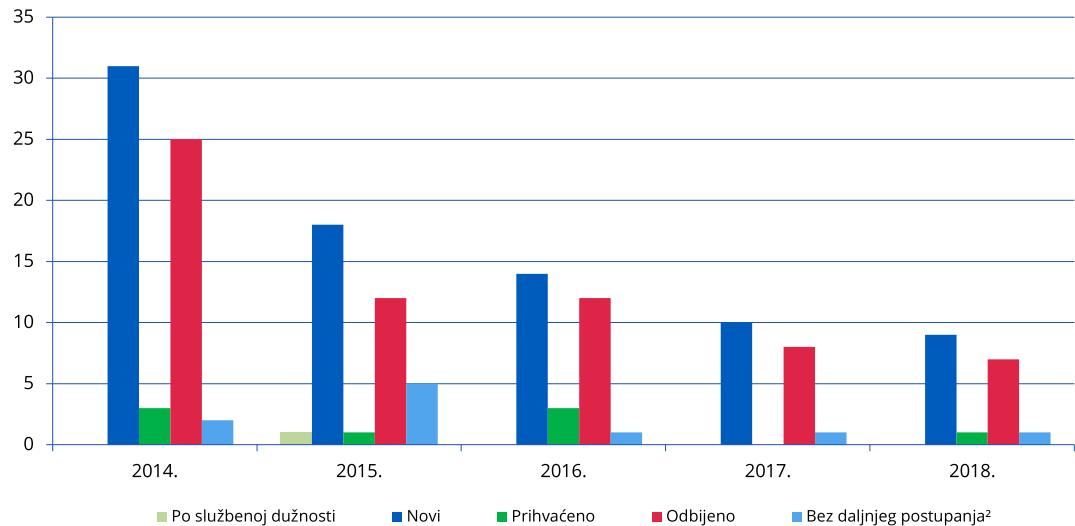
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Veliko vijeće					1
Žalbeno vijeće	37	48	51	11	1
Predsjednik Općeg suda	1	12	12	1	1
Vijeće od 5 sudaca	15	6	23	100	77
Vijeće od 3 suca	1272	1099	1253	1323	1187
Sudac pojedinac		1			2
Nedodijeljeno	98	101	147	73	64
Ukupno	1423	1267	1486	1508	1333

XIV. Razno – Postupci privremene pravne zaštite (2014.-2018.)

	Novi postupci privremene pravne zaštite	Zaključeni postupci privremene pravne zaštite	Ishod postupka		
			Prihvaćeno	Brisanje predmeta/ Obustava postupka	Odbijeno
Državne potpore	1	4	1		3
Ekonomski i monetarna politika	2	1			1
Financijske odredbe (proračun, financijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)	2	2		1	1
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	1	1			1
Javna nabava	6	8	1	3	4
Javno zdravlje	1	2			2
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	1	1			1
Oporezivanje	1	1			1
Poljoprivreda	9	7			7
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	8	7			7
Pravo institucija	5	5		2	3
Pristup dokumentima	1	2			2
Tržišno natjecanje	2	2			2
Zajednička ribarstvena politika	1	1			1
Ukupno	41	44	2	6	36

XV. Razno – Ubrzani postupci (2014.-2018.)¹

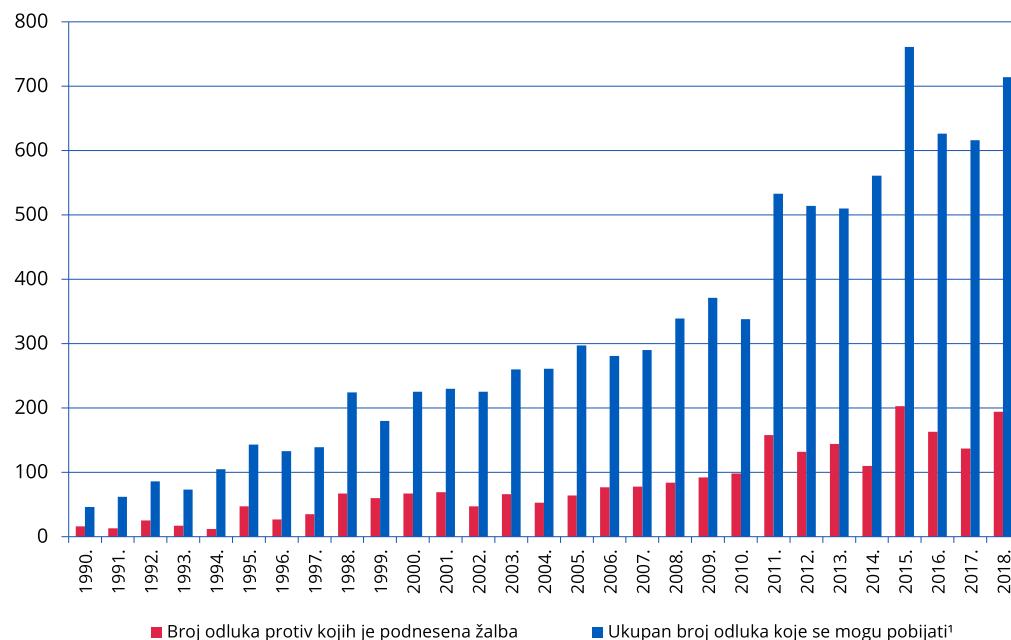

	2014.				2015.				2016.				2017.				2018.			
	Po službenoj dužnosti		Ishod postupka		Po službenoj dužnosti		Ishod postupka		Po službenoj dužnosti		Ishod postupka		Po službenoj dužnosti		Ishod postupka		Po službenoj dužnosti		Ishod postupka	
	Novi	Prihváćeno	Odbijeno	Bez daljnog postupanja ²	Novi	Prihváćeno	Odbijeno	Bez daljnog postupanja ²	Novi	Prihváćeno	Odbijeno	Bez daljnog postupanja ²	Novi	Prihváćeno	Odbijeno	Bez daljnog postupanja ²	Novi	Prihváćeno	Odbijeno	Bez daljnog postupanja ²
Državne potpore	13	2	10		3	2			2								1	1		
Ekonomska i monetarna politika					1	1														
Javna nabava	1	2	1	1	1	1			1	1	1		1	1			1	1		
Javno zdravlje	3	1	1	1					1	1										
Mjere ograničavanja (vanjsko djelovanje)	9	9			4	4			1	1										
Okoliš	1					1														
Područje slobode, sigurnosti i pravde									3	3							1	1		
Poljoprivreda					1	1											1	1		
Pravilnik o osoblju za dužnosnike					1	1			1	1	1		1	1			2	2		
Pravo institucija	1		1	2		2			2	2	2		5	4	1					
Pristup dokumentima	2	2		2	2				2	2	2		2	1			1			
Slobodno kretanje kapitala					2	2														
Slobodno kretanje robe									1	1										
Trgovinska politika									1	1										
Tržišno natjecanje	1	1							1	1			1	1			3	1	2	
Vanjsko djelovanje Europske unije					1	1														
Zaštita potrošača																	1			
Ukupno	31	3	25	2	1	18	1	12	5	14	3	12	1	10	8	1	9	1	7	1

1| Ubrzano postupanje u predmetu pred Općim sudom moguće je odrediti na zahtjev jedne od glavnih stranaka, te, od 1. srpnja 2015., po službenoj dužnosti.

2| U kategoriju „bez daljnog postupanja“ pripadaju sljedeći slučajevi: povlačenje zahtjeva, odustanak te predmeti u kojima je odlučeno rješenjem i prije donošenja odluke o zahtjevu za ubrzani postupak.

XVI. Razno – Odluke Općeg suda protiv kojih je Sudu podnesena žalba (1990.-2018.)

1| Ukupan broj odluka koje se mogu pobijati – presude, rješenja u postupku privremene pravne zaštite i rješenja o odbijanju intervencije te sva rješenja kojima se završava postupak, osim onih o brisanju i ustupanju predmeta – kojima je istekao rok za žalbu ili protiv kojih je žalba podnesena.

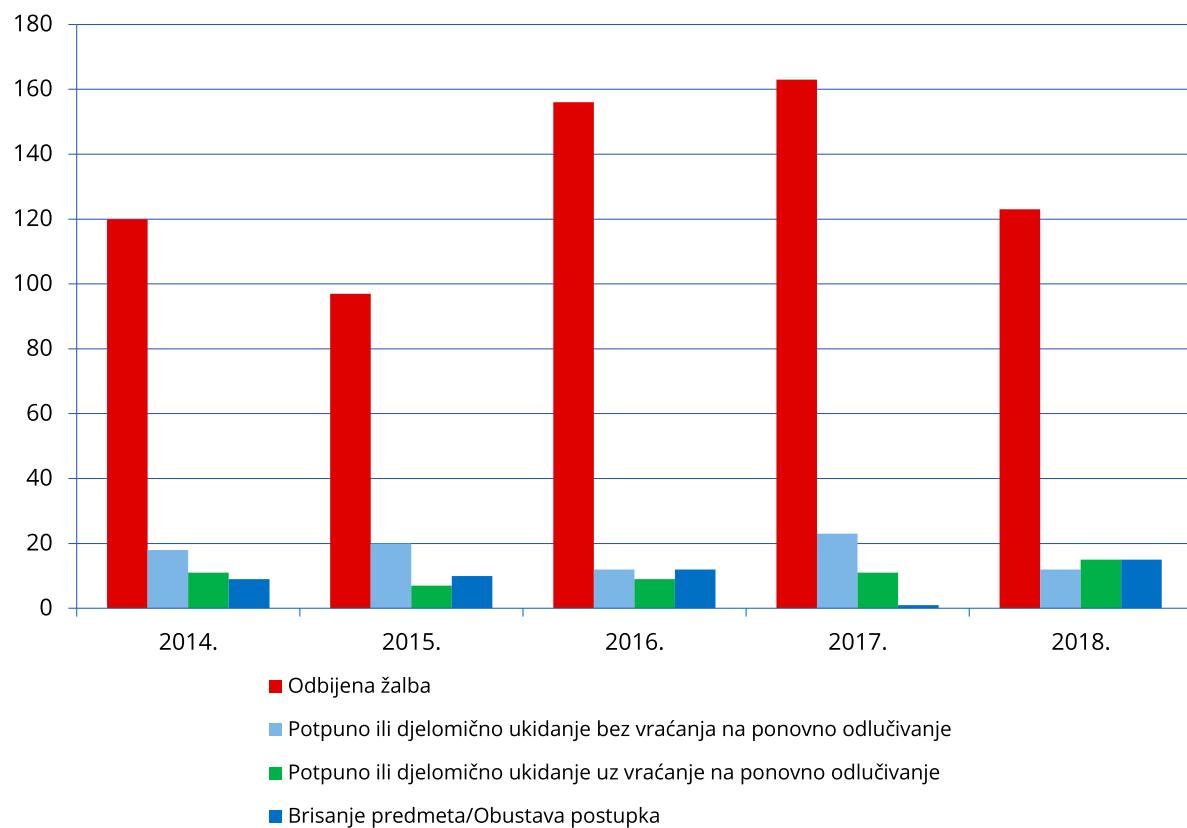
XVII. Razno – Podjela žalbi podnesenih Sudu prema vrsti postupka (2014.-2018.)

	2014.				2015.				2016.				2017.				2018.			
	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %	Odluke protiv kojih je podnesena žalba	Odluke koje se mogu pobijati	Žalbe u %		
Državne potpore	15	77	19 %	22	75	29 %	23	56	41 %	8	25	32 %	20	55	36 %					
Tržišno natjecanje	15	44	34 %	32	61	52 %	17	41	41 %	5	17	29 %	21	35	60 %					
Javna služba										8	37	22 %	15	79	19 %					
Intelektualno vlasništvo	33	209	16 %	64	333	19 %	48	276	17 %	52	298	17 %	68	295	23 %					
Druge izravne tužbe	47	231	20 %	85	290	29 %	75	253	30 %	61	236	26 %	69	249	28 %					
Žalbe						2														
Posebni postupci										3	3	100 %	1	1	100 %					
Ukupno	110	561	20 %	203	761	27 %	163	626	26 %	137	616	22 %	194	714	27 %					

XVIII. Razno – Ishodi žalbenih postupaka pred Sudom (2018.) (presude i rješenja)

	Odbijena žalba	Potpuno ili djelomično ukidanje bez vraćanja na ponovno odlučivanje	Potpuno ili djelomično ukidanje uz vraćanje na ponovno odlučivanje	Brisanje predmeta/Obustava postupka	Ukupno
Arbitražna klauzula	3				3
Carinska unija i zajednička carinska tarifa	1	1			2
Državne potpore	11	5	5		21
Ekonomski i monetarni politika	1				1
Ekonomski, socijalni i teritorijalni kohezija	1				1
Finansijske odredbe (proračun, finansijski okvir, vlastita sredstva, borba protiv prijevara)			1		1
Intelektualno i industrijsko vlasništvo	54		5	5	64
Istraživanje, tehnološki razvoj i svemir	3				3
Javna nabava	2			1	3
Područje slobode, sigurnosti i pravde	3				3
Poljoprivreda	4	1			5
Pravilnik o osoblju za dužnosnike	6	1			7
Pravo institucija	18	1	2		21
Pristup dokumentima		1			1
Registracija, evaluacija, autorizacija i ograničavanje kemikalija (Uredba REACH)		1			1
Trgovinska politika	3		1	8	12
Tržišno natjecanje	8		1	1	10
Zajednička vanjska i sigurnosna politika	3	2			5
Zaštita potrošača	1				1
Ukupno		123	12	15	165

XIX. Razno – Ishodi žalbenih postupaka pred Sudom (2014.-2018.) (presude i rješenja)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Odbijena žalba	120	97	156	163	123
Potpuno ili djelomično ukidanje bez vraćanja na ponovno odlučivanje	18	20	12	23	12
Potpuno ili djelomično ukidanje uz vraćanje na ponovno odlučivanje	11	7	9	11	15
Brisanje predmeta/Obustava postupka	9	10	12	1	15
Ukupno	158	134	189	198	165

XX. Razno – Opći trend (1989.-2018.)

Novi, zaključeni i neriješeni predmeti

	Novi predmeti¹	Zaključeni predmeti²	Neriješeni predmeti na dan 31. prosinca
1989.	169	1	168
1990.	59	82	145
1991.	95	67	173
1992.	123	125	171
1993.	596	106	661
1994.	409	442	628
1995.	253	265	616
1996.	229	186	659
1997.	644	186	1117
1998.	238	348	1007
1999.	384	659	732
2000.	398	343	787
2001.	345	340	792
2002.	411	331	872
2003.	466	339	999
2004.	536	361	1174
2005.	469	610	1033
2006.	432	436	1029
2007.	522	397	1154
2008.	629	605	1178
2009.	568	555	1191
2010.	636	527	1300
2011.	722	714	1308
2012.	617	688	1237
2013.	790	702	1325
2014.	912	814	1423
2015.	831	987	1267
2016.	974	755	1486
2017.	917	895	1508
2018.	834	1009	1333
Ukupno	15 208	13 875	

1| 1989.: Sud je 153 predmeta ustupio na odlučivanje novoosnovanom Općem sudu.
 1993.: Sud je 451 predmet ustupio na odlučivanje Općem sudu, kao posljedica prvog proširenja njegovih nadležnosti.
 1994.: Sud je 14 predmeta ustupio na odlučivanje Općem sudu, kao posljedica drugog proširenja njegovih nadležnosti.
 2004.-2005.: Sud je 25 predmeta ustupio na odlučivanje Općem sudu, kao posljedica trećeg proširenja njegovih nadležnosti.
 2016.: 1. rujna 2016. 139 predmeta koji se odnose na službenike premješteno je na Opći sud.

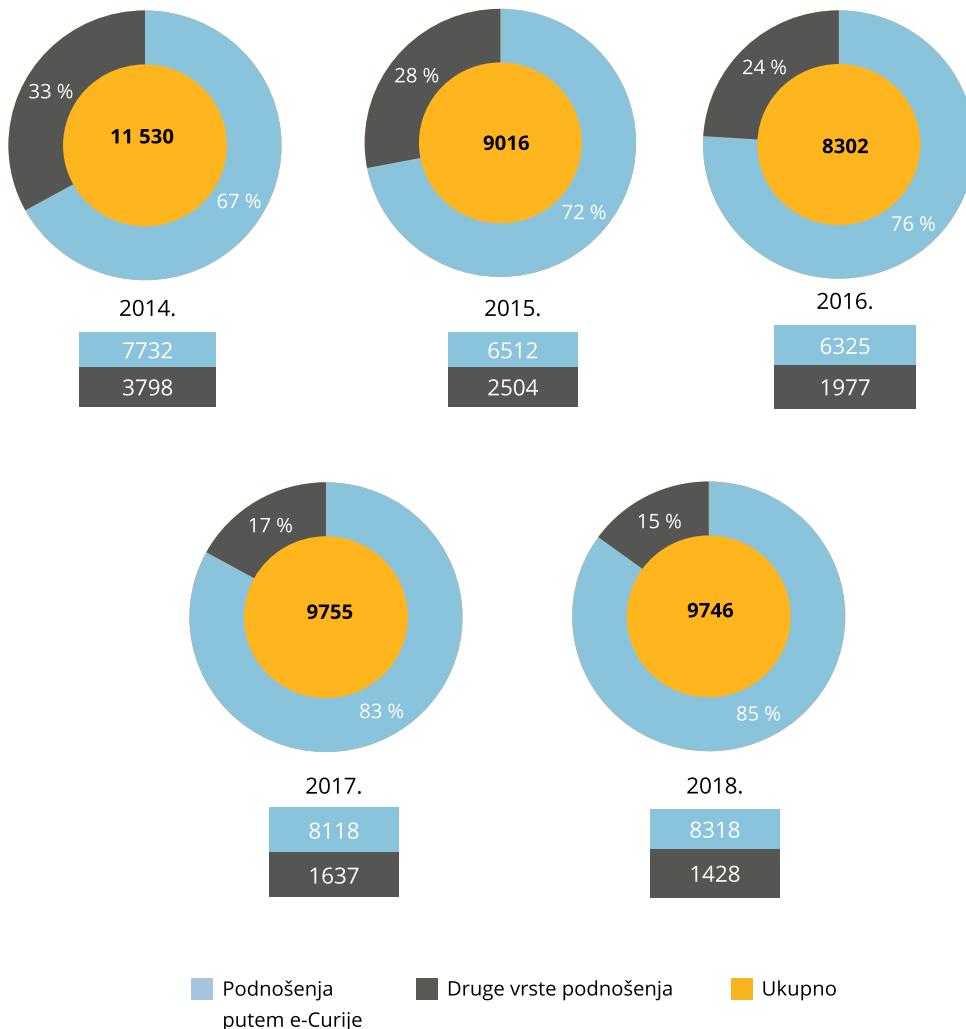
2| 2005.-2006.: Opći sud ustupio je 118 predmeta na odlučivanje novoosnovanom Službeničkom sudu.

XXI. Djelatnost tajništva Općeg suda (2015.-2018.)

Vrsta intervencije	2015.	2016.	2017.	2018.
Postupovni akti upisani u registar tajništva ¹	46 432	49 772	55 069	55 395
Akti kojima se pokreće postupak ²	831	835	917	834
Službenički predmeti premješteni na Opći sud ³	-	139	-	-
Stopa uređivanja akata kojima se pokreće postupak ⁴	42,50 %	38,20 %	41,20 %	35,85 %
Podnesci (osim tužbi)	4484	3879	4449	4562
Zahtjevi za intervenciju	194	160	565	318
Zahtjevi za povjerljivo postupanje (s podacima sadržanim u postupovnim aktima) ⁵	144	163	212	197
Nacrti rješenja koje je pripremilo tajništvo ⁶ (očita nedopuštenost prije dostave, prekid/nastavak, spajanje predmeta, spajanje prigovora nedopuštenosti i meritorne odluke, neosporena intervencija, brisanje, obustava postupka u predmetima o intelektualnom vlasništvu, ponovno otvaranje usmenog dijela postupka i ispravci)	521	241	317	285
Sjednice vijeća (s potporom tajništva)	303	321	405	381
Raspravni zapisnici i utvrđenja objava presuda	873	637	812	924

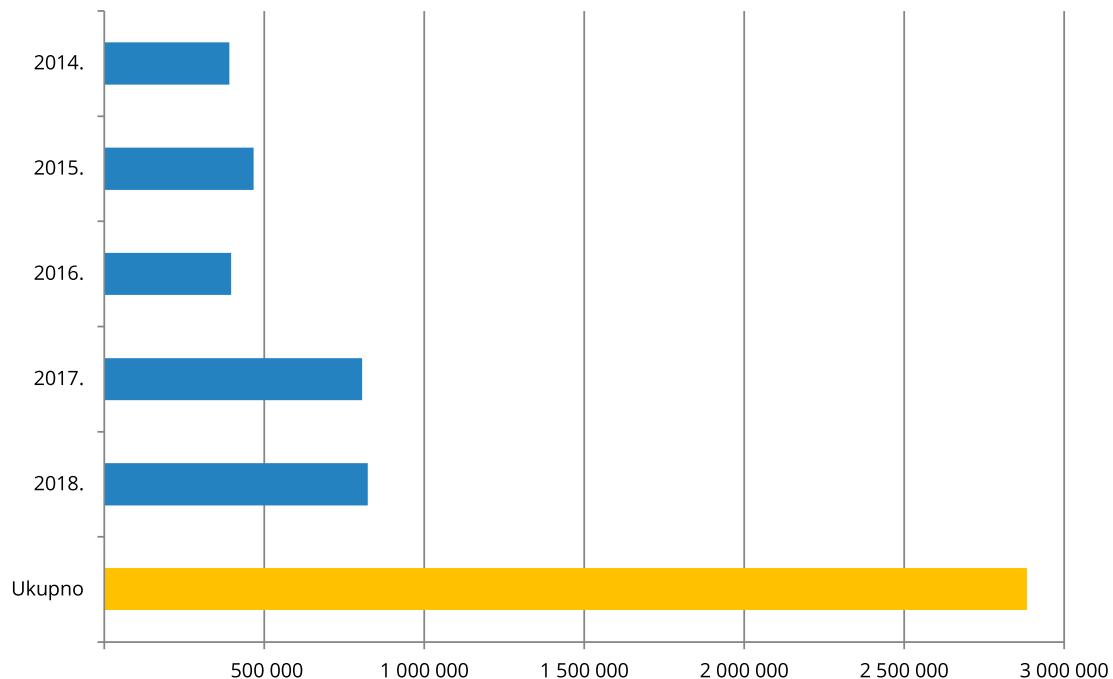
- 1| Taj je broj pokazatelj opsega posla službe jer svaki podnesak koji ulazi ili izlazi mora biti upisan u registar. Broj postupovnih akata upisanih u upisnik treba vrednovati s obzirom na narav postupaka u nadležnosti suda. S obzirom na to da je broj stranaka u izravnim tužbama ograničen (tužitelj, tuženik i, ako je prikladno, intervenijent/i), dostave se obavljaju samo njima.
- 2| Svaki zaprimljeni podnesak (uključujući i tužbu) mora biti upisan u registar, priložen u spis, u slučaju potrebe ispravljen, dostavljen uredima sudaca zajedno s pripadajućim obrascem, povremeno detaljno obrazloženim, te potom eventualno preveden i naposljetku dostavljen strankama.
- 3| 1. rujna 2016.
- 4| Ako tužba kojom se pokreće postupak (a isto vrijedi i za sve ostale podneske) ne poštuje određene odredbe, tajništvo pristupa otklanjanju nedostataka, u skladu s pravilima postupka.
- 5| Broj zahtjeva za povjerljivo postupanje nema veze s brojem podataka sadržanih u jednom ili više podnesaka kojima se traži povjerljivo postupanje.
- 6| Od 1. srpnja 2015., kada je stupio na snagu novi Poslovnik Općeg suda, određene odluke koje su se do tada donosile u obliku rješenja (prekid/nastavak, spajanje predmeta, intervencija bez povjerljivosti države članice ili institucije) donose se u obliku obične odluke priložene u spis predmeta.

XXII. Načini predaje postupovnih akata pred Općim sudom¹

¹| Od 1. prosinca 2018. e-Curia je postala obvezan način razmjene dokumenata sa zastupnicima stranaka u svim postupcima pred Općim sudom.

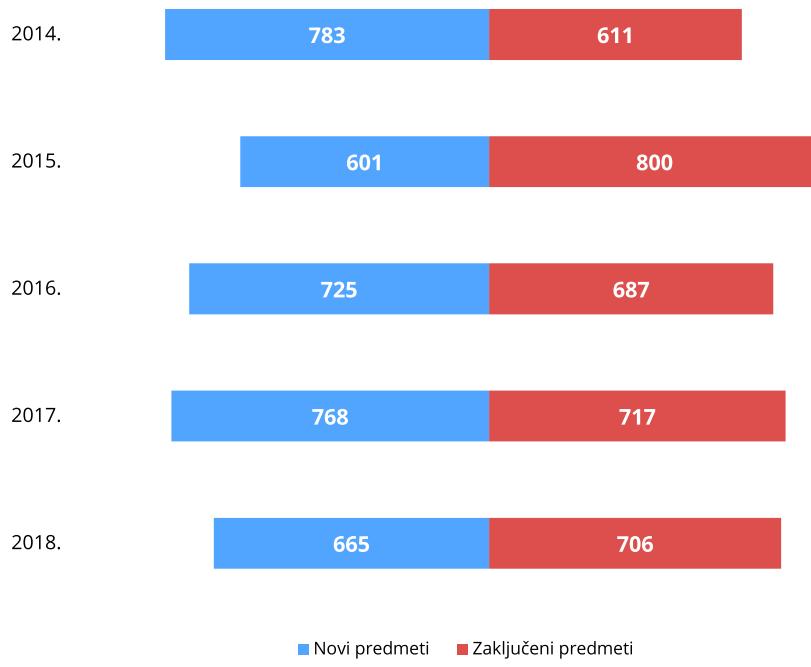
XXIII. Stranice podnesene putem e-Curije (2014.-2018.)¹

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	Ukupno
Stranice podnesene putem e-Curije	390 892	466 875	396 072	805 768	823 076	2 882 683

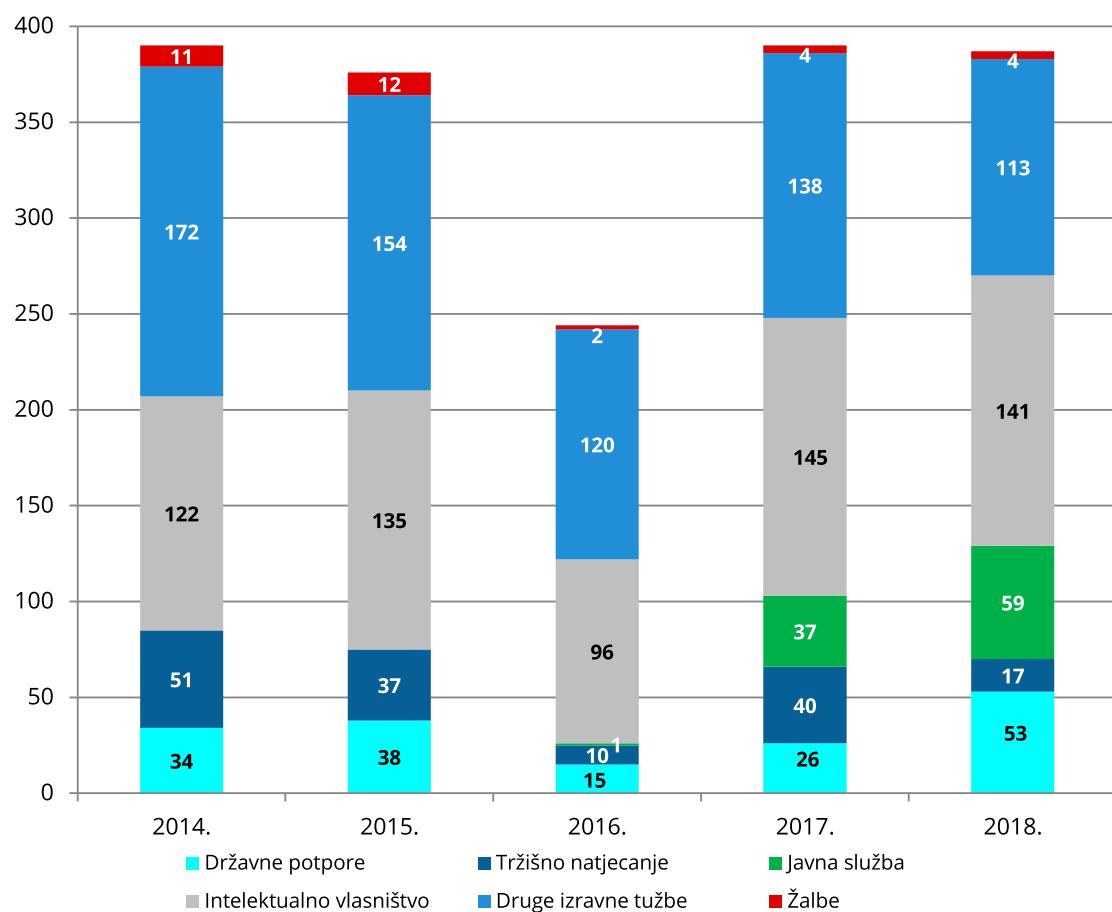
¹| Za godine 2014. do 2016. podaci ne sadrže broj stranica akata kojima se pokreće postupak.

XXIV. Obavijesti u *Službenom listu Europske unije* (2014.-2018.)¹

¹| Sukladno Poslovniku (članci 79. i 122.), priopćenja o novim zahtjevima i odlukama kojima se okončava postupak moraju se objaviti u *Službenom listu Europske unije*.

XXV. Raspravljeni predmeti (2014.-2018.)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Ukupno	390	376	244	390	387

E | SASTAV OPĆEG SUDA

(Protokolarni red na dan 31. prosinca 2018.)

Prvi red, slijeva nadesno:

Sutkinja I. Labucka, predsjednik vijeća A. M. Collins, predsjednik vijeća G. Berardis, predsjednik vijeća H. Kanninen, predsjednik vijeća M. Prek, potpredsjednik Općeg suda M. van der Woude, predsjednik Općeg suda M. Jaeger, predsjednica vijeća I. Pelikánová, predsjednik vijeća S. Frimodt Nielsen, predsjednik vijeća D. Gratsias, predsjednica vijeća V. Tomljenović, predsjednik vijeća S. Gervasoni, sudac S. Papasavvas

Drugi red, slijeva nadesno:

Suci C. Iliopoulos, L. Madise, V. Kreuschitz, E. Buttigieg, J. Schwarcz i A. Dittrich, sutkinja M. Kancheva, suci E. Bieliūnas, I. Ulloa Rubio i I. S. Forrester

Treći red, slijeva nadesno:

Suci P. Nihoul i R. Barents, sutkinje I. Reine i A. Marcoulli, suci Z. Csehi, D. Spielmann, L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín i V. Valančius, sutkinja N. Póltorak, suci F. Schalin, E. Perillo, R. da Silva Passos i B. Berke

Četvrti red, slijeva nadesno:

Tajnik E. Coulon, sudac C. Mac Eochaidh, sutkinje K. Kowalik-Bańczyk i M. J. Costeira, suci U. Öberg i J. Svenningsen, sutkinja O. Spineanu-Matei, suci J. Passer, A. Kornezov i G. De Baere

1. PROMJENE U SASTAVU OPĆEG SUDA U 2018.

Peteru Georgeu Xuerebu, sucu Općeg suda od 8. lipnja 2016., prestala je dužnost stupanjem na dužnost suca Suda 8. listopada 2018.

2. PROTOKOLARNI RED

OD 1. SIJEĆNJA 2018. DO 7. LISTOPADA 2018.

M. JAEGER, predsjednik
M. van der WOUDE, potpredsjednik
I. PELIKÁNOVÁ, predsjednica vijeća
M. PREK, predsjednik vijeća
S. FRIMODT NIELSEN, predsjednik vijeća
H. KANNINEN, predsjednik vijeća
D. GRATSIAS, predsjednik vijeća
G. BERARDIS, predsjednik vijeća
V. TOMLJENOVIC, predsjednica vijeća
A. M. COLLINS, predsjednik vijeća
S. GERVASONI, predsjednik vijeća
I. LABUCKA, sutkinja
S. PAPASAVVAS, sudac
A. DITTRICH, sudac
J. SCHWARCZ, sudac
M. KANCHEVA, sutkinja
E. BUTTIGIEG, sudac
E. BIELIŪNAS, sudac
V. KREUSCHITZ, sudac
I. ULLOA RUBIO, sudac
L. MADISE, sudac
I. S. FORRESTER, sudac
C. ILIOPOULOS, sudac
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sudac
D. SPIELMANN, sudac
V. VALANČIUS, sudac
Z. CSEHI, sudac
N. PÓŁTORAK, sutkinja
A. MARCOULLI, sutkinja
P. G. XUEREB, sudac
F. SCHALIN, sudac
I. REINE, sutkinja
E. PERILLO, sudac
R. BARENTS, sudac
R. da SILVA PASSOS, sudac
P. NIHOUL, sudac
B. BERKE, sudac
J. SVENNNGSEN, sudac
U. ÖBERG, sudac
O. SPINEANU-MATEI, sutkinja
M. J. COSTEIRA, sutkinja
J. PASSER, sudac
K. KOWALIK-BAŃCZYK, sutkinja
A. KORNEZOV, sudac

C. MAC EOCHAIDH, sudac

G. DE BAEERE, sudac

E. COULON, tajnik

OD 8. LISTOPADA 2018. DO 31. PROSINCA 2018.

M. JAEGER, predsjednik
M. van der WOUDE, potpredsjednik
I. PELIKÁNOVÁ, predsjednica vijeća
M. PREK, predsjednik vijeća
S. FRIMODT NIELSEN, predsjednik vijeća
H. KANNINEN, predsjednik vijeća
D. GRATSIAS, predsjednik vijeća
G. BERARDIS, predsjednik vijeća
V. TOMLJENOVIĆ, predsjednica vijeća
A. M. COLLINS, predsjednik vijeća
S. GERVASONI, predsjednik vijeća
I. LABUCKA, sutkinja
S. PAPASAVVAS, sudac
A. DITTRICH, sudac
J. SCHWARCZ, sudac
M. KANCHEVA, sutkinja
E. BUTTIGIEG, sudac
E. BIELIŪNAS, sudac
V. KREUSCHITZ, sudac
I. ULLOA RUBIO, sudac
L. MADISE, sudac
I. S. FORRESTER, sudac
C. ILIOPoulos, sudac
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, sudac
D. SPIELMANN, sudac
V. VALANČIUS, sudac
Z. CSEHI, sudac
N. PÓŁTORAK, sutkinja
A. MARCOULLI, sutkinja
F. SCHALIN, sudac
I. REINE, sutkinja
E. PERILLO, sudac
R. BARENTS, sudac
R. da SILVA PASSOS, sudac
P. NIHOUUL, sudac
B. BERKE, sudac
J. SVENNNGSEN, sudac
U. ÖBERG, sudac
O. SPINEANU-MATEI, sutkinja
M. J. COSTEIRA, sutkinja
J. PASSER, sudac
K. KOWALIK-BAŃCZYK, sutkinja
A. KORNEZOV, sudac
C. MAC EOCHAIDH, sudac
G. DE BAERE, sudac

E. COULON, tajnik

3. BIVŠI ČLANOVI OPĆEG SUDA

(prema redoslijedu stupanja na dužnost)

SUCI

Donal Patrick Michael BARRINGTON (1989.-1996.) (†)
Antonio SAGGIO (1989.-1998.), predsjednik (1995.-1998.) (†)
David Alexander Ogilvy EDWARD (1989.-1992.)
Heinrich KIRSCHNER (1989.-1997.) (†)
Christos YERARIS (1989.-1992.)
Romain Alphonse SCHINTGEN (1989.-1996.)
Cornelis Paulus BRIËT (1989.-1998.)
José Luis da CRUZ VILAÇA (1989.-1995.), predsjednik (1989.-1995.)
Bo VESTERDORF (1989.-2007.), predsjednik (1998.-2007.)
Rafael GARCÍA-VALDECASAS Y FERNÁNDEZ (1989.-2007.)
Jacques BIANCARELLI (1989.-1995.)
Koen LENERTS (1989.-2003.)
Christopher William BELLAMY (1992.-1999.)
Andreas KALOGEROPOULOS (1992.-1998.)
Virpi TIILI (1995.-2009.)
Pernilla LINDH (1995.-2006.)
Josef AZIZI (1995.-2013.)
André POTOCKI (1995.-2001.)
Rui Manuel GENS de MOURA RAMOS (1995.-2003.)
John D. COOKE (1996.-2008.)
Jörg PIRRUNG (1997.-2007.)
Paolo MENGONI (1998.-2006.)
Arjen W. H. MEIJ (1998.-2010.)
Michail VILARAS (1998.-2010.)
Nicholas James FORWOOD (1999.-2015.)
Hubert LEGAL (2001.-2007.)
Maria Eugénia MARTINS de NAZARÉ RIBEIRO (2003.-2016.)
Franklin DEHOUSSE (2003.-2016.)
Ena CREMONA (2004.-2012.)
Ottó CZÚCZ (2004.-2016.)
Irena WISZNIEWSKA-BIAŁECKA (2004.-2016.)
Daniel ŠVÁBY (2004.-2009.)
Vilenas VADAPALAS (2004.-2013.)
Küllike JÜRIMÄE (2004.-2013.)
Verica TRSTENJAK (2004.-2006.)
Enzo MOAVERO MILANESI (2006.-2011.)
Nils WAHL (2006.-2012.)
Teodor TCHIPEV (2007.-2010.)
Valeriu M. CIUCĂ (2007.-2010.)
Santiago SOLDEVILA FRAGOSO (2007.-2013.)
Laurent TRUCHOT (2007.-2013.)
Kevin O'HIGGINS (2008.-2013.)
Andrei POPESCU (2010.-2016.)

Carl WETTER (2013.-2016.)
Peter George XUEREB (2016.-2018.)

PREDSJEDNICI

José Luis da CRUZ VILAÇA (1989.-1995.)
Antonio SAGGIO (1995.-1998.) (†)
Bo VESTERDORF (1998.-2007.)

TAJNIK

Hans JUNG (1989.-2005.) (†)

SUD
EUROPSKE UNIJE

Uprava za komunikaciju
Odjel za publikacije i elektroničke medije

